

Udruženje ekonomista Republike Srpske

Strategija razvoja sektora MSP-a i preduzetništva na teritoriji grada Banja Luka u periodu 2010-2015

**Strategija razvoja sektora malih i srednjih
preduzeća i preduzetništva (MSPP) na teritoriji
grada Banja Luka u periodu 2010-2015**

SADRŽAJ

I IZVOD IZ STRATEGIJE MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA I PREDUZETNIŠTVA GRADA

BANJALUKA ZA PERIOD 2010-2015 7

1. Uvodne napomene 7
2. Principi izrade Strategije 8
3. Sažetak socio-ekonomske analize..... 10
4. SWOT analiza 16
5. Strateške orijentacije razvoja MSPP Banjaluke 2010-2015 – ciljevi i mjere 16
6. Monitoring i evaulacija Strategije 17
7. Zaključci i mjere za realizaciju Strategije..... 18

II UVODNI DIO 21

1. Glavne komponente efikasne gradske strategije u pogledu razvoja MSPP 24
2. Ključni problemi u obezbjeđivanju efikasnosti strategije..... 25
3. Ključne ciljne oblasti za razvoj strategije MSPP-a..... 26
4. Potrebe sektora MSPP-a 26
 - 4.1. Formalna definicija MSPP-a..... 27
 - 4.2. Praćenje razvoja sektora tokom vremena..... 29

III SOCIO EKONOMSKA ANALIZA..... 32

1. Analiza razvoja 2009-2015. godine i ocjena stanja 32
 - 1.1. Resursna osnovica i privredne posebnosti 32
2. Stanovništvo 37
 - 2.1. Prirodno kretanje stanovnika Grada..... 38
 - 2.2. Starosna struktura stanovništva..... 39
3. Radna snaga i tržište rada 40
4. Infrastruktura 46
 - 4.1. Saobraćajna infrastruktura 46
 - 4.2. Komunalna infrastruktura 48
 - 4.3. Industrijska infrastruktura 53
 - 4.4. Turistička infrastruktura..... 54
 - 4.5. Obrazovna infrastruktura 55
 - 4.6. Socijalna infrastruktura 62
 - 4.7. Sportska infrastruktura..... 64
5. Imovina..... 65
6. Budžetski prihodi Grada 66
7. Institucionalni okvir i organizacijska struktura..... 68
 - 7.1. Djelokrug gradske uprave Grada 68
 - 7.2. Organizacija gradske uprave 69
8. Analiza privredne strukture i pokazatelja uspješnosti preduzetničkog poslovanja 71
 - 8.1. Istorija preduzetništva u Gradu Banjaluci 71
 - 8.2. Mala i srednja preduzeća 72
 - 8.3. Znanstveno-preduzetnička djelatnost..... 79
9. Uporedna analiza odabranih nominalnih pokazatelja uspješnosti preduzetničkog poslovanja... 82
 - 9.1. Analiza ostvarenog prihoda od prodaje 83
 - 9.2. Analiza ostvarene dobiti 86
 - 9.3. Analiza ukupne aktive i prinosa na aktivu 88
 - 9.4. Analiza ukupnog kapitala i prinosa na kapital 89
10. Analiza problema preduzetništva u Gradu Banja Luka 90

10.1. Pojam, uloga i značaj malih i srednjih preduzeća i preduzetništva	90
10.2. Institucionalna infrastruktura za razvoj malih i srednjih preduzeća i preduzetništva	91
10.3. Identifikacija prepreka razvoju malih i srednjih preduzeća i preduzetništva	97
10.4. Prepreke koje su prouzrokovane objektivnim faktorima iz eksternog okruženja	98
11. Case Study	119
11.1. Banjaluka kao privredni subjekat	119
12. Analiza stanja MSP na osnovu sprovedenih anketa	133
13. Swot analiza	148
IV Vizija, ciljevi i mjere razvoja MSPP BL 2015.....	152
1. Vizija	152
2. Ciljevi i mjere	153
3. Strateški ciljevi, operativni ciljevi i mjere za realizaciju ciljeva	155
3.1. Inicijative za promjenu zakonske legislative koja se odnosi na MSP i preduzetništvo ..	192
4. Akcioni plan realizacije prioritetnih projekata za koje su identifikovani nosioci projekata	196
5. Izvori finansiranja projekata razvoja MSPP-a	201
6. Monitoring i evalvacija Strategije	203
7. Zaključci i mjere za realizaciju Strategije	204
V Sadržaj tabela i slika.....	152
1. Sadržaj tabela.....	207
2. Sadržaj slika.....	208
VI Literatura	209
VII Prilozi.....	211
1. Prilog: Budžetski prihodi Grada za 2007, 2008. i 2009. godinu	211
2. Prilog: Pokazatelji uspješnosti poslovanja po djelatnostima za 2007. godinu	214
3. Prilog: Pokazatelji uspješnosti poslovanja po djelatnostima u 2007. godini	215
4. Prilog: Pokazatelji uspješnosti poslovanja po djelatnostima za 2008. godinu	216
5. Prilog: Pokazatelji uspješnosti poslovanja po djelatnostima u 2008. godini (u %)	217
6. Prilog: Neto marža ostvarena u 2007. i 2008. godini	218
7. Prilog: Prinosi na aktivu ostvareni u 2007. i 2008. godini.....	219
8. Prilog: Prinosi na kapital ostvareni u 2007. i 2008. godini.....	220
9. Prilog: Postupak registrovanja preduzeća u Republici Srpskoj	221
10. Prilog: Postupak registrovanja zanatsko-preduzetničke djelatnosti u Republici Srpskoj	224
11. Prilog 11. Primjer obrazca ankete	226
12. Prilog: Detaljna analiza provedene ankete	244

I IZVOD IZ STRATEGIJE MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA I PREDUZETNIŠTVA GRADA BANJALUKA ZA PERIOD 2010-2015

Gradska razvojna agencija je na osnovu svog Plana i programa rada za 2010 godinu koji je usvojila Gradska skupština završila sve aktivnosti u vezi sa izradom dokumenta“ **STRATEGIJE MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA I PREDUZETNIŠTVA GRADA BANJALUKE ZA PERIOD 2010-2015**“.

1. Uvodne napomene

Mala i srednja preduzeća mogu imati značajan uticaj u razvoju Banjaluke i Republike Srpske kao i cijele Bosne i Hercegovine. Sa pravom politikom razvoja, zakonskim okvirima i koordiniranom podrškom na svim nivoima, mala i srednja preduzeća i preduzetništvo (MSPP) mogu dobiti veći dio domaćeg tržišta i postepeno stranih tržišta, mogu biti partneri većim domaćim i stranim kompanijama, mogu inicirati jake razvojne projekte i tako doprinijeti u otvaranju novih radnih mjesta. Implementacija Strategije razvoja MSPP-a Banjaluke bi trebala omogućiti brži rast i razvoj MSPP-a, stvaranja novih radnih mjesta u Banjaluci, te ispunjenje obaveza koje grad ima za ukupni društveni razvoj.

Strategija razvoja malih i srednjih preduzeća u Banjaluci za period 2010.- 2015. god. ima za cilj da kreira okvir za stvaranje dinamičnog, konkurentnog i izvozno orijentisanog sektora malih i srednjih preduzeća u narednom petogodišnjem periodu .

Strategiju je izradila Gradska razvojna agencija Banjaluke u saradnji sa Udruženjem ekonomista Republike Srpske (SWOT) i njenim saradnicima: dr Saša Petković, Mr Aleksandra Simić, Saša Grabovac, Miloš Todorović, Krešimir Meštrić (WIM systems konsultantska firma iz Varaždina) koji su izradili ključne segmente Strategije.

SWOT je izradio Socio- ekonomsku analizu stanja privrede Banjaluke , sprovedi anketiranje MSP-a, analizirali dobijene podatke, dali strateške smjernice za definisanje metodologije realizacije i određivanje strateških i operativnih ciljeva. Na osnovu takvih analiza i smjernica Gradska razvojna agencija je zaokružila dokumenat Strategije sa posebnim osvrtom na sljedeće aspekte :

- ❶ Potencijali i prepreke za razvoj MSP;
- ❷ Strateški pravci i vizija dugoročnog razvoja MSP sa ključnim programima i projektima koji trebaju stvoriti poslovni ambijent za razvoj MSP-a u Banja Luci;
- ❸ Izrada akcionog plana realizacije projekata, ;
- ❹ Definisanje inicijativa i zaključaka.

Strategija je usredsređena na razvoj živog privatnog sektora, sa fokusom na mala i srednja preduzeća i preduzetništvo i stvaranje preduzetničke infrastrukture uz odgovarajuću preduzetničku

kulturu. To je prevashodno zbog toga što je poznato da MSPP utiču na otvaranje novih radnih mjesta, stvaraju prihod i doprinose ekonomskom razvoju, rastu, inovacijama i konkurentnosti. Nova radna mjesta i stvaranje prihoda su posebno značajni kada se radi o osiromašenim sredinama i ugroženim grupama. U tom kontekstu, sastavljanje i primjena efektnih strategija podrške MSPP-a je značajno sredstvo za ostvarivanje Strategije razvoja grada za period 2007-2015.godine i drugih razvojnih dokumenata, na koji način se rješava pitanje siromaštva i jačanja siromašnih i ugroženih zajednica.

2. Principi izrade Strategije

S obzirom na tijesnu povezanost i međusobnu uslovljenost svih faktora koji su od značaja za postupak strateškog planiranja, izrada Strategije MSPP-a zasnovana je na nekoliko osnovnih principa.

Partnerstvo u procesu izrade Strategije i njenom sprovođenju prijeko je potrebno za održivost i neophodno za mijenjanje ekonomskih uslova. S toga su sve relevantne zainteresovane strane pozvane a značajna većina njih je i uzela učešće u procesu izrade Strategije poput predstavnika:

- Gradske uprave,
- Resornih Ministarstva vlade RS,
- Privredne komore regije Banjaluka,
- Turističke organizacije grada Banjaluka,
- Centra za razvoj i unapređenje sela Banjaluka,
- Nevladinih organizacija i
- Predstavnika potencijalnih investitora i drugih.

Zajedničko učešće i vlasništvo nad rezultatima kako predstavnika javnog tako i predstavnika privatnog sektora ostvareno kroz proces izrade Strategije omogućava širok društveni konsenzus i jasnu javnu podršku Strategiji i programima koji su predviđeni za realizaciju.

Prijedlozi i odluke u svim fazama postupka izrade rezultat su javnih rasprava, okruglih stolova, te rada po stručnim timovima čime je ostvarena **potpuna transparentnost postupka izrade**.

Strategija MSPP grada Banjaluke predstavlja kombinaciju vizije, dugoročnih strateških usmjerenja, te srednjeročnih prioriteta. Naime, kao rezultat socio-ekonomske analize, SWOT i PEST analize proizašla je vizija razvoja MSPP-a sa jasno definisanim strateškim ciljevima za čiju realizaciju je neophodna realizacija niza opretnih ciljeva mjera i aktivnosti.

Izgradnja ovakvog jednog strateškog dokumenta je trajan proces. Razvijen strateški dokument se stalno nadzire, analizira, te ažurira. Svaki implementiran projekat i svako ekonomsko poboljšanje mijenja okolinu za dalje strateško planiranje. S druge strane, riječ je o dokumentu koji se mora poštovati i implementirati u skladu sa predloženim akcionim planom.

Posebno treba naglasiti da se prilikom izrade Strategije u potpunosti poštovao **princip hijerarhije strateških planova**. Obim strateških planova na višem nivou (Evropske povelje o MSP – a, Strategija razvoja MSP RS, Strategija razvoja grada Banjaluke, Strategije ruralnog razvoja Banjaluke za period 2010-2015 godine, Studije izvodljivosti Tehnološkog biznis parka) mora se zasnivati na širim osnovama, ali oni predstavljaju okvir za sve strateške planove nižeg reda, kao i za konkretne akcije na nižim nivoima.

Izrada „Strategije malih i srednjih preduzeća i preduzetništva grada Banjaluke za period 2010-2015“ realizovana je po fazama:

Pripremne aktivnosti

Kroz pripremne aktivnosti je vršeno informisanje lokalnih interesnih grupa sa potrebom i ciljevima izrade Strategije i stvaranje širokog konsenzusa o metodologiji i ciljevima njene. Cilj ovih aktivnosti je pridobijanje saglasnosti učešća lokalnih zainteresovanih grupa, te pružanje njihove podrške u izradi Strategije.

Socio-ekonomska analiza područja

U ovoj fazi su se sprovodile aktivnosti prikupljanja relevantnih podataka na osnovu kojih se mogao napraviti pregled socio-ekonomskih i strukturalnih podataka na gradskom i republičkom nivou (geogafsko-topografski pregled područja, prostorni karakter područja, stanovništvo. i demografija, infrastruktura područja i komunikacija, poslovanje i privreda, ljudski resursi i tržište rada, pregled podataka o nacionalnoj i regionalnoj legislativi, strateških dokumenata i akcionih planova, važećih projekata u oblasti MSPP-a, primjera dobre prakse i dr.

Posebno je na osnovu anketiranja reprezentativnog uzorka ispitanih privrednih subjekata izvršena analiza problema njihovog poslovanja.

Urađena je i Studija slučaja „Banjaluka kao privredni subjekat“ sa ciljem da ukaže na društvenu korist od davanja finansijske i nefinansijske (direktne i inmdirektne) podrške formiranju novih preduzeća na teritoriji Banjaluke , ali i podršci razvoju postojećih.

Socio - Ekonomska analiza je data u punoj verziji Strategije (na CD-u) , a u nastavku se daje sažetak Socio-ekonomske analize.

3. Sažetak socio-ekonomske analize

RESURSNA OSNOVA I PRIVREDNE POSEBNOSTI
Geografski položaj i prirodni resursi
Grad Banja Luka (u daljem tekstu: Grad) je smješten u sjeverozapadnom dijelu BiH, odnosno u centru zapadnog dijela Republike Srpske. Sa juga i jugoistoka omeđen je dinarskim planinama, a sa sjevera Panonskim bazenom. Teritorija Grada pokriva površinu od 1.239 km², što predstavlja 4,9% ukupne teritorije Republike Srpske te graniči sa opštinama Gradiška, Laktaši, Čelinac, Mrkonjić Grad, Ribnik, Oštra Luka i Prijedor. Rijeka Vrbas dijeli Grad na dva dijela. Skoro cijeli Grad je smješten u slivu rijeke Vrbas koja stvara manje doline, polja na teritoriji Grada, dok je manji dio Grada smješten u slivu rijeke Gomjenica. Grad ima umjereno-kontinentalnu klimu sa preovladavajućim uticajima panonskog prostora. Grad raspolaže sa značajnim mineralnim bogatstvima ali je ekonomska opravdanost njihovog eksploatisanja po vrstama različita. Tako, za eksploataciju uglja čije su zalihe značajne (oko 35 miliona tona), utvrđeno je da ne postoji ekonomska opravdanost. Od mineralnih sirovina u eksploataciji su samo neke sirovine i nalazišta (kvarcni pijesak u Potkozarju, krečnjak i građevinski kamen u Ljubačevu i Vrbani, ciglarska glina na Tunjicama te termomineralna voda u Srpskim Toplicama) što ukazuje na potrebu sagledavanja ekonomske opravdanosti korištenja ostalih nalazišta mineralnih sirovina koja nisu u funkciji. Za nemetalne i metalne mineralne sirovine (barit, vatrostalna i keramička glina, bakrena mineralizacija, manganska rudnja, ruda gvožđa) je utvrđeno da postoje značajne rezerve koje se uglavnom uopšte ne eksploatišu čiju bi ekonomsku opravdanost eksploatisanja takođe trebali sagledati. Grad raspolaže sa 123.898 ha zemljišta od čega je cca 25.000 ha (zemljišta I, II, III, IV kategorije) pogodno za intenzivnu poljoprivrednu proizvodnju. Najkvalitetnije poljoprivredne površine (zemljište I i II kategorije) se nalaze u ravničarskim dijelovima Grada i dolinama rijeka ali ga ima vrlo malo (2.432 ha) . Najveći resurs za intenzivnu poljoprivrednu proizvodnju u narednom periodu predstavlja zemljište III kategorije (9.614 ha). Ono zahtijeva sprovođenje postupaka poboljšanja njegovih fizičkih i hemijskih svojstava koji će značajno poboljšati njegova svojstva te bi bilo vrlo pogodno za ratarsku proizvodnja naročito uzgoj kukuruza. Zemljište IV kategorije (13.134 ha) takođe zahtijeva ulaganja u njegovo poboljšanje (upotrebu organskih i mineralnih sirovina) uz koje bi se, takođe, moglo iskoristiti za ratarsku proizvodnju, a naročito voćarstvo (uzgoj jabuka, šljiva, kruška). Zemljište od V do VIII kategorije (46.260 ha ili 37,3% ukupnog gradskog zemljišta) je naročito pogodno za razvoj voćarstva i stočarstva ali i vinogradarstvo i pčelarstvo. Voćarstvo na nivou Grada je ekspanzivno, a u proizvodnji dominira proizvodnja jabuke, šljive, kruške. Proizvodnja ostalih vrsta je vrlo mala (višnja, trešnja, breskva), a jagodičastog voća zanemariva. Stočni fond je još uvijek na niskom nivou. Još uvijek nije dosegnut nivo stočnog fonda grada iz 1991. godine. Preko 37% teritorije Grada čine šume i šumsko zemljište, od čega cca 60% šume u državnoj svojini. Ukupna drvna zaliha šuma iznosi 5,5 miliona m³ od čega četinari učestvuju sa svega 10% . Posmatrano sa aspekta kvaliteta, dominiraju izdaničke šume koje zauzimaju 19.000 ha ukupnog šumskog fonda

te visoke šume koje imaju dobre taksacione elemente na 14.000 ha.

Grad raspolaže i sa 1.500 ha park šuma (Starčevica, Šibovi, Omarska) koje su pogodne za razvoj rekreativno-izletničkog turizma.

Rijeka Vrbas je najznačajniji elektroenergetski resurs na području Krajine, a neiskorišteni potencijal od postojeće HE Bočac do ušća u Savu iznosi oko 125 MW ili oko 840 GEh električne energije od čega 85MW ili oko 400Gwh pripada Gradu, a koji je pogodan za izgradnju mini hidrocentrala.

Demografski razvoj

Ozbiljan problem u smislu vjerodostojnosti svih statističkih pokazatelja koji su direktno ili indirektno vezani za broj stanovnika je neizvršen popis stanovništva.

Prema posljednjim procjenama Republičkog zavoda za statistiku RS, Grad je 2009. godine imao 225.123 stanovnika. Prosječna gustina naseljenosti je iznosila 181 stanovnik/km².

U periodu 2002.-2009. evidentirani su različiti trendovi prirodnog kretanja stanovništva.

U periodu 2003.-2006. evidentiran je negativan prirodni priraštaj dok je u 2008. i 2009. došlo do poboljšanja odnosa živorođenih u odnosu na umrle tako da je ostvaren pozitivan prirodni priraštaj. Opadanje kao i izjednačavanje stope nataliteta i mortaliteta u Gradu u periodu 2003-2007. godine, a koji je najrazvijeniji dio Republike Srpske te koji i dalje predstavlja glavni imigracioni cilj stanovništva iz svih dijelova Republike Srpske, predstavlja više nego zabrinjavajuću pojavu.

Opadanje nataliteta je direktno uticalo na promjenu starosne strukture na štetu starosne grupe od 0 do 19 godina, a u korist starosnih grupa od 40 godina pa na više.

Zaposlenih na području Grada u 2009. Godini prema procjeni Zavoda za statistiku RS je bilo 59.267 što predstavlja 26,7% od procijenjenog broja stanovnika u 2009. godini. U poređenju sa brojem zaposlenih u 2000. godini (prije provođenja procesa privatizacije), evidentan je rast broja zaposlenih od 29,5% odnosno povećan je broj zaposlenih za 13.589 radnika. Ipak, 1990. godine u Banjoj Luci koja je tada imala 195 692 stanovnika, bilo je 63 387 zaposlenih, tako da još uvijek nije, ni u apsolutnom, ni u relativnom iznosu dostignuta prijeratna zaposlenost.

Najviše zaposlenih u martu 2010. godine je evidentirano u okviru djelatnosti trgovine na veliko i malo (20,0% od ukupnog broja zaposlenih), prerađivačkoj industriji (14,2% od ukupnog broja zaposlenih) te državnoj upravi (13,8% od ukupnog broja zaposlenih).

U navedena tri područja djelatnosti najviše zaposlenih je bilo i u 2000. godini, s tim da je struktura zaposlenosti različita. Najviše zaposlenih je bilo u djelatnosti prerađivačke industrije (26,7% od ukupnog broja zaposlenih), a onda u području trgovine na veliko i malo (16,3% od ukupnog broja zaposlenih) te području državne uprave (10,3% od ukupnog broja zaposlenih).

Poredeći broj zaposlenih radnika po djelatnostima u 2000. i u martu 2010. godine, do najznačajnijeg apsolutnog povećanja broja zaposlenih je došlo u djelatnosti trgovine na veliko i malo, gdje je u martu 2010. godine bilo zaposleno 4.333 radnika više nego u 2000. godini (indeks 166,4) te u djelatnost državne uprave u kojoj je u martu 2010. godine bilo zaposleno 3.432 radnika više nego u 2000. godini (indeks 151,8).

Do najvećeg apsolutnog smanjenja broja zaposlenih je došlo u oblasti prerađivačke industrije, gdje je broj zaposlenih u martu 2010. godine bio za 3.888 zaposlenih manji u odnosu na 2000. godinu (indeks 80,5).

Sa aspekta kvalifikacione strukture zaposlenih, u martu 2010. godine na području Grada je najviše zaposlenih bilo u okviru SSS (42,7% od ukupnog broja zaposlenih), VSS (20,2% od ukupnog broja zaposlenih) te KV (14,0% od ukupnog broja zaposlenih). I u 2000. godini najveći broj zaposlenih je bio u okviru ove tri stručne spreme.

Kvalifikaciona struktura zaposlenih usko je povezana sa strukturom privrede u Gradu. Poredeći podatke o zaposlenosti po kvalifikacionoj strukturi u 2008. godini sa podacima o zaposlenosti u 2000. godini, evidentno je da su zaposleni sa srednjom i visokom stručnom spremom relativno bezbolno prošli kroz proces

tranzicije i privatizacije u odnosu na ostale stručne spremlje.

Proces tranzicije i privatizacije najteže je pogodio one sa diplomama za proizvodna zanimanja (VK, KV) te one bez prave diplome (PK i NK). Tako, nezaposleni sa VK diplomom su u martu 2009. godine učestvovali sa 35% u ukupnom broju nezaposlenih.

Kada je riječ o starosnoj strukturi nezaposlenih, u martu 2010. godine najmanji broj nezaposlenih je evidentiran u okviru starosne podgrupe od 15-18 godina te u okviru starosne podgrupe od 18-20 godina, što ukazuje na činjenicu da navedene starosne podgrupe velikom većinom se još uvijek školuju u okviru srednjeg i visokog obrazovanja. Najviše nezaposlenih je evidentirano u okviru starosne podgrupe od 20-24 godine koju čine mladi ljudi koji su ili napustili visoko obrazovanje i traže zaposlenje u okviru srednje ili više stručne spremlje ili su ga okončali te, takođe, traže zaposlenje u okviru stečene stručne spremlje.

Socijalnu strukturu nezaposlenih, pored socijalnih obilježja koja su rezultat procesa tranzicije i privatizacije, odlikuje i širok spektar novih socijalnih obilježja karakterističnih za poratnu ekonomiju. U ukupnom broju nezaposlenih, socijalne kategorije su u martu 2010. godine učestvovali sa 41,4%.

Infrastruktura Grada

Saobraćajna infrastruktura

Saobraćajna infrastruktura djelimično zadovoljava narasle potrebe Grada.

Grad karakteristiše dobra drumska povezanost.

Kvalitet željezničkog saobraćaja, naročito u tehničkom smislu, daleko od zadovoljavajućeg.

Neiskorištenost aerodroma u Mahovljanima u smislu pružanja usluga međunarodnog putničkog i teretnog transporta.

Komunalna infrastruktura

Nepokrivenost sjevero-zapadnog dijela Banja Luke mrežom javnog vodovoda.

Nedovoljan rezervoarski vodovodni prostor.

Nepokrivenost Grada primarnim i sekundarnim kolektorima kao i nedostatak prečišćivača otpadnih voda.

Upravljanju otpadom, a naročito njegovom reciklažom, nije dat strateški značaj. U razvijenim zemljama reciklaža je nužnost jer obezbjeđuje uštedu novih sirovina, smanjuje troškove proizvodnje te manje zagađuje okolinu.

Toplifikacija Grada mnogo manja u odnosu na narasle potrebe gradskog stanovništva.

Nezadovoljavajuće stanje prenosne i distributivne elektro mreže te izražena prisutnost neovlaštenog korištenja električne energije. Od proizvodnih kapaciteta u elektroenergetskom sektoru Grad ima samo "Energanu" u krugu Incela sa kapacitetom 350MW toplinske i 32MW električne energije, a koja trenutno nije u funkciji.

Teleoperator koji djeluje na području cijele Republike Srpske, a ima sjedište u gradu Banja Luci je Telekom Srpske, koji pruža kvalitetne usluge fiksne i mobilne telekomunikacije u domaćem i međunarodnom telekomunikacionom prometu.

Industrijska infrastruktura

Prema urbanističkom planu, Grad raspolaže sa dvije industrijske zone; istočna (u kojoj su smješteni industrijski kapaciteti Incela, Jelšingrada, Vitaminke, Vrbasa, Autoprevoza, Nove sirovine) i sjeverozapadna (gdje su smješteni industrijski kapaciteti Sintetika, Unisa HTV, Mikroelektronike i Hemofarma) te industrijske zone locirane unutar stambenih zona (industrijski kapaciteti Čajevca, Fabrike duvana, fabrike obuće Bosna,

Mljekare i Pivare te Fruktone).

Evidentno je da su kapaciteti bivših velikih sistema, a koji se nalaze u identifikovanim industrijskim zonama, neiskorišteni. Pozitivan pomak u vezi navedenog je formiranje tehnološkog biznis parka na lokaciji fabrike Unis HTV te formiranje Inovacionog centra Banja Luka u okviru lokacije "Čajevec".

Turistička infrastruktura

Slabo iskorišten turistički potencijal Grada sa okolinom.

Turistička ponuda Grada je zasnovana samo na kulturno-istorijskom naslijeđu. Zanemareni su druge vidove turističkih ponuda (avanturistički, seoski, planinski, jezerski, eko, lov i ribolov te konferencijski turizam).

Obrazovna infrastruktura

Permanentno opadanje broja upisanih učenika u osnovnim i srednjim školama kao posljedica opadanja stope nataliteta.

Obrnuto proporcionalan odnos između broja učenika i nastavnog osoblja.

Disproporcija između potreba tržišta i želja učenika u smislu izbora budućih zanimanja.

Rast broja upisanih studenata na visoko obrazovne institucije.

Stvorene zakonske osnove za vršenje prekvalifikacije odraslih kao temelja za povećavanje zapošljavanja i samozapošljavanja u Gradu.

Socijalna infrastruktura

Koncepcija razvoja zdravstva u gradu daje prioritet primarnoj zdravstvenoj zaštiti.

Neravnomjerna raspoređenost kapaciteta primarne, polikliničke i stacionarne zdravstvene zaštite.

Projekat stavljanja u funkciju 110.000 m² površine Kliničko-bolničkog centra još uvijek nije završen iako je veći njegov dio u funkciji i u kojem se pruža zdravstvena zaštita stanovništvu šire banjalučke regije.

Rast broja privatnih specijalističkih ordinacija, stomatoloških ambulanti i apoteka.

Problemi u oblasti socijalne zaštite najvećim dijelom prouzrokovani siromaštvom kao posljedicom visoke stope nezaposlenosti.

Na teritoriji Grada je registrovano 18 vrtića što je nedovoljno za zadovoljavanje naraslih potreba Grada.

U Gradu postoji jedan socijalno-gerijatrijski centar čiji je kapacitet u potpunosti popunjen, a koji ne zadovoljava narasle potrebe kako Grada tako i Republike Srbije.

Nezainteresovanost zajednice za zapošljavanje lica sa invaliditetom i neadekvatno stimulisanje socijalnog preduzetništva, a koje uporište ostvaruje u Zakonu o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju invalida ("Službeni glasnik RS", 98/04)

Sportska infrastruktura

Postojanje sportske tradicije Grada.

Postojanje sportske infrastrukture za razvoj sporta (naročito za fudbal i košarku).

Imovina u vlasništvu Grada

Nepostojanje kvalitetnog i pouzdanog registra resursa i imovine Grada.

<i>Budžet Grada</i>
<i>Budžetska sredstva kojim raspolaže grad su značajna i iznose cca 10% ukupnog budžeta Republike Srpske.</i> <i>Najznačajnije je učešće poreskih prihoda koji čine cca 65% ukupnih gradskih budžetskih sredstava, a u okviru kojih su najznačajniji indirektni porezi koji čine cca 70% ukupnih poreskih prihoda.</i> <i>Neporeski prihodi čine cca 30% ukupnih budžetskih sredstava Grada, a u okviru kojih je najznačajnije učešće taksi, naknada i prihoda od pružanja javnih usluga koji čine cca 70% ukupnih neporeskih prihoda Grada od kojih smo prihod od zemljišne rente i naknade za uređenje građevinskog zemljišta čini 50% prihoda od učešće taksi, naknada i prihoda od pružanja javnih usluga.</i>
ANALIZA PRIVREDNE STRUKTURE I POKAZATELJA EFIKASNOSTI
<i>Istorijat preduzetništva Grada</i>
<i>Grad je prije rata bio razvijeni privredni, obrazovni, zdravstveni i kulturni centar, sa razvijenim regionalnim funkcijama.</i> <i>Grad je bio centar elektronske industrije SR BiH i jedan od najvećih jugoslovenskih centara elektronske industrije, a lidersku poziciju je ostvarivao u proizvodnji alatnih mašina za obradu deformacijom, proizvodnji celuloznih prirodnih i vještačkih vlakana, proizvodnji namještaja, tekstilne konfekcije, kožne obuće i prehrambenih proizvoda.</i> <i>Prije rata su u industriji Grada dominirali veliki poslovni sistemi sa pojedinačnim preduzećima (proizvodnim cjelinama) u kojima je radilo prosječno 550 radnika po preduzeću.</i> <i>Industrija grada je bila izrazito izvozno orjentisana i ostvarivala je pozitivan spoljnotrgovinski bilans. Izvoz industrijskih proizvoda je činio oko 95% ukupnog izvoza, a najvažniji izvozni proizvodi su bili alatne mašine za obradu deformacijom (Jelšingrad), celuloza, papir i hemijska vlakna (Incel), profesionalna telekomunikacijska oprema i motorna vozila (Čajevec), hladnovaljane trake (Unis-HTV), namještaj (Vrbas), kožna obuća i galanterija (Bosna), tekstilna konfekcija (Blik), prehrambeni proizvodi (Vitaminka, Bosanka) te profesionalne usluge,</i> <i>Poslije rata, industrijska infrastruktura Grada je ozbiljno promijenjena u smislu njene degradacije u odnosu na 90-te godine prošlog vijeka. Broj radnih mjesta u industriji je značajno smanjen, a gubitak je nastao isključivo u prerađivačkoj industriji. Većina nekadašnjih industrijskih giganata kao što su Čajevec, Jelšingrad, Incel, Unis HVT, Bosna i AIPK Bosanska Krajina sa nekada nosećim proizvodnim programima su trajno nestali ili su na neodređeno vrijeme obustavljeni (npr. alatni strojevi i hladnovaljane trake). Rezultat ovakvog stanja je da danas sektor energetike, koji obuhvata prenos i distribuciju električne energije, stvara veću bruto dodanu vrijednost nego ukupna prerađivačka industrija.</i> <i>Sa aspekta izvoza, jedini izvozni proizvodi iz predratnog perioda koji u današnje vrijeme ostvaruju visoki izvoz su papir i papirna konfekcija koji ostvaruje uspješno privatizovano preduzeća Celeks.</i>
<i>Mala i srednja preduzeća</i>
<i>U Gradu je u 2009. Godini prema APIF bazi podataka evidentirano 2.320 aktivnih preduzeća koja su predala završni račun na kraju godine što predstavlja 31% od ukupnog broja preduzeća u Republici Srpskoj ili 18,7 preduzeća na 1.000 stanovnika što je za 9,3 preduzeća na 1.000 stanovnika više od ovog prosjeka na nivou Republike Srpske.</i> <i>Broj zaposlenih u preduzećima, a koja su evidentirana kao aktivna u Gradu prema APIF bazi podataka, je iznosio 46.728 zaposlenih što predstavlja 27% od ukupnog broja zaposlenih u mikro malim,</i>

srednjim i velikim preduzećima U Republici Srpskoj. Zbog različito grupisanje preduzeća na nivou Republike Srpske i na nivou Grada gdje su mikro i mala preduzeća svrstana u grupu malih preduzeća, a srednja i velika se prate zajedno, nemoguće je porediti preduzeća po veličini kao i broj zaposlenih u njima na nivou Grada sa preduzećima po veličini i brojem zaposlenih u njima na nivou Republike Srpske. U 2010. godini došlo je do smanjenja ukupnog broja aktivnih preduzeća u Gradu. U 2009. godine je u Gradu poslovalo 2.320 preduzeća što je za 32 preduzeća manje nego u 2008. godini.. 9.151 radnik je zaposlen u 443 mala preduzeća a 11.597 zaposleno u 118 kategoriji srednjih preduzeća. U 2009. godini na teritoriji Grada je najviše aktivnih preduzeća u djelatnostima trgovine na veliko i malo (1002 preduzeće), poslovanje nekretninama (431 preduzeće), proizvodno, prerađivačka djelatnost (402) građevinarstvo (170 preduzeća)...
Zanatsko-preduzetnička djelatnost
Zanatsko-preduzetničku djelatnost karakteristiše izrazita komplementarnost u razvoju ostale privrede jer ona u velikoj mjeri nadopunjuje proizvodne pogone industrije, servisira uređaje, mašine, mehanizaciju i vozila, te pruža široku lepezu usluga stanovništvu Grada. U Gradu je u maju 2010. godine bilo registrovano 5.921 zanatsko-preduzetničke radnje koje su razvrstane u 30 kategorija dok je u Republici Srpskoj u 2008. godini bilo registrovano 26.029 zanatskih radnji. U strukturi zanatstva na području Grada, dominira uslužno zanatstvo, kao i zanatstvo koje je usmjereno na direktno zadovoljavanje potreba stanovništva.
INSTITUCIONALNI OKVIR I ORGANIZACIONA STRUKTURA
Djelokrug gradske uprave Grada
Prema važećim propisima u Republici Srpskoj, Grad je odgovoran za funkcije koje su mu date u nadležnost te za poslove iz njegove samostalne nadležnosti.
Organizaciona struktura Grada
Poslovi u Administrativnoj službi Grada organizovani su u okviru devet odjeljenja, dvije službe i sedam samostalnih odsjeka, a koji obavljaju poslove koje su u nadležnosti Grada Pored aktivnosti koje su u nadležnosti odjeljenja, službi i samostalnih odsjeka, treba napomenuti značaj i ulogu i drugih gradskih institucija čiji osnivač je Grad, a koje se direktno ili indirektno nalaze u funkciji razvoja preduzetništva Grada. To su: Gradska razvojna agencija, Centar za razvoj i unapređenje sela, Turistička organizacija grada Banja Luka, Zavod za izgradnju a.d. Banja Luka.

4. SWOT analiza

Uz prikupljanje statističkih podataka o ekonomskoj situaciji među preduzetnicima u Gradu Banja Luci bila je sprovedena anketa i urađeni razgovori sa predstavnicima svih organizacija za podršku privrednom razvoju. Urađena je i studija slučaja Banjaluka kao privredni subjekt, gde se na primjeru tipskog preduzeća sagledali svi koraci u njegovom start upu, rastu i razvoju, kao i problemi i efekti na tom putu. Pri tome je sagledana društvena korist Banjaluke od postojanja i rada tipskog preduzeća.

SWOT analiza Grada Banja Luke je na osnovu gornjih analiza identifikovala sliku ekonomske situacije s aspekta razvoja preduzetništva.

5. Strateške orijentacije razvoja MSPP Banjaluke 2010-2015 – ciljevi i mjere

Glavni cilj strategije je izgradnja podsticajnog okruženja u Banjoj Luci za preduzetništvo, za postojeće biznise, te za nove investicije koje će donijeti nove tehnologije, ekološki prihvatljive i obnovljive energetske izvore i nova radna mjesta.

Izjava o viziji

Banja Luka je moderan evropski grad jednakih mogućnosti i šansi u kojima svi građani i stranci dobrih namjera imaju izvrsne preduslove za razvoj sopstvenog biznisa i investiranje svoga kapitala i znanja.

U narednim godinama će se nastaviti pozitivni trendovi ulaganja u privrednu, institucionalnu i saobraćajnu infrastrukturu, u nauku i obrazovanje, kulturu, zdravstvo i sport, u mlade posebno. Gdje će mikro, mala i srednja preduzeća razvojem preduzetništva i inovacija pozicionirati naš grad kao regionalnog lidera u jugoistočnoj Evropi.

Banja Luka će u periodu od narednih pet godina fokus u svojim razvojnim aktivnostima staviti na dva kolosijeka, koja su na početku odvojena, ali će se itekako ispreplitati u budućnosti, a to su:

1. Kreiranje preduzetničkog i poslovnog okruženja podesnog, primamljivog i ekonomski privlačnog za potpuno nova preduzeća i preduzetnike.
2. Stvaranje pretpostavki za potpuno eliminisanje prepreka i barijera koje stoje na putu rasta i razvoja postojećih biznisa, te omogućavanje stvaranja preduslova za restrukturiranje postojeće privredne strukture, saglasno sa vizijom u kakvoj Banjaluci želimo da živimo.

S time u vezi, ova dva opredjeljenja možemo posmatrati kao strateške pravce budućeg razvoja Grada sa aspekta podsticaja razvoja preduzetništva i mikro, malih i srednjih preduzeća.

Namjera Strategije je da Grad ima jasne smjernice i putokaze za ostvarenje svoje vizije. Svjesni smo da to neće biti u potpunosti izvodljivo u kratkom vremenskom periodu, kao što je to petogodišnji period, ali svakako u tome roku, pažnju možemo obratiti na realizaciju sljedećih strateških ciljeva:

Strateški cilj 1:

Povećati broj novoregistrovanih privrednih subjekata

Strateški cilj 2:

Povećati broj industrijskih i prerađivačkih preduzeća zasnovanih na tradicionalnim, ekološki prihvatljivim i obnovljivim resursima i promijeniti kvalitativnu strukturu MSP sektora

Strateški cilj 3:

Stvoriti poslovno okruženje za transfer znanja, inovacija i modernih tehnologija u sektor MSP i internacionalizovati poslovanje MSP.

Na osnovu definisanih strateških ciljeva definisani su i operativni ciljevi i dat prijedlog programa, projekata, mjera na gradskom nivou i inicijativa za donošenje mjera na republičkom nivou.

Definisano je 50 projekata sa kratkim opisom, vremenskim trajanjem, izvorima finansiranja i nosiocem realizacije. Pri tome je Gradska razvojna agencija u većini slučajeva nosioc realizacije projekata. Ovakav pristup ima opravdanje u postojećoj ekonomskoj situaciji u Banjaluci i RS koja je određena uslovima globalne ekonomske krize, te će se određeni projekti navedeni kao mjera u Akcionom planu, naknadno definisati i realizovati kroz godišnje ažuriranje Strategije i izradu plana i programa rada za svaku narednu godinu.

U nastavku Strategije je dat Akcioni plan realizacije Programa, projekata i mjera.

Ukupna vrijednost planiranih projekata je 30.862.500 KM. U Akcionom planu iznos od 12.472.500 KM naznačen u zadnjoj koloni, obezbediće se kroz godišnje planove i programe rada Gradske razvojne agencije. Iznos od 10.500.000 KM predviđen je za realizaciju operativnih aktivnosti TBP-a definisanih u Studiji izvodljivosti koju je usvojila gradska skupština.

Osim Sredstava iz budžeta Grada, vršiće se prikupljanje svih ostalih dostupnih sredstava, na lokalnom i republičkom nivou, sredstva iz predpristupnih fondova i naročito iz privatnih izvora kroz Javno privatno partnerstvo.

6. Monitoring i evaulacija Strategije

Proces monitoringa obavezan je dio implementacije Strategije razvoja MSPP-a, kao i izrada redovnih godišnjih izvještaja organa koji provode monitoring.

Godišnji izvještaji treba da uključuju sve kvalitativne i kvantitativne informacije vezane za implementaciju strateškog plana, uključujući finansijske rashode za svaku mjeru i monitoring tabele sa indikatorima izlaza i rezultata, takođe za svaku mjeru.

Imajući u vidu značaj i komplementarnost Strategije MSP-a i Strategije razvoja grada Banjaluke, kao dva strateška dokumenta, neophodno da proces monitoringa i evaluacije realizuje isto savjetodavno tijelo pri Administrativnoj službi grada Banjaluke koje je zaduženo za evaluaciju i monitoring Strategije razvoja grada Banjaluke.

Dakle, cjelokupan proces realizacije Strategije do 2015. godine, trebala bi da nadgleda Skupština Grada, preko svojih izvršnih organa i za to posebno formiranog tijela. Od izvršnih organa Skupštine Grada, u praćenje i evaluaciju realizacije Strategije biće uključeni:

- Odjeljenja u okviru Administrativne službe Grada;
- Gradska razvojna agencija (CIDEA);

7. Zaključci i mjere za realizaciju Strategije

Kako bi se dao adekvatan odgovor na sve obimnije probleme vezane za razvoj MSP i preduzetništva, Strategijom razvoja MSP i preduzetništva se nudi prihvatljiv koncept valorizovanja razvojnih potencijala resursnog i privrednog potencijala Banjaluke, rješavanja bitnih problema i uočenih prepreka za njihov razvoj te jedan niz prijedloga društvene podrške njihovom razvoju.

Da bi se realizovao koncept razvoja MSP i preduzetništva predložen ovom Strategijom neophodno je pridržavati se sljedećih principa:

- Nosioци projekata predloženih u akcionom planu ove Strategije a koji su u sastavu Administrativne službe Grada Banja Luka treba da naprave Operativne planove za realizaciju predloženih projekata kroz svoje Programe rada za svaku narednu godinu tokom trajanja .
- Na osnovu Operativnih planova, a kroz prijedloge godišnjih programa rada svakog pomenutog nosioca realizacije predloženih projekata potrebno je planirati i odobriti sredstva za realizaciju projekata i sredstva za sufinansiranje projekata za koje se pronađu drugi izvori finansiranja.
- Za zaključke identifikovane u socio-ekonomskoj analizi koji su pretočeni u inicijative za realizaciju određenih operativnih ciljeva Strategije potrebno je uputiti nadležnim institucijama kao preporuke za što hitniju realizaciju kako bi se stvorio povoljniji ambijent za razvoj MSPP, privlačenje investitora, novo zapošljavanje i očuvanje postojećih radnih mjesta predloženih projekata svim nosiocima koji nisu u nadležnosti Grada.
- Potrebno je razraditi modele sufinansiranja predloženih projekata i fundraising-a (model javno-privatnog partnerstva, venture kapitala, povoljnog kreditiranja kod KfW, EBRDE i drugih institucija), uz uključenost svih drugih relevantnih subjekata.
- Pružiti institucionalnu i finansijsku podršku Gradskoj razvojnoj agenciji za projekte koji će doprinijeti razvoju malih i srednjih preduzeća. Jedan od glavnih zadataka ove institucije u narednom periodu treba da bude usmjeren na kompletnu stručnu podršku u privlačenju investitora kroz kadrovsko i informaciono jačanje Centra za investitora

Tehnološkog biznis parka, ali i u pripremi projekata, kako sopstvenih, tako i onih koji bi bili kandidovani od strane privatnih investitora.

- Administrativne procedure i troškovi koji se pojavljuju prilikom započinjanja privrednih aktivnosti i razvoja MSPP-a, naročito kod registracije i pribavljanja dozvola za građenje mogu negativno da utiču na privlačenje potencijalnih investitora. Centar za investitore TBP-a pružanjem podrške investitorima ovaj problem može umanjiti i stvoriti veću fleksibilnost i efikasnost kada su u pitanju administrativne procedure i nepotrebno izlaganje troškovima. Centar treba da bude mjesto za prihvatanje investitora, pružanja potrebnih informacija i rješavanje tekućih problema;
- U cilju realizacije instrumenata preduzetničke infrastrukture realizovati projekat Tehnološkog biznis parka sa jasno zacrtanom temom i tehnologijama koja će se podsticati i razvijati u parku, a na osnovu obrazovnog, visokoškolskog profila koji posjeduje Banjaluka. Razvijati informativne, edukativne, razvojne, marketinške servise za stanare TBP-a ali MSP-a van njega, čime će se stvoriti prostor za inovacijske aktivnosti vezane za preduzetništvo, transfer znanja i naučno istraživački rad. Omogućiti inkubiranje proizvodnih, poslovnih i razvojnih kapaciteta, start-up preduzetništva, MSP-a i poslovne lokacije za Veletržnicu, logističko-distributivni centar, energanu koja korsiti obnovljive izvore energije i tehničko-infrastrukturne servise u okviru TehnoRama (radna jedinica TBP-a formirana od iskoristivih kapaciteta VHVT-a).
- Obezbijediti podršku vlade RS i drugih republičkih institucija za realizaciju projekata i mjera identifikovanih ovom Strategijom;
- Značajnu ulogu u realizaciji i funkcionisanju instrumenta preduzetničke infrastrukture i transferu znanja imaju Univerziteti i Fakulteti; Potrebno je ostvariti punu saradnju sa Univerzitetom Banja Luka i njegovim fakultetima i istraživačkim i drugim kapacitetima na realizaciji transfera i korišćenja znanja usmjerenog ka preduzetništvu;
- Osim zone Ramići potrebno je raditi na razvoju drugih industrijskih zona na području grada Banja Luke identifikovanih postojećim regulacionim planovima i prijedlogom Urbanističkog plana.
- Koristiti sve puteve međunarodnih konkursa i projekata za implementaciju projekta Strategije;
- Ostvariti sinergijski efekat zajedničkog rada Gradske razvojne agencije, Republičke razvojne agencije, organa vlasti grada i Republike, Univerziteta, Fakulteta, Instituta u cilju podsticanja preduzetničkog duha, izmjeni monostrukturne privrede RS/Banjaluke i razvoja MSPP.
- Razraditi model "brendiranja TBP-a Banjaluke", kao i kompletnu marketinšku strategiju u cilju privlačenja investitora i promocije Banjaluke kao najpovoljnije privredne destinacije u okruženju. Ovim će se aktivnostima dati podrška razvoju MSP i razvoju velikog broja instrumenata preduzetničke infrastrukture. Prilikom koncipiranja sopstvene ponude treba da proaktivnim pristupom (biti proaktivan podrazumijeva preduzimljivost i inicijativu, kao i spremnost preuzimanja rizika) stvoriti konkurentan i prepoznatljiv „proizvod“.
- Podsticaji koji se nude domaćim i stranim investitorima nisu isključivo vezani za obezbjeđivanje direktnih podsticaja, odnosno bespovratnih novčanih sredstava na koje se prvenstveno misli, nego i na indirektno podsticaje kroz smanjenje poreza i doprinosa po prethodno utvrđenim kriterijumima. Potrebno je u skladu sa ovom Strategijom uraditi program podsticaja na nivou Grada i predložiti donošenje odgovarajućih odluka za njihovu realizaciju, kao i listu inicijativa za više nivoe vlasti, za otklanjanje barijera poslovanju MSPP-a i podsticaja njihovom razvoju;

Gradska skupština treba da imenuje Gradsku razvojnu agenciju za koordinatora realizacije Strategija razvoja MSPP-a , da prati njenu realizaciju i realizacione mjere za koje je zadužena, te da godišnje izvještava Skupštinu Grada o realizaciji Strategije.

II UVODNI DIO

Mala i srednja preduzeća mogu imati značajan uticaj u razvoju Banjaluke i Republike Srpske kao i cijele Bosne i Hercegovine. Sa pravom politikom razvoja, zakonskim okvirima i koordinisanom podrškom na svim nivoima, mala i srednja preduzeća i preduzetništvo (MSPP) mogu dobiti veći dio domaćeg tržišta i postepeno stranih tržišta, mogu biti partneri većim domaćim i stranim kompanijama, mogu inicirati jake razvojne projekte i tako doprinijeti u otvaranju novih radnih mjesta. Implementacija Strategije razvoja MSPP-a Banjaluke bi trebala omogućiti brži rast i razvoj MSPP-a, stvaranja novih radnih mjesta u Banjaluci, te ispunjenje obaveza koje Grad ima za ukupni društveni razvoj.

Strategija razvoja malih i srednjih preduzeća u Banjaluci za period 2010.- 2015. god. ima za cilj da kreira okvir za stvaranje dinamičnog, konkurentnog i izvozno orijentisanog sektora malih i srednjih preduzeća u narednom petogodišnjem periodu .

Strategiju je izradila Gradska razvojna agencija Banjaluke u saradnji sa Udruženjem ekonomista Republike Srpske (SWOT) i njenim saradnicima: dr Saša Petković, Mr Aleksandra Simić, Saša Grabovac, Miloš Todorović, Krešimir Meštrić (WIM systems konsultantska firma iz Varaždina) koji su izradili ključne segmente Strategije.

SWOT je izradio Socio-ekonomsku analizu stanja privrede Banjaluke , sproveli anketiranje MSP-a, analizirali dobijene podatke, dali strateške smjernice za definisanje metodologije realizacije i određivanje strateških i operativnih ciljeva. Na osnovu takvih analiza i smjernica Gradska razvojna agencija je zaokružila dokumenat Strategije sa posebnim osvrtom na sljedeće aspekte :

- Potencijali i prepreke za razvoj MSP;
- Strateški pravci i vizija dugoročnog razvoja MSP sa ključnim programima i projektima koji trebaju stvoriti poslovni ambijent za razvoj MSP-a u Banja Luci;
- Izrada akcionog plana realizacije projekata;
- Definisanje inicijativa i zaključaka.

Strategija je usredsređena na razvoj živog privatnog sektora, sa fokusom na mala i srednja preduzeća i preduzetništvo (MSPP) i stvaranje preduzetničke infrastrukture uz odgovarajuću preduzetničku kulturu. To je prevashodno zbog toga što je poznato da MSPP utiču na otvaranje novih radnih mjesta, stvaraju prihod i doprinose ekonomskom razvoju, rastu, inovacijama i konkurentnosti. Nova radna mjesta i stvaranje prihoda su posebno značajni kada se radi o osiromašenim ruralnim sredinama i ugroženim grupama. U tom kontekstu, sastavljanje i primjena efektnih strategija podrške MSPP je značajno sredstvo za ostvarivanje Startegije razvoja grada za period 2007-2015, Strategije razvoja MSP RS, Milenijumskih razvojnih ciljeva (MCR)¹, evropske povelje o MSP i drugih razvojnih dokumenata, na koji način se rješava pitanje siromaštva i ojačavanja siromašnih i ugroženih zajednica.

¹ (MCR) Milenijumski ciljevi razvoja čine osam ciljeva koje su svih 191 zemalja članica Ujedinjenih nacija dogovorile da pokušaju da ostvare do 2015 godine.(1. Iskorenjivanje ekstremnog siromaštva i gladi 2. Postizanje univerzalnog osnovnog obrazovanja 3. Promovisanje jednakosti polova 4. Smanjenje smrtnosti kod dece 5. Pобољшanje zdravlja majki 6. Borba protiv HIV/SIDA-e, malarije, i drugih oboljenja 7. Obezbeđenje ekološke održivosti 8. Stvaranje globalnog partnerstva za razvoj

Najnoviji strateški događaji su naglasili značaj MSPP sektora. Posebno je značajno obratiti pažnju na sledeće:

- Preduzetništvo Evropske Unije u Evropskom Zelenom Papiru (EC, 2003) , u vezi sa Evropskim Savetom iz Lisabona 2000. godine, koje ima za cilj da postane najkonkurentnija i najdinamičnija svjetska privreda zasnovana na znanju do 2010. godine, sposobna za održiv ekonomski rast sa većim brojem boljih radnih mjesta i većom društvenom kohezijom.
- Proširenje Povelje EU o malim preduzećima iz 2003. godine na zemlje kandidate, kao i na države jugoistočne Evrope.
- Izdavanje publikacije UNDP-a "Oslobađanje preduzetništva" (2004) i srodnih strategija za MSPP u jugoistocnoj Evropi (2003a) i centralnoj Aziji (2003b) , u kojoj je naglašena potreba pružanja podrške MSPP.

S obzirom na tijesnu povezanost i međusobnu uslovljenost svih faktora koji su od značaja za postupak strateškog planiranja, izrada Strategije MSPP zasnovana je na nekoliko osnovnih principa.

Partnerstvo u procesu izrade Strategije i njenom sprovođenju prijeko je potrebno za održivost i neophodno za mijenjanje ekonomskih uslova. S toga su sve relevantne zainteresovane strane pozvane a značajna većina njih je i uzela učešće u procesu izrade Strategije poput predstavnika:

- Gradske uprave,
- Resornih Ministarstva vlade RS,
- Privredne komore regije Banjaluka,
- Turističke organizacije grada Banjaluka,
- Centra za razvoj i unapređenje sela Banjaluka,
- nevladinih organizacija i
- predstavnika potencijalnih investitora i drugih.

Zajedničko učešće i vlasništvo nad rezultatima kako predstavnika javnog tako i predstavnika privatnog sektora ostvareno kroz proces izrade Strategije omogućava širok društveni konsenzus i jasnu javnu podršku Strategiji i programima koji su predviđeni za realizaciju.

Prijedlozi i odluke u svim fazama postupka izrade rezultat su javnih rasprava, okruglih stolova, te rada po stručnim timovima čime je ostvarena potpuna transparentnost postupka izrade.

Strategija MSPP grada Banjaluke predstavlja kombinaciju vizije, dugoročnih strateških usmjerenja, te srednjeročnih prioriteta. Naime, kao rezultat socio-ekonomske analize, SWOT i PEST analize proizašla je vizija razvoja MSPP-a sa jasno definisanim strateškim ciljevima za čiju realizaciju je neophodna realizacija niza opretnih ciljeva mjera i aktivnosti.

Izgradnja ovakvog jednog strateškog dokumenta je trajan proces. Razvijen strateški dokument se stalno nadzire, analizira, te ažurira. Svaki implementiran projekat i svako ekonomsko poboljšanje mijenja okolinu za dalje strateško planiranje. S druge strane, riječ je o dokumentu koji se mora poštovati i implementirati u skladu sa predloženim akcionim planom.

Posebno treba naglasiti da se prilikom izrade Strategije u potpunosti poštovao princip hijerarhije strateških planova. Obim strateških planova na višem nivou (Strategija razvoja MSP RS, Strategija razvoja grada Banjaluke) mora se zasnivati na širim osnovama, ali oni predstavljaju okvir za sve strateške planove nižeg reda, kao i za konkretne akcije na nižim nivoima.

Tabela 1 Projektne aktivnosti po fazama

Faza 1	Nosilac aktivnosti
Organizovanje inicijalnog sastanka Sastanak radnog tima SMSPP BL sa koordinatorom projekta Sastanak radnog tima sa lokalnim interesnim grupama (identifikovanje lokalnih interesnih grupa za učešće u izradi SMSPP BL)	Koordinator projekta
Izrada «ček liste za prikupljanje i analizu podataka» za SMSPP BL	Radni tim
Prikupljanje, sistematizacija i obrada podataka za izradu socioekonomske analize	Radni tim
Prikupljanje podataka o osnovnim ekonomskim pokazateljima na nacionalnom nivou	Radni tim
Formiranje baze podataka	Radni tim
Izrada upitnika za analizu indikatora po oblastima	Radni tim
Anketiranje MSPP i institucija koje se bave razvojem i praćenjem MSPP-a	Radni tim
Obrada anketa i procesuiranje baze podataka	Radni tim
Podnošenje izvještaja o realizovanim aktivnostima nakon faze 1 i povratna informacija od strane istog	Koordinator projekta
Faza 2	
Održavanje radionice za Lokalne interesne grupe u cilju izrade SWOT analize Radionica u područnoj komori BL Radionica 1 Radionica 2	Radni tim
Priprema izvještaja sa održane radionice o snagama i slabostima u razvoju MSPP BL	Radni tim
Podnošenje izvještaja o realizovanim aktivnostima nakon faze 2 i povratna informacija od strane istog	Koordinator projekta
Faza 3	
Održavanje radionice za Lokalne interesne grupe u svrhu definisanje vizije za studijsko područje 3.1.1 Radionica 3.1.2 Radionica	Radni tim
Definisanje ciljeva i mjera razvoja MSPP BL	Radni tim
Izrada prijedloga programa i projekata po ciljevima razvoja MSPP BL	Radni tim
Izrada akcionog plana realizacije SMSPP BL	Radni tim
Javni uvid i rasprava SMSPP BL	Radni tim
Podnošenje izvještaja o realizovanim aktivnostima nakon faze 3 i povratna informacija od strane istog	Koordinator projekta
Faza 4	
Izrada konačne verzije SMSPP BL sa Akcionim planom	Radni tim
Izrada mjera za realizaciju SMSPP BL sa finansijskim planom	Radni tim
Podnošenje SMSPP BL skupštini na usvajanje	Direktor

Imajući u vidu gore navedeno, Serija dijaloga o MSPP kao i odgovarajuća anketa je sprovedena tokom izrade sa raznim fokus grupama pre svega preduzećima, kako bi se dobili odgovori na ključna pitanja u razvoju MSPP-a.

1. Glavne komponente efikasne gradske strategije u pogledu razvoja MSPP

Tokom prethodne dve decenije, razvoj preduzetništva i MSPP se polako ali sigurno popeo na sam vrh liste prioriteta javnih strategija u većini zemalja širom sveta, bez obzira da li se one nalaze u procesu tranzicije ili ne. To odražava sve veći politički konsenzus i razumijevanje da je:

- ❖ MSMP sektor odgovoran za većinu radnih mjesta, naročito novih.
- ❖ Smanjenje, privatizacija i restruktuisanje velikih preduzeća dovelo je do stvaranja novih trgovinskih i industrijskih struktura u najvećem broju privreda u kojima je samostalna uloga MSPP, kao i uloga MSPP u podugovaranju, dobila ključni značaj za konkurentnost privrede.
- ❖ Preduzetničko umrežavanje, strateško partnerstvo i grupisanje preduzeća, kroz klastere, poslovna udruženja, asocijacije, na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou postalo suštinski deo odgovora na globalizaciju, kao i na povećanu neizvjesnost i složenost koje ona donosi.
- ❖ Postoji povezana potražnja u pogledu veće fleksibilnosti na tržištu rada sa većim nivoom promjene posla i profesije i rastom honorarnih poslova i poslova pod ugovorom. Zato je vjerovatnije da će pojedinci tokom svog radnog vijeka morati da se susreću sa periodima u kojima će biti samozaposleni ili raditi u sličnim neizvjesnim uslovima.
- ❖ Samozaposlenje može da ima glavnu ulogu u kampanjama za rješavanje pitanja siromaštva, izdvajanja iz društva i legalizacije aktivnosti neformalnog sektora.
- ❖ Razvoj preduzetništva i MSPP, sa naglaskom na razvoj "odozdo naviše", može da ima važnu ulogu u rješavanju regionalnih i sektorskih nejednakosti u privredi.
- ❖ Snažnoj privredi potreban snažan, nezavisan sektor "srednjih preduzeća" da bi se obezbjedila stabilnost i diferenciranje i u cilju distribucije ekonomske, socijalne i političke moći. „Sredina koja nedostaje" je ključni problem ekonomskog razvoja.
- ❖ Stimulisanje "preduzetničke kulture" širom zajednice i u organizacijama svih vrsta (velikim i malim, privrednim i neprivrednim) predstavlja najveći izazov za grad Banjaluku ali Vladu RS.
- ❖ Izgradnja "preduzetničke infrastrukture" na urbanom ali i ruralnom prostoru grada i u organizacijama svih vrsta (velikim i malim, privrednim i neprivrednim) predstavlja najveću obavezu u narednom periodu, za šta se očekuje i podrška Vlade RS.
- ❖ Pristup finansijskim sredstvima, putem kreditnih linija i drugih oblika finansiranja koje se ne vrši posredstvom banaka, kao što je mikrofinansiranje, je od suštinskog značaja za pokretanje razvoja MSPP.
- ❖ Izrada i realizacija programa subvencioniranja razvoja onih segmenata privrede koji su propulzivni i resursno spremni za svoju ekspanziju kao i zapošljavanja i samozapošljavanja radno ugroženih grupa predstavlja najveću obavezu lokalne uprave grada Banjaluka

Imajući na umu gore navedeno, Evropska Unija je, tokom prethodne decenije stavila naglasak na "preduzetničku kulturu" kao na suštinsku komponentu prioriteta konkurentnosti. Glavni fokus je stavljen na:

- ❖ Stvaranje odgovarajućeg podsticajnog pravnog okruženja.
- ❖ Unapređenje preduzetničke kulture na svim nivoima obrazovnog sistema.

- Podsticanje procesa osnivanja preduzeća i uklanjanje prepreka za ulaznje u posao.
- Razvoj povoljnog fiskalnog i finansijskog okruženja za stvaranje, opstanak i rast nezavisnih preduzeća.
- Otkrivanje inovativnih sredstava u cilju podrške razvoju MSPP, uključujući javnu podršku za inkubaciju, transfer tehnologije, stvaranje grupa i umrežavanje, internacionalizaciju, obuku, savjetovanje i specijalističke programe u pogledu finansiranja, garancija i kapitala.

Strategija se tretira kao efikasna kada pruža snažnu podršku:

- Stvaranju preduzetničke kulture na svim nivoima društva.
- Procesu osnivanja preduzeća i njihovom opstanku.
- Procesu rasta i internacionalizacije MSPP.
- Stvaranju snažnog i povoljnog okruženja među interesnim grupama.

2. Ključni problemi u obezbjeđivanju efikasnosti strategije

Moglo bi se sa razlogom zaključiti da nastojanja vlada na zapadu da stvore održivo i proaktivno strateško okruženje za razvoj MSPP nije bilo previše uspješno. Postoji velika debata po pitanju najboljeg načina za unapređenje, pa ipak ne postoji ni jedno telo koje bi objedinjavalo znanja o "najboljim praksama", iako iz iskustva širom sveta mnogo toga može da se nauči. Nastojanja da se u zemlje u tranziciji prenesu prakse evropskih zemalja i SAD su imala veoma različite rezultate u uspostavljanju održivih programa i institucija. Postoji jasna potreba da svaka zemlja pristupi izgradnji na postojeći način i kako to najviše odgovara njenim potrebama i fazi razvoja.

Svakako, iz neuspelih strategija može da se nauči isto toliko kao i iz uspešnih, ako ne i više, uključujući:

Čest propust da se strategija za preduzetništvo i MSP blisko poveže sa ekonomskim i socijalnim ciljevima, što dovodi do ad hoc strateških inicijativa i reaktivnog donošenja odluka.

- Neuspjeh u postizanju dogovora o jasnom konceptu preduzetništva i preduzetnicke kulture (i kako se on prati) što dovodi do nastojanja da se ostvare neodgovarajući poslovni ciljevi.
- Neuspjeh u efikasnom praćenju stanja, potreba i pogleda MSPP sektora, što za rezultat ima to da je strategija sastavljena u vakumu ili je zasnovana na netačnim pretpostavkama.
- Neuspjeh pri određivanju jasnih kriterijuma za podršku MSPP, što dovodi do intervencija koje stvaraju iskrivljenja u privredi i koje nisu održive.
- Konfuziju u pogledu uloge vlade RS/BIH naspram regionalnih i lokalnih samouprava, što za rezultat ima nedoleđnost, konkurenciju i preklapanje.
- Nedostatak jasne strategije u pogledu načina angažovanja privatnog sektora, i posebno preduzetnika, u partnerskom procesu, što dovodi da prenaplaćavanja birokratskih načina rada.
- Konkurenciju i preklapanje među različitim vladinim ministarstvima koja imaju interesovanja u pogledu razvoja MSPP, što dovodi do Neuspjeha prilikom stvaranja najvećeg broja potencijalnih sadejstva i bespotrebnog povećavanja složenosti pravnog okruženja.

- ❖ Povezani Neuspjeh pri određivanju centralne i snažne središnje tacke za koordinaciju, razvoj i primenu strategije u vladi.
- ❖ Neuspjeh prilikom razvoja odgovarajućih mehanizama za djelotvornu komunikaciju sa sektorom MSPP tokom vremena, kao i Neuspjeh u uključivanju ovog sektora u proces sastavljanja strategije.
- ❖ Neuspjeh u pogledu pozitivnog razvoja zajednice interesnih grupa za pružanje podrške razvoju preduzetništva i MSPP, što dovodi do dominacije kulture velikih preduzeća koja je suprotna razvoju malih preduzeća.
- ❖ Neuspjeh u odgovarajućem razvoju kapaciteta klastera i poslovnih udruženja koja predstavljaju MSPP u pogledu pružanja djelotvornih usluga.
- ❖ Neuspjeh u razvoju preduzetničkih organizacija koje odgovaraju djelotvornom pružanju usluga MSPP.

3. Ključne ciljne oblasti za razvoj strategije MSPP-a

Izbegavanje brojnih navedenih problema je u funkciji stvaranja jasnih strateških smjernica za postupke sa sektorom MSPP, uključujući:

- ❖ Pronalaženje odgovarajućih sredstava za uspješno praćenje stanja sektora, njegovih potreba i reakcija na strategiju. podjednako važna je i potreba za stalnim konsultacijama/dijalogom sa predstavnicima MSPP kao i sa drugim interesnim grupama, kao što su regionalne/lokalne samouprave.
- ❖ Razvoj dosljednih načela za intervencije u strategiji koja obezbeđuje jasan, ali dinamičan okvir za odgovor preduzetnika na nove mogućnosti i opasnosti.
- ❖ Otkrivanje stabilnih mehanizama za upravljanje strategijom, posebno u koordinaciji rada različitih partnera na nivou , kao i drugih interesnih grupa u pogledu MSPP, zauzimanju jasnog stava po pitanju uloge centralne vlade nasuprot regionalnim i lokalnim samoupravama i definisanju uloge privatnog sektora u pružanju podrške.
- ❖ Razvoj odgovarajućeg okruženja među interesnim grupama koje razumije i podržava preduzetnicku kulturu i stvara uravnoteženo polje za poslovanje, učenje i odnose sa MSPP.
- ❖ Stvaranje odgovarajućih oblika posebne "podrške" koja je usredsređena na procese stvaranja tržišta za usluge MSPP, na osnovu postojećeg načina sprovođenja aktivnosti i u skladu sa razumijevanjem da dobra tržišta ne cine samo profitabilne aktivnosti.
- ❖ Otkrivanje mehanizama koji vode ka održivim pristupima izgradnji kapaciteta za razvoj MSPP i razvoj mehanizama procenja koji podržavaju napredovanje ka ovom cilju.

4. Potrebe sektora MSPP-a

Analiziranje potreba sektora MSPP i utvrđivanje njegovih razvojnih problema i mogućnosti su suština djelotvornosti strategije. MSP u privatnom vlasništvu ne mogu da se tretiraju kao velika preduzeća u malom.

Statistička definicija je važna, ali je suština djelotvorne strategije razumijevanje za izražene osobine i vrednosti nezavisnih MSPP. Pojedinci, timovi i/ili porodice poseduju i rukovode najvećim

brojem mikro, malih i srednjih preduzeća. To često predstavlja rizik za njihovu ličnu ili porodičnu svojinu. Mala preduzeća su najčešće sama i uživaju visok nivo samostalnosti, ali i odgovornosti koje proističu iz takvog položaja. Mala preduzeća obično imaju ograničena sredstva i posluju u manje ili više neizvjesnim okolnostima, sa visokim nivoom međuzavisnosti između različitih interesnih grupa (klijenata, dobavljača, zakonodavaca, banaka, računovoda, advokata, vlasnika nekretnina i sl.). Svakodnevno poslovanje u neizvjesnim uslovima i upravljanje transakcionim i regulativnim odnosima sa interesnim grupama predstavlja suštinski način života. Poslovne mreže postaju društvene mreže, pa uspjeh ili neuspjeh utiču na ličnost i društveni položaj preduzetnika u zajednici. Vlasnici-rukovodioci moraju da budu u bliskim odnosima sa svojim klijentima i da preuzmu ukupnu odgovornost za upravljanje svim zadacima vezanim za poslovanje preduzeća. Nagrada je veoma direktno, a često i bolno, povezana sa uspjehom u obavljanju ovih zadataka ("ukoliko ne prodajete, ne živite"). Postoji veliki prostor za individualnu inicijativu i odgovornost, kao i za promjene i fleksibilnost u često veoma neformalnoj atmosferi. Upravo lični odnosi, unutrašnji i spoljni, kao i kultura koju oni stvaraju drže organizaciju na okupu i daju značaj okruženju, a ne formalizovani sistemi ili izgledi za napredovanje.

Najveći broj preduzetnika nema povjerenja u vladu i administraciju. To odražava njihove ključne vrednosti, uključujući snažno osećanje nezavisnosti, samouvjerenosti, vlasništva i nepovjerenja u zakone. To, za uzvrat, odražava duboko uvjerenje da se nagrada stiče sopstvenim zalaganjima i vrijednim radom, da pojedinci utiču na ostvarivanje, da se najbolje posluje pomoću poznanstava, uz poverenje i putem neformalnih aranžmana, i da bi sloboda za individualno djelovanje trebalo da bude što veća. Zahvaljujući propustu da se ove vrednosti i uverenja priznaju i da se uzmu za osnovu za dalje napredovanje dolazi do Neuspjeha velikog broja strategija MSPP, naročito u zemljama u tranziciji.

4.1. Formalna definicija MSPP-a

Praćenje stanja sektora i njegovih potreba na makro planu zahtjeva dogovor u pogledu definicije. Definicije su od vrednosti za:

- Pripremu statistike i praćenje stanja sektora tokom vremena.
- Benčmarking² sa drugim privredama i između regiona unutar zamlje.
- Određivanje okvirnog praga za poreze i druge propise.
- Utvrđivanje kvalifikovanosti za neki oblik javne podrške.

Generalno posmatrano, statistička adekvatnost mjerenja veličine preduzeća je funkcija strukture preduzeća u privredi. Zato se statističke definicije razlikuju od zemlje do zemlje. Međutim, uobičajeno je da se napravi razlika između samozaposlenja, mikro, malih, srednjih i velikih preduzeća (Tabela 2):

² Benčmarking je proces kontinuiranog mjerenja i upoređivanja poslovnih procesa jednog preduzeća u odnosu na poslovne procese najuspješnijih preduzeća u cilju prepoznavanja mogućnosti za jačanje sopstvene pozicije.

Tabela 2 Vrsta preduzeća prema broju zaposlenih

Broj zaposlenih	Vrsta preduzeća
0	Samozapošljavanje
1-9	Mikro preduzeće
10-49	Malo preduzeće
50-249	Srednje preduzeće
250+	Veliko preduzeće

Na osnovu toga, nova definicija MSPP Evropske Unije je (Tabela 3):

Tabela 3 Definicija MSPP u EU

Kategorija preduzeća	Broj zaposlenih	Promet	Ukupan bilans stanja
srednje	<250	= € 50 miliona	= €43miliona
malo	< 50	= € 10 miliona	= €10miliona
mikro	< 10	= € 2 miliona	=€2miliona

Evropske zemlje u tranziciji, posebno zemlje-kandidati, sve češće usvajaju gore navedenu definiciju MSPP, naročito kriterijum koji se odnosi na broj zaposlenih, iako najveći broj zemalja i dalje nije u skladu sa definicijom EU. Štaviše, zaposlenje u različite svrhe (statistika, porezi i stimulacije, registracija, itd.) nije neobično za alternativne definicije.

U Republici Srpskoj, prema Zakonu o podsticanju razvoja malih i srednjih preduzeća („Službeni glasnik RS“, br. 64/02, 34/06 i 119/08), Mala i srednja preduzeća su subjekti koji:

- Zapošljavaju prosječno godišnje do 249 radnika;
- Su samostalni u poslovanju;
- Ostvaruju ukupni godišnji prihod od prodaje do 50.000.000,00 KM ili imaju zbir bilansa aktive u vrijednosti do 43.000.000,00 KM.

Samostalnost u poslovanju u smislu ovog zakona znači da druga fizička ili pravna lica koja ne ispunjavaju gornje pojedinačno ili zajednički nisu vlasnici kapitala ili ne učestvuju u pravu odlučivanja više od 25 % u MSP-u.

Prema veličini, u smislu ovog zakona, razlikuju se mala i srednja preduzeća. Mala preduzeća su pravna lica koja:

- Zapošljavaju prosječno godišnje od 10 do 49 radnika;
- Ostvaruju ukupni godišnji prihod od prodaje do 10.000.000,00 KM, ili imaju zbir bilansa aktive u vrijednosti do 10.000.000,00 KM.

U okviru malih preduzeća razlikujemo i mikro preduzeća koja zapošljavaju prosječno godišnje manje od deset radnika.

Srednja preduzeća su pravna lica koja:

- zapošljavaju prosječno godišnje od 50 do 249 radnika
- ostvaruju ukupni godišnji prihod od prodaje do 50.000.000,00 KM, ili imaju zbir bilansa aktive u vrijednosti do 43.000.000,00 KM.

Potrebe koje treba pratiti mogu da se svrstaju u sljedeće kategorije:

- Praćenje razvoja cjelokupnog sektora tokom vremena;
- Praćenje uticaja vladinih propisa, poreza, doprinosa, itd.
- Procjena strategija i programa projektovanih u cilju razvoja sektora;
- Praćenje rasta preduzetničke kulture u društvu tokom vremena;

4.2. Praćenje razvoja sektora tokom vremena

Promjene u broju malih preduzeća odražavaju promjene u strukturi kao i vlasništvu nad preduzećima i celoj privrednoj grani. Značajno povećanje broja registrovanih malih preduzeća širom Evrope tokom 90-tih godina je svjedočilo o smanjivanju i restrukturiranju velikih preduzeća. Ranije "internalizovane" usluge i procesi su premešteni iz preduzeća koja su nastojala da se usredsrede na svoje "osnovno" poslovanje. Na sličan način, u privredama u tranziciji, procesi privatizacije i restrukturiranja su doveli do stvaranja novih malih preduzeća. Razvoj strategije MSPP zato može da bude u bliskoj vezi sa strategijama koje se odnose na privatizaciju, restrukturiranje privrednih grana i novih modela organizacije proizvodnje i trgovinskih aktivnosti, na primjer, lancima nabavke i razvojem grupa preduzeća.

Tri ključna idnikatora koja treba pratiti na nacionalnom, sektorskom i lokalnom nivou podrazumijevaju:

• Osnivanje novih preduzeća.

Ovo može da se mjeri na nekoliko načina putem: registracije preduzeća, povraćaj poreza (u slučaju da postoji jaka poreska osnova), prijava za dozvole, i, u nekim sektorima, putem popisa ili uzimanja uzoraka. Mogu da se razlikuju različiti tipovi novih preduzeća u odnosu na vlasničku strukturu i procedure registrovanja preduzeća, na primjer, samostalni trgovci, partnerska preduzeća i društva sa ograničenom odgovornošću. Pošto preduzeća često nemaju jedinstven referentni broj, i pošto se u privredama u tranziciji preduzeća često pojavljuju u nekoliko poslovnih registara, može biti teško tačno odrediti koliko je novih preduzeća osnovano tokom godine.

• Stope opstanka.

Čak deset posto od ukupnog broja registrovanih preduzeća može bilo koje godine biti ugašeno ili zamenjeno. Opstanak se obično mjeri zvaničnim brojem zatvorenih preduzeća, iako bolju mjeru predstavljaju stečaj i prinudna likvidacija. Zatvaranje preduzeća je posebno problematična mjera u privredama u tranziciji, u kojima su registri prepuni "uspavanih" preduzeća i gde postoje značajne pravne i druge prepreke koje smanjuju motivaciju za preduzetnike da ugase neaktivna preduzeća.

• Rast.

Rast se obično mjeri Praćenjem promena u broju preduzeća po sektorima/tipovima aktivnosti kao i kategorija veličine tokom vremena. Međutim, treba obratiti pažnju, pošto promjene na marginama mogu da utiču na značajne promjene kategorija veličine. Može se mjeriti učinak različitih društvenih grupa unutar društva: posebna pažnja je obraćena na žene-preduzetnike i etničke manjine, omladinsko i učeničko preduzetništvo, preduzetništvo invalidne i boračke populacije i sl., kao i na njihov mogući doprinos razvoju. Drugi ključni ciljevi u mnogim razvijenim zemljama su "društveno isključene" grupe ili područja.

4.2.1. Praćenje uticaja vladinih propisa

Cjelokupna strategija u pogledu zakonodavstva bi trebalo da bude usmjerena na stvaranje "jednakih uslova" za sve tipove preduzeća. U praksi, postoji nesklad u ekonomskim i političkim krugovima moći koji velikim firmama omogućava da vrše uticaj na okolinu u svoju korist, i mikro preduzeća i MSP tako imaju velike teškoće u pristupu informacijama. Uz to, troškovi zakonitog poslovanja su proporcionalno viši za manja nego za veća preduzeća, posebno u situaciji kada se iskustva u pravnom okruženju često mjenjaju. Poznato je da je oporezivanje glavni faktor, međutim, ovi troškovi takođe stimulišu rast neformalne privrede.

4.2.2. Procjena specifičnih mjera podrške

Procjena se odnosi na uticaj strategija i motivacije i podrške pruženim malim preduzećima u oblasti finansija, pružanja savjeta i konsaltinga, obuke i obrazovanja, pružanja informacija, tehnologije i inovacija, obezbjeđivanja poslovnog prostora i posebnog pristupa vladinim ugovorima.

Mogu se razlikovati dve grupe mjera procjene. Sumativne mjere su usmjerene ka ispitivanju uticaja mjera koje povezuju ulazne vrednosti sa rezultatima, dok formativna procjena ispituje proces upravljanja sistemom podrške. Druga mjera očigledno utiče na prvu. Ni jedna mjera nije uobičajena u zemljama u tranziciji, pošto procjena još uvek ne spada u standardne karakteristike razvojne strategije i programa za MSPP.

4.2.3. Praćenje preduzetnicke kulture i strategija preduzetništva

Donosioci strategija širom svijeta stavljaju značajan naglasak na razvoj odgovarajuće kulture preduzeća u društvu. Mnoge detaljne mjere se sprovode, naročito u oblasti obrazovanja, da bi se stimulisalo preduzetničko ponašanje mladih. Međutim, teško je mjeriti preduzetničku kulturu na nacionalnom nivou a da to nije brojenje ponuđenih programa, na primjer, u nastavnim planovima škola i fakulteta, i broja studenata uključenih u te programe. Istraživanje nazvano Praćenje globalnog preduzetništva (GEM) pokušava da stvori međunarodni benčmark za praćenje kulture preduzeća koje je usredsređeno na proces otvaranja preduzeća. Sada se primjenjuje u 20 zemalja širom sveta, uključujući i nekoliko privreda u tranziciji, kao što su Hrvatska, Mađarska i Slovenija. Zasnovano je na kombinaciji nacionalnih anketa i "delfi" tehnike (procedure za dobijanje pouzdanog konsenzusa mišljenja kroz seriju upitnika uz dodatnu povratnu informaciju o mišljenju) koja se primjenjuje na dobijena stručna mišljenja. Iz zemalja jugoistočne Evrope, samo je Hrvatska učestvovala u GEM istraživanju. Na osnovu ankete iz 2003. godine, Hrvatska je imala najmanji indeks broja ukupnih preduzetničkih aktivnosti (TEA), što je indeks koji je usredsređen na tek osnovana i nova preduzeća za koja se očekuje da će otvarati nova radna mjesta i uvoditi inovacije.

4.2.4. Djelotvorna komunikacija sa privatnim sektorom

Djelotvorna komunikacija se nalazi u osnovi najvećeg broja kategorija za koje je potrebno izvršiti analizu potreba. Uspostavljeni mehanizmi moraju da osiguravaju da postoji odgovarajući prostor za komunikaciju „odozdo na više” počevši od lokalnog nivoa. To je posebno važno, i teško je naći odgovarajućeg predstavnika koji će predstavljati glas sektora MSPP (naročito u pogledu neformalnog sektora i formalnijeg sektora mikro preduzeća) na nacionalnom nivou. Međutim, informativne i komunikacione tehnologije počinju da mjenjaju ovaj odnos.

U formalnom djelu sektora preduzeća, komunikacija može biti pojačana davanjem nadležnosti glavnim interesnim grupama sa kojima se mala preduzeća susreću (kao što su banke, profesionalne delatnosti kao i zakonodavne vlasti) da obezbeđuju odgovarajuće informacije. Redovni bilteni u

časopisima za mala preduzeća i otvaranje lokalnih kancelarija ombudsmana koji bi odgovarao na pitanja vezana za osnovne probleme takođe može biti efikasan način pružanja informacija.

III SOCIO EKONOMSKA ANALIZA

1. Analiza razvoja 2009-2015. godine i ocjena stanja

1.1. Resursna osnovica i privredne posebnosti

1.1.1. Prostor, resursi i okolina

Grad Banja Luka (u daljem tekstu: Grad) je smješten u sjeverozapadnom dijelu BiH, odnosno u centru zapadnog dijela Republike Srpske. Sa juga i jugoistoka omeđen je dinarskim planinama Manjača (1.338 m), Tisovac (1.172 m), Osmaća (948 m), Crni Vrh (548 m), sa sjeverozapada planinama Piskavica (443 m) i Banjalučka Kozara (421 m), a sa sjevera Panonskim bazenom.

Banjalučka kotlina u cjelini predstavlja prelaznu zonu od dinarsko - planinske ka planinsko - ravničarskoj oblasti, što se bitno odrazilo na geomorfološku strukturu Grada. Tako, teren je uglavnom valovit, a na jugu prelazi u planinsko područje. Najniži dio Grada je u Zalužanima, na nadmorskoj visini od 140 m. Prema jugu se nadmorska visina penje u početku postepeno, a zatim naglo, tako da krajnja tačka na jugu dostiže čak 1.338 m. Sam grad Banja Luka je smješten na nadmorskoj visini od 164 m.

Grad ima umjereno-kontinentalnu klimu sa preovladavajućim uticajima panonskog prostora. Teritorija Grada pokriva površinu od 1.239 km², što predstavlja 4,9% ukupne teritorije Republike Srpske te graniči sa opštinama Gradiška, Laktaši, Čelinac, Mrkonjić Grad, Ribnik, Oštra Luka i Prijedor. Rijeka Vrbas dijeli Grad na dva dijela, tako da dužina ose sjever-jug iznosi 50 km, a ose zapad-istok 25 km. Skoro cijeli Grad je smješten u slivu rijeke Vrbas, a manji dio u slivu rijeke Gomjenica. Rijeka Vrbas stvara manje doline-polja (Bočačko, Ducipolje, Novoselijsko i Banjalučko polje). Na ušću Vrbane u Vrbas nalazi se Medeno polje, dok se Banjalučko polje prema sjeveru širi u Lijevče polje koje se prostire sve do rijeke Save.

Prirodni resursi kojima raspolaže Grad su:

- Mineralna bogatstva,
- Zemljište,
- Šume,
- Vode.

Mineralna bogatstva sa kojima raspolaže grad su ugalj, boksit, bakrena ruda, ruda gvožđa, kvarcni pjesak, cementni lapor, manganska ruda, barit, keramička i ciglarska glina, građevinski kamen te termomineralne vode. Lokacije navedenih mineralnih bogatstava su date u Tabeli 4.

Tabela 4 Lokacije mineralnih bogatstava na teritoriji Grada

Mineralno bogatstvo	Lokacija
Ugalj	Ramići, Petrićevac
Boksit	Manjača, Čemernica
Bakrena ruda	Područje Kozare
Ruda gvožđa	Područje Bronzanog Majdana
Kvarcni pijesak	Potkozarje
Cementni lapor	Ramići
Manganska ruda	Južni dio Kozare
Barit	Šire područje Bronzanog Majdana
Keramička i ciglarska glina	Tunjice
Građevinski kamen	Ljubačevo, Vrbanja
Termomineralne vode	Srpske Toplice

Izvor podataka: Gradska uprava Banja Luka

Rezerve uglja su značajne i iznose cca 35 miliona tona, ali obzirom da su nalazišta locirana uz saobraćajnice uz nepovoljne ekološke performanse, ne postoji ekonomska opravdanost eksploatacije.

Što se tiče mineralnih sirovina, u eksploataciji su samo neke sirovine i nalazišta kao što su nalazište kvarcnog pijesaka u Potkozarju, nalazišta krečnjaka i građevinskog kamena u Ljubačevu i Vrbani te ciglarska glina na Tunjicama kao i termomineralne vode u Srpskim Toplicama.

Od nemetalnih mineralnih sirovina pažnju zaslužuju nalazišta, barita, vatrostalne i keramičke gline čije se rezerve procjenjuju na preko milion tona za svaki od navedenih minerala te rezerve metalnih mineralnih sirovina kao što su bakrene mineralizacije, manganska orudnja te ruda gvožđa sa značajnim rezervama.

Zaključak 1:

Izrada studije izvodljivosti eksploatacije mineralnih sirovina na području Banjaluke

Grad raspolaže sa značajnim mineralnim bogatstvima ali je ekonomska opravdanost njihovog eksploatisanja po vrstama različita. Tako, za eksploataciju uglja čije su zalihe značajne, utvrđeno je da ne postoji ekonomska opravdanost, od mineralnih sirovina u eksploataciji su samo neke sirovine i nalazišta što ukazuje na potrebu sagledavanja ekonomske opravdanosti korištenja ostalih nalazišta mineralnih sirovina koja nisu u funkciji, a za nemetalne i metalne mineralne sirovine je utvrđeno da postoje značajne rezerve koje se uglavnom uopšte ne eksploatišu čiju bi ekonomsku opravdanost eksploatisanja takođe trebali sagledati.

Grad raspolaže sa 123.898 ha zemljišta. Prema njegovoj katastarskoj strukturi najzastupljenije je poljoprivredno zemljište od I do VIII bonitetne klase (71.440 ha ili 57,6% ukupnog gradskog zemljišta) te zemljište pokriveno šumama (37,8% ukupne gradske zemljišne površine). Struktura zemljišta na teritoriji Grada je data u Tabeli 5.

Tabela 5 Struktura zemljišta Grada Banja Luke u ha

Poljoprivredno zemljište od I do IV bonitetne klase	Poljoprivredno zemljište od V do VIII bonitetne klase	Šume	Ostalo zemljište (neplodno, vode i izgrađeno)	Ukupno zemljište
25.180	46.260	46.818	5.640	123.898
20,3	37,3	37,8	4,6	100,0

Izvor podataka: Prof. dr Mihajlo Marković i grupa autora: Osnove zaštite, korištenja i uređenja poljoprivrednog zemljišta Grada Banja Luka, Monografija, Banja Luka 2006, str 106.

Po raspoloživom poljoprivrednom zemljištu Grad je na prvom mjestu u Republici Srpskoj. Poljoprivredno zemljište zauzima više od 50% ukupne površine Grada, ali sa niskim učešćem površina za intenzivnu poljoprivrednu proizvodnju.

Prostornim planom Grada, na bazi kategorizacije upotrebnih vrijednosti zemljišta, predviđeno je da se površine pogodne za intenzivnu poljoprivrednu proizvodnju održe na nivou od cca 25.000 ha.

Struktura procijenjene površine pogodne za intenzivnu poljoprivrednu proizvodnju (gore navedenih 25.000 ha) čine zemljišta I, II, III i IV kategorije poljoprivrednog zemljišta, a koja je data u Tabeli 6.

Tabela 6 Poljoprivredno zemljište po bonitetnim klasama Grada Banja Luka u ha

Poljoprivredno zemljište I klase	Poljoprivredno zemljište II klase	Poljoprivredno zemljište III klase	Poljoprivredno zemljište IV klase	Ukupno poljoprivredno zemljište namijenjeno intenzivnoj poljoprivrednoj proizvodnji
1.141	1.291	9.614	13.134	25.180
Struktura u %				
4,5	5,1	38,2	52,2	100,0

Izvor podataka: Prof. dr Mihajlo Marković i grupa autora: Osnove zaštite, korištenja i uređenja poljoprivrednog zemljišta Grada Banja Luka, Monografija, Banja Luka 2006, str 108.

Zemljište I kategorije je zastupljeno u ravničarskim dijelovima Grada, a riječ je o zemljištu koje je najboljeg kvaliteta i na kojem se mogu gajiti sve kulture.

Zemljište II kategorije se nalazi u riječnim dolinama rijeka Vrbas, Vrbanja, Gomjenica, Mlinska rijeka, Subotica, Brkalosa, Dragočajske rijeke, Šargovačke rijeke i Široke rijeke. Ova kategorija zemljišta, uz sprovođenje navodnjavanja i ostalih agrotehničkih mjera, može dati visoke prinose i izuzetno su pogodna za ratarsku proizvodnju i povrtlarstvo. Pri tome treba naglasiti da bi jedan značajan dio kvalitetnog poljoprivrednog zemljišta u dolini rijeke Vrbas mogao biti izgubljen kroz planirane hidroakumulacije i prateću saobraćajnu infrastrukturu.

Zemljište III kategorije se nalaze na različitim dijelovima grada; od ravnice do blagih nagiba (područje Piskavice i djela Verićkog polja, područje Potkozarja, brežuljkasti tereni Zalužana i Dragočaja, područje Šargovca i Petrićevca te Rakovačke bare). Zemljište ove kategorije su teža za obradu i traže sprovođenja agro i hidromelioracionih mjera ako se želi osposobiti za intenzivnu poljoprivrednu proizvodnju. Međutim, sprovođenjem navedenih mjera uz pravovremenu obradu i đubrenje, veoma je pogodno za ratarstvo, a naročito za uzgoj kukuruza.

Zemljište IV kategorije se nalazi na području Borkovića, Slavičke, Piskavice, Bronzanog Majdana i Goleša, a odlikuje ga nagnut teren koji se nalazi na granici mašinske obrade i gdje postoji

izražena opasnost od erozije. Uz upotrebu organskih i mineralnih đubriva ovo zemljište se može iskoristiti za ratarsku proizvodnju i voćarstvo.

Pored poljoprivrednog zemljišta pogodnog za intenzivnu poljoprivrednu proizvodnju, Grad raspolaže sa značajnim zemljišnim fondom (46.260 ha ili 37,3% ukupne gradske zemljišne površine) koga čini zemlja od V do VIII kategorije koja je izuzetno pogodna za razvoj voćarstva i stočarstva jer je riječ o tlu sa nagibima većim od 20%.

Voćarstvo na teritoriji Grada je ekspanzivno. U proizvodnji voća dominira jabuka, šljiva i kruška, dok je proizvodnja ostalih voćnih vrsta mala i koristi se za zadovoljavanje potreba samog proizvođača (višnja, trešnja, breskva). Proizvodnja jagodičastog voća je zanemarivo mala.

Stočarstvo je, takođe, vrlo važna grana poljoprivrede Grada jer daje 60% finalne poljoprivredne proizvodnje³. Stočni fond Grada je još uvijek na niskom nivou iako je do njegovog prvog značajnije poslijeratnog povećanja došlo 2005. godine, a kojeg čini uzgoj konja, ovaca, goveda, svinja i živine.

Zaključak2:

Program za popravku fizičkih i hemijskih svojstava zemljišta za dobijanje novih površina II kategorije zemljišta visoke potencijalne plodnosti.

Geomorfološka struktura, klima te raspoloživa struktura zemljišta daju dobru predispoziciju za razvoj poljoprivrede, a naročito ratarstva, voćarstva, vinogradarstva, pčelarstva te stočarstva.

U oblasti intenzivne poljoprivredne proizvodnje ulaganje u poboljšanje kvaliteta zemljišta III kategorije predstavlja apsolutni prioritet budućeg srednjoročnog perioda. Pošto zemljišta I kategorije ima malo kao i zemljišta II kategorije koje je i vrlo ugroženo, zemljište III kategorije u perspektivi predstavlja najveći resurs za intenzivnu poljoprivrednu proizvodnju Grada. Razlozi proizilaze iz činjenice da je ova kategorija zemljišta široko rasprostranjena (od Piskavice, Ivanjske do grada Banja Luka) i da po reljefu zauzima najpogodnije predjele za intenzivnu poljoprivrednu proizvodnju jer je riječ o ravnici i blago nagnutim terenima.

Zemljište od V do VIII kategorije se pored voćarstva i stočarstva može iskoristiti i za razvoj vinogradarstva⁴ i pčelarstva.

Zaključak 3:

Izrada sledećih programa

Program trajnih nasada šljive

Program trajnih nasada jabuke

Program trajnih nasada kruške

Program trajnih nasada jagodičastog voća

³ Prof. dr Mihajlo Marković i grupa autora: *Osnove zaštite, korištenja i uređenja poljoprivrednog zemljišta Grada Banja Luka*, Monografija, Banja Luka 2006, str 48

⁴ Na području Grada su, nakon predhodno izvršene analize zemljišta i klimatskih uslova za uzgoj vinove loze koja je dala dobre rezultate, zasadeni eksperimentalni zasadi vinograda, a vina dobijena od iste su od strane stručnjaka iz ove oblasti ocjenjena kao visokokvalitetna.

Zaključak 4:

Program stimulaciju povećanja stočnog fonda

U oblasti stočarstva bi takođe, trebale da se definišu načini njegovog stimulisanja u cilju povećanja stočnog fonda, a sa ciljem dosezanja stočnog fonda iz 1991. godine⁵.

Zaključak 5:

Inicijativa za Pooštravanje sankcija za lica koji su vlasnici površina pogodnih za navedene poljoprivredne aktivnosti, a koji iste ne koriste.

Aktivnost koju treba da pokrene Grad, a čija realizacija je na nivou entiteta je, pooštravanje zakonskih sankcija za lica koji su vlasnici površina pogodnih za navedene poljoprivredne aktivnosti, a koji iste ne koriste.

Zaključak 6:

Program razvoja mini pogona u ruralnom području

Posebnu pažnju treba posvetiti sagledavanju mogućnosti za proizvodnju zdrave hrane za kojom sa jedne strane, postoji velika potražnja na ino tržištu, ali koja sa druge strane, zahtjeva značajna finansijska ulaganja i ispunjavanje međunarodnih standarda koji definišu ovu oblast poljoprivredne proizvodnje.

Šume i šumsko zemljište zauzima preko 37% Grada od čega cca 60% su šume u državnoj svojini. Ukupna drvena zaliha u državnim šumama iznosi preko 5,5 miliona m³ od čega četinari učestvuju sa svega 10%.

Posmatrano sa aspekta kvaliteta šume na žalost, najzastupljenije su izdaničke šume koje zauzimaju 19.000 ha ukupnog šumskog fonda te visoke šume sa prirodnom obnovom koje imaju dobre taksacione elemente na 14.000 ha. Ostali šumski fond čine park šume (Starčevica, Šibovi, Omarska) koje se prostiru na 1.500 ha, zaštitne šume u kanjonu Vrbasa koje zauzimaju 900 ha te oko 2.600 ha čine goleti, degradirane šume, šibljaci te šume nepodesne za gazdovanje.

Zaključak 7:

Program stimulacije višeg stepena obrade drveta

Šume i njene opštekorisne funkcije moraju se visoko vrednovati u prioritetima kako budućeg razvoja Grada tako i razvoja malog i srednjeg preduzetništva u njemu i to ne samo u smislu davanja prioriteta primarnoj obradi drveta nego i njegovoj sekundarnoj obradi.

U okviru sekundarne obrade drveta naročito bi trebala da se stimuliše proizvodnja iverice, vlaknastih ploča te biomase za proizvodnju energije za kojima postoji potražnja na Zapadno evropskom tržištu⁶.

⁵ U 1991. godini evidentirano je 2.921 grlo konja, 15.710 grla goveda, 41.184 grlo ovaca, 22.798 grla svinja i 125.107 grla živine.

Zaključak 8:

Program uređenja izletničko rekreativnih površina Grada (Starčevica, Šibovi, Trapisti) i razvoja izletničko-rekreativnog turizma na Manjači, Osmaci, Kozari i Čemernici

Takođe ne treba zanemariti da su šume ovog područja u većini slučajeva, otvorene dobrim putevima, tako da su pristupačne za izletničko-rekreativne i sportske aktivnosti te razvoj lova. U cilju razvoja turizma bilo bi neophodno inovirati ranije utvrđene programe uređivanja izletničko rekreativnih površina Grada (Starčevica, Šibovi, Trapisti), ali i sačiniti nove programe sa planom ulaganja u razvoj izletničko-rekreativnog i sportskog turizma.

Najznačajniji hidropotencijal Grada je rijeka Vrbas koja poslije prijema pritoke Vrbanje ima prosječan protok od oko 100m³/sec., a vrelo Gomjenice kod Vilusa daje oko 250 l/sec. Pritoke rijeke Vrbas koje protiču teritorijom Grada su date u Tabeli 4.

Hidropotencijal rijeke Vrbas je najznačajniji elektroenergetski resurs na području Krajine. Neiskorišteni hidropotencijal rijeke Vrbas, od postojeće HE Bočac do ušća Vrbasa u Savu iznosi 125 MW ili oko 840GWh električne energije, od čega je 85MW ili oko 400 Gwh na području Grada.

Zaključak 9:

Usaglasavanje planova kojima se predviđa podizanje mini hidroelektrana sa već podignitim mini hidroelektranama kao i sa mini hidroelektranama koje još nisu sagrađene ali za koje su preduzetnici koji namjeravaju da ih sgrade dobili koncesionu saglasnost.

Hidropotencijal pritoka koje protiču teritorijom Grada predstavlja značajan potencijal koji bi se mogao, između ostalog, iskoristiti i izgradnjom mini hidroelektrana i biti jedna od značajnih komponenti razvoja malog i srednjeg preduzetništva Grada.

2. Stanovništvo

Posljednji popis stanovništva u BiH je proveden 1991. godine, što predstavlja ozbiljan problem u smislu vjerodostojnosti svih statističkih pokazatelja koji su direktno ili indirektno vezani za broj stanovnika.

Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku RS, Grad je 1991. godine imao ukupno 195.692 stanovnika od kojih je ženski dio stanovništva iznosio 98.582 (ili 50,3%), a muški 97.110 (ili 49,7%). Prosječna gustina naseljenosti je iznosila 159 stanovnika/km².

Posmatrano sa aspekta kontinuiteta življenja, 75,7% od ukupnog broja stanovnika Grada čine domaće (domicilno) stanovništvo, 11,3% su raseljena lica, 8,6% su izbjeglice, 2,6% su povratnici i 1,9% čine ostali.

Prema posljednjim procjenama Republičkog zavoda za statistiku RS, Grad je 2009. godine imao 225.123 stanovnika. Prosječna gustina naseljenosti je iznosila 181 stanovnik/km².

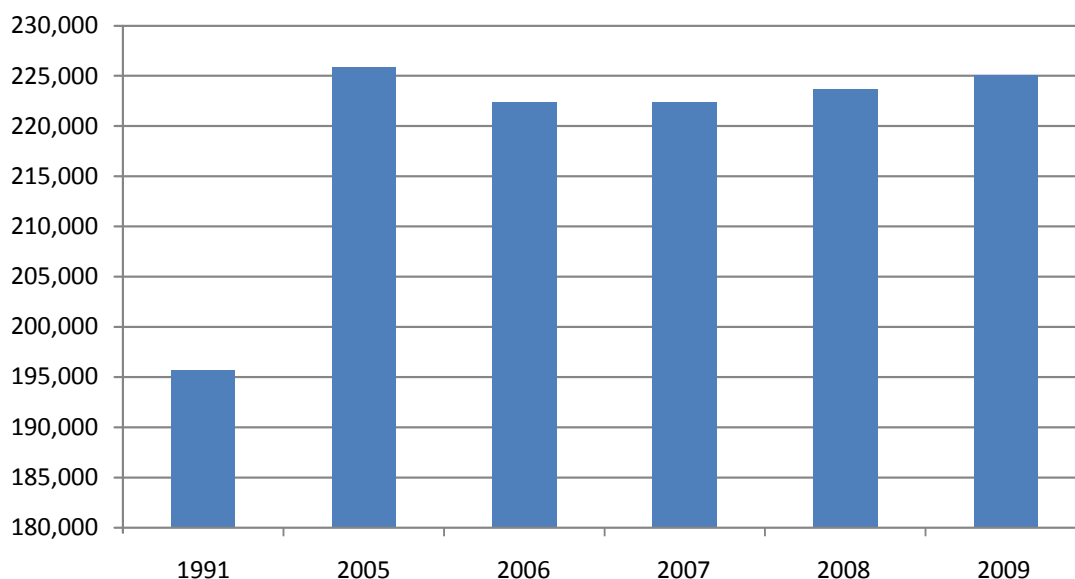
⁶ Sektorska studija: Identifikacija investicionih projekata za održivo šumarstvo i šumsku industriju u BiH, Österreichische Bundesforste Consulting, novembar 2006.

Broj stanovnika Grada u 1991. godini te procjene njenog broja u periodu 2005- 2009. godini je data u Tabeli 7 i slici 1.

Tabela 7 Broj stanovnika Grada Banja Luka- procjena

Stanovništvo	1991.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	Indeks 09/91*100
Ukupno:	195.692	225.844	222.390	222.400	223.641	225.123	115

Slika 1 Procjena broja stanovnika

2.1. Prirodno kretanje stanovnika Grada

Prirodno kretanje stanovništva Grada u 2009. godini je obilježio pozitivan prirodni priraštaj⁷ u iznosu od 276 više živorođenih u odnosu na umrle što predstavlja prvi značajniji rast prirodnog priraštaja nakon 2002. godine kada je prirodni priraštaj iznosi 177 više živorođenih u odnosu na umrle. U periodu 2003.-2006. godine na teritoriji Grada je evidentiran negativan prirodni priraštaj koji je bio najveći 2003. godine i iznosio je 43 više umrlih u odnosu na živorođene. Prirodno kretanje stanovništva Grada u periodu 2002-2009. godine je data u Tabeli 8.

Tabela 8 Prirodno kretanje stanovništva Grada Banja Luka

Godina	Živorodeni	Umrli	Prirodni priraštaj
2002.	1.957	1.780	177
2003.	1.699	1.742	-43
2004.	1.736	1.740	-4
2005.	1.771	1.781	-10
2006.	1.770	1.773	-3
2007.	1.806	1.796	10
2008.	1.968	1.765	203
2009.	2.004	1.728	276

Izvor podataka: Republički zavod za statistiku RS

Obzirom na raspoloživost podataka o procijenjenom broju stanovnika koji su dati u Tabeli 7, moguće je izračunati i izvršiti poređenje opšte stope nataliteta, mortaliteta i prirodnog priraštaja za

⁷ Prirodni priraštaj se računa kao razlika između živorođene djece i broja umrlih osoba.

navedene godine. Opšta stopa nataliteta, mortaliteta i prirodnog priraštaja za 2002, 2005, 2006, 2007, 2008 i 2009. godinu je data u Tabeli 9 .

Tabela 9 Opšte stope nataliteta, mortaliteta i prirodnog priraštaja Grada Banjaluka

Godina	Živo-rođeni	Procijenjeni broj stanovnika	Umrli	Opšta stopa nataliteta	Opšta stopa mortaliteta	Opšta stopa prirodnog priraštaja
2002.	1.957	222.359	1.780	8,8	8,0	0,8
2005.	1.771	252.844	1.781	7,0	7,9	-0,9
2006.	1.770	222.390	1.773	7,9	7,9	0,0
2007.	1.806	222.400	1.796	8,1	8,1	0,0
2008.	1.968	223.641	1.765	8,7	7,8	0,9
2009.	2.004	225.123	1.728	8,9	1,23	1,23

Izvor podataka: Republički zavod za statistiku RS

U 2002. godini na teritoriji Grada živorođeno je 8,8 djece na 1.000 stanovnika (opšta stopa nataliteta = 8,8), umrlo je 8 osoba na 1.000 stanovnika (opšta stopa mortaliteta = 8,0) te ostvarena opšta stopa prirodnog priraštaja od 0,8.

U 2005. godini opšta stopa prirodnog priraštaja je negativna (-0,9), a posljedica je više stope mortaliteta u odnosu na stopu nataliteta tj. živorođeno je 7 djece na 1.000 stanovnika, a umrlo 7,9 osoba na 1.000 stanovnika, dok je u 2006. i 2007. godini opšta stopa prirodnog priraštaja 0 zbog izjednačavanja opšte stope nataliteta i opšte stope mortaliteta. U 2008. godini, prvi put nakon 2002. godine je došlo do pozitivne stope prirodnog priraštaja od 0,9 što je posljedica 203 više živorođenih u odnosu na umrle. U 2009 godini prirodni priraštaj se popeo na 1,23 odnosno broj živorođenih u odnosu na umrle je bio 276.

2.2. Starosna struktura stanovništva

Kada je riječ o stanovništvu, ono što ne treba zanemariti je njegova starosna struktura. Ona je značajno demografsko obilježje jer određuje okvir iz kojeg se regrutuje radni potencijal. Opadanjem stope nataliteta starosna piramida se pomjera na više na štetu mladih dobnih skupina.

Ako se ovako loš trend opšte stope prirodnog priraštaja koji je bio evidentan u periodu 2002-2007. godine, nastavi, Grad će da se suoči sa ozbiljnim problemom starosne strukture njegovog stanovništva koja bi se mogla značajno pomjeriti na štetu učešća mladih.

Na žalost, zbog činjenice da je posljednji zvaničan popis izvršen 1991. godine, Republički zavod za statistiku RS ne raspolaže podacima o starosnoj i polnoj strukturi stanovništva, nego vrši samo okvirnu procjenu ukupnog broja stanovnika kako na nivou Republike Srpske tako i na nivou Grada. Ubrzano opadanje nataliteta se odrazilo i na broj djece u školskom uzrastu .

Zaključak 10:

Program podsticja roditeljima sa više djece za otvaranje sopstvenog biznisa

Ozbiljan problem u smislu vjerodostojnosti svih statističkih pokazatelja koji su direktno ili indirektno vezani za broj stanovnika je neizvršen popis stanovništva.

Grad bi, u cilju rasta nataliteta i zadržavanja rasta opšte stope prirodnog priraštaja iz 2008. godine, treba stimulirati porodice i roditeljstvo u smislu davanja značajnijih podsticaja roditeljima koji se odluče da imaju više od dvoje djece.

Opadanje nataliteta u gore navedenom šestogodišnjem periodu je direktno uticalo na promjenu starosne strukture na štetu starosne grupe od 0 do 19 godina, a u korist starosnih grupa od 40 godina pa na više.

3. Radna snaga i tržište rada

Stanje u radnom angažovanju stanovništva su najbolji pokazatelj uspješnosti privrednog sistema. Tako, zaposlenih na području Grada u martu 2010. godine je bilo 59.267 što predstavlja 26,3% od procijenjenog broja stanovnika u 2009. godini. U ovim procjenama nisu ubrajani samostalni preduzetnici u kojima prema procjenama Administrativne službe grada Odjeljenja za privredu ima 8.226. U poređenju sa brojem zaposlenih u 2000. godini (prije provođenja procesa privatizacije), evidentan je rast broja zaposlenih od 29,5% odnosno povećan je broj zaposlenih za 13.204 radnika.

Najviše zaposlenih u martu 2010. godine je evidentirano u okviru djelatnosti trgovine na veliko i malo (20,0% od ukupnog broja zaposlenih), prerađivačkoj industriji (14,2% od ukupnog broja zaposlenih) te državnoj upravi (13,8% od ukupnog broja zaposlenih).

U navedena tri područja djelatnosti najviše zaposlenih je bilo i u 2000. godini, s tim da je struktura zaposlenosti različita. Najviše zaposlenih je bilo u djelatnosti prerađivačke industrije (26,7% od ukupnog broja zaposlenih), a onda u području trgovine na veliko i malo (16,3% od ukupnog broja zaposlenih) te području državne uprave (10,3% od ukupnog broja zaposlenih).

Poredeći broj zaposlenih radnika po djelatnostima u 2000. i u martu 2010. godine, do najznačajnijeg rasta je došlo u oblasti ribarstva gdje je došlo do povećanja broja zaposlenih od 265,5% (indeks 365,5) u martu 2010. godine u odnosu na 2000. godinu, iako ovo povećanje iskazano apsolutnim povećanjem broja zaposlenih je malo i iznosi 81 više zaposlena radnika.

Do najznačajnijeg apsolutnog povećanja broja zaposlenih je došlo u djelatnosti trgovine na veliko i malo, gdje je u martu 2010. godine bilo zaposleno 4.333 radnika više nego u 2000. godini (indeks 166,4) te u djelatnost državne uprave u kojoj je u martu 2010. godine bilo zaposleno 3.432 radnika više nego u 2000. godini (indeks 151,8).

Do najvećeg apsolutnog smanjenja broja zaposlenih je došlo u oblasti prerađivačke industrije, gdje je broj zaposlenih u martu 2010. godine bio za 2.888 zaposlenih manji u odnosu na 2000. godinu (indeks 80,5).

Osnovni pokazatelji radnog angažovanja stanovništva po djelatnostima u Gradu Banja Luka u 2000, 2009 godini i u martu 2010. godine su dati u Tabeli 10.

Tabela 10 Osnovni pokazatelji radnog angažovanja stanovništva po djelatnostima

Red. br.	Naziv područja djelatnosti	2000		Mart 2009		Mart 2010		Indeks '10/'00
		Broj zaposlenih	Struktura (u %)	Broj zaposlenih	Struktura (u %)	Broj zaposlenih	Struktura (u%)	
1	Poljoprivreda, lov i šumarstvo	477	1.0	468	0,8	534	0,9	111,9
2	Ribarstvo	29	0.1	106	0,2	110	0,2	379,3
3	Vađenje ruda i kamena	87	0.2	56	0,1	59	0,1	67,8
4	Prerađivačka industrija	12.303	26.7	9.902	16,6	8.415	14,2	68,3
5	Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, gasom i vodom	1.213	2.6	1.120	1,9	1.099	1,9	90,6
6	Građevinarstvo	2.165	4.7	3.177	5,3	2.884	4,9	133,2
7	Trgovina na veliko i malo	7.522	16.3	12.516	21,0	11.855	20,0	157,6
8	Hoteli i restorani	1.556	3.4	3.108	5,2	2.833	4,8	182,1
9	Saobraćaj, skladištenje i veze	3.074	6.7	3.750	6,3	5.017	8,5	163,2
10	Finansijsko posredovanje	1.220	2.6	2.174	3,6	2.545	4,3	208,6
11	Aktivnosti u vezi nekretninama	2.023	4.4	3.877	6,5	3.770	6,4	186,3
12	Državna uprava	4.767	10.3	7.237	12,1	8.199	13,8	171,9
13	Obrazovanje	3.053	6.6	4.249	7,1	4.276	7,2	140,0
14	Zdravstveni i socijalni rad	3.630	7.9	4.816	8,1	4.937	8,3	136,0
15	Ostale kom., društ. i lične uslužne aktivn.	2.944	6.4	3.096	5,2	2.734	4,6	92,8
Ukupno:		46.063	100,0	59.652	100,0	59.267	100,0	128,6

Izvor: Republički zavod za statistiku RS, Banja Luka

Što se tiče kvalifikacione strukture zaposlenih, u martu 2010. godine na području Grada je najviše zaposlenih bilo u okviru SSS (44,7% od ukupnog broja zaposlenih), VSS (22,1% od ukupnog broja zaposlenih) te KV (12,10% od ukupnog broja zaposlenih). I u 2000. godini najveći broj zaposlenih je bio u okviru ove tri stručne spreme. Najviše zaposlenih je, takođe, bilo u okviru SSS (31,7% od ukupnog broja zaposlenih), s tim da je na drugom mjestu, za razliku od situacije u martu 2009. godine, bila KV stručna sprema (22,0% od ukupnog broja zaposlenih), a na trećem mjestu VSS (12,5% od ukupnog broja zaposlenih).

Treba naglasiti da je kvalifikaciona struktura zaposlenih usko povezana sa strukturom privrede u Gradu. Poredeći podatke o zaposlenosti po kvalifikacionoj strukturi u 2010. godini sa podacima o zaposlenosti u 2000. godini, evidentno je da su zaposleni sa srednjom i visokom stručnom spremom relativno bezbolno prošli kroz proces tranzicije i privatizacije u odnosu na ostale stručne spreme.

Sa druge strane, nezaposlenih je u septembru 2010. godine bilo najviše u okviru KV (34,8% od ukupnog broja nezaposlenih), SSS (30,9% od ukupnog broja nezaposlenih) te u okviru NK (18,6% od ukupnog broja nezaposlenih).

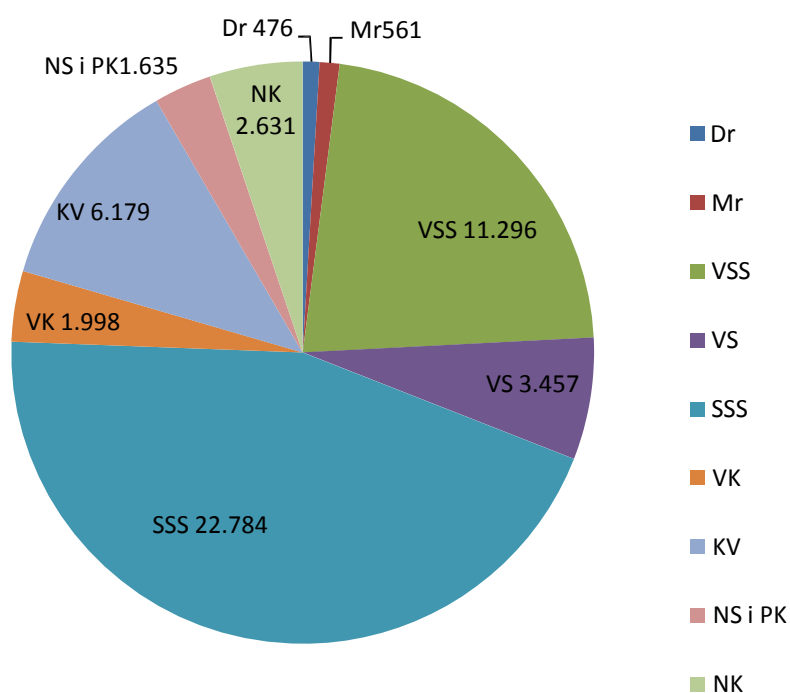
Kvalifikaciona struktura zaposlenih i nezaposlenih u martu 2010. i u 2000. godini u Gradu je data u Tabeli 11 i slici broj 2 i 3.

Tabela 11 Kvalifikaciona struktura zaposlenih (bez preduzetnika) i nezaposlenih

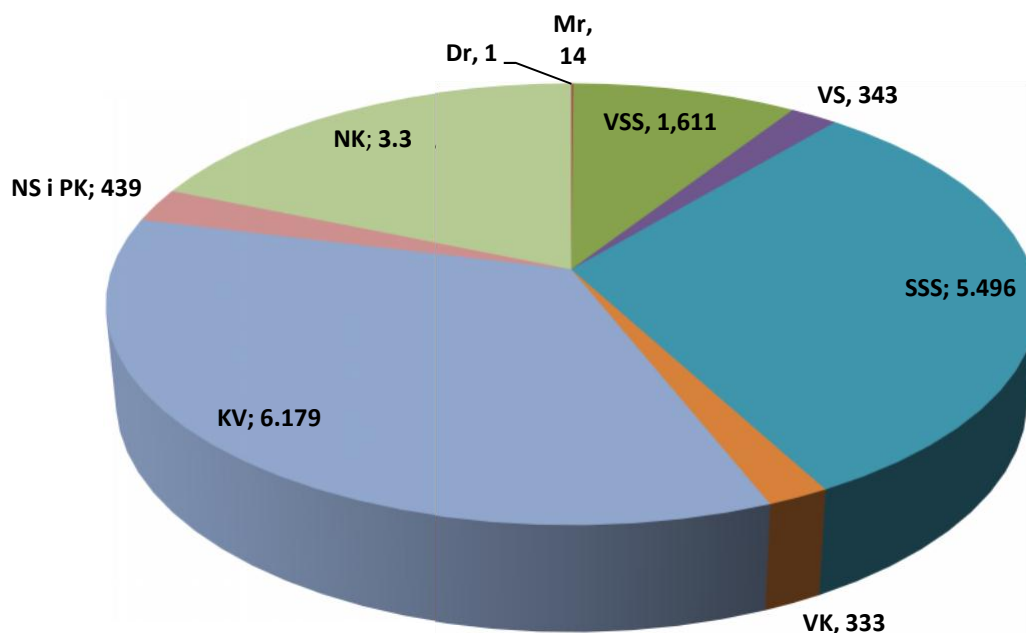
Stručna sprema	2000		2010				Indeks zaposlenosti '00/'10
	Broj zaposlenih	Struktura (u %)	Broj zaposlenih	Struktura (u %)	Broj nezaposlenih	Struktura (u %)	
Dr	247	0,6	476	0,9	1	0,0	192,7
Mr	233	0,5	561	1,1	14	0,0	240,8
VSS	5.285	12,5	11.296	22,1	1.611	9,1	213,7
VS	3.382	8,0	3.457	6,8	343	1,9	102,2
SSS	13.430	31,7	22.784	44,7	5.496	30,9	169,6
VK	3.599	8,5	1.998	3,9	333	1,9	55,5
KV	9.341	22,0	6.179	12,10	6.179	34,8	66,1
NS i PK	2.907	6,9	1.635	3,2	439	2,5	56,2
NK	3.981	9,4	2.631	5,2	3.311	18,6	66,0
Ukupno	42.405	100,0	51.017	100,0	17.745	100,0	120,3

Izvor: Republički zavod za statistiku RS, Zavod za zapošljavanje RS, filijala Banja Luka

Slika 2 Broj zaposlenih u martu 2010

Slika 3 Broj nezaposlenih prema obrazovanju avgust 2010

Proces tranzicije i privatizacije najteže je pogodio one sa diplomama za proizvodna zanimanja (VK, KV) te one bez prave diplome (PK i NK). Tako, broj zaposlenih sa VK diplomom je u martu 2010. godine bio za 1.601 radnika manji nego u 2000. godini, broj zaposlenih sa KV diplomom je bio za 3.162 radnika manji nego u 2000. godini broj radnika PK i NS je bio za 1.272 radnika manji nego u 2000. godini te onih bez diplome i kvalifikacija za 1350 zaposlenog manji nego u 2000. godini.

Posljedica smanjenja učešća zaposlenih u navedenim stručnim spremama u grupaciji zaposlenih i povećavanje njihovog učešća u grupaciji nezaposlenih, za posledicu ima da se upravo ova kategorija nalazi i "snalazi" u zoni sive ekonomije i rada na crno, pa je ujedno među njima najviše onih socijalno ugroženih, onih sa nedovoljno staža za sticanje prava na penziju, a koji su obzirom na životnu dob prestari da bi se prekvalifikovali.

Zaključak 11:

Program sveobuhvatne reforme formalnog obrazovnog sistema i jačanja portfolija neformalnog obrazovnog sistema

Alarmantan pokazatelj na tržištu rada Grada je da je došlo do značajnog rasta zaposlenih u oblasti državne uprave, a koji ne prati adekvatno povećanje broja zaposlenih u proizvodnji koje je uslov za povećanje društvenog bruto proizvoda zajednice. Tako, u oblasti prerađivačke industrije je evidentan značajan pad broja zaposlenih u odnosu na 2000. godinu.

Kvalifikaciona struktura nezaposlenih ukazuje na neophodnost sveobuhvatne reforme formalnog obrazovnog sistema i jačanja portfolija neformalnog obrazovnog sistema. U kreiranju politike obrazovanja akcenat treba staviti na potrebe privrede i privatnog sektora, te raditi na restrukturiranju obrazovnog sistema. U proces restrukturiranja obrazovnog sistema bi se trebale, zajedno sa Ministarstvom prosvjete i obrazovanja, uključiti i među ostalih relevantnih institucija i lokalne zajednice, a samim tim i Grad.

Navedene činjenice ukazuju na potrebu prilagođavanja rada Zavoda za zapošljavanje navedenim tendencijama. Svojim proaktivnim angažovanjem, Zavod za zapošljavanje bi trebao da da prioritet ulaganju sredstava u programe obuke i prekvalifikacije za gore navedene, kritične radne grupacije stanovništva.

Kada je riječ o starosnoj strukturi zaposlenih, najviše zaposlenih je u 2008. godini bilo u okviru starosne grupe od 25 do 54 godine starosti, što je i poželjno obzirom na činjenicu da je riječ o starosnoj grupi koju čini radno najsposobnije stanovništvo, a sa aspekta efekata koje može pružiti odnosno ostvariti.

U poređenju sa prosjekom EU, evidentan je značajno manji broj zaposlenih u okviru starosne grupe od 65 godina pa na više, a u korist zaposlenih starosne dobi do 65 godina života.

Starosna struktura zaposlenih u 2010. godini kao i starosna struktura zaposlenih u zemljama EU je data u Tabeli 12.

Tabela 12 Starosna struktura zaposlenih na teritoriji Grada Banja Luke

Godine starosti stanovništva	Grad	Grad (u %)	EU (u %)
do 24	2.158	4,2	
25-54	42.651	83,6	
55-64	6.059	11,9	
15-64	50.868	99,7	95,6
65 +	149	0,3	4,4
Ukupno:	51.017	100,0	100,0

Izvor podataka: Republički zavod za statistiku RS (Mart 2010)

Kada je riječ o starosnoj strukturi nezaposlenih, u septembru 2010. godine najmanji broj nezaposlenih je evidentiran u okviru starosne podgrupe od 15-18 godina te u okviru starosne podgrupe od 18-20 godina, što ukazuje na činjenicu da navedene starosne podgrupe velikom većinom se još uvijek školuju u okviru srednjeg i visokog obrazovanja.

Do rasta broja nezaposlenih dolazi u okviru starosne podgrupe od 20-24 godine u okviru koje su evidentirani mladi ljudi koji su ili napustili visoko obrazovanje i traže zaposlenje u okviru srednje ili više stručne spreme ili su ga okončali te, takođe, traže zaposlenje u okviru stečene stručne spreme.

U okviru najbrojnije starosne grupe radno sposobnog stanovništva (od 25 do 54 godine života), starosne podgrupe koje je čine su skoro podjednako zastupljene sa aspekta nezaposlenosti (cca 2.000 po svakoj podgrupi), dok se broj nezaposlenih u okviru starosne grupe od 55 do 64 godine izjednačava sa brojem nezaposlenih u okviru prve starosne grupe (od 15-24 godine). Starosna struktura nezaposlenih u avgustu 2010. godine je data u Tabeli 13.

Tabela 13 Starosna struktura nezaposlenih na teritoriji Grada Banja Luke

Godine starosti stanovništva	Grad	Struktura (u%)
15-24	1.691	9,5
15-18	8	
18-20	325	
20-24	1,358	
25-54	14,262	80,4
25-30	2.994	
31-35	2.193	
36-40	2.251	
41-45	2.182	
46-50	2.365	
51-54	2.261	
55-64	1.800	10,1
Preko 65	8	
U k u p n o:	17,745	100,0

Izvor podataka: Zavod za zapošljavanje Republike Srpske

Kada je riječ o socijalnoj strukturi nezaposlenih Grada koju, pored socijalnih obilježja koja su rezultat procesa tranzicije i privatizacije, odlikuje i širok spektar novih socijalnih obilježja karakterističnih za poratnu ekonomiju (učesnici rata, ratni vojni invalidi, civilne žrtve rata, porodice poginulih boraca, raseljena, izbjegla i prognana lica i slično), značajno je učešće gore navedenih kategorija u ukupnom broju nezaposlenih. Tako, Zavod za zapošljavanje RS je u avgustu 2010. godine evidentirao, između ostalog, da je iz socijalnih kategorija, datih u Tabeli 14. nezaposleno 6.582 lica.

Tabela 14 Stanje nezaposlenosti određenih socijalnih kategorija

Socijalna kategorija	Broj nezaposlenih
Ratni vojni invalidi	377
Vojni mirnodopski invalidi	6
Invalidi rada	4
Kategorizovana omladina	39
Invalidi civilne žrtve rata	4
Ostali invalidi	8
Učesnici rata	2.018
Članovi porodica poginulih boraca	546
Prognana i raseljena lica	2.628
Izbjeglice	779
Povratnici	173
U k u p n o:	6,582

Zavod za zapošljavanje RS, filijala Banja Luka

U ukupnom broju nezaposlenih, socijalne kategorije navedene u Tabeli 14. učestvuju sa 37,1% što ukazuje na nužnost brzog reagovanja i definisanja posebnih mjera a u cilju rješavanja zaposlenja za gore navedene kategorije.

Zaključak 12:

Program podsticaja samozapošljavanja i pokretanja sopstvenog biznisa socijalno-ugroženih kategorija .

Za socijalno ugrožene kategorije stanovništva potrebno je definisati programe podsticaja samozapošljavanja i pokretanja sopstvenog biznisa.

Zaključak 13:

Program smanjenja taksi i naknada koje ubire Grad od privatnog preduzetništva

U cilju smanjenja broja nezaposlenih u Gradu bilo bi potrebno definisati i početi sa sprovođenjem niza podsticajnih mjera za oblast preduzetništva; od usvajanja i sprovođenja jeftine i jednostavne procedure registracije biznisa do smanjenja taksi i naknada koje ubire Grad od privatnog preduzetništva.

4. Infrastruktura

4.1. Saobraćajna infrastruktura

Sa aspekta saobraćaja, Grad karakteristiše dobra drumska povezanost. Udaljen je 50 km od rijeke Save i 60 km od Panevropskog koridora X, preko koga se ostvaruje dobra drumska povezanost sa Beogradom (315 km), Zagrebom (186 km), Ljubljanom (315 km), Bečom (570 km), Budimpeštom (300 km) te dalje prema zemljama zapadne i istočne Evrope. Relativno je dobra drumska povezanost sa većim centrima planinsko-dinarskog i primorskog dijela Balkanskog poluotoka kao što su Sarajevo (236 km), Mostar (190 km), Split (190 km), Tuzla (160 km) i Podgorica (400 km).

Kroz Grad prolaze magistralni putevi M4 (Novi grad-Doboj) i M16 (Gradiška-Jajce). Takođe, unutar Grada ostvarena je dobra drumska povezanost preko 94 km regionalnih i 298 km lokalnih puteva.

Treba napomenuti i značaj koji će za Grad imati auto-put E 661 (Gradiška –Banja Luka) koji je u izgradnji i koji će povezati Grad sa auto-putem E-70 (Beograd-Zagreb) u Republici Hrvatskoj tako da će postati prvi veći grad u BiH koji će imati direktan izlaz na koridor H.

U narednom srednjoročnom periodu se očekuje i izgradnja mreže auto-puteva koje će kvalitetno povezati Grad u svim važnijim pravcima i to: Novi Grad-Banja Luka, Banja Luka-Doboj, Šamac-Doboj, Šamac-Bijeljina te Banja Luka-Kupres.

Zaključak 14:

Izrada studije izvodljivosti uvođenja trolejbuskog i tramvajskog gradskog saobraćaja

Urbano područje Grada je široko razučeno i obuhvata 108 km², a osnovni problem koji je identifikovan je dugoročno rješavanje problema gradskog saobraćaja (trolejbusi i tramvaji).

Za potrebe socio-ekonomske analize preuzeti su ključni problemi iz Saobraćajne studije a to su:

- Odsustvo procesa kontinuiranog planiranja u domenu saobraćaja koje je nanijelo dosta štete pravilnom usmjeravanju razvoja Grada,
- Djelimično riješen problem kretanja osoba sa invaliditetom, naročito sa aspekta održavanja već izgrađenih objekata i rješavanja problema nepropisnog parkiranja,
- Obim spoljnih putovanja je višestruko manji od obima unutargradskog putovanja, tako da izgradnja obilaznica, sem razdvajanja tranzitnog saobraćaja od gradskog, ne bi riješila probleme u funkcionisanju saobraćaja u Gradu,
- Odstupanja od planirane koncepcije prostornog razvoja i realizovana stambena izgradnja uslovljavaju niz problema u funkcionisanju saobraćaja u uličnoj mreži Grada,
- Nedostatak kvalitetne mreže poprečnih veza u vidu transferzala između Istočnog i Zapadnog tranzita te i ako postoje njihov nedovoljan kapacitet,
- Nesrazmjerno niska ulaganja u saobraćajnu infrastrukturu u ruralnim područjima,
- Nedostatak adekvatnih terminala javnog gradskog prevoza što je djelimično posljedica neadekvatne postojeće ulične mreže.

Iako je drumski saobraćaj najrazvijeniji i najkorišteniji oblik transporta sa gustom saobraćajne mreže od 12,9 km/1.000 km², važno je navesti i željeznički saobraćaj u smislu dobre povezanosti Grada željezničkom prugom Novi Grad-Banja Luka-Doboj preko Zagreba sa Centralnom Evropom, Srbijom preko Tuzle i oštre Luke te lukom Ploče preko Sarajeva. Željeznička struktura grada je data u Tabeli 15.

Tabela 15 Struktura željezničkog saobraćaja

Željezničke linije		
km	Industrijska linija	Gustina željezničke mreže
250	Vrbanja (Incel, Žitoprodukt, Energopetrol), Stanica Banja Luka (Metal, Vrbas, Građa, Livnica, Vitaminka, Veleprehrana), Stanica Ramići (Unis-VHVT)	1,67km/100km ²

Izvor podataka: Gradska uprava Banja Luka

Zaključak 15:

Izraditi studiju izvodljivosti i projekat Logističko distributivnog centra Ramići u okviru TBP-a

Problem koji je uočen u ovom segmentu saobraćajne infrastrukture je da su, u tehničkom smislu, pruge daleko ispod evropskih standarda (brzina do 80 km/h), a dionica kroz Banja Luku ima samo jedan kolosjek.

Za željeznički saobraćaj Grada ključne su dvije konstatacije:

1. u mreži željezničkog saobraćaja RS, Banja Luka je važna stanica na pruzi Novi Grad-Doboj, kako u putničkom tako i u željezničkom saobraćaju.

2. Zastupljenost teretnog saobraćaja je dominantnija i evidentna je njegova ekspanzija, što nameće potrebu za kvalitetnijom mrežom pruga ali i izgradnjom kvalitetnijeg robno transportnog terminala. U Studiji izvodljivosti za projekat Cargo 10 mkoridora Banja luka je identifikovana kao važna priključna kopnena luka .

Pored drumskog i željezničkog saobraćaja, Grad raspolaže i sa aerodromom Banja Luka koji je smješten 23,5 km sjeverno od grada, u mjestu Mahovljani koje se nalazi na području opštine Laktaši.

Aerodrom sa svojim povoljnim meteorološkim karakteristikama ispunjava uslove za obavljanje međunarodnog putničkog i teretnog transporta. Trenutno, njegova osnovna funkcija je prihvatanje unutrašnjih i čarter letova.

4.2. Komunalna infrastruktura

4.2.1. Snabdijevanje vodom i upravljanje otpadnim vodama

Grad se pitkom vodom snabdijeva sa izvora Subotica koji je udaljen 22 km od centra grada Banja Luka. Riječ je o prvom vodovodnom sistemu koji je pušten u upotrebu prije stotinu godina koji je još uvijek u upotrebi, a kapacitet mu iznosi 22 l/sec.

Naglo širenje Grada (naročito izraženo od 2002. godine) je rezultiralo potrebom za proširenje kapaciteta pitke vode. S tim u vezi, započela je druga faza izgradnje vodovoda. Krajem 2006. godine su završeni radovi na spajanju rezervoara starog i novog dijela vodovoda sa ukupnim kapacitetom od 10.000 m³ pitke vode, čime je riješen problem snabdijevanja Grada vodom za narednih deset godina.

Sa druge strane, dotrajalost instalacija vodovodne mreže uzrokuje gubitke u distribuciji vode u prosjeku oko 35% u posljednjih pet godina . S tim u vezi, rekonstrukcijom i modernizacijom mreža za distribuciju vode planira se smanjiti gubitak vode na 22% do 2015. godine, a što je planirano u okviru sačinjenog investicionog programa za period do 2020. godine

Takođe, preduzeće "Vodovod" je, u okviru navedenog investicionog programa, planiralo i rekonstrukciju vodovoda od Novoselije do Gradskog mosta te kvalitetnije rješavanje problema snabdijevanja vodom Tunjica.

Problem koji je evidentan, a sa kojim se suočavaju stanovnici prigradskih naselja je snabdijevanje vode sa tzv. javnih česmi koje su uglavnom pravljene 80-tih godina i više ne zadovoljavaju narasle potrebe ovih naselja. Struktura sistema vodovodne mreže je data u Tabeli 16.

Tabela 16 Struktura sistema vodovodne mreže

Vrsta vodovodne mreže	km	Način transporta pitke vode
Primarna vodovodna mreža	201	Obuhvata transportne cjevovode koji međusobno povezuju izvore, rezervoare vode i distributivne cjevovode
Sekundarna vodovodna mreža	282	Osigurava dotok vode iz primarnih magistralnih cjevovoda do krajnjih korisnika
Tercijalna vodovodna mreža	200	Osigurava dotok vode iz primarnih magistralnih cjevovoda do krajnjih korisnika
Ukupno:	683	

Izvor podataka: Komunalno preduzeće "Vodovod" a.d. Banja Luka

Treba naglasiti da se kontroli ispravnosti vode (kako ulaznih komponenti tako i izlaznog proizvoda tj. vode za piće) posvećuje posebna pažnja tako da građani dobijaju hemijski i bakteriološki ispravnu pitku vodu.

U odnosu na pokrivenost vodovodnom mrežom, pokrivenost kanalizacijom infrastrukturom je 50%. Ukupna dužina kanalizacione mreže na području Grada iznosi 137 km, od čega je skoro 75 km starosti između 25 i 50 godina, a 35 km starosti preko 50 godina, što za sobom povlači neophodnost njene zamjene.

Investicioni program za period do 2020. godine sadrži i aktivnosti koje se vezuju za unapređenje kanalizacionog sistema Grada, a čija realizacija će zahtijevati saradnju Grada i nadležnih republičkih institucija da bi se obezbijedila sredstva za rješavanje problema kanalizacije koji su najurgentniji u Karanovcu, jer je kanalizacija ugrožava izvor pitke vode. Struktura kanalizacionog sistema Grada je data u Tabeli 17.

Pozitivan pomak u ovoj oblasti je napravljen nabavkom specijalnog vozila za snimanje kanalizacije⁸, a koje je namijenjeno za snimanje bilo koje vrste cjevovoda profila od 150 mm do 1.400 mm te omogućava da se tačno locira mjesto začepljenja i kvarova, što skraćuje vrijeme i troškove intervencija.

Tabela 17 Struktura kanalizacionog sistema Grada Banja Luke

Vrsta kanalizacione mreže	km	Struktura
Primarna kanalizaciona mreža	34,6	Obuhvata slijedeće kolektore: Lazarevo I i II (11,9 km), Tranzit (3,8 km), Rosulje (1,8 km), Aleja Sv. Save (8,2 km), Dječija bolnica (4,8 km), Banjalučko polje (4,1 km)
Sekundarna kanalizaciona mreža	103,0	
Ukupno:	134,6	

Izvor podataka: Komunalno preduzeće "Vodovod" a.d. Banja Luka

Kanalizacioni sistem Grada bi trebao na adekvatan način da obuhvati i otpadne industrijske vode koje nastaju kao rezultat sprovedenih proizvodnih procesa, što, na žalost, još nije praksa. Na

⁸ Vozilo je, takođe, omogućilo da se na području Grada nađu šahtovi za koje se nije zanimalo da uopšte postoje.

teritoriji Grada najznačajniji zagađivači, koji ispuštaju otpadnu industrijsku vodu u Vrbas bez adekvatnog ekološkog predtretmana su Vitaminka, Mljekara i Pivara.

Imperativ ekoloških zakona je da otpadne vode moraju proći tehnološki tretman tako da se na navedenom moraju angažovati i Grad i nadležne republičke institucije. Zato je neophodno sačiniti generalni projekat kanalizacionog sistema Grada i konkretizovati obaveza njegovog realizovanja od strane nadležnih institucija.

Takođe, trebala bi se razmotriti ekonomska opravdanost uvođenja biljno-zemljanih prečišćivača otpadnih voda koji važe za jednostavne sisteme koji ne traže puno tehnike, manje su osjetljivi i troše manje energije nego tehnički uređaji za prečišćavanje otpadnih voda, a daju izuzetne rezultate⁹ u procesu prečišćavanja kućnih i komunalnih otpadnih voda.

4.2.2. Upravljanje otpadom

Upravljanje otpadom je u nadležnosti JKP "Čistoća" koje pored navedene aktivnosti redovno održava i čistoću u Gradu. Pod upravljanjem otpadom se pored prikupljanja i deponovanja otpada podrazumijeva i njegova reciklaža tj. prerada otpada u sirovinu koja će ponovo biti iskorištenja za proizvodnju različitih proizvoda. Reciklaža obuhvata preradu starog papira, stakla, plastike, metala ali i bio otpada i u razvijenim zemljama joj se daje poseban značaj jer obezbjeđuje uštedu nove sirovine, smanjuje troškove proizvodnje ali i manje zagađuje okolinu.

Zaključak 16:

Izrada studije ekonomske opravdanosti korišćenja otpada za dobijanje toplotne energije

U narednom srednjoročnom periodu razvoju i usavršavanju procesa recikliranja treba dati strateški značaj jer pored njegovih gore navedenih prednosti, reciklirani otpad može biti korišten i za proizvodnju toplotne energije za grijanje Grada (kao npr. što je učinio grad Beč), o čemu treba predhodno sačiniti studiju ekonomske opravdanosti.

Zbrinjavanje komunalnog i industrijskog otpada u Gradu se nalazi u nadležnosti javnog preduzeća "DEP-OT" koje je osnovao grad sa još sedam opština regije (Gradiška, Laktaši, Srbac, Prnjavor, Čelinac, Kotor Varoš, Kneževno) tako da je riječ o deponiji regionalnog karaktera. Jedan od osnovnih zadataka preduzeća je saniranje deponije u Ramićima, a u daljim aktivnostima trajno upravljanje čvrstim otpadom za potrebe osnivača. Formiranjem ovog preduzeća su stvoreni osnovni preduslovi za implementaciju projekta Svjetske banke "Upravljanje čvrstim otpadom", a dugoročno osnova za ostvarivanje vlastitih prihoda i prelazak na samoodrživo ekonomsko poslovanje zasnovano na tržišnim principima.

⁹ Biljno-zemljani prečišćivači se primjenjuju u Švicarskoj jer su se pokazali kao izuzetni, a ne zahtijevaju veliko angažovanje radne snage niti njenu posebnu stručnost jer rade automatski i malo im je potrebno za održavanje. Na području BiH biljno-zemljani prečišćivač je pušten u rad u opštini Lukavac.

Zaključak 17:

Program upravljanja čvrstim otpadom na teritoriji Banjaluke

U narednom srednjoročnom periodu Grad bi trebao finansijski pomoći preduzeće u njegovim aktivnostima podizanja javne svijesti i edukacije stanovništva o potrebi razdvajanja otpada u domaćinstvima što će svakako uticati na smanjenje deponovanog otpada te produžetak vijeka trajanja deponije.

4.2.3. Elektro infrastruktura i snabdijevanje

Najveći potrošač električne energije u Republici Srpskoj je Grad koji učestvuje sa cca 20% od ukupne potrošnje. Međutim, problemi sa kojima se suočava Grad su brojni; od nezadovoljavajućeg stanja prenosne i distributivne mreže preko neovlaštenog korištenja električne energije¹⁰ do zavisnosti od snabdijevanja električnom energijom sa drugih područja.

Od proizvodnih kapaciteta u elektroenergetskom sektoru Grad ima samo "Energanu" u krugu Incela sa kapacitetom 350MW toplinske i 32MW električne energije, a koja trenutno nije u funkciji proizvodnje električne energije.

Takođe, hidropotencijal rijeke Vrbas nije dovoljno iskorišten, a već duže vrijeme traju određene aktivnosti oko izgradnje dvije hidrocentrale: HE Krupa na Vrbasu i HE "Banja Luka-Niska".

Djelatnost prenosa električne energije u Gradu na naponu višem od 110kV obavlja kompanija "Elektroprenos BiH" čije je sjedište u Banja Luci. U obavljanju djelatnosti kompanija sarađuje i sa elektrodistributivnom kompanijom "Elektrokrajina" a.d. Banja Luka, a manje sa administrativnom službom Grada. Kapacitet distributivne mreže na teritoriji grada je data u Tabeli 18.

Tabela 18 Kapacitet distributivne mreže na teritoriji Grada Banja Luke

Transformatorske stanice			Dalekovodi		
Napon	Broj	Snaga (MVA)	Napon	Ukupna dužina (km)	Kablovska (km)
35/20kV			35 kV	16	
35/10kV	1	8	10 (20) kV	1.505	230
35/0,4kV			0,4 kV	1.100	204
20/0,4kV	379	70			
10/0,4kV	425	210			

Izvor podataka: "Elektrokrajina" a.d. Banja Luka

Za Grad je od posebnog značaja rješavanje problema uvezivanja u prsten snabdijevanja električnom energijom na naponu višem od 110 kV te je zato posebno aktuelan 400kv-tni dalekovod Bihać - Prijedor - Banja Luka - Zagreb te izgradnja novog 400 kV-tnog čvorišta u Stanarima koji podrazumijeva dalekovod preko Čelinca prema Banja Luci.

¹⁰ Prema podacima preduzeća "Elektrokrajina" a.d. Banja Luka prosječni gubici električne energije na mreži iznose 27% od kojih je 90% gubitaka komercijalnog karaktera koji podrazumijeva neovlašteno korištenje električne energije, lošu naplatu i slično.

Zaključak18:

Izraditi studiju izvodljivosti korišćenja obnovljivih izvora energije na lokaciji TBP-a Banjaluka (solarna energija, vetar i otpad)

Stavljanjem u funkciju "Energane" u krugu Incela koja pored električne, proizvodi i toplinsku energiju, Gradu bi na raspolaganju bio još jedan, potencijalni, izvor koji bi se mogao iskoristiti za grijanje Grada pod pretpostavkom da studija ekonomske opravdanosti pokaže opravdanost ovog ulaganja.

Pored navedenog, potrebno je da Grad sagleda mogućnosti i sačini studiju ekonomske opravdanosti korištenja energije vjetra na području Manjače za proizvodnju električne energije.

4.2.4. Infrastruktura za proizvodnju energije za grijanje Grada

Toplifikaciju grada Banja Luka provodi preduzeće "Toplana" a.d. Banja Luka koja za potrebe proizvodnje energije za grijanje grada Banja Luke kao energent koristi mazut i sa svojim postojećim kapacitetima (snaga izvora iznosi 232 MW) opslužuje oko 21.000 stambenih objekata i 620 poslovnih subjekata i ustanova. Postojećim sistemom grijanja obuhvaćeno je cca 35% građana, što nije dovoljno imajući u vidu potrebe građanstva, privrede te sadašnji i očekivani tempo gradnje. Struktura toplinske mreže grada Banja Luka je data u Tabeli 19.

Tabela 19 Struktura sistema toplinske mreže grada Banja Luke

Vrsta toplinske mreže	km	Količina
Primarna toplinska mreža (vrelod)	45	
Sekundarna toplinska mreža (toplod)	110	
Izmjenjivačke toplinske stanice		205
Ukupno:	155	205

Izvor podataka: "Toplana" a.d. Banja Luka

Zaključak19:

Program stimulacije korišćenja solarne enrgije

Bilo bi neophodno da Grad stimuliše korištenje sunčene energije kao ekološke, a koja se može koristiti za grijanje domova, stvaranje tople vode ali i za proizvodnju električne energije.

4.2.5. Telekomunikacijska infrastruktura

Teleopreter koji djeluje u Republici Srpskoj je Telekom Srpske a.d. sa sjedištem u Banja Luci, a čiji je većinski vlasnik, početkom 2007. godine postao Telekom Srbije. Glavne aktivnosti kompanije su fiksne i mobilne telekomunikacije u domaćem i međunarodnom prometu.

Vezano za usluge interneta u Republici Srpskoj su privatnim i poslovnim korisnicima na raspolaganju dial-up usluge kao i ADSL i WADSL priključci. Najveći internet snabdjevač je preduzeće BLIC.NET d.o.o čiji je ukupan broj korisnika skoro jednak broju korisnika TEOL-a, SPRINTER.NET-a i URC.NET-a.

4.3. Industrijska infrastruktura

Tokom nekoliko decenija razvoja industrije u Gradu je formirano nekoliko prepoznatljivih industrijskih zona. To su, prije svega, lokacije Čajevec u centru grada Banja Luka, Incel u Medenom polju, Jelšingrad u Kumsalama, Unis HTV u Ramićima, Bosna u Stupnici i Kosmos na Kočićevom vijencu.

Danas, kada je većina prijeratnih programa tehnologije napuštena ili ostala bez tržišta, a privatizacijom uspostavljeni novi vlasnički odnosi koji, na žalost, nisu doveli do oživljavanja proizvodnje i razvoja novih proizvoda, postavlja se pitanje racionalne upotrebe ovih lokacija, odnosno opravdanosti insistiranja na zadržavanju industrijske namjene ovih lokacija.

Prilikom analize raspoložive industrijske infrastrukture neophodno je prvenstveno analizirati urbanistički plan Grada kao i pojedinačne regulacione planove u cilju sagledavanja stvarno raspoloživih prostora koji su namijenjeni za razvoj industrije. Tako, urbanističkim planom Grada definisao je dvije industrijske zone- istočnu na kojoj su smješteni industrijski kapaciteti Incela, Jelšingrada, Vitaminke, Vrbasa, Autoprevoza, Nove sirovine i sjeverozapadnu na kojoj su smješteni industrijski kapaciteti Sintetika, Unis HTV, Mikroelektronike, Hemofarma te industrijske zone locirane unutar stambenih zona u okviru kojih su smješteni industrijski kapaciteti Čajeveca, Fabrike duvana, fabrike obuće Bosna, Mljekara, Fruktona.

Međutim, uporednom analizom urbanističkog plana grada i pojedinih regulacionih planova kojima su detaljnije obrađeni pojedini segmenti urbanističkog plana, uočeno je da je došlo do promjene namjene prostora. Tako, određene lokacije koje su urbanističkim planom bile predviđene za razvoj industrije promijenile su namjenu¹¹.

Međutim, treba naglasiti da je došlo do određenih pomaka kada je u pitanju neiskorišteni prostor bivših giganata. Tako, tvornica UNIS HVT¹² je planirana buduća lokalcija Tehnološkog biznis parka Grada koji je ocijenjen sa visokim stepenom perspektivnosti¹³. Dio lokacije ima status *browfield*, površine 35 ha sa mogućnošću proširenja za dodatnih 135 ha koji imaju status *greenfield*. U toku su i pregovori oko prenosa vlasništva nad tvornicom i pripadajućim zemljištem na Grad. Takođe, u toku su aktivnosti završetka započete studije izvodljivosti gdje će jasno biti definisani dalji pravci razvoja.

Takođe, analiza lokacije za tehnološki biznis park Banja Luka¹⁴ je identifikovala, pored zone Ramići koja je pogodna za formiranje tehnološkog biznis parka Banja Luka, još dvije zone; zonu privrednog kompleksa Incel te zonu bivše kasarne Zalužani, te tri cjeline koje mogu predstavljati lokacije za smještaj određenih sektora tehnološkog biznis parka, a to su lokacija "Kosmos", lokacija "Čajevec" i lokacija "Antena".

¹¹ Regulacionim planovima "Lauš 6" koji obuhvata Kožaru, stambeno naselje "Medeno polje", tvornica TAS, stambeno naselje "Česma Madir 1", područje Novakovići-Vujinovići, zona Incel, Šargovac 1, "Ada Debeljaci 2", "Ada Debeljaci 5", "Ada Debeljaci 4" su dijelovi Grada čija je namjena prema urbanističkom planu bila industrijska, a koja je promijenjena u stambenu, dok je regulacionim planom za prostor između ulice G.babića, M.Miljanova, MP Banja Luka-gradiška i Subotičke ulice industrijska namjena promijenjena u poslovnu.

¹² Fabrika UNIS HVT se nalazi uz sami magistralni put M4-Novi Gad - Dobo, dok kroz zonu prolazi željeznička pruga Novi Grad-Dobo.

¹³ Projekat: *Mapa lokacija i analiza okruženja za razvoj poslovnih zona u Republici Srpskoj*, RARS, novembar 2009. godine

¹⁴ *Analiza lokacije za tehnološki biznis park Banja Luka*, Urbanistički zavod Republike Srpske, Banja Luka, 2009. godine

Koristeći se zaključcima koji su proizašli iz analiza lokacija za tehnološki park Banja Luka, u drugoj polovini 2009. godine Vlada RS, zajedno sa Ministarstvom nauke i tehnologije te Republičkom agencijom za razvoj malih i srednjih preduzeća je pokrenula inicijativu osnivanja Inovacionog centra Banja Luka (u daljem tekstu: ICBL) koji će biti smješten u okviru lokacije "Čajevec" sa ciljem obezbjeđenja uslova za razvoj preduzetništva zasnovanog na znanju, a koji će predstavljati poslovni subjekt koji sadrži kombinaciju tri elementa: inkubacija, konsalting i edukacija. Poslovni inkubator koji će biti formiran u ICBL će u početku biti zasnovan na široj tržišnoj perspektivi, uzimajući u obzir poslovne mogućnosti zasnovane na znanju. Kasnije, sa njegovim razvojem se može razmatrati njegova uža specijalizacija prema određenim područjima u kojima se razvojne mogućnosti ocjenjuju kao najbolje, a to su djelatnosti proizvodnje električne energije i energetske efikasnosti, informacione i komunikacione tehnologije, okolina, poljoprivreda i proizvodnja hrane, proizvodnja drveta i drvne mase, prerađivačka industrija, elektronička industrija, proizvodnja alatnih mašina, proizvodnja medicinskih materijala, javno zdravstvo, biotehnologija, hemijska i petrohemijska industrija, farmaceutska i kozmetička industrija, planiranje i inženjering građevinskih projekata, turizam, organska proizvodnja i atestiranje¹⁵.

Zaključak 20:

Program sagledavanja svih lokacijskih potencijala na nivou grada namijenjen za industriju i poslovanje i njihovo stavljanje u tu funkciju

Za sve gore navedene lokacije za koje je analiza utvrdila da postoji opravdanost formiranja industrijskih zona kao i nekih drugih instrumenta preduzetničke infrastrukture (npr. Inkubatora, zona male privrede i slo) je neophodno pokrenuti proceduru izrade prostorno-planske dokumentacije, te rješavanje imovinsko-pravnih odnosa zbog većinske privatne strukture vlasništva.

4.4. Turistička infrastruktura

Obzirom na geografski položaj i saobraćajnu infrastrukturu, Grad ima relativno povoljan turistički položaj i kao takav se može razvijati kao tranzitni grad.

Turistički potencijal Grada čine slijedeće komponente:

- kulturno-istorijski spomenici,
- turističko-termomineralna komponenta.

Kulturno-istorijski spomenici na području Grada sadrže elemente različitih kultura koje su se preplitale na ovom prostoru (tvrđava Kastel kao najstariji istorijski spomenik u Gradu te Safikadin grob koji se nalazi ispred tvrđave, a koji svjedoči o banjalučkoj legendi vječne ljubavi, ispred kojeg zaljubljeni pale svijeće za ljubav, Saborna crkva "Hrista Spasitelja" koja je izgrađena 1929. godine, zgrade Gradske palate i Banskog dvora iz vremena Vrbaske banovine koje su otvorene 1932. godine, samostan "Marija Zvijezda" koji je izgrađen 1926. godine, Gospodska ulica koja je podignuta krajem XIX vijeka, zgrada Vojne komande koja je izgrađena 1880. godine za vrijeme Austro-ugarske

¹⁵ Projekat Inovacioni centar Banja Luka-PI-V-09-03-ICBL, Republička agencija za razvoj malih i srednjih preduzeća, str.3.

okupacije, a u kojoj je smješten Arhiv Republike Srpske, zgrada stare željezničke stanice iz 1892. godine u kojoj je smješten Muzej savremene umjetnosti Republike Srpske, zgrada pravoslavne Mitropolije izgrađene 1904. godine u koju je danas smješten Eparhijski dom, stara Srpska osnovna škola izgrađena 1907. godine u koju je danas smješteno Kolo srpskih sestara, monumentalni objekat Hipotekarne banke sa dvije figure krajiških seljaka izlivenih u bronzi, a koji je sagrađen 1936. godine, a u kojem je danas smješten predsjednik Republike Srpske, hotel "Palas" koji je izgrađen 1933. godine za vrijeme vladavine bana Milosavljevića, Sokolski dom izgrađen 1934. godine, ambijentalna cjelina Carski drum (danas ulice Kralja Petra I Karađorđevića i Mladena Stojanovića) sa drvoredima zasađenim 1882. godine, uz koji se nalazi niz vila izgrađenih u vrijeme austro-ugarske vladavine kao i mala željeznička stanica "Stanica Kraljev drum", u kojem se danas nalazi ekskluzivni restoran "Mala stanica", Spomenik palim Krajišnicima u NOB-u na Banj Brdu, manastir Gomionica sa crkvom posvećenom Vavedenju Bogorodice koji datira prije 1536. godine, a koji je udaljen oko 42 km zapadno od Banja Luke, srednjovjekovni Greben Gradiz 10 vijeka, a koji se nalazi 25 km južno od Banja Luke, crkva Svetog Ilije u Krupi na Vrbasu iz 12 vijeka, a u kojoj je smješten dio mošti Svete Matrone, srednjovjekovno utvrđenje Bočac koje se nalazi na lijevoj obali Vrbasa, a koje je izgrađeno u 14 vijeku te srednjovjekovni utvrđeni grad Zvečaj koji je sagrađen u 14 vijeku, a nalazi se desetak km južno od Banja Luke.

Turističko-termomineralna komponenta zasnovana je na brojnim prirodnim izvorima termomineralne vode koji su bili korišteni još u antičkom periodu (banje Srpske toplice, Laktaši, Slatina) što daje temelj razvoju Grada kao banjanskog centra i "grada zdravlja".

Što se tiče smještajnih kapaciteta, u Gradu je registrovano više od 1.000 privrednih subjekata koji se bave turističko-ugostiteljskim poslovima¹⁶.

4.5. Obrazovna infrastruktura

Prema zvaničnim podacima Republičkog zavoda za statistiku RS u školskoj 2009/2010. godini u Gradu radi 60 osnovnih škola što predstavlja 7,96% od ukupnog broja osnovnih škola u Republici Srpskoj, a pohađa ih 16.296 učenika ili 14,91% od ukupnog broja osnovaca u Republici Srpskoj.

U Tabeli 17 dati su osnovni podaci o redovnim osnovnim školama u Gradu u periodu 2005/06.-2009/10. Godine.

Tabela 20 Redovne osnovne škole na teritoriji Grada Banja Luka

Školska godina	Peto-razredne	Deveto-razredne	Ukupno	Ukupan broj učenika	Ukupan broj nastavnog osoblja
2005/06	29	33	62	17.040	1.099
2006/07	29	33	62	16.839	1.108
2007/08	28	33	61	16.960	1.127
2008/09	28	32	60	16.832	1.151
2009/10	27	33	60	16.296	1.156

Izvor podataka: Republički zavod za statistiku RS

Prema zvaničnim podacima Republičkog zavoda za statistiku RS u školskoj 2009/2010. godini u Gradu radi 16 srednjih škola (date u Tabeli 21) što predstavlja 17,20% od ukupnog broja

¹⁶ Prema izvještajima Turističke organizacije Banja Luka, u Gradu je registrovano oko 930 ležajeva u hotelima, garni hotelima, motelima, pansionima i drugim smještajnim kapacitetima i taj broj iz godine u godinu raste. Najveći broj privrednih subjekata odnosi se na ugostiteljstvo, a u Gradu posluje 20 turističkih agencija.

srednjih škola u Republici Srpskoj, a pohađa ih 10.421 učenika ili 21,33% od ukupnog broja srednjoškolaca u Republici Srpskoj.

U Tabeli 22 dati su osnovni podaci o broju srednjih škola i broju upisanih učenika u njima na teritoriji Grada u periodu 2005/06.-2009/10. godine.

Tabela 21 Srednje škole na teritoriji Grada Banja Luka

Redni broj	Naziv srednje škole
1	Gimnazija, Banja Luka
2	Građevinska škola, Banja Luka
3	Ekonomska škola Banja Luka
4	Elektrotehnička škola "Nikola Tesla", Banja Luka
5	Tehnička škola, Banja Luka
6	Medicinska škola, Banja Luka
7	Poljoprivredna škola, Banja Luka
8	Tehnološka škola, Banja Luka
9	Ugostiteljsko-trgovinsko-turistička škola, Banja Luka
10	Škola učenika u privredi, Banja Luka
11	Muzička škola "Vlado Milošević", Banja Luka
12	Centar za obrazovanje i vaspitanje i rehabilitaciju slušanja i govora, Banja Luka
13	Javna ustanova centar "Zaštiti me", Banja Luka
14	Opšta gimnazija katoličkog školskog centra u Banjoj Luci
15	Srednja poslovna škola, Banja Luka
16	Srednjoškolski centar Gemit-Apeirion, Banja Luka

Izvor podataka: Republički zavod za statistiku RS

Tabela 22 Osnovni podaci o broju srednjih škola i broju upisanih učenika

Školska godina	Ukupno srednjih škola	Broj odjeljenja	Ukupan broj učenika	Ukupan broj nastavnog osoblja
2005/06	14	374	10.616	644
2006/07	15	377	10.826	666
2007/08	15	376	10.438	681
2008/09	16	380	10.013	717
2009/10	16	400	10.421	765

Izvor podataka: Republički zavod za statistiku RS

Isto kao i u osnovnom obrazovanju, trend kontinuiranog opadanja broja upisanih učenika je evidentan i u srednjem obrazovanju. Tako, u školskoj 2009/10 u osnovne škole je upisano 195 učenika manje nego u školskoj 2005/06, a u srednje škole 603 učenika manje, što je posljedica opadanja stope nataliteta Grada, a sa druge strane, povećava se broj nastavnika u navedenim obrazovnim institucijama.

Posmatrano sa aspekta zanimanja koja su stekli učenici gradskih srednjih škola na kraju školske 2008/09 godine, najzastupljenije zanimanja su iz oblasti Ekonomije, prava i trgovine koje je steklo 510 svršenih srednjoškolaca, Gimnazije 315, zdravstva 284, elektrotehnike 266, saobraćaj 224, ugostiteljstvo i turizam 164, poljoprivreda i prarada hrane 144, geodezija i građevinarstvo 104, mašinskih tehničara 87, šumarskih tehničara. Od zanatskih zanimanja daleko najzastupljenije je zanimanje vozača motornih vozila 238 pa frizera koje je steklo 138 svršenih srednjoškolaca. Struktura učenika po stečenim zanimanjima koji su završili srednju školu školske 2008/09. godine u Gradu je data u tabeli 23 i slici 4.

Tabela 23 Struktura učenika po stečenim zanimanjima na kraju školske 2008/09

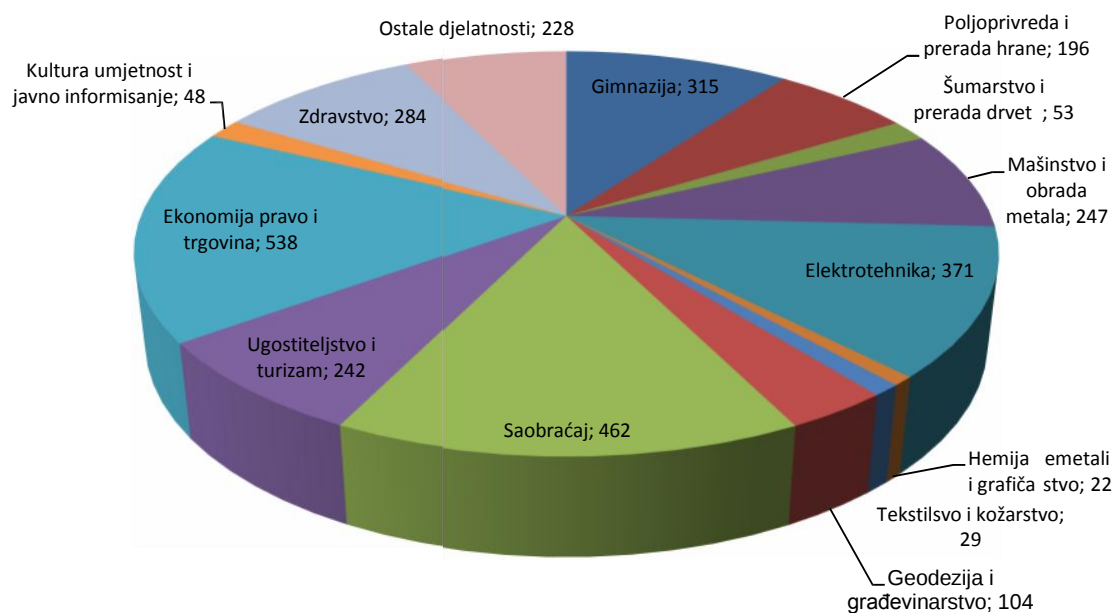
Struka - zanimanje	Stručne škole (III)		Tehničke škole (IV)	
	svega	ženski	svega	ženski
Gimnazija	-	-	315	211
Opšti smjer	-	-	189	104
Društveno-jezički smjer	-	-	114	99
IB međunarodna matura	-	-	12	8
Poljoprivreda i prerada hrane	52	8	144	51
Pekar	52	8	-	-
Poljoprivredni tehničar	-	-	43	18
Veterinarski tehničar	-	-	69	15
Prehrambeni tehničar	-	-	32	18
Šumarstvo i obrada drveta	-	-	53	3
Šumarski tehničar	-	-	53	3
Mašinstvo i obrada metala	160	-	87	26
Bravar	13	-	-	-
Limar	13	-	-	-
Instalater	48	-	-	-
Automehaničar	86	-	-	-
Mašinski tehničar	-	-	87	26
Elektrotehnika	105	-	266	26
Autoelektričar	28	-	-	-
Električar	33	-	-	-
Elektroničar mehaničar	21	-	-	-
Elektroničar telekomunikacija	23	-	-	-
Tehničar elektroenergetike	-	-	64	4
Tehničar elektronike	-	-	122	10
Tehničar računarstva	-	-	80	12
Hemija, nemetali i grafičarstvo	-	-	22	10
Grafički tehničar	-	-	22	10
Tekstilstvo i kožarstvo	-	-	29	23
Tekstilni tehničar	-	-	29	23
Geodezija i građevinarstvo	-	-	104	22
Geodetski tehničar	-	-	28	10
Građevinski tehničar	-	-	76	12
Saobraćaj	238	-	224	114
Vozač motornih vozila	238	-	-	-
Tehničar drumskog saobraćaja	-	-	117	46
Tehničar ptt saobraćaja	-	-	77	49
Vazduhoplovni tehničar	-	-	30	19
Ugostiteljstvo i turizam	78	20	164	66
Poslastičar	16	11	-	-
Konobar	23	1	-	-
Kuvar	39	8	-	-
Turistički tehničar	-	-	71	54
Ugostiteljsko-kulinarški tehničar	-	-	93	12
Ekonomija, pravo i trgovina	28	22	510	342
Trgovac	28	22	-	-
Ekonomski tehničar	-	-	214	134
Poslovno-pravni tehničar	-	-	177	130
Trgovački tehničar	-	-	119	78

Tabela 24 Struktura učenika po stečenim zanimanjima na kraju školske 2008/09, nastavak

Kultura, umjetnost i javno informisanje	-	-	48	25
Tehničar dizajna enterijera i ind. proizvoda	-	-	14	7
Likovni tehničar	-	-	10	3
Muzički saradnik-teoretičar	-	-	9	6
Muzički izvođač	-	-	15	9
Zdravstvo	-	-	284	206
Fizioterapeutski tehničar	-	-	39	22
Farmaceutski tehničar	-	-	53	37
Medicinski tehničar	-	-	98	69
Zubno-stomatološki tehničar	-	-	36	25
Laboratorijsko-sanitarni tehničar	-	-	33	28
Akušersko-ginekološki tehničar	-	-	25	25
Ostale djelatnosti	158	138	70	69
Fotograf	20	11	-	-
Frizer	138	127	-	-
Kozmetički tehničar	-	-	70	69
Struka i zanimanje	Stručne škole (III)		Tehničke škole (IV)	
	svega	ženski	svega	ženski
Ukupno	19	6	-	-
Autolakirer	4	-	-	-
Krojač	5	2	-	-
Dekorater zidnih površina	5	-	-	-
Zidar	1	-	-	-
Frizer	4	4	-	-
Struka i zanimanje	Stručne škole (III)		Tehničke škole (IV)	
	svega	ženski	svega	ženski
Ukupno	838	194	2 320	1 194
Redovne srednje škole	819	188	2 320	1 194
Srednje škole za učenike sa posebnim potrebama	19	6	-	-

Izvor podataka: Republički zavod za statistiku RS

Slika 4 Broj završenih učenika prema struci

Treba naglasiti da je u Strateškim pravcima razvoja obrazovanja u BiH sa planom implementacije 2008.-2015. godine, predviđeno je povećanje upisa učenika u opšte obrazovanje na 30% od ukupnog broja upisanih učenika¹⁷ u srednje škole što će zahtijevati sprovođenje reforme opšteg obrazovanja kako bi se povećala zainteresovanost mladih ljudi za školovanje u gimnazijama.

Sa druge strane, analize koje je u februaru 2008. godine sprovela Komisija za upis zajedno sa Privrednom komorom su pokazale da na tržištu postoje potrebe poslodavaca za određenim zanimanjima kao što su npr. obučari, tokari, keramičari. Bez obzira na spremnost poslodavaca da stipendiraju učenike za školovanje za navedena zanimanja, učenici nisu iskazali zanimanje da se školuju za ova zanimanja.

U školskoj 2009/10. godini na teritoriji Grada je registrovano upisanih 23.876 studenata od čega na javne visokoškolske ustanove 17.165 studenata ili 71,9 % a na privatne 6.711 studenta ili 28,1%¹⁸. Studenti koji su upisani na visokoškolske ustanove na teritoriji Grada učestvuju sa 54,35% u ukupnom broju upisanih studenata u Republici Srpskoj. U odnosu na 14.741 upisanog studenta u školskoj 2004/2005 godini, evidentan je porast od 23%, što je pozitivan pokazatelj nivoa razvijenosti svijesti mladih o značaju i ulozi obrazovanja u njihovom budućem profesionalnom životu.

U školskoj 2009/10. godini, a prema podacima Republičke prosvetne inspekcije u visokoškolske ustanove u Republici Srpskoj je upisano 43.928 studenata od čega u visokoškolske ustanove na teritoriji Grada 23.876 studenata ili 59,4% od ukupnog broja upisanih studenata. U istoj školskoj godini je u Republici Srpskoj diplomiralo 6.931 studenata od kojih je u visokoškolskim ustanovama na teritoriji Grada diplomu steklo 3.743 studenata. U ovoj školskoj godini na teritoriji Grada na javnim univerzitetima magistriralo je 162 a na privatnim 59 i steklo zvanje magistra nauka. U istom periodu 57 je doktoriralo od čega je 50 na javnim visokoškolskim ustanovama a na privatnim 7. (Tabela 27).

Podaci o visokoškolskim ustanovama i studentima u školskoj 2009/10 su dati u Tabeli 25 i 26, i slikama 5 i 6.

Tabela 25 Visokoškolske ustanove i studenti u školskoj 2009/10. godini

Upisani studenti u I ciklus studija, školska godina 2009/2010.		
	Republika Srpska	Banja Luka
UKUPNO	43 928	23 876
J a v n e visokoškolske ustanove- Ukupno	30 359	17 165
Visoke škole	2 055	507
Univerziteti	28 304	16 658
P r i v a t n e visokoškolske ustanove- Ukupno	13 072	6 711
Visoke škole	3 465	1 497
Univerziteti	9 607	5 214
Vjerski fakulteti	497	-

¹⁷ Prema podacima sadržanim u Strategiji obrazovanja Republike Srpske, u Republici Srpskoj je u gimnazije u školskoj 2007/2008 godini upisano 22% od ukupno upisanog broja učenika u srednje škole a u školskoj 2008/2009 godini taj procenat je iznosio 22,8%

¹⁸ Za visokoškolske ustanove Republički zavod za statistiku RS raspolaže sa podacima o broju upisanih studenata sa aspekta sjedišta visokoškolskih ustanova samo za školsku 2007/2008 tako da predhodni periodi nisu mogli biti predmet analize.

Slika 5 Upisan studenti u školskoj 2009/10

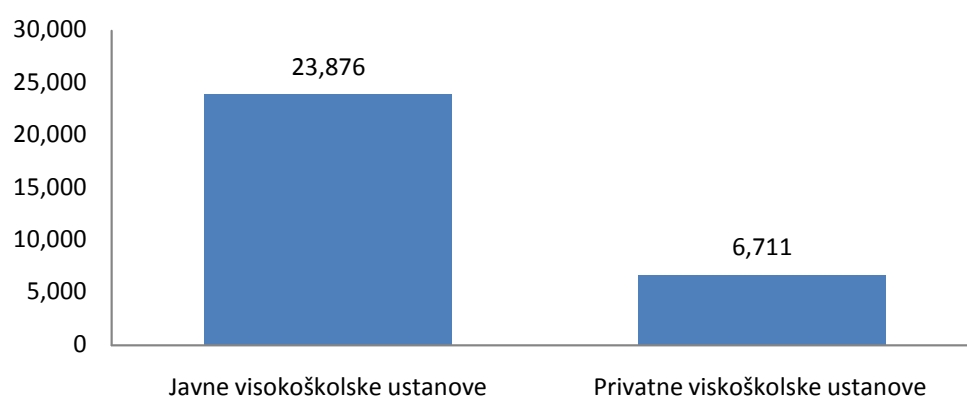

Tabela 26 Diplomirani studenti u 2009. godini

Diplomirani studenti u 2009. godini		
	Republika Srpska	Banja Luka
UKUPNO	6 931	3 743
J a v n e visokoškolske ustanove- Ukupno	3 249	1 699
Visoke škole	457	115
Univerziteti	2 792	1 584
P r i v a t n e visokoškolske ustanove- Ukupno	3 644	2 044
Visoke škole	1 120	244
Univerziteti	2 524	1 800
Vjerski fakulteti	38	-

Slika 6 Diplomirani studenti u 2009. godini

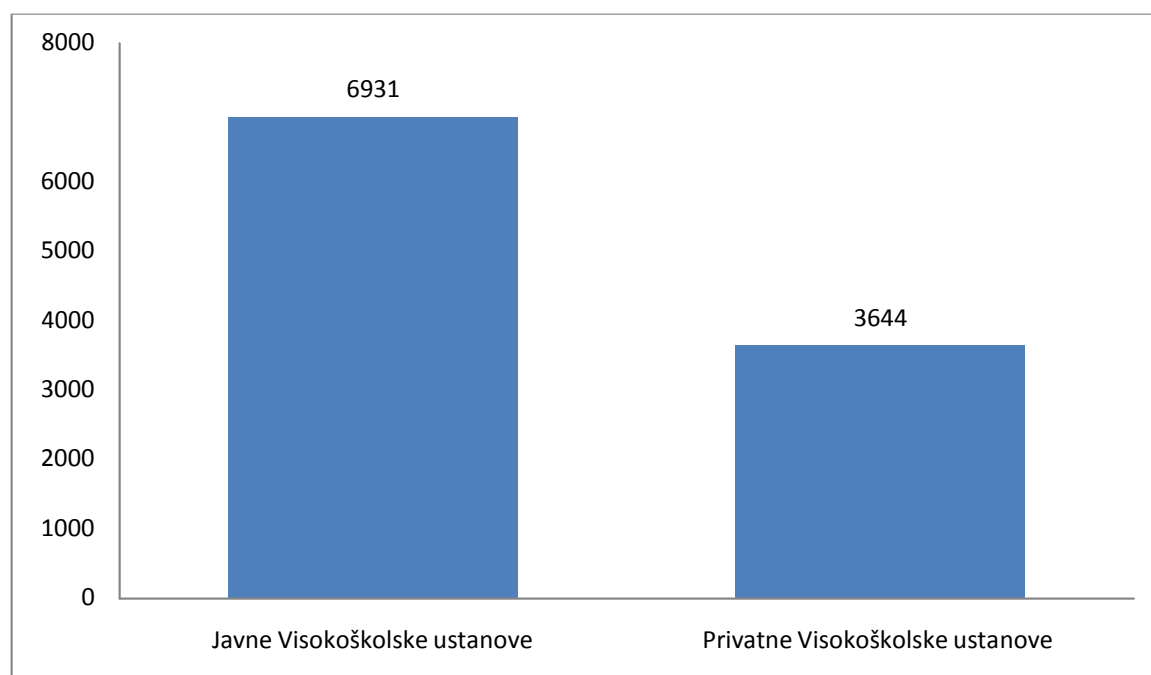

Tabela 27 Broj magistara i doktora

2009	Magistri	Doktori
Ukupno	221	57
Javne	162	50
Privatne	59	7

Univerzitet u Banja Luci, kao najveći u Republici Srpskoj, u okviru kojeg je organizovan rad 13 fakulteta, obrazuje mlade kadrove koji po njihovom završetku stižu zvanja diplomiranih ekonomista, pravnika, građevinskih, elektro, mašinskih i šumarskih inženjera, arhitekata, agronoma, ljekara, veterinara, tehnologa, profesora različitih oblasti te akademskih umjetnika različitih oblasti.

Naučno-istraživački rad je djelatnost koja je, takođe organizovana u Gradu, a koje obavljaju instituti dati u Tabeli 28.

Tabela 28 Institucije koje se bave naučno-istraživačkim radom

Naziv instituta	Aktivnosti
Ekonomski institut, Banja Luka	Pruža naučne i konsultantske usluge za klijente iz raznih privrednih oblasti i socijalnog sektora (projekti vezani za tranziciju privrednog sistema, privatizacija, studije ekonomskog i socijalnog razvoja, pružanje konsultantskih usluga na obnovi privrede i političko-teritorijalnih zajednica).
Institut ekonomskih nauka, Ekonomski fakultet Banja Luka	Naučno-istraživački rad nastavnika, asistenata i saradnika obavlja se većinom preko Instituta ekonomskih nauka. Institut je osnovan kao organizacioni dio Ekonomskog fakulteta Univerziteta u Banjoj Luci 1987. godine. Institut je multidisciplinarni centar za napredna istraživanja i obuku u oblasti ekonomske teorije, regionalnog razvoja, systemske analize i primjene informacionih tehnologija u preduzećima i preduzetništvu. Istraživači u Institutu su doktori nauka, magistri i drugi saradnici sa Ekonomskog fakulteta Banja Luka, a u zavisnosti od potreba istraživanja, angažuju se i drugi istraživači. Njihov rad pokriva deset širokih područja: regionalni razvoj, globalizacija i trgovina, industrija, radna snaga i društveno blagostanje, makroekonomski problemi i modeli, poljoprivreda i razvoj ruralnih područja, okruženje i resursi, populacija i zdravstvena politika, društvena struktura i društvene promjene, te primjena informacionih tehnologija u preduzećima i društvu.
Poljoprivredni institut, Banja Luka	Proizvodnja visokokvalitetnog sjemena poljoprivrednog bilja, kontrola plodnosti zemljišta, projektovanje i nadzor agro i hidromelioracija, izrada planova korištenja poljoprivrednog zemljišta, kontrola kvaliteta organskih i mineralnih đubriva, stočne hrane i vode, ispitivanje zdravstvenog stanja živih biljaka, pružanje stručne pomoći proizvođačima gajenih biljaka te ostali poslovi iz ove oblasti.
Institut za ekonomiku i razvoj, Banja Luka	Razvoj tehnologija, marketing, konsalting i inženjering
Udruženje Sinergija, Banja Luka	Podrška i promocija društveno ekonomskog razvoja, tržišne ekonomije i međuentitetske saradnje kao preduslova za proces demokratizacije BiH.

Usaglašavanje upisne politike sa potrebama tržišta treba da bude ključni strateški momenat na kojem će se temeljiti razvoj visokog obrazovanja Republici Srpskoj.

Pored gore navedenog, treba naglasiti značaj obrazovanja odraslih, a što je legislativno i potvrđeno usvajanjem zakona koji reguliše ovu oblast. Njegova suština je da se koncept obrazovanja odraslih definiše na način da uključuje skup svih organizovanih obrazovnih procesa, sadržaja, nivoa i metoda, bez obzira na to nastavlja li pojedinac započeto školovanje ili ga mijenja, razvija li svoje sposobnosti ili proširuje znanje ili poboljšava svoje tehničke ili stručne kvalifikacije. Obrazovanje odraslih mora biti sastavni, jednako važan dio cjelokupnog obrazovanja jer širi mogućnosti odraslih da mijenjaju svoje stavove ili ponašanje u perspektivi ličnog razvoja ali i zapošljavanja ili samozapošljavanja.

4.6. Socijalna infrastruktura

4.6.1. Zdravstvena zaštita

Koncepcija razvoja zdravstva u Gradu daje prioritet primarnoj zdravstvenoj zaštiti. Iako model urbanih sredina predviđa mrežu poliklinika opšte medicine, urgentnih bolnica i specijalističkih ustanova zdravstvene zaštite, banjalučki kapaciteti primarne, polikliničke i stacionarne zdravstvene zaštite nisu ravnomjerno raspoređeni. Veći broj klinika Kliničko-bolničkog centra (u daljem tekstu: KBC) u Gradu je u funkciji, pružajući zdravstvenu zaštitu stanovništvu šire banjalučke regije iako projekata KBC-a sa 110.000 m² ukupne površine nije završen ni do danas.

Konkretno, zdravstvena zaštita u Gradu se odvija kroz KBC koji raspolaže sa 1.605 bolesničkih postelja, Dom zdravlja u kojem se uz dvadesetak gradskih i seoskih reonskih ambulanata odvija primarna zdravstvena zaštita, kroz ambulante u preduzećima i javnim ustanovama vrši se zaštita na radu, rehabilitacija se odvija u specijalizovanoj ortopedskoj ustanovi tj. u zavodu za medicinsku rehabilitaciju "Dr Miroslav Zotović". Treba napomenuti da se u okviru Apotekarske ustanove u Banja Luci nalazi dvadesetak apoteka. U zdravstvenim ustanovama Grada je zaposleno 602 ljekara, 35 doktora stomatologije te 5 diplomiranih farmaceuta.

Osnovni podaci o kapacitetu javnih zdravstvenih ustanova u Gradu je data u Tabeli 29.

Tabela 29 Kapacitet javnih zdravstvenih institucijana teritoriji Grada

Institucija	dr medicine	dr stomatologije	dipl. farmaceuti	Ukupan broj zaposlenih	Bolnički ležajevi
Dom zdravlja Banja Luka	188	35	1	801	-
Klinički centar Banja Luka	351	-	2	1.986	1.238
Zavod za transfuziju krvi	8	-	-	34	-
Zavod za farmaciju	-	-	2	19	-
Institut za zaštitu zdravlja Republike Srpske	14	-	-	77	-
Zavod za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju "dr Miroslav Zotović"	31	-	-	294	367
Zavod za medicinu rada i sporta Republike Srpske	10	-	-	31	-
Ukupno:	602	35	5	3.242	1.605

Izvor podataka: Institut za zaštitu zdravlja-služba socijalne medicine sa organizacijom i ekonomikom zdravstvene zaštite; Gradska uprava Banja Luka-Odjeljenje za društvene djelatnost; JZU "Dom zdravlja" Banja Luka i Zavod za medicinu rada i sporta Republike Srpske

Posljednjih godina na području Grada se povećava broj privatnih specijalističkih ordinacija, stomatoloških ambulanti i apoteka, savremeno opremljenih i čije usluge su na visokom nivou. Tako, prema podacima Administrativne službe Grada, u maju 2009. godine, aktivno radi 104 privatne zdravstvene ustanove i to 35 apoteka, 53 stomatološke ambulante, 12 ambulanti te 4 ginekološke ordinacije.

4.6.2. Infrastruktura u oblasti socijalne zaštite

Problemi u oblasti socijalne zaštite su siromaštvo znatnog dijela stanovništva koje je najvećim dijelom posljedica visoke stope nezaposlenosti. Uz nezaposlene, penzioneri predstavljaju jednu od socijalno najugroženijih kategorija stanovništva. Njihov dodatno težak položaj se dodatno pogoršava zbog nemogućnosti Fonda PIO da isplati puni novčani iznos penzija kao ni da ih značajnije poveća.

Pored nezaposlenih i onih koji ostvaruju izuzetno niska primanja te penzionera, kao najugroženije socijalne grupe javljaju se:

- domaćinstva sa invalidnim ili hendikepiranim članovima,
- starija domaćinstva,
- raseljena i povratnička populacija,
- domaćinstva samohranih roditelja.

Nosioci pružanja socijalnih usluga na teritoriji Grada su republičke i gradske socijalne ustanove te nevladine organizacije. Vezano za oblast socijalnog rada treba napomenuti i značaj Centra za predškolsko vaspitavanje i obrazovanje Banja Luka (u daljem tekstu: Centar), i Centra za socijalni rad Banja Luka (u daljem tekstu: Centar za socijalni rad).

Centar je javna ustanova od posebnog društvenog interesa u oblasti društvene brige o djeci, a u čijoj nadležnosti je predškolsko obrazovanje, obrazovanje djece ometene u razvoju i cjelodnevna briga o djeci (vrtići).

Veliki problem Grada je smještaj djece u vrtiće. Centar je u 2009. godini smjestio u vrtiće 2.040 mališana u 18 vrtića na području Grada, dok je na listi čekanja ostalo još njih oko 1.000. grad ima u planu da iz kreditnih sredstava izgradi još 6 vrtića koji bi zadovoljili narasle gradske potrebe¹⁹. U 2009. godini pokrenuta je inicijativa za izradu idejnih rješenja tako da će novi vrtići biti dostupni tek u narednom srednjoročnom periodu.

Centar za socijalni rad je javna ustanova sa javnim ovlaštenjem, koja sprovodi mjere u oblasti socijalne zaštite u smislu da pruža savjetodavne usluge, socijalnu pomoć i usmjerava djecu i omladinu, radi sa usvojenicima, sprečava zlostavljanje djece te odlučuje o pravu na socijalnu pomoć.

Pored gore navedenih institucija, koje su gradske ustanove, u Gradu su smještene i republičke socijalne ustanove od kojih su najznačajnije:

- Socijalno-gerijatrijski centar za smještaj starih lica u Republici Srpskoj sa smještajnim kapacitetom za 300 štićenika,
- Dom za napuštenu djecu i djecu bez roditelja "Rada Vranješević" sa kapacitetom za smještaj 180 štićenika.

¹⁹ List Fokus: *Uskoro još šest vrtića*, 26.07.2009. godine

Socijalno-gerijatrijski centar je institucija koja u svoje kapacitete može da smjesti 300 lica. Trenutno u ovoj instituciji boravi 311 osoba iz raznih krajeva Republike Srpske, a duga je lista onih koji čekaju na smještaj u ovu instituciju.

Zaključak 21:

Projekat podrške zapošljavanja osoba sa invaliditetom na nivou grada

Kapaciteti u oblasti socijalne zaštite, a sa kojima raspolaže Grad kao i oni kojisu u nadležnosti republičkog nivoa vlasti, su nedovoljni za narasle gradske potrebe. One predstavljaju prostor u okviru kojeg se može razvijati malo i srednje preduzetništvo te povećati broj zaposlenih i to kroz otvaranje privatnih vrtića, privatnih mini gerijatrijskih centara, organizovanog pružanja njege i pomoći starim licima i slično. Grad bi trebao da stimuliše otvaranje ovakvih institucija kroz davanje određenih beneficija, sa jedne strane, ali i uticanjem na cijenu koštanja usluga koje bi navedene institucije pružala ciljnim grupama a u funkciji građana kao potencijalnih korisnika njihovih usluga.

Sa druge strane, u Gradu je socijalno preduzetništvo u povoju, a na kojem treba insistirati u cilju rasta i razvoja zajednice i povećanja zaposlenosti, sa jedne strane, a sa druge strane, radi stvaranja uslova da građani koji pripadaju marginalizovanim grupama, ostvare pravo na lično primanje. Njihovo finansijsko osamostaljivanje kroz zapošljavanje uticaće i na smanjivanje korisnika socijalne pomoći, a tako oslobođena finasijska sredstva će se moći usmjeriti u pružanje drugih vidova socijalne pomoći licima koja su nesposobna za rad. Ovo se naročito odnosi na kategoriju invalida koja između ostalog obuhvata i lica ometena u razvoju te lica sa posebnim potrebama jer preduzeća i ustanove koje zapošljavaju lica pod posebnim uslovima (u koja spadaju i zaštitne radionice i radni centri) ostvaruju pravo na novčani stimulans u vidu isplate iznosa koji je jednak visini uplaćenih obaveznih doprinosa na plate te poreske olakšice u smislu oslobašanja plaćanja carina i poreza²⁰. Navedene beneficije zajedno sa podrškom Grada mogu značajno uticati na smanjenje broja nezaposlenih iz kategorije invalidnih lica te doprinijeti, između ostalog, i razvoju lokalne zajednice . Ovaj vid preduzetništva će biti podržan i kroz Strategiju za unapređenje društvenog položaja lica sa invaliditetom koja se nalazi u završnoj fazi izrade.

4.7. Sportska infrastruktura

Grad je uvijek bio i ostao grad sporta. Treba spomenuti samo neke sportove koji su Banja Luku proslavili; rukomet, fudbal, košarka. Rukometni klub Borac je svojevremeno bio prvak bivše Jugoslavije, kao i prvak Evrope. Istoimeni fudbalski klub je u bivšoj SFRJ osvojio kup Jugoslavije.

Danas, u Banja Luci aktivno radi 116 sportskih organizacija u 25 grana sporta, organizovano je 26 sportsko-rekreativnih udruženja građana, 7 sportskih organizacija i udruženja invalidnih lica te 10 granskih sportskih saveza, 15 sportskih saveza Republike Srpske i 3 sportska saveza BiH. Najmasovnija grana sporta je fudbal koji ima 22 sportske organizacije, zatim košarka 14, karate 9, rukomet 7, šah 7 te ostale sportske organizacije. Važniji sportski objekti dati su u Tabeli 30.

²⁰ Olakšice pri zapošljavanju invalida su precizirane odredbama članova 44-53 Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju invalida

Tabela 30 Važniji sportski objekti u Gradu Banja Luka

Naziv sportskog objekta
Gradski stadion
Sportska dvorana "Borik"
Sportska dvorana "Obilićevo"
Sportska dvorana "Sokolski dom"
Školske fiskulturne sale u 23 osnovne škole i 7 srednjih škola
Sala za boks BK "Slavija"
Sala za stoni tenis baraka "Stens"
Kuglana JU sportski Centar "Borik"
Gradska streljana
Zatvoreni bazen "Šeher"
Strelište "Rakovačke bare"
Teniski tereni kluba "Mladost"
Teniski tereni "Borac"
Teniski tereni K4
teniski tereni "Match Ball"
Gradski bazen "Incel"
Akvana d.o.o.
Fudbalski tereni 19 fudbalskih klubova grada
21 univerzalna asfaltna površina u sklopu osnovnih škola i mjesnih zajednica
Sportski tereni Kočićev vijenac
Sportski aerodrom Zalužani
Sportsko-rekreativni centar "Fortuna"
Rafting centar "Kanjion", Krupa na vrbasu
Gradska plaža "Abacija"
Planinski dom "Šibovi"
Klub podvodnih sportova "Buk-sport"

Izvor podataka: Administrativna služba grada – Odjeljenje za društvene djelatnosti

Zaključak 22:

Program razvoja MSP u oblasti sporta i rekreacije

U cilju razvoja malog i srednjeg preduzetništva potrebno je izvršiti analizu postojeće organizacije sportskih klubova i mogućnost za njihovo privatizovanje.

Takođe, zaslužujuću značaj treba dati "novim" sportovima kao što su npr. rafting, konjički sport pogotovo što Grad raspolaže sa prirodnim resursima koji mogu biti u funkciju razvoja istih.

5. Imovina

Upravljanje lokalnim resursima i imovinom koja je u vlasništvu ili je data u nadležnost Gradu je jedna od vrlo bitnih pretpostavki za razvoj njegovog preduzetništva, a podrazumijeva postojanje adekvatne baze podataka (registar resursa i imovine) o tim resursima i imovini. Na žalost, situacija u Gradu je daleko od povoljne kada je postojanje ovakve baze u pitanju.

Mnoštvo je problema koji sprečavaju uspostavljanje kvalitetnog registra resursa i imovine Grada. Najveći dio ovih problema je zajednički za sve lokalne zajednice u Republici Srpske, a odnosi se na zakonske pretpostavke u smislu nedefinisane uloge lokalnih zajednica uopšte kao nosioca prava

svojine nad određenim resursima ili imovinom te probleme načina popisa imovine koja nije u njihovom vlasništvu, a za čije funkcionisanje lokalne zajednice snose odgovornost pred građanima.

Grad, što se tiče ove problematike, nije izuzetak. Sem gradskog građevinskog zemljišta, Grad formalno i praktično ili uopšte nema pravo ili ga ostvaruje djelimično u smislu njegovog uticanja na raspolaganje lokalnim resursima koji se nalaze na njegovoj teritoriji. Posljedica navedenog je da se po osnovu korištenja lokalnih resursa ostvaruju simbolični prihodi, a koji bi mogli biti jedna od značajnijih komponenti rasta i razvoja Grada.

Zaključak23:

Projekat uspostavljanja registra resursa i imovine Grada

Uspostavljanje kvalitetnog registra resursa i imovine Grada, predstavlja jedan od prvih koraka za uspostavljanje efikasnog mehanizma upravljanja resursima i imovinom Grada, te zato treba da bude jedan od prioriteta aktivnosti Grada.

Zaključak 24:

Projekat uspostavljanja institucije za upravljanje, priprema i kupoprodaja građevinskog i industrijskog zemljišta

Po uzoru na Grad Beograd, Grad bi trebao da formira Direkciju za izgradnju grada čija bi osnovna djelatnost bila upravljanje, priprema i kupoprodaja građevinskog i industrijskog zemljišta čime bi se povećali gradski prihodi ali i olakšalo domaćim i stranim investitorima izbor i kupovina povoljne lokacije za nove biznise.

6. Budžetski prihodi Grada

Budžetska sredstva sa kojima raspolaže Grad su značajna i u prosjeku iznose cca 10% od ukupnog republičkog budžeta. Tako, u 2008. godini, budžet Grada je ostvaren u iznosu 191,0 miliona KM što je za 29,8% više u odnosu na izvršenje budžeta u 2007. godini dok je u 2009. godine, gradski budžet iznosio 151.979.615,00 a ostvareno je 149.272.368,67 (98,22 %). Međutim, za 2010. godinu usvojeni budžet Grada iznosi 147 miliona KM ili 24% manje sredstava nego 2008. godine i ima više socijalni, nego razvojni karakter.

Ukupna budžetska sredstva Grada čine budžetski prihodi (cca 90% ukupnih budžetskih sredstava Grada) i finansiranje (cca 10% ukupnih budžetskih sredstava Grada)

U ukupnim budžetskim prihodima Grada najznačajnije je učešće poreskih prihoda koji čine cca 65% ukupnih budžetskih prihoda Grada, a u okviru navedenih najznačajnije je učešće indirektnih poreza koji čine cca 70% ukupnih poreskih prihoda Grada.

Neporeski prihodi učestvuju u ukupnim poreskim prihodima sa cca 35%, a u okviru kojih je najznačajnije učešće naknada, taksi i prihoda od pružanja javnih usluga koji čine 70% ukupnih neporeskih prihoda.

Od neporeskih prihoda najznačajnije je učešće naknade za uređenje građevinskog zemljištva koja participira sa 30% u ukupnim neporeskim prihodima te prihodi od zemljišne rente koji čine 20% ukupnih neporeskih prihoda.

Obje vrste naknada su regulisane Odlukom o građevinskom zemljištu ("Službeni glasnik Grada Banja Luka, broj 12/07) koju donosi Skupština Grada Banja Luka.

Riječ je o vrlo visokim naknadama jer investitor koji želi da izgradi objekat treba da plati naknadu za uređenje građevinskog zemljišta koja se sastoji od naknade za pripremanje građevinskog zemljišta u iznosu od 30% prosječnih troškova uređenja građevinskog zemljišta i naknadu za opremanje građevinskog zemljišta u iznosu od 70% prosječnih troškova uređenja građevinskog zemljišta. Naknada za uređenje građevinskog zemljišta po utvrđenim zonama (od preve do šeste zone) iznose od 182 KM po m² KSP za prvu zonu do 90KM po m² KSP za šestu zonu. Investitor koji gradi na uređenoj ili djelimično uređenoj parceli plaća 55% od utvrđene naknade po zonama, a koje se za ovako kategorizovano zemljište kreće od 100,15 KM po m² KSP za prvu zonu do 49,5 KM po m² KSP za šestu zonu.

Zemljišna renta se utvrđuje tako što se kao osnovica koristi konačna građevinska cijena 1m² korisne stambene površine iz predhodne godine za tekuću godinu, a visina jednokratne rente po m² KP objekta se utvrđuje u procentima od prosječne konačne građevinske cijene 1m² KSP i koji se kreću od iznosi 6% od prosječne konačne građevinske cijene 1m² KSP za prvu zonu do 1% od prosječne konačne građevinske cijene 1m² KSP za šestu zonu.

U Prilogu 1. je prikazano ostvarenje budžeta Grada za 2007, 2008, 2009. godinu.

Zaključak 25:

Program stimulacije MSP smanjivanjem naknade čiju visinu reguliše Skupština Grada

U cilju stimulisanja razvoja malog i srednjeg preduzetništva bilo bi neophodno smanjiti sve naknade čiju visinu reguliše Skupština Grada i to na iznose koje će biti opravdani (dovoljni za pokriće troškova koje Grad trpi i pokriva na teret naplaćenih gradskih naknada) sa aspekta budžeta Grada ali i prihvatljivi i stimulativni za male i srednje preduzetnike koji žele da započnu ili prošire svoju preduzetničku djelatnost.

7. Institucionalni okvir i organizacijska struktura

7.1. Djelokrug gradske uprave Grada

Prema važećim propisima u Republici Srpskoj jedinice lokalne samouprave su odgovorne za funkcije koje su im date u nadležnost. S tim u vezi, u nadležnosti Grada su poslovi njegove samostalne nadležnosti te preneseni poslovi državne uprave koji su dati u Tabeli 31.

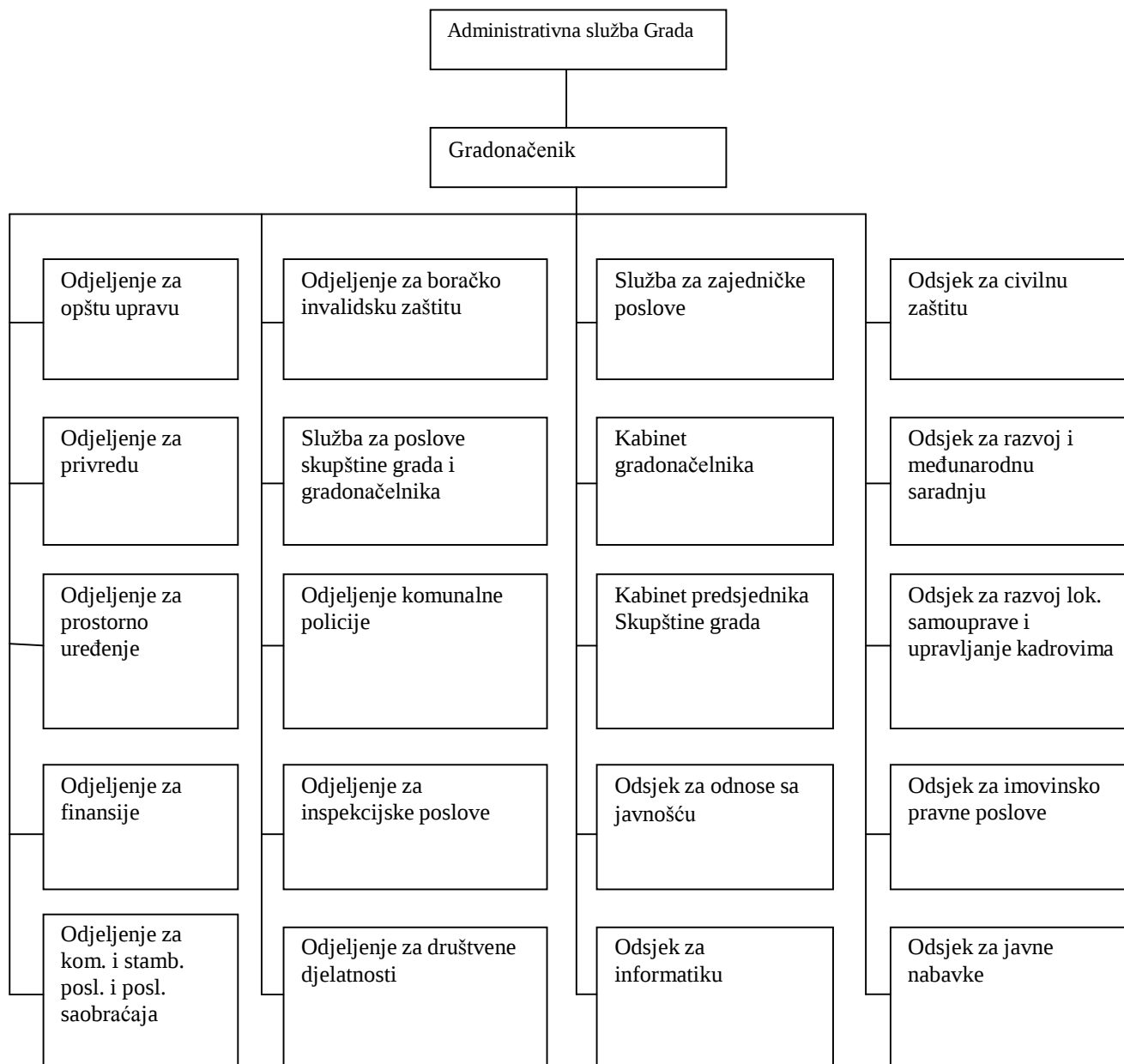
Tabela 31 Poslovi samostalne i prenesene nadležnosti

Poslovi samostalne nadležnosti	Preneseni poslovi državne uprave
<i>Regulatorne radnje i upravljanje opštinom</i>	<i>Na osnovu zakona i uz prethodno obavljene konsultacije sa odnosnim opštinama</i>
Oblasti: - urbanističko planiranje i građenje; - stambeno-komunalna djelatnost; - kultura; - socijalna zaštita; - društvena briga o djeci; - sport i fizička kultura; - turizam i ugostiteljstvo; - zanatstvo i trgovina; - zaštita prirodnih dobara i životne sredine i zaštite građana i materijalnih dobara od elementarnih i drugih većih nepogoda.	Kriterijumi za prenos nadležnosti: - sadržaj i priroda posla; - broj stanovnika i teritorija opštine; - finansijska snaga opštine; - interes da se odlučivanje o određenim pitanjima približi građanima uz poštovanje principa supsidijarnosti i - sposobnost opštine da prenesene poslove može uspješno izvršavati.
Poslovi: - usvajanje programa razvoja opštine; - usvajanje razvojnih, prostornih, urbanističkih i provedbenih planova - donošenje budžeta i završnog računa budžeta; - uređenje i obezbjeđenje korištenja građevinskog zemljišta i poslovnog prostora; - organizovanje komunalne policije; - poslovi inspekcijskog nadzora; - upravljanje i raspolaganje imovinom opštine; - obrazovanje opštinskih organa, organizacija i službi i uređenje njihove organizacije; - vršenje katastarskih, geodetskih i imovinsko pravnih poslova; - naplata, kontrola naplate i prinudna naplata izvornih prihoda opštine; - poslovi pravnog zastupanja opštine i obezbjeđivanje izvršavanja zakona i drugih propisa; - obavljanje specifičnih funkcija u oblasti kulture, obrazovanja, sporta, zdravstva i socijalne zaštite, civilne zaštite, informacija, zanatstva, turizma, ugostiteljstva i zaštite okoline; - uređenje i obezbjeđenje obavljanja komunalnih djelatnosti: proizvodnja i isporuka vode, gasa, toplotne energije, javni prevoz putnika, održavanje čistoće, prečišćavanje i odvodnja otpadnih voda, održavanje grobalja i pružanje pogrebnih usluga, održavanje ulica, saobraćajnica, parkova, zelenih, rekreacionih i drugih javnih površina, odvođenje atmosferskih voda i drugih padavina i čišćenje javnih površina; - osnivanje preduzeća, ustanova i drugih organizacija radi pružanja usluga iz njihove nadležnosti, uređenje njihove organizacije i upravljanje; - uređivanje i obezbjeđivanje izgradnje, održavanja i korištenja javnih objekata i komunalne infrastrukture za obavljanje funkcija opštine.	Finansiranje: Prilikom prenošenja poslova državne uprave na opštine, Republika je dužna opštinama dodijeliti finansijska sredstva i obezbijediti druge potrebne uslove za njihovo efikasno izvršavanje (član 28.)

7.2. Organizacija gradske uprave

Poslovi u Administrativnoj službi Grada organizovani su u okviru devet odjeljenja, dvije službe i sedam samostalnih odsjeka, a koji obavljaju poslove koje su u nadležnosti Grada.

Slika 7 Organizaciona šema ASGBL

Pored aktivnosti koje su u nadležnosti odjeljenja, službi i samostalnih odsjeka (detaljnije na www.banjaluka.rs.ba), treba napomenuti značaj i ulogu i drugih gradskih institucija čiji osnivač je Grad, a koje se direktno ili indirektno nalaze u funkciji razvoja preduzetništva Grada, a to su:

- Gradska razvojna agencija,
- Centar za razvoj i unapređenje sela,
- Turistička organizacija grada Banja Luka,
- Zavod za izgradnju a.d. Banja Luka.

Gradska razvojna agencija Banja Luka - CIDEA, čiji je osnivač grad Banja Luka, je osnovana sa ciljem da kontinuirano sprovodi aktivnosti koje doprinose unapređenju privrednog razvoja, unapređenju okruženja za uspješnije poslovanje, te stvaranju preduslova za uspostavljenje neophodne preduzetničke infrastrukture i funkcionisanje svih drugih mehanizama koji treba da olakšaju pokretanje, rast i razvoj mikro, malih i srednjih preduzeća i realizaciju novih investicija

U skladu sa odlukom o osnivanju Agencija obavlja sljedeće djelatnosti:

- Pruža usluge različitih segmenata savjetovanja u svakoj od faza razvoja preduzetništva, od preduzetničke ideje do njene realizacije, pa i dalje do specijalizacije i internacionalizacije poslovanja (radno pravo, organizacija poslovanja, finansije, marketing, nove tehnologije...)
- Obezbjeduje kvalitetnu saradnju sa preduzetnicima i podstiče njihove inicijative za nastanak novih i razvoj već postojećih subjekata, njihovo stabilno i uspješno poslovanje, a naročito daljni rast i razvoj;
- Priprema i realizuje programe edukacije, odnosno obrazovanje na svim nivoima i profesionalno usavršavanje za efikasno upravljanje u privatnom preduzetništvu, direktno ili posredno preko kvalifikovanih poslovnih konsultanata;
- Pruža stručnu pomoć u realizaciji domaćih i stranih ulaganja u mala i srednja preduzeća, kao i u ukupnu privredu Grada;
- Podstiče transfer modernih znanja i tehnologija, te pruža stručnu pomoć i podršku za unapređenje rada i razvoja inovatorstva i pronalazaštva, kao i za njihovu primjenu u ovoj oblasti;
- Učestvuje u ostvivanju programa privrednog razvoja, te u izradi programa javnih i razvojnih projekata Grada;
- Ekspertizu u pripremi i realizaciji projekta za dostupne fondove, a u skladu sa procedurama Evropske komisije i drugih donatora ;
- Promoviše Grad Banja Luku i privredu kroz izradu promotivnog materijala i učešće na međunarodnim sajmovima, specijalizovanim izložbama i skupovima u zemlji i inostranstvu;
- Sarađuje sa međunarodnim organizacijama i institucijama na razmjeni informacija, iskustava i znanja, pripremi i realizaciji zajedničkih projekata
- Širi i održava aktivnom mrežu međunarodnih partnera za potrebe pripreme i realizacije projekata od interesa za Grad
- Kandiduje projekte na sve aktuelne Pozive za finansiranje projekata u okviru EU i drugih programa podrške dostupnih za BiH

Centar za razvoj i unapređenje sela sprovodi aktivnosti iz svoje nadležnosti na teritoriji 31 mjesne zajednice, a osnovni zadaci su mu revitalizacija ruralnih područja i poboljšanje uslova života na selu, a sve sa ciljem stvaranje povoljnog ambijenta za povratak na ova područja, radi ekspanzivnog razvoja poljoprivredne proizvodnje i malih prerađivačkih kapaciteta.

Turistička organizacija grada Banja Luka je osnovana od strane Skupštine Grada 2003. godine, a zvanično je počela sa radom u drugoj polovini 2004. godine. Njen osnovni cilj je da valorizuje, čuva i štiti turističke vrijednosti na području Grada, stvara atraktivan turistički ambijent

Grada, organizuje različite manifestacije koje se nalaze u funkciji unapređenja turizma grada i slično²¹.

Zavod za izgradnju a.d. Banja Luka čiji je, od 2004. godine, većinski i trajni vlasnik Grad (67,12%), obavlja sve stručne poslove kao i poslove nadzora, a koji su vezani za izgradnju stambenih, privrednih i javnih objekata u Gradu, objekata infrastrukture i uređenja gradskog građevinskog zemljišta, posreduje u prenosu prava raspolaganja i prodaji nepokretnosti, ali i organizuje i vršenje naplate stanarina i zakupnina, komunalne naknade te naknade za korištenje gradskog građevinskog zemljišta.

Zaključak 26:

Formiranje fonda rizičnog kapitala

Pored navedenog, nužno je u okviru novoformiranog Garantnog fonda formirati i Odjeljenje fonda za garanciju naplate potraživanja kupcima od dobavljača - preduzeća sa teritorije Banja Luke koji prodaju na tržištu BiH i izvoze industrijske proizvode, proizvode domaće radinosti i proizvodnog zanatstva, te formirati i Fond rizičnog (sjemenskog) kapitala.

8. Analiza privredne strukture i pokazatelja uspješnosti preduzetničkog poslovanja

8.1. Istorija preduzetništva u Gradu Banjaluci

Grad je prije rata bio razvijen privredni, obrazovni, zdravstveni i kulturni centar, sa razvijenim regionalnim funkcijama. Takođe, bio je sjedište nekoliko tadašnjih velikih poslovnih sistema i rasadnik tehnologija i kadrova. Po nivou razvijenosti grad je bio znatno iznad prosjeka bivše SR BiH i prostora kojeg danas čini Republika Srpska, ali je isto tako nosio teret velikog nerazvijenog regionalnog okruženja. Ipak, po svom značaju grad je prevazilazio okvire bivše SR BiH, i bio je svrstavan u velike jugoslovenske regionalne centre, sa prepoznatljivom elektronskom, hemijskom i mašinskom industrijom.

Grad je bio centar elektronske industrije SR BiH i jedan od najvećih jugoslovenskih centara elektronske industrije, a lidersku poziciju je ostvarivao u proizvodnji alatnih mašina za obradu deformacijom, proizvodnji celuloznih prirodnih i vještačkih vlakana, proizvodnji namještaja, tekstilne konfekcije, kožne obuće i prehrambenih proizvoda. Dostignuti prijeratni nivo industrijskog razvoja je već omogućavao izvoz znanja kroz licence i know how aranžmane, a u banjalučkim preduzećima je vršena obuka kadrova iz manje razvijenih zemalja.

Prije rata su u industriji Grada dominirali veliki poslovni sistemi sa pojedinačnim preduzećima (proizvodnim cjelinama) u kojima je radilo prosječno 550 radnika po preduzeću.

Industrija grada je bila izrazito izvozno orjentisana i ostvarivala je pozitivan spoljnotrgovinski bilans. Izvoz industrijskih proizvoda je činio oko 95% ukupnog izvoza, a najvažniji izvozni proizvodi

²¹ Detaljnije o Turističkoj organizaciji grada Banja Luka na www.banjaluka-turism.com.

su bili alatne mašine za obradu deformacijom (Jelšingrad), celuloza, papir i hemijska vlakna (Incel), profesionalna telekomunikacijska oprema i motorna vozila (Čajevec), hladnovaljane trake (Unis-HTV), namještaj (Vrbas), kožna obuća i galanterija (Bosna), tekstilna konfekcija (Blik), prehrambeni proizvodi (Vitaminka, Bosanka) te profesionalne usluge (Kosmos).

Poslije rata, industrijska infrastruktura Grada je ozbiljno promijenjena u smislu njene degradacije u odnosu na 90-te godine prošlog vijeka. Raspad SFRJ, rat, gubitak tržišta tehnološko zaostajanje su za posljedicu imali da su brojni pogoni za masovnu proizvodnju i za izvoz zaustavljeni, a njihov proizvodi nestali sa tržišta. Sa druge strane, opstali su proizvodni procesi koji za rezultat imaju proizvode nižih tehnologija, a koji su namijenjeni zadovoljenu lokalnih potreba.

Broj radnih mjesta u industriji je značajno smanjen, a gubitak je nastao isključivo u prerađivačkoj industriji. Većina nekadašnjih industrijskih giganta kao što su Čajevec, Jelšingrad, Incel, Unis HVT, Bosna i AIPK Bosanska Krajina sa nekada nosećim proizvodnim programima (npr. celuloza, prirodna i hemijska vlakna, komercijalna elektronika, garažno-servisna oprema, električna oprema motornih vozila, profesionalni elektronski primopredajnici i sl) su trajno nestali ili su na neodređeno vrijeme obustavljeni (npr. alatni strojevi i hladnovaljane trake). Rezultat ovakvog stanja je da danas sektor energetike, koji obuhvata prenos i distribuciju električne energije, stvara veću bruto dodanu vrijednost nego ukupna prerađivačka industrija.

Sa aspekta izvoza, jedini izvozni proizvodi iz predratnog perioda koji u današnje vrijeme ostvaruju visoki izvoz su papir i papirna konfekcija koji ostvaruje uspješno privatizovano preduzeća Celeks.

8.2. Mala i srednja preduzeća

U najrazvijenijim ekonomijama mala i srednja preduzeća čine preko 90% ukupnog broja preduzeća i zaposlenih, što u Republici Srpskoj, a ni u gradu nije slučaj.

Tako je u 2009. Godine prema APIF bazi podataka u Republici Srpskoj broj preduzeća je iznosio 9.472 (ili 9,4 preduzeća na 1.000 stanovnika) i ona predstavljaju 75,5% od ukupnog broja pravnih lica u Republici Srpskoj.

U njihovoj strukturi najveći je broj mikro preduzeća kojih ima 6.942 (ili 73,3% ukupnog broja preduzeća), dok je malih preduzeća 1.982 (ili 20,9%) , srednjih 475 (ili 5,0%) te velikih 73 (ili 0,8%)²².

Proizilazi da je mikro, malih i srednjih preduzeća u Republici Srpskoj u 2009. godini bilo 9.472 ili 75,5% od ukupnog broja pravnih lica u Republici Srpskoj što je još uvijek ispod prosjeka koji je prisutan u razvijenim zemljama svijeta.

Posmatrano sa aspekta broja mikro, malih i srednjih preduzeća na 1.000 stanovnika, u Republici Srpskoj je u 2009. godini evidentirano 9,3 mikro, mala i srednja preduzeća na 1.000 stanovnika od čega 7,2 mikro preduzeća na 1.000 stanovnika, 1,7 malih preduzeća na 1.000 stanovnika te 0,4 srednja preduzeća na 1.000 stanovnika.

²² Izvještaj o realizaciji strategije razvoja malih i srednjih preduzeća u Republici Srpskoj za 2008. godinu, Republička agencija za razvoj malih i srednjih preduzeća, str 17.

Broj zaposlenih prema APIF bazi podataka u mikro, malim i srednjim preduzećima u Republici Srpskoj u 2009. godini je iznosio 160.228 što predstavlja 53,28% od ukupnog broja zaposlenih u Republici Srpskoj²³.

Ukupan broj zaposlenih u preduzećima u Republici Srpskoj je u 2009. godini iznosio 160.228 od čega je broj zaposlenih u 73 velikih preduzeća iznosio 52.137 zaposlenih što čini 32,5% od ukupnog broja zaposlenih u preduzećima a u okviru srednjih preduzeća 29,3% od ukupnog broja zaposlenih u preduzećima, dok je prosječan broj zaposlenih u mikro, malim i srednjim preduzećima na nivou Republike Srpske u 2009. godini iznosio 10 radnika.

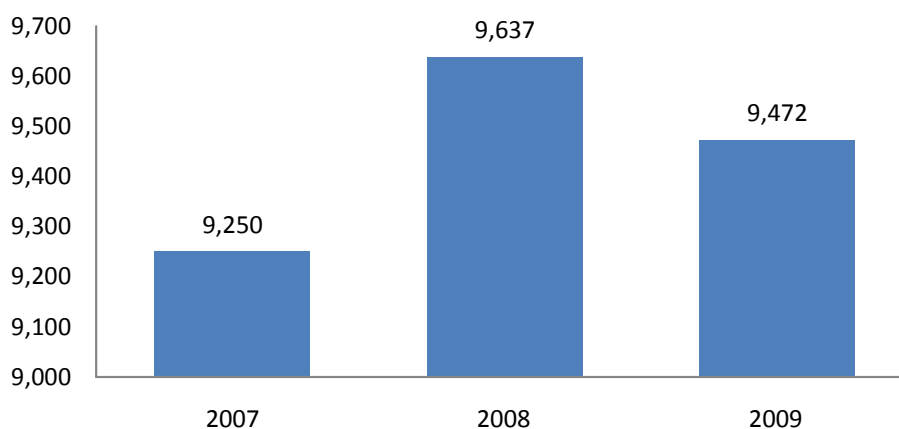
Broj preduzeća i broj zaposlenih u njima u Republici Srpskoj u 2009. godini je dat u Tabeli 32 i slici broj 8.

Tabela 32 Preduzeća i zaposleni u njima u Republici Srpskoj

	2007.	2008.	2009.	стона раста 2009/2008	структура 2009.
veliko (250-)	80	77	73	-5,2%	0,8%
srednje (50-249)	466	505	475	-5,9%	5,0%
mallo (10-49)	1.992	2.036	1.982	-2,7%	20,9%
mikro (1-9 zaposlenih)	6.712	7.019	6.942	-1,1%	73,3%
UKUPNO RS	9.250	9.637	9.472	-1,7%	100,0%

Izvor: Privredna komora Republike Srpske (APIF-baza podataka).

Slika 8 Broj preduzeća u RS

Najveći broj malih i srednjih preduzeća u Republici Srpskoj je skoncentrisan u regiji Banja Luka²⁴ (43,3% od ukupnog broja malih i srednjih preduzeća u Republici Srpskoj u 2009. godini ili 5.152 preduzeća), a koja ujedno zauzima i najveću površinu i ima najveći broj stanovnika.

U Gradu je u septembru 2010 godine bilo registrovano 9.031 subjekata (preduzeća, vanprivredne ustanove, organizacije i institucije i samostalne radnje) a sa druge strane prema APIF bazi podataka tj. Preduzeća koja su predala završni račun na kraju godine, u 2009. godini evidentirano

²³ Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku RS, ukupan broj zaposlenih u 2008. godini je iznosio 259.205 lica.

²⁴ Regiju Banja Luka čine opštine Banja Luka, Gradiška, Jezero, Knežev, Kotor Varoš, Laktaši, Mrkonjić Grad, Petrovac, Prnjavor, Ribnik, Srbac, Istočni Drvar, Kupres, Čelinac, Šipovo.

2.320 preduzeća (tabela 33) što predstavlja 24,4% od ukupnog broja preduzeća u Republici Srpskoj ili 18,7 preduzeća na 1.000 stanovnika što je za 9,3 preduzeća na 1.000 stanovnika više od ovog prosjeka na nivou Republike Srpske.

Tabela 33 Broj preduzeća u Banjaluci 2005-2009

Banja Luka	2005	2006	2007	2008	2009	Učešće u području BL 2009	Učešće u RS 2009	Indeks 2009/2008
Broj preduzeća	2.024	2.870	2.191	2.352	2.320	45,0 %	24,5 %	98,6

Izvor: APIF baza podataka, Privredna komora RS

Broj zaposlenih u ovim preduzećima koja su evidentirana kao aktivna u Gradu je iznosio 44.473 (bez vanprivrednih ustanova, organizacija i institucija) zaposlenih što predstavlja 28% od ukupnog broja zaposlenih u mikro, malim, srednjim i velikim preduzećima U Republici Srpskoj. (tabela 34). Ukupan broj zaposlenih sa vanprivrednim ustanovama i organizacijama na teritoriji Grada u 9 mjesecu 2010 godine iznosio je 64.017 zaposlenih radnika.

Tabela 34 Broj radnika u preduzećima

Naziv opštine	Broj radnika					indeks 2009/2008
	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	
BANJA LUKA	38.639	38.199	41.879	44.834	44.473	99,2

Izvor: APIF Baza podataka; Privredna komora RS

Obzirom na različito grupisanje preduzeća po veličini na nivou Republike Srpske i na nivou Grada koju vodi Odjeljenje za privreda Administrativne službe Grada, gdje su mikro i mala preduzeća svrstana u grupu malih preduzeća, a srednja i velika se prate zajedno, nemoguće je porediti preduzeća po veličini kao i broj zaposlenih u njima na nivou Grada sa preduzećima po veličini i brojem zaposlenih u njima na nivou Republike Srpske.

Međutim, prema APIF- bazi podataka u tabeli 30 dat je pregled preduzeća koja su predala završni račun na kraju 2009 godine i iz tabele možemo vidjeti broj preduzeća Republici Srpskoj i gradu Banjaluci razvrstanih po veličini i broju zaposlenih. Tako je na teritoriji Grada u velikim preduzećima kojih ima ukupno 24 bilo zaposleno 18.661 radnik, u srednjim kojih ima 118 zaposleno je 11.597 radnika, a od 443 mala preduzeća zaposleno je 9.151 radnik i na kraju u mikro preduzećima kojih ima najviše 1.735 zaposleno je 5.064 radnika.

Ako se prate ovi pokazatelji na nivou Grada u 2008. i 2009. godine, evidentno je da je došlo do smanjenja ukupnog broja aktivnih preduzeća u Gradu, odnosno u 2009. godine je u Gradu poslovalo 2.320 preduzeća što je za 32 preduzeća manje nego u 2008. Godini koja su predala završni račun.

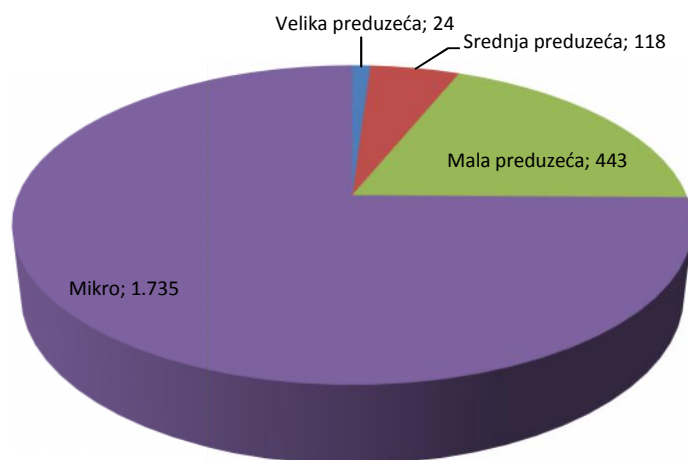
Broj preduzeća i broj radnika zaposlenih u njima u 2009. godini u Republici Srpskoj i Gradu Banjaluci je dat u Tabeli 35 i slikama 9 i 10.

Tabela 35 Preduzeća i zaposleni u njima u Republici Srpskoj i Gradu Banja Luka

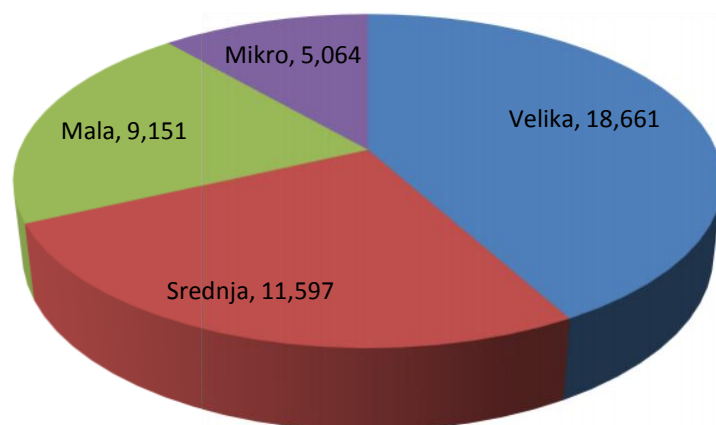
Preduzeće	Republika Srpska			
	Broj preduzeća	Učešće u ukupnom broju preduzeća	Broj zaposlenih	Učešće u ukupnom br. zaposlenih u MSP
Velika preduzeća	73	0,77	52.137	32,5
Srednja	475	5,1	46.960	29,3
Mala	1.982	20,9	40.409	25,2
Mikro	6.942	73,3	20.723	12,9
Ukupno:	9.472	100,0	160.228	100,0
Grad Banja Luka				
Velika preduzeća	24	1,3	18.661	42,0
Srednja	118	5,0	11.597	26,1
Mala	443	19,0	9.151	20,6
Mikro	1.735	74,7	5.064	11,4
Ukupno:	2.320	100,0	44.473	100,0

Izvor: APIF baza podataka, Privredna komora RS

Slika 9 Broj preduzeća po veličini

Slika 10 Broj zaposlenih u preduzećima

Kao što smo gore napomenuli Administrativna služba grada odjeljenje za privredu razvrstava preduzeća na velika i srednja zajedno i na mala preduzeća posebno. Prema evidenciji ovog odjeljenja u IX mjesecu 2010 godine u Gradu je poslovalo 2505 velikih, srednjih i malih preduzeća od čega je 316 velikih i srednjih i 2.189 malih preduzeća. Iz ovog možemo vidjeti da se ne slažu podaci sa APIF bazom podataka jer sva preduzeća ne predaju završni račun na kraju godine. Kada bi smo upoređivali broj preduzeća iz baze podataka poreske uprave došlo bi do još većih neslaganja iz razloga što je veliki broj preduzeća koja su neaktivna nisu izbrisana iz baze jer nisu izmirila obaveze prema ovoj instituciji.

Posmatrajući strukturu malih i srednjih preduzeća po djelatnostima u 2009. godini, njihov najveći broj u Republici Srpskoj je u trgovini na veliko i malo (43,2%), a daleko ispod navedene djelatnosti je prerađivačka industrija (17,4%). Podaci ukazuju na nepovoljnu strukturu malih i srednjih preduzeća u Republici Srpskoj po djelatnostima u odnosu na EU. Ta nepovoljnost se ogleda u većinskom učešću malih i srednjih preduzeća u dvije djelatnosti, dok u zemljama EU postoji njihova proporcionalna zastupljenost u svim djelatnostima. Struktura malih i srednjih preduzeća u Republici Srpskoj i regiji Banja Luka u 2008. godini je data u Tabeli 36.

Tabela 36 Struktura MSP prema djelatnostima u RS i regiji Banjaluke**

Sektor	veličina preduzeća								ukupno	
	veliko		srednje		malo		mikro			
	RS	područje BL**	RS	područje BL**	RS	područje BL**	RS	područje BL**	RS	područje BL**
Trgovina	5	4	90	55	639	346	2.851	1.605	3.585	2.010
Građevinarstvo i stambene djelatnosti	6	3	62	32	277	141	716	383	1.061	559
Saobraćaj i veze	4	3	15	6	121	70	589	308	729	387
Poljoprivreda, vodoprivreda, ribarstvo, prehrambena i duvanska industrija	6	5	42	22	177	76	498	218	723	321
Drvoprerada	2	1	27	13	151	79	384	187	564	280
Elektro, hemijska, gumarska i industrija za preradu nemetala	2	0	30	20	86	47	318	179	436	246
Metalurgija i prerada metala	10	4	35	17	87	47	211	112	343	180
Komunalne i uslužne djelatnosti	2	2	34	14	68	30	126	73	230	119
Turizam i ugostiteljstvo	0	0	10	4	50	31	156	81	216	116
Tekstilna i kožarsko-prerađivačka industrija	9	3	34	19	48	32	102	61	193	115
Grafičke i informativne djelatnosti, proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	1	1	7	6	33	20	108	66	149	93
Industrija građevinskog materijala	0	0	8	6	49	21	126	55	183	82
Šumarstvo	1	0	7	5	45	26	62	32	115	63
Bankarsko-finansijske i osiguravajuće djelatnosti	0	0	2	2	4	4	40	33	46	39
Energetika	11	2	4	1	8	3	51	25	74	31
Ostali	14	8	68	30	139	85	604	388	825	511
UKUPNO	73	36	475	252	1.982	1.058	6.942	3.806	9.472	5.152

* U ostale djelatnosti spadaju državna uprava, obrazovanje, zdravstveni i socijalni rad te ostale komunalne, društvene i uslužne djelatnosti

** Regiju Banja Luka čine opštine Banja Luka, Gradiška, Jezero, Kneževo, Kotor Varoš, Laktaši, Mrkonjić Grad, Petrovac, Prnjavor, Ribnik, Srbac, Istočni Drvar, Kupres, Čelinac, Šipovo

Iz dobijenih podataka za 2009. godinu evidentno je da je najviše aktivnih preduzeća u djelatnostima Trgovine (3.585 preduzeća), građevinarstva i stambene djelatnosti (1061 preduzeća), saobraćaja, skladištenja i veze (729 preduzeća) te poljoprivrede, lova i šumarstva (723 preduzeća). Broj preduzeća po sektorima u Gradu za 2009. godinu je dat u Tabeli 37.

Tabela 37 Preduzeća prema djelatnostima u Gradu Banja Luka

Sektor djelatnosti	Preduzeće																
	Energetika	Metalurgija I prerada metala	Elektro, hemijska, gumarska industrija za preradu nemetala	Šumarstvo	Drvoprerada	Tekstilna i kožarsko preradačka industrija	Poljoprivreda, vodoprivreda, ribarstvo	Građevinarstvo I stambena djelatnost	Saobraćaj, skladištenje i veze	Trgovina	Bankarsko finansijske i osiguravajuće djelatnosti	Grafičke i informativne djelatnosti, proizvodnja celuloze i papira	Turizam I ugostiteljstvo	Komunalna I uslužna djelatnost	Industrija građevinskog materijala	Ostali	UKUPNO
Ukupno preduzeća	22	59	134	5	41	35	58	300	108	1002	38	60	45	61	16	336	2.320
% u ukupnom broju preduzeća	0,9	2,5	5,7	0,2	1,7	1,5	2,5	12,9	4,6	43,1	1,6	2,6	1,9	2,6	0,6	14,4	100,0

Izvor: Područna privredna komora Banja Luka (Apif baza podataka)

Zaključak 27:

Formirati bazu podataka mikro, malih i srednjih preduzeća na nivou Grada u okviru Centra za investitore

Radi pouzdanog praćenja mikro, malih i srednjih preduzeća na nivou Grada te svih pokazatelja koji su od značaja za analize i buduća statistička istraživanja, neophodno je postojeće evidencije uskladiti sa evidencijama koje se primjenjuju na republičkom nivou.

Zaključak 28:

Inicijativa za formiranjem kreditno garantnog fonda na nivou RS

Projekat jačanja portfolija Garantnog fonda Banjaluka

Nužno je osnovati kreditno garancijski fond, kako na nivou Republike Srpske tako i na nivou Grada, čija bi osnovna funkcija bila da se sa učešćem garancija datih od strane Republike Srpske ali i Grada u kreditnom kolateralu preduzetnika, olakša pristup preduzetnika kreditnim sredstvima namijenjenim kako za pokretanje male i srednje preduzetničke djelatnosti tako i za mala i srednja preduzeća koja već posluju, a koja žele da unaprijede i prošire svoju poslovnu aktivnost.

Zaključak 29:

Program razvoja finansijskih instrumenata društvene podrške na nivou grada.

Osim kreditno garantnog fond a neophodno je razviti i ostale finansijske instrumente podrške MSP i preduzetništvu kao što je sufinansiranje kamata, deblokada računa MSP –a koji nisu svojom krivicom ušli u blokadu i sl.. Sagledati primjere dobre prakse iz ove oblasti u okruženju.

8.3. Zanatsko-preduzetnička djelatnost

Zanatsko-preduzetničku djelatnost karakteristiše izrazita komplementarnost u razvoju ostale privrede jer ona u velikoj mjeri nadopunjuje proizvodne pogone industrije, servisira uređaje, mašine, mehanizaciju i vozila, te pruža široku lepezu usluga stanovništvu Grada.

S tim u vezi, posljednjih godina ova djelatnost povećava svoje učešće u ukupnoj privrednoj strukturi, a dinamičan razvoj proizvodnog i uslužnog zanatstva upravo je u funkciji zadovoljavanja brojnih potreba privrede i stanovništva.

U Gradu je u septembru 2010. godine bilo registrovano 5.921 samostalnih radnje koje su razvrstane u 30 kategorija dok je u Republici Srpskoj u 2008. godini bilo registrovano 26.029²⁵ zanatsko-preduzetničkih radnji (ili 18 radnji na 1.000 stanovnika).

U strukturi zanatstva na području Grada, dominira uslužno zanatstvo, kao i zanatstvo koje je usmjereno na direktno zadovoljavanje potreba stanovništva. Struktura zanatstva na teritoriji Grada u septembru 2010. godinu je data u Tabeli 38.

²⁵ Izvor: Analiza stanja zanatsko preduzetničke djelatnosti u 2008. godini sa prijedlogom zaključaka, Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva, juni 2009. godine

Tabela 38 Struktura samostalnih radnji na teritoriji Grada Banja Luke

	Vrsta radnje	Broj radnji
DR	Domaća radinost	121
SD	Samostalna djelatnost	15
SOD	Samostalno obavljanje djelatnosti	309
SOTD	Samostalno obavljanje trgovinske djelatnosti	228
SOZD	Samostalno obavljanje zanatske djelatnosti	53
SPP	Samostalni poljoprivredni proizvođač	2
SPTR	Samostalna proizvodno-trgovinska djelatnost	4
SZPRR	Samostalna zanatsko –preduzetnička radnja	1
SR	Samostaln radnja	406
SSZR	Samostalna slična zanatskoj radnji	5
STR	Samostalna trgovinska radnja	1.543
STUR	Samostalna turističko-ugostiteljska radnja	39
SUD	Samostalne ugostiteljska djelatnost	8
SUR	Samostalna ugostiteljska radnja	911
SUTR	Samostalna uslužno-trgovinska radnja	15
SZPR	Samostalno zanatska-pekarska radnja	30
SZR	Samostalne zanatske radnje	745
SZTUR	Samostalna zanatsko-trgovinsko-ugostiteljska radnja	13
SZTR	Samostalne zanatsko-trgovinske radnje	318
SZUR	Samostalna zanatsko-uslužna radnja	15
ZR	Zajednička radnja	12
ZOD	Zajedničko obavljanje djelatnosti	4
ZTR	Zajednička trgovinska radnja	16
ZUR	Zajednička ugostiteljska radnja	14
ZZR	Zajednička zanatska radnja	14
ZZTR	Zajednička zanatsko-trgovinska radnja	19
ZZPR	Zajednička zanatsko-pekarska radnja	1
ZUTR	Zajednička uslužno-trgovinska radnja	1
ZZTUR	Zajednička zanatsko –trgovinsko-uslužna radnja	1
Taksisti, privatni prevoznici i poljoprivrednici		1057
U K U P N O		5.921

Izvor podataka: Gradska uprava Banja Luka-Odjeljenje za privredu.

Posmatrano u globalu, otvaranje velikih tržišnih centara u kojima se kupcima nudi roba po nižim cijenama u odnosu na cijene koje mogu da ponude samostalne trgovinske i uslužne radnje, kao i ograničavanje radnog vremena i rada nedeljom uticalo je na smanjivanje broja trgovačkih i ugostiteljskih radnji u toku 2008 i 2009. godine. (Tabela 39).

Proces fiskalizacije, zbog vremena u kojem je proveden (kraj 2008. godine), dodatno je otežao rad i poslovanje preduzetnika, što se naročito odrazilo u trgovini, ugostiteljstvu, i prevozu te dovelo do gašenja određenog broja radnji.

Tabela 39 Pregled po godinama samostalnih radnji

2008	2009	IX 2010
6.741	5.820	5.921

Izvor: Odjeljenje za privredu ASG-BL.

Visoka cijena priključka na elektrodistributivnu mrežu, kao i cijena potrošnje električne energije i komunalnih usluga, koje se preduzetnicima obračunavaju po istoj tarifi kao i preduzećima, predstavlja dodatno opterećenje za obavljanje zanatsko-preduzetničke djelatnosti.

Pored navedenog, u ovoj oblasti je prisutan problem opstanka starih i umjetničkih zanata jer mladi nisu zainteresovani, a ni stimulisani da se njima bave.

Promocija zanatsktva je takođe na niskom nivou jer nema specijalizovanih sajмова za zanatlije. Takođe, zanatlije i preduzetnici nemaju svoja udruženja koja bi zastupala njihove interese i predlagala određene aktivnosti za poboljšavanje stanja u ovoj oblasti.

Poseban problem predstavlja neadekvatno i neažurno statističko praćenje ove oblasti. Naime, zanatsko-preduzetnička djelatnost je obuhvaćena kroz bazu podataka odjeljenja za privredu Grada. Samo jedan dio preduzetnika predaje finansijske izvještaje APIF-u, a Republički zavod za statistiku ne prati ovu djelatnost kroz svoja istraživanja.

Evidentan je i problem klasifikacije djelatnosti prilikom registracije odnosno evidentan je problem adekvatnog statističkog šifriranja djelatnosti, ali i problem vrlo širokog dijapazona djelatnosti koje žele u okviru svoje radnje da registruju preduzetnici, pri čemu je pri utvrđivanju pripadnosti djelatnosti radnje vrlo teško utvrditi koja djelatnost je osnovna.

Sa aspekta dostupnosti finansijskih sredstava (kako kreditnih tako i bespovratnih) namjenjenih razvoju zanatsko-preduzetničke djelatnosti, evidentan je njihov nedostatak. krediti koje nude komercijalne banke i mikrokreditne organizacije su nepovoljni. Ta konstatacija važi i za kredite koje u ime Investiciono razvojne banke plasiraju komercijalne banke. Činjenica da navedeni imaju povoljniju kamatnu stopu ali su zato opterećeni kolateralom koje malo koji preduzetnik može ispoštovati.

Zaključak 31:

Inicijativa za smnjenje komunalnih naknada kako bi se stimulisala zanatsko-preduzetnička djelatnost Grada

Da bi se stimulisala zanatsko-preduzetnička djelatnost Grada nužno je pokrenuti inicijativu za spuštanje cijena priključka radnji na elektrodistribucionu mrežu, cijenu potrošnje električne energije te cijenu komunalnih usluga.

Zaključak 32:

Program razvoja starih i umjetničkih zanata

U cilju podsticanja starih i umjetničkih zanata nužno je iste subvencionirati kroz budžet grada.

Radi pouzdanog praćenja zanatsko-preduzetničke djelatnosti u statističkim istraživanjima, a u cilju dobijanja pouzdanih analiza, neophodno je uskladiti važeću zakonsku regulativu vezanu za registraciju zanatsko-preduzetničke djelatnosti sa važećom klasifikacijom te ažurirati podatke iz ove oblasti.

9. Uporedna analiza odabranih nominalnih pokazatelja uspješnosti preduzetničkog poslovanja

Osnovni pokazatelji uspješnosti poslovanja preduzeća koji će biti analizirani ali sa rezervom²⁶ u okviru ovog naslova su:

- Prihod od prodaje,
- Poslovna dobit,
- Dobit nakon oporezivanja,
- Ukupan kapital,
- Ukupna aktiva,
- Broj zaposlenih,
- Broj preduzeća.

Obzirom na dostupnost podataka koji su predmet uporedne analize²⁷, ista će obuhvatiti 2007. i 2008. godinu, ukupno i po sektorima djelatnosti u kojima posluju preduzeća. Gore navedeni pokazatelji su dati u prilogima od 2 do 5.

Posmatrajući finansijske pokazatelje preduzeća iz uzorka evidentno je da je u 2008. godini došlo do rasta ukupnog prihoda od prodaje koji je ostvaren u iznosu od 3,1 milijarde KM što je za 11,9% više od ukupno ostvarenog prihoda od prodaje u 2007. godini. Ukupna aktiva preduzeća iz uzorka je povećana za 2,4% u odnosu na 2007. godinu tj. iznosila je 4,2 milijarde KM. Razlog ovog rasta je posljedica činjenice da je posmatrani uzorak preduzeća u 2008. godini veći za 107 preduzeća (ili za 7,3%) u odnosu na broj preduzeća koja su činila posmatrani uzorak u 2007. godinu.. Sa druge strane, broj zaposlenih radnika je u 2008. godini je smanjen za 9.1% ili za 2.469 zaposlenih u odnosu na broj zaposlenih iz uzorka u 2007. godini. Kumulativni pokazatelji uspješnosti poslovanja za 2007. i 2008 i 2009. godinu za preduzeća koja posluju na području Grada su dati u Tabeli 40.

Kod svih drugih finansijskih pokazatelja evidentan je pad, za koji će obrazloženje biti dato u okviru narednih podnaslova.

Tabela 40 Pokazatelji uspješnosti poslovanja

Opis	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.
Ukupan prihod	3.677.325.975	3.885.103.320	4.349.352.043	5.524.613.045	5.662.257.072
Ukupan rashod	3.542.956.328	3.680.709.415	4.109.915.611	5.186.064.731	5.123.963.173
Neto dobit u KM	252.354.233	287.887.892	334.859.991	458.808.884	418.286.741
Neto gubitak u KM	127.346.576	96.860.307	130.684.789	169.260.585	324.855.264
Broj preduzeća koja čine uzorak	2.024	2.870	2.191	2.352	2.320
Broj zaposlenih	38.639	38.199	41.879	44.834	44.473

Izvor: APIF-baza podataka

²⁶ Analizirajući podatke iz uzorka javila se osnovana sumnja da preduzeća koja su zakonski obavezna da dostavljaju izvještaje APIF-u isto i ne čine, ako da se u pitanje dovodi vjerodostojnost same analize i pokazatelja koji iz nje proizilaze. Sumnja je proizašla iz činjenice da je prema postojećim evidencijama u Gradu u 2008. godini poslovalo 4.188 preduzeća od kojih samo 1.572 (ili 37,5%) čine uzorak.

²⁷ Podaci koji su bili dostupni za analizu dobijeni su iz APIF-a i odnose se na 2007. i 2008. godinu. Oni ne uključuju podatke o zanatsko-preduzetničkoj djelatnosti obzirom da iste nisu obavezne predavati izvještaje o poslovanja u APIF.

9.1. Analiza ostvarenog prihoda od prodaje

Na osnovu relevantnih podataka iz uzorka u Gradu je u 2009. godini poslovalo ukupno 2.320 preduzeća koja su ostvarila ukupan prihod od prodaje u iznosu od 5.662.257.072 KM što je manje nego u 2008. godini kada je ukupno 2.325 aktivnih preduzeća ostvarilo prihod od prodaje u iznosu od 5.524.613.045 KM. Posledica smanjenja broja preduzeća je svjetska ekonomska kriza koja nije zaobišla ni Banjalučka preduzeća. U daljinjim analizama obrađivali smo 2007 i 2008 godinu.

Po vrstama djelatnosti, ubjedljivo najznačajniji prihod od prodaje, u iznosu od 1.928 miliona KM, je ostvaren u okviru trgovine na veliko i malo, što predstavlja 62% ukupno ostvarenog prihoda od prodaje u 2008. godini. Takođe, u oblasti trgovine na veliko i malo je bio zaposlen i najveći broj radnika, njih 8.539, što predstavlja 31% ukupno zaposlenih iz posmatranog uzorka preduzeća. Aktivnih preduzeća u ovoj oblasti je, takođe, bilo najviše – njih 655- što predstavlja 42% od ukupnog broja aktivnih preduzeća iz uzorka.

I u 2007. godini najznačajniji prihod od prodaje je ostvaren u oblasti trgovine na veliko i malo i to u iznosu od 1.570 miliona KM što predstavlja 56% ukupno ostvarenog prihoda od prodaje. Takođe, u ovoj oblasti je bio zaposlen najveći broj radnika (9.162 ili 31%) te je bilo najviše aktivnih preduzeća (715 ili 49%).

U poređenju 2008. sa 2007. godinom, prihod od prodaje u oblasti trgovine na veliko i malo je porastao za 22,7% ili apsolutnom vrijednošću iskazano za 357 miliona KM. Međutim, situacija je drugačija ako se posmatra broj zaposlenih radnika i broj aktivnih preduzeća u ovoj oblasti. Tako, u 2008. godini u odnosu na 2007. godinu, broj radnika je smanjen za 6,7% ili apsolutnim iznosom izraženo za 623 radnika, a broj aktivnih preduzeća smanjen za 8,3% ili apsolutnim iznosom izraženo za 60 preduzeća.

U 2008. godini, po iznosu ostvarenog prihoda od prodaje, daleko iza preduzeća u oblasti trgovine na veliko i malo, ali slijedeća po značaju, nalaze se preduzeća koja posluju u oblasti:

- Građevinarstva (167,1 miliona KM),
- Nekretnina (115,6 miliona KM),
- Proizvodnje celuloze i papira (132,4 miliona KM),
- Prehrambene industrije (110,6 miliona KM) te
- Saobraćaja, skladištenja i komunikacije (128,6 miliona KM).

Zajednički prihod od prodaje koja su ostvarila preduzeća iz gore navedenih djelatnosti iznosi 654,3 miliona KM što, sa jedne strane, predstavlja 21% ukupno ostvarenog prihoda od prodaje, a sa druge strane ne čini ni 50% ostvarenog prihoda preduzeća koja posluju u oblasti trgovine na veliko i malo, što ukazuje na alarmantno visoko učešće ove tercijalne djelatnosti u odnosu na ostale, naročito proizvodne djelatnosti.

U gore navedenim oblastima bilo je ukupno zaposleno 7.980 radnika što predstavlja 29% ukupno zaposlenih radnika koji su radili u 519 aktivnih preduzeća posmatranog uzorka, odnosno:

- U oblasti građevinarstva bilo je zaposleno 1.910 radnika koji su bili zaposleni u 116 preduzeća,
- U oblasti nekretnina bilo je zaposleno 2.066 radnika koji su bili zaposleni u 206 preduzeća,

- U oblasti proizvodnje celuloze i papira bilo je zaposleno 1.331 radnik koji su bili zaposleni u 58 preduzeća,
- U oblasti prehrambene industrije bilo je zaposleno 1.146 radnika koji su bili zaposleni u 24 preduzeća,
- U oblasti saobraćaja, skladištenja i komunikacije bilo je zaposleno 1.527 radnika koji su bili zaposleni u 115 preduzeća.

U 2007. godini, po iznosu ostvarenog prihoda od prodaje, takođe daleko iza preduzeća u oblasti trgovine na veliko i malo, ali slijedeća po značaju, nalaze se preduzeća koja posluju u oblasti saobraćaja, skladištenja i komunikacija. Tako, u ovoj oblasti poslovanja aktivno je bilo 115 preduzeća koja su ostvarila prihod od prodaje u iznosu od 547,8 miliona KM (ili 20% ukupno ostvarenog prihoda od prodaje u 2007. godini), a u kojima je bilo zaposleno 6.700 radnika (ili 23% ukupnog broja zaposlenih radnika iz uzorka).

Ako poredimo poslovanje preduzeća u 2007. i 2008. godini iz oblasti građevinarstva, nekretnina, proizvodnje celuloze i papira, prehrambene industrije i saobraćaja skladištenja i komunikacija evidentno je slijedeće:

- U oblasti građevinarstva povećao se ostvareni prihod od prodaje sa 82,3 miliona KM u 2007. godini na 167,0 miliona u 2008. godini što predstavlja povećanje od 102%; broj preduzeća u ovoj oblasti je takođe povećan sa 105 u 2007. godini na 116 u 2008. godini što predstavlja povećanje od 10%; povećan je broj zaposlenih radnika sa 1.686 u 2007. godini na 1.910 radnika u 2008. godini što predstavlja povećanje od 13%.
Razlog navedenog povećanja je najvećim dijelom prouzrokovano činjenicom da je uzorak 2008. godine obuhvatio preduzeće Promont d.o.o. Banja Luka, a isto nije bilo predmet analize u 2007. godini.
- U oblasti nekretnina povećao se ostvareni prihod od prodaje sa 98,3 miliona KM u 2007. godini na 115,5 miliona u 2008. godini što predstavlja povećanje od 17%; broj preduzeća u ovoj oblasti je smanjen sa 211 u 2007. godini na 206 u 2008. godini što predstavlja ili za 2% ; povećan je broj zaposlenih radnika sa 1.751 u 2007. godini na 2.066 radnika u 2008. godini što predstavlja povećanje od 18%.
- U oblasti proizvodnje celuloze i papira povećao se ostvareni prihod od prodaje sa 28,0 miliona KM u 2007. godini na 132,3 miliona u 2008. godini što predstavlja povećanje od 371%; broj preduzeća u ovoj oblasti je takođe povećan sa 20 u 2007. godini na 58 u 2008. godini što predstavlja povećanje od 190%; povećan je broj zaposlenih radnika sa 503 u 2007. godini na 1.331 radnika u 2008. godini što predstavlja povećanje od 165%.
Ovakvo značajno povećanje je najvećim dijelom prouzrokovano činjenicom da je SHP Celex a.d. Banja Luka obuhvaćen uzorkom za 2008. godinu za razliku od 2007. godine kada isti nije bio predmet analize.
- U oblasti prehrambene industrije povećao se ostvareni prihod od prodaje sa 81,5 miliona KM u 2007. godini na 110,6 miliona u 2008. godini što predstavlja povećanje od 36%; broj preduzeća u ovoj oblasti je takođe povećan sa 20 u 2007. godini na 24 u 2008. godini što predstavlja povećanje od 20%; značajno je povećan broj zaposlenih radnika sa 707 u 2007. godini na 1.146 radnika u 2008. godini što predstavlja povećanje od 62%.
Značajno povećanje zaposlenih u preduzećima iz uzorka u ovoj djelatnosti je posljedica činjenice da je uzorkom za 2008. godinu obuhvaćena Vitinka a.d. Banja Luka što nije bio slučaj sa uzorkom za 2007. godinu, te činjenice da je u 2008. godini

Fabrika duvana a.d. Banja Luka prijavila 341 radnika za razliku od 2007. godine kada je broj prijavljenih radnika bio zanemariv.

- U oblasti saobraćaja, skladištenja i komunikacija značajno je smanjen ostvareni prihod od prodaje sa 547,8 miliona KM u 2007. godini na 128,5 miliona u 2008. godini što predstavlja smanjenje za 77% ili apsolutno iskazano za 419,3 miliona KM; broj preduzeća u ovoj oblasti je ostao je isti u 2007. i 2008. godini i iznosio je 115 aktivnih preduzeća; takođe, značajno je smanjen broj zaposlenih radnika sa 6.700 u 2007. godini na 1.527 radnika u 2008. godini što predstavlja smanjenje za 77% ili apsolutno iskazano za 5.173 radnika.

Razlog ovako značajnog pada prihoda od prodaje kao i broja zaposlenih radnika je posljedica činjenice da dva velika preduzeća, Telekomunikacije RS a.d. i JODP Poštanski saobraćaj RS²⁸ nisu predali svoje finansijske izvještaje za 2008. godinu u APIF, a koji su bili sastavni dio uzorka analiziranih preduzeća za 2007. godinu. Imajući navedeno u vidu broj preduzeća iz uzorka u ovoj oblasti nije ostao isti već je smanjen sa 115 na 113 preduzeća tj. za navedena dva velika i vrlo značajna preduzeća.

Od analiziranih djelatnosti treba ukazati i na pozitivna kretanja u okviru:

- Ostale prerađivačke industrije,
- Ostalih javnih i komunalnih institucija,
- Proizvodnje električnih i optičkih uređaja,
- Ostalih proizvoda od nemetalnih minerala.

Tako, preduzeća koja su u 2008. godini poslovala u okviru djelatnosti ostale prerađivačke industrije ostvarila su prihod od prodaje u iznosu od 14,7 miliona KM što je za 7% više u odnosu na ovaj prihod ostvaren u 2007. godini, a koji je iznosio 13,7 miliona KM.

Ono što je značajnije od povećanja ostvarenog prihoda u ovoj vrsti djelatnosti je činjenica da je došlo do značajnog povećanja zaposlenosti u 2008. u odnosu na 2007. godinu, a koje nije prouzrokovano otvaranjem novih preduzeća u ovoj oblasti nego rastom broja radnika u već postojećim preduzećima koja već posluju, a što može biti posljedica ili legalizacije već zaposlenih radnika koji su radili ‘na crno’ ili zapošljavanja novih radnika.

U oblasti ostalih javnih i komunalnih institucija došlo je do vrlo značajnog rasta ukupnog prihoda od prodaje u 2008. u odnosu na 2007. godinu; sa 9,9 miliona KM u 2007. godini ovaj prihod je porastao na 58,2 miliona KM u 2008. godini što je za 48,3 miliona KM ili za 487% više u odnosu na 2007. godinu. Visoku stopu rasta ukupnog prihoda od prodaje pratio je i broj zaposlenih radnika koji je u 2008. godini porastao na 1.640 zaposlenih što je za 1.254 radnika ili 324% više u odnosu na broj prijavljenih zaposlenih radnika u 2007. godini, a koji je iznosio 386 zaposlenih. Broj preduzeća koja posluju u ovoj oblasti, a koja su ušla u uzorak je porastao sa 20 preduzeća u 2007. na 67 u 2008. godini (rast od 235% ili apsolutno za 47 preduzeća).

Značajniji rast ukupnog prihoda od prodaje je zabilježen kod preduzeća iz uzorka iz oblasti proizvodnje električnih i optičkih uređaja koja su u 2008. godini ostvarila ukupan prihod od prodaje u

²⁸ U 2007. godini Telekomunikacije RS su ostvarile ukupan prihod od prodaje u iznosu od 381,2 miliona KM u kojem je bilo zaposleno 2.705 radnika, a JODP Poštanski saobraćaj RS je ostvario prihod u iznosu od 37,1 milion KM u kojem je bilo zaposleno 2.487 radnika.

iznosu od 75,8 miliona KM što je za 240% ili apsolutno za 55,8 milona KM više u odnosu na 2007. godinu, te kod preduzeća iz oblasti proizvodnje ostalih proizvoda od nemetalnih minerala koja su u 2008. godini ostvarila ukupan prihod od prodaje u iznosu od 33,9 miliona KM što je za 50% ili za 11 miliona KM više u odnosu na ostvareni prihod od prodaje u 2007. godini.

Do pada ostvarenog prihoda od prodaje je došlo u slijedećim djelatnostima:

- Obrazovanje;
- Proizvodi od baznih metala i metalni proizvodi;
- Vađenje rude i kamena.

U oblasti obrazovanja broj preduzeća u 2008. godini je ostao isti kao i u 2007. godini (18), ali je došlo do pada ukupnog prihoda od prodaje sa 4,1 milion KM u 2007. godini na 3,6 miliona KM u 2008. godini ili za 12%.

U oblasti proizvodnje proizvoda od baznih metala i metalnih proizvoda broj preduzeća iz uzorka u 2008. godini je povećan sa 20 na 35, ali je prihod od prodaje ostvaren u 2008. godini u iznosu od 49,4 miliona KM za 4% ili apsolutno za 2,3 miliona KM manji u odnosu na 2007. godinu. Sa druge strane pad prihoda nije pratio broj prijavljenih radnika u preduzećima iz uzorka, a koji je u 2008. godini iznosio 781 zaposleni što je za 105 zaposlenih više u odnosu na 2007. godinu.

U oblasti vađenja kamena broj preduzeća iz uzorka je ostao isti u 2008. u odnosu na 2007. godinu (3) kao i broj zaposlenih radnika ali je ukupan prihod od prodaje pao sa 1,8 miliona KM u 2007. godini na 0,4 miliona KM u 2008. godini što je manje za 1,4 miliona KM ili za 77%.

9.2. Analiza ostvarene dobiti

Ista preduzeća iz uzorka su u 2008. godini ostvarila ukupnu poslovnu dobit u iznosu od 109 miliona KM što je za 26% ili apsolutno iskazano za 38 miliona KM manje nego što je ostvarena poslovna dobit u 2007. godini. Istovremeno, dobit nakon oporezivanja je u 2008. godini značajno manja nego ostvarena dobit nakon oporezivanja u 2007. godini; u 2008. godini ostvarena je dobit nakon oporezivanja u iznosu od 51 milion KM što je manje za 50% ili apsolutnim iznosom iskazano za 52 miliona KM.

Ako se ostvarena dobit posmatra po djelatnostima podaci su različiti. Od posmatranih 29 vrsta djelatnosti, u njih 16 je u 2008. godini je u odnosu na 2007. godinu zabilježen rast ostvarene poslovne dobiti, u njih 12 pad, a u djelatnosti domaćinstva poslovna dobit je zadržana na istom nivou. Treba napomenuti i da je u 2008. godini 7 vrsta djelatnosti iskazalo poslovni gubitak a njih 22 poslovni dobitak.

Slična situacija je i sa ostvarenom dobiti nakon oporezivanja. Od posmatranih 29 vrsta djelatnosti, u njih 15 je u 2008. godini je u odnosu na 2007. godinu zabilježen rast ostvarene dobiti nakon oporezivanja, u njih 13 pad, a u djelatnosti domaćinstva dobit nakon oporezivanja je zadržana na istom nivou. Takođe, od 29 vrsta djelatnosti 9 je iskazalo gubitak nakon oporezivanja, a njih 20 dobitak nakon oporezivanja.

Najznačajnija poslovna dobit u 2008. godini je ostvarena u oblasti trgovine na veliko i malo u iznosu od 48,7 miliona KM što čini 44% ukupno ostvarene dobiti svih preduzeća iz uzorka. Sa druge strane, ostvarena poslovna dobit je u 2008. godini manja za 4% ili apsolutnim iznosom iskazano za 2 miliona KM u odnosu na njeno ostvarenje u 2007. godini. Slična situacija je i sa dobiti nakon

oporezivanja. U oblasti trgovine na veliko i malo u 2008. godini je ostvarena dobit nakon oporezivanja u iznosu od 31 milion KM što je za 3% ili apsolutnim iznosom iskazano za 1 milion KM.

Slijedeća po značaju je poslovna dobit ostvarena u oblasti građevinarstva. U 2008. godini ostvarena je značajno veća poslovna dobit u iznosu od 32 miliona KM što je za 220% više u odnosu na 2007. godinu ili apsolutnim iznosom iskazano za 22 miliona KM. Slična situacija je i sa dobiti nakon oporezivanja. U oblasti građevinarstva u 2008. godini je ostvarena dobit nakon oporezivanja u iznosu od 29 miliona KM što je više za 222% ili apsolutno iskazano za 20 miliona KM više u odnosu na ostvarenu dobit nakon oporezivanja u 2007. godini.

Ovakvo značajan rast dobiti nakon oporezivanja je činjenice da su uzorci preduzeća za 2007. i 2008. godinu po strukturi preduzeća različiti. 54% iznosa više ostvarene dobiti nakon oporezivanja u 2008. godini su ostvarila dva preduzeća koja nisu činila uzorak u 2007. godini, a ne kao posljedica značajno povećane aktivnosti niti broja novih preduzeća koja posluju u ovoj oblasti.

U oblasti nekretnina je u 2008. godinu došlo do pozitivnog preokreta u 2008. u odnosu na 2007. godini. Tako, u 2007. godini ova djelatnost je poslovala sa gubitkom tj. ostvaren je poslovni gubitak u iznosu od 7,7 miliona KM te gubitak nakon oporezivanja u iznosu od 10,1 miliona KM. U 2008. godini situacija se radikalno promijenila odnosno ostvarena je poslovna dobit u iznosu od 20,1 miliona KM i dobit nakon oporezivanja u iznosu od 9,6 miliona KM.

Razlozi za ovakav preokret su različiti, a to su:

- Dio preduzeća koji je činio uzorak 2007. Godine, a koja su poslovala sa velikim gubicima, nisu predala bilanse za 2008. Godinu, tako da nisu činila analizirani uzorak za 2008. Godinu;
- Dio preduzeća koja su obuhvaćena uzorkom i u 2007. I u 2008. Godini je zabilježio značajno povećanje ostvarene dobiti kao posljedica značajnog rasta poslovnih aktivnosti u 2008. U odnosu na 2007. Godinu,
- Dio preduzeća iz uzorka za 2008. Godinu, a koja nisu predala bilanse u 2007. Godinu su ostvarila značajnu dobit u 2008. Godini.

Slijedeća po značaju je poslovna dobit i dobit nakon oporezivanja ostvarna u oblasti saobraćaja, skladištenja i komunikacija koja je ostvarena u 2008. godini iznosu od 9,7 miliona KM odnosno u iznosu od 8,5 miliona KM. Međutim, u odnosu na 2007. godinu i poslovna dobit i dobit nakon oporezivanja su značajno manje; poslovna dobit za 90% ili za 82,1 milion KM, a dobit nakon oporezivanja za, takođe, za 90% ili za 73 miliona KM iz razloga koji su prouzrokovali i značajan pad ukupnog prihoda od prodaje, a koji je naveden u okviru podnaslova 3.2.1.

U oblasti celuloze i papira je došlo do značajnog rasta poslovne dobiti i dobiti nakon oporezivanja u 2008. godini u odnosu na 2007. godinu, a iz istih razloga koji su prouzrokovali rast ukupnog prihoda od prodaje u ovoj oblasti navedenom u podnaslovu 3.2.1. U 2008. godini ostvarena je poslovna dobit u ovoj oblasti od 7,1 milion KM što je za 343% ili apsolutno iskazano za 5,5 miliona KM više nego u 2007. godini. Dobit nakon oporezivanja u 2008. godini je ostvarena u iznosu od 3,6 miliona KM što je za 300% ili apsolutno iskazano za 2,7 miliona KM više nego što je ostvarena dobit nakon oporezivanja u 2007. godini.

Iako je u oblasti prehrambene industrije u 2008. godini došlo do značajnog rasta ukupnog prihoda od prodaje, ovaj trend je pratila poslovna dobit ali ne i dobit nakon oporezivanja. Za razliku

od 2007. godine, kada je iskazan poslovni gubitak u ovoj oblasti, u 2008. godini je ostvaren poslovni dobitak u iznosu od 0,7 miliona KM. Situacija sa dobiti nakon oporezivanja je drugačija. Gubitak koji je iskazan u 2007. godini u iznosu od 5 miliona KM je u 2008. godini porastao za 40% i iznosio je 7,3 miliona KM.

Pozitivna kretanja sa aspekta ostvarenog ukupnog prihoda od prodaje u 2008. u odnosu na 2007. godinu, a koja su uočena u oblasti ostalih javnih i komunalnih institucija, oblasti proizvodnje električnih i optičkih uređaja te oblasti ostalih proizvoda od nemetalnih minerala, su nastavljena i sa aspekta ostvarene poslovne dobiti i dobiti nakon oporezivanja.

Pad ostvarenog prihoda od prodaje do kojeg je došlo u oblasti obrazovanja, oblasti proizvodnje proizvoda od baznih metala i metalni proizvodi i oblasti vađenja rude i kamena je nastavljen izuzev u oblasti proizvodnje proizvoda od baznih metala i metalnih proizvoda, gdje je došlo do značajnog smanjenja gubitka u 2008. u odnosu na 2007. godinu; poslovni gubitak u iznosu od 1,7 miliona KM u 2007. godini je saniran tako da je u 2008. godini prikazan poslovni dobitak u iznosu od 0,6 miliona KM, a gubitak nakon oporezivanja koji je ostvaren u 2007. godini i koji je iznosio 2,7 miliona KM je u 2008. godini sveden na 0,6 miliona KM.

Ostvarena neto marže koja pokazuje udio krajnjeg rezultata (dobiti nakon oporezivanja) u ostvarenim prihodima od poslovanja preduzeća i kao takva indicira koliko neto dobiti stvara 1 KM prihoda, kao takva upućuje na ocjenu rentabilnosti prihoda od poslovanja. Ostvarna neto marža po vrstama djelatnosti u 2007. i 2008. godini je data u Prilogu 6.

9.3. Analiza ukupne aktive i prinosa na aktivu

Analiza aktive evidentirane po vrstama djelatnosti u 2008. u odnosu na 2007. godinu je pokazala da su ključne djelatnosti u kojima je evidentirana najveća aktiva:

- Trgovina na veliko i malo	1.626,9 miliona KM koja je porasla za 20% ili za 276 miliona KM
- Nekretnine	652,0 miliona KM koja je porasla za 64% ili za 253,2 miliona KM
- Prehrambena industrija	231,8 miliona KM, koja je porasla za 105% ili za 165,1 milion KM
- Građevinarstvo	157,8 miliona KM koja je porasla za 83% ili za 71,4 miliona KM
- Celuloza i papir	147,7 miliona KM koja je porasla za 292% ili za 110,0 miliona KM
- Saobraćaj i skladištenje	141,3 miliona KM, koja je smanjena za 87% ili za 906,3 miliona KM
- Proizvodnja hemikalija	132,8 miliona KM koja je porasla za 95% ili za 64,6 miliona KM
- Proizvodi od baznih metala	125,6 miliona KM koja je porasla za 30% ili za 29 miliona KM
- Struja, voda, gas	118,6 miliona KM, koja se zadržala na približno istom nivou
- Proizvodnja elektro i optičkih uređaja	110,3 miliona KM koja je porasla za 82% ili za 49,8 miliona KM

Ostvareni prinosi na aktivu koji mjere prinos na investicije predstavljen sredstvima preduzeća i analizira kako rukovodstvo stvara neto profit koristeći ukupna poslovna sredstva, prate kretanja dobiti nakon oporezivanja i ukupne aktive i dati su u Prilogu 7.

9.4. Analiza ukupnog kapitala i prinosa na kapital

Analiza ukupnog kapitala evidentiranog po vrstama djelatnosti u 2008. u odnosu na 2007. godinu je pokazala slijedeće ključne djelatnosti u kojima je evidentiran najveći kapital:

- Trgovina na veliko i malo	558,6 miliona KM koja je porasla za 2% ili za 8,7 miliona KM
- Nekretnine	388,5 miliona KM koja je porasla za 8% ili za 24,9 miliona KM
- Prehrambena industrija	102,3 miliona KM, koja je porasla za 51% ili za 34,7 miliona KM
- Građevinarstvo	65,3 miliona KM koja je porasla za 67% ili za 26,2 miliona KM
- Celuloza i papir	49,2 miliona KM koja je porasla za 160% ili za 30,3 miliona KM
- Saobraćaj i skladištenje	76,6 miliona KM, koja je smanjena za 89% ili za 627,7 miliona KM
- Proizvodnja hemikalija	69,7 miliona KM koja je porasla za 50% ili za 23,2 miliona KM
- Proizvodi od baznih metala	75,2 miliona KM koja je porasla za 50% ili za 25,2 miliona KM
- Struja, voda, gas	63,4 miliona KM, koja se zadržala na približno istom nivou
- Proizvodnja elektro i optičkih uređaja	61,9 miliona KM koja je porasla za 107% ili za 32,0 miliona KM

Ostvareni prinos na kapital kao stopa prinosa na sopstveni kapital mjeri sposobnost rukovodstva da posluje profitabilno, prate kretanja dobiti nakon oporezivanja i ukupne kapitala i dati su u Prilogu 8.

10. Analiza problema preduzetništva u Gradu Banja Luka

10.1. Pojam, uloga i značaj malih i srednjih preduzeća i preduzetništva

Mala i srednja preduzeća (u daljem tekstu: MSP) predstavljaju okosnicu razvoja ekonomija razvijenih zemalja svijeta dajući najveći doprinos zaposlenosti i ekonomskom rastu i razvoju.

I u Republici Srpskoj se posljednjih godina daje sve veći značaj razvoju sektora MSP koji predstavlja najznačajniji i najdinamičniji dio naše privrede, a koji zapošljava polovinu od ukupnog broja zaposlenih radnika u Republici Srpskoj i čini 95,56% od ukupnog broja preduzeća²⁹.

Ovo potvrđuje i stvaranje zakonskog okvira za podsticanje razvoja MSP, osnivanje i rad Republičke agencije za razvoj malih i srednjih preduzeća (u daljem tekstu: Agencija), lokalnih agencija za razvoj MSP te usvajanje Strategije razvoja MSP za period 2006-2010. Godine te izdvajanje sredstava u Razvojnom programu Vlade Republike Srpske za period 2007-2010. Godine.

U BiH ne postoji jedinstvena, zajednička definicija³⁰ MSP. U cilju harmonizacije definicije, pokrenuta je inicijativa za donošenje Zakona o podsticanju razvoja malih i srednjih preduzeća BiH koji će da definiše pojam MSP i sa kojim će se morati harmonizovati entitetski zakoni koji regulišu ovu oblast.

U Republici Srpskoj, Prema Zakonu o podsticanju razvoja malih i srednjih preduzeća (''Službeni glasnik RS'', broj 64/02, 34/06 i 119/08) , preduzeća se prema veličini razvrstavaju na mala i srednja u zavisnosti od :

- prosječnog broja zaposlenih,
- ukupnog prihoda od prodaje,
- zbira bilansne aktive.

U skladu sa navedenim, mala preduzeća se definišu kao pravna lica koja:

- zapošljavaju prosječno godišnje od 11 do 49 radnika,
- ostvaruje ukupan godišnji prihod od prodaje do 10 miliona KM ili imaju zbir bilansne aktive u vrijednosti do 10 miliona KM.
- U okviru malih preduzeća razlikuju se i mikro preduzeća koja zapošljavaju prosječno godišnje do 10 radnika.

²⁹ Izvor: Analiza stanja u oblasti malih i srednjih preduzeća za 2008. godinu, Republička agencija za razvoj malih i srednjih preduzeća, Banja Luka, juni 2008. godine

³⁰ Različite su definicije MSP. Tako, MSP zapošljavaju:

u Velikoj Britaniji do 200 zaposlenih,

u Francuskoj od 6 do 50 zaposlenih odnosno od 51 do 500 zaposlenih,

u EU do 250 zaposlenih uz godišnji promet do 40 miliona Eura,

u zemljama OECD-a do 500 zaposlenih ali se svakoj zemlji ostavlja prostor da se ovaj broj smanji ili poveća.

Srednja preduzeća su pravna lica koja:

- zapošljavaju prosječno godišnje od 50 do 249 radnika,
- ostvaruju ukupan godišnji prihod od prodaje do 50 miliona KM ili imaju zbir bilansne aktive u vrijednosti do 43 miliona KM.

Ovom broju treba dodati i preduzetničke radnje obzirom na činjenicu da se Preporukama Evropske Komisije 2003/361/EC kaže "da je malo preduzeće bilo koji pravni subjekt, bez obzira na pravnu formu, koji je uključen u ekonomske aktivnosti uključujući posebno subjekte uključene u zanatske aktivnosti, i druge aktivnosti na samostalnoj ili porodičnoj osnovi, partnerstvu ili udruženja koja imaju redovne ekonomske aktivnosti"³¹.

10.2. Institucionalna infrastruktura za razvoj malih i srednjih preduzeća i preduzetništva

Neophodan uslov za generisanje i uspostavljanje politika iz oblasti razvoja sektora MSP, a zatim i za njeno provođenje, je i adekvatna institucionalna infrastruktura. Institucionalni okvir koji je pogodan za preduzetništvo sastoji se od „fundamentalnih političkih, socijalnih i pravno-baziranih pravila koji učvršćuju osnovu za proizvodnju, razmjenu i distribuciju.“³². Postojeći institucionalni okvir za podršku sektoru MSP je vrlo kompleksan, sa brojnim institucijama koje djeluju na državnom nivou te na nivou Grada. Posmatrano sa aspekta razvoja MSP-a Grada, institucionalni okvir za razvoj i podršku sektoru MSP je još uvijek slab i nerazvijen u poređenju sa međunarodnim pozitivnim praksama, kao i sa institucionalnim okvirom koji su razvile druge zemlje Jugoistočne Evrope. Međutim, evidentirano je da se posljednjih 5 godina čine značajni naponi za poboljšanje stanja u ovoj oblasti.

Na nivou Republike Srpske su učinjene sljedeće aktivnosti:

1. Osnovana je i počela sa radom Republička agencija za razvoj malih i srednjih preduzeća (u daljem tekstu: RARS),
2. Intenzivirane aktivnosti Ministarstva privrede, energetike i razvoja ka podsticanju MSP,
3. Povećano učešće Narodne skupštine Republike Srpske kroz Odbor za privredu i finansije u aktivnom podsticanju politike razvoja MSP,
4. Realizacija programa zapošljavanja i pokretanje projekta „Organizovanje sajmovi zapošljavanja“, gdje je nosilac aktivnosti Zavod za zapošljavanje Republike Srpske,
5. Osnovana Investiciono razvojna banka Republike Srpske (u daljem tekstu: IRB), koja kroz kreditne linije sa povoljnim kamatnim stopama ima za cilj da podstakne MSP,
6. Smanjena je stopa poreza na dobit.

³¹ Preporuka Evropske Komisije 2003/361/EC je objavljena u Službenom listu EU L 124 od 20. maja 2003. godine, str. 36 i predstavlja autentični osnov za određivanje uslova kvalifikacije MSP. Ovu Preporuku treba posmatrati u svjetlu Evropske povelje za mala preduzeća, čiji je potpisnik i BiH, a kojom se u potpunosti priznaje značaj malih preduzeća i preduzetnika za razvoj, konkurentnosti i zaposlenost u EU.

³² David Smallbone & Friederike Welter, Institucionalni razvoj i poduzetništvo u tranzicijskim ekonomijama, ICSB 48. svjetska konferencija – Napredak, poduzetništvo i mala preduzeća. Juni 2003. Belfast (Sjeverna Irska)

Na nivou Grada su ostvarene sljedeće aktivnosti institucionalne podrške:

1. Osnovana Gradska razvojna agencija Banja Luka (u daljem tekstu: CIDEA) koja je značajno angažovana na poslovima razvoja MSP,
2. Osnovane Turistička organizacija Banja Luka te Centar za razvoj i unapređenje sela,
3. Formiran savjet za privredni razvoj grada Banjaluke
4. Aktivna saradnja sa Zavodom za izgradnju Banja Luka,
5. Jačanje Područne privredne komore Banja Luka i njenih sektora (Sektor za unapređenje poslovanja, Sektor za ekonomiju, Centar za razvoj MSP),
6. Podržan rad nevladinih organizacija u Gradu koje svojim radom naročito doprinose razvoju MSP, a to su Lokalna inicijativa razvoja LIR, EDA te EXIT Centar,
7. Osnovano Udruženje privatnih poslodavaca Banja Luka,
8. Formiran Klaster organske poljoprivredne proizvodnje kroz Projekat "Razvoj organske poljoprivredne proizvodnje kroz osnivanje klastera organske poljoprivrede u sjeverozapadnoj BiH"³³,
9. Formiran Klaster-Drvo Banja Luka,
10. Osnovan INTERFOB Banja Luka (udruženje šumarstva i prerade drveta),
11. Osnovan Poslovni inkubator Banja Luka koji radi na podsticanju i povećanju poljoprivredne proizvodnje (proizvodnje organske hrane, tova rasplodnih grla te pokretanja malih preduzeća) te razvoja MSP,
12. Saradnja sa World Group BiH sa ciljem uspostavljanja kontakata sa inostranim firmama na zahtjev domaćeg ali i stranog partnera te pružanja pomoći u nalaženju stranih investitora za aktuelne projekte,
13. Osnovan Centar za lokalni razvoj Debeljaci - Banja Luka,
14. Saradnja sa fondacijom za razvoj zajednica "Mozaik" sa ciljem mobilizacije lokalnih resursa i održivosti društvenog i ekonomskog razvoja.

Ukupni institucionalni organogram podrške MSP-a Grada prikazan je na Slici 1.

Prema aktuelnom institucionalnom organogramu vidi se da su na entitetskom nivou direktni subjekti definisanja, pripreme, implementacije i praćenja realizacije globalne razvojne politike MSP, a koje direktno utiču na razvoj politike MSP-a Grada, sljedeće institucije:

1. Odbor za privredu i finansije Narodne skupštine Republike Srpske,
2. Ministarstvo privrede, energetike i razvoja kroz rad Odjeljenja za MSP,
3. RARS,
4. IRB kroz rad Fonda za razvoj i zapošljavanje Republike Srpske,
5. Zavod za zapošljavanje Republike Srpske,
6. Privredna komora Republike Srpske,
7. Zanatsko-preduzetnička komora Republike Srpske,

Na nivou Grada direktni subjekti za definisanja, pripreme, implementacije i praćenja realizacije lokalne razvojne politike MSP su:

1. Savjet za privredni razvoj
2. Odjeljenje za privredu Grada,
3. CIDEA,
4. Područne privredne komore Banja Luka,
5. Zanatsko-preduzetnička komora regije Banja Luka,
6. Udruženje privatnih poslodavaca Banja Luka.

³³ Ovaj projekat je finansiran od strane EU, a ima za cilj integrisanje cijelog proizvodnog lanca koji čine dobavljači, proizvođači, kupci i naučni centri da bi se između njih ostvario protok informacija i razmjena znanja te na taj način omogućio pristup tržištima, razvoj novih proizvoda, transfer novih tehnologija i jačanje konkurentnosti.

Odbor za privredu i finansije razmatra pitanja vezana za razvoj privrede, planiranje razvoja i predlaže podsticajne strategije za razvoj privrede³⁴, ali je, takođe, predlagač analize stanja u oblasti MSP sa prijedlogom mjera za poboljšanje uslova poslovanja te strategije razvoja MSP.

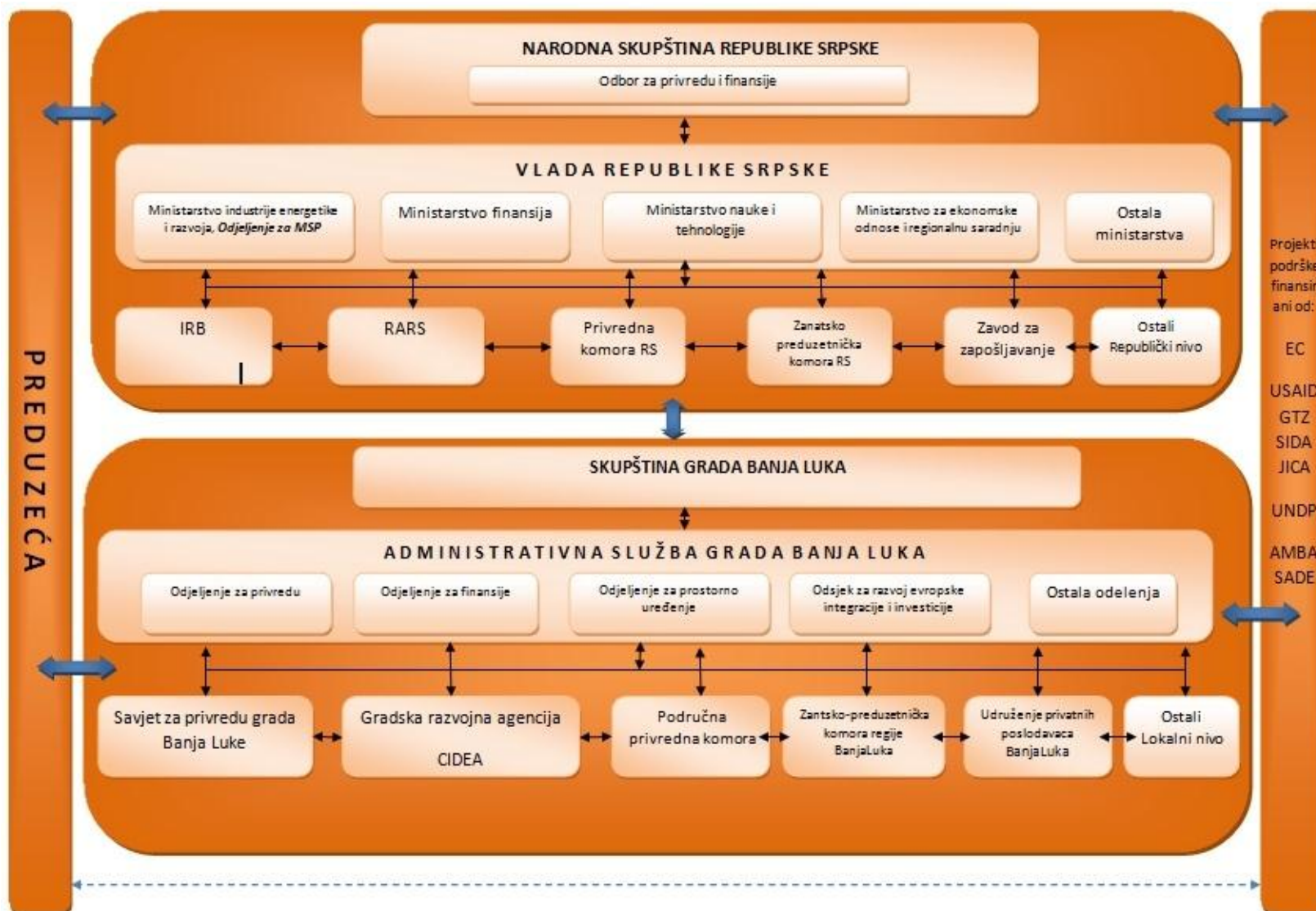
U okviru *Ministarstva privrede, energetike i razvoja* je, krajem 2004. godine, formiran *Resor za mala i srednja preduzeća i proizvodno zanatstvo*, a njegove aktivnosti su koncentrisane na unapređenje i razvoj MSP u Republici Srpskoj.

RARS je neprofitna stručna organizacija sa svojstvom pravnog lica koja u sistemu državne infrastrukture za podsticanje razvoja MSP ima prvenstveno zadatak da prati, koordinira i daje inicijativu u radu ostalim subjektima zaduženim za razvoj MSP na entitetskom, regionalnom i lokalnom nivou.

Sarađuje sa Ministarstvom za nauku i tehnologiju, Ministarstvom za privredu, energetiku i razvoj, CIDEA-om kao i Odjeljenjem za privredu Grada naročito u projektu formiranja tehnološkog parka u Banjoj Luci te sa Zavodom za zapošljavanje Republike Srpske u cilju pomoći nezaposlenim u obuci za samozapošljavanje, pribavljanje podsticajnih sredstava za novo zapošljavanje u MSP, stimulisanje zapošljavanja u deficitarnim djelatnostima.

³⁴ Član 61. Poslovnika Narodne skupštine Republike Srpske

Slika 11 Insitucionalni okvir za razvoj i podršku MSP-a

Treba naglasiti da u narednom periodu aktivnosti treba usmjeriti na formiranje *Garancijskog fonda Republike Srpske*³⁵, koji bi, u skladu sa iskustvima zemalja iz okruženja, trebao biti osnovan u okviru RARS-a sa osnovnim ciljem podsticanja razvoja MSP u Republici Srpskoj.

Garancijski fond Republike Srpske bi pružanjem garancija za jedan dio odobrenih kredita MSP-a, pružio značajan doprinos ublažavanju problema finansiranja MSP-a, preuzimajući dio poslovnog rizika od banaka i drugih finansijskih institucija.

U okviru IRB-a je formiran *Fond za razvoj i zapošljavanje* koji se danas bavi kreditiranjem privatnog sektora. Njegovi osnovni ciljevi su podrška razvoju lokalne infrastrukture, doprinos unapređenju funkcionisanja organa lokalne samouprave i službi radi podrške održivom razvoju, podrška razvoju MSP kroz olakšan pristup izvorima finansiranja te podrška zapošljavanju.

takođe, jedan od njegovih osnovnih ciljeva je promocija razvoja MSP kroz poboljšanje pristupa finansijskim sredstvima za privatni sektor, a krajnji korisnici, podobni za kreditiranje iz sredstava revolving fonda, su MSP sa najmanje 65% privatnog kapitala, koja se bave proizvodnjom ili proizvodnim (netrgovačkim) uslugama. Takođe, Fond za razvoj i zapošljavanje implementira drugi projekat podrške zapošljavanju koji, dodjelom bespovratnih sredstava, stimuliše zapošljavanje kategorije stanovništva iznad 45 godina starosti.

Zavod za zapošljavanje Republike Srpske je težište svojih aktivnosti usmjerio na provođenje mjera aktivne politike zapošljavanja, prvenstveno kroz sufinansiranje ekonomski i tržišno opravdanih programa. Cilj navedenih mjera je unapređenje efikasnosti zapošljavanja, odnosno efikasnijeg korišćenja raspoložive radne snage i bržeg zapošljavanja novih radnika.

U provođenju aktivnih mjera kroz praćenje kretanja na tržištu rada, a vodeći računa o strukturi nezaposlenih, utvrđeni su posebni kriteriji dodjele sredstava, zavisno od ciljne grupe koja se zapošljava, tako da se poslodavcima odobravaju različiti iznosi sredstava za zapošljavanje lica sa evidencije³⁶.

35 Jedan od najvećih problema MSP je nedostatak finansijskih sredstava i teškoće prilikom njihovog obezbjeđenja. Komercijalne banke u najvećem broju slučajeva nisu zainteresovane za finansiranje MSP naročito u početnoj, start up fazi, a jedan od najznačajnijih razloga za ovakav stav komercijalnih banaka je povećan rizik usljed nedostatka sredstava obezbjeđenja (hipoteka, zalog), pa su stoga uslovi kreditiranja malog i srednjeg preduzetništva izuzetno nepovoljni.

36 Ciljne grupe su:

- lica sa završenom VSS koja se zapošljavaju u svojoj struci,
- lica do navršених 27 godina starosti koja se prvi put zapošljavaju,
- lica koja su na evidenciji nezaposlenih duže od 5 godina i lica sa završenom VŠS koja se zapošljavaju u svojoj struci,
- lica kojima je do sticanja uslova za penzionisanje potrebno do 2 godine staža osiguranja,
- lica sa invaliditetom,
- lica koja u zajedničkom domaćinstvu nemaju zaposlenih članova,
- pripadnici VRS i MUP – a RS koji su transformacijom sistema ostali bez posla,
- sva ostala nezaposlena lica sa evidencije nezaposlenih.

*Privredna komora Republike Srpske*³⁷ kao dobrovoljna asocijacija privrednika ima značajnu funkciju njihovog predstavljanja. Njene osnovne aktivnosti su lobiranje za ključna pitanja koji utiču na stvaranje povoljnijeg poslovnog ambijenta, uspostavljanje poslovnih kontakata putem učešća u privrednim misijama i sajmovima u zemlji i inostranstvu, informisanje putem časopisa Privredne informacije kao i ostalih stručnih brošura, kataloga i studija, promocija poslovanja svojih članica, stručno i profesionalno obrazovanje putem angažovanja eksperata iz različitih oblasti, aktivno učešće u procesu integracije BiH u Evropu i EU razvojnim programima, omogućavanje pristupa bitnim kontaktima kroz svjetsku komorsku mrežu, sticanje određenih prava po osnovu javnih ovlaštenja - detašmani, kontingenti, uvjerenja, dozvole potvrde, boniteti itd.

Nakon stupanja na snagu izmjena Zakona o privrednoj komori³⁸, principom dobrovoljnosti članstva, uzrokovane inicijativom *Buldožer komisije* iz 2003. godine i Odluke OHR-a, došlo je do pada broja članova u Privrednoj komori.

I dalje postoji generalni stav o opštoj važnosti Privredne komore. Zato je neophodno jačati njene kapacitete u marketinško-informacionom smislu, boljoj informisanosti o mogućnostima *business-to-business* i *business-to-commerce* veza u internacionalnim okvirima. Ona treba biti glavna veza u povećanju i olakšanju uspostavljanja saradnje domaćih izvozno-orjentisanih preduzeća sa inostranim partnerima.

Takođe je dobro da neke zemlje, posebno Italija i Njemačka kroz njihove komore pokazuju veliko interesovanje za podršku privrednim udruženjima kao što je Privredna komora.

Na sličan način je i kod *Zanatsko-preduzetničke komore Republike Srpske*, usljed primjene principa dobrovoljnosti članstva, uzrokovane inicijativom *Buldožer komisije* iz 2003. godine i Odluke OHR-a, došlo do pada broja članova. Ona ima veću krizu u odnosu na krizu Privredne komore zbog skromnije infrastrukture i mnogo nižeg stepena finansijske samoodrživosti.

Zbog visokog učešća zanatsko-preduzetničke djelatnosti u ukupnom broju zaposlenih u Republici Srpskoj i značajnog učešća u prilivu budžeta, posebno je važno podržati njenu revitalizaciju i nastanak sličnih preduzetničkih udruženja, kako bi zastupali zajedničke interese i ciljeve preduzetnika.

Odjeljenje za privredu Grada ima naročit značaj za razvoj MSP-a jer učestvuje u aktivnostima obezbjeđenja uslova za razvoj i unapređenje privrede Grada. Kao takvo izdaje rješenja za rad samostalnim preduzetnicima, učestvuje u aktivnostima obezbjeđenja uslova za razvoj i unapređenje trgovine, ugostiteljstva, zanatstva i trgovine, učestvuje u definisanju, pripremi i sprovođenju razvojnih planova Grada, analizira, informiše i izvještava o stanju u oblasti privrede (preduzetništvo, turizam, industrija, ugostiteljstvo, trgovina, saobraćaj i veze, poljoprivreda, šumarstvo, vodoprivreda itd) te obavlja ostale poslove koji su mu dati u nadležnost.

Problem koji je evidentan je da *Odjeljenje za privredu* ne posjeduje kvalitetnu bazu podataka koja bi u skladu sa važećim klasifikacijama trebala da pruži brze i tačne informacije o stanju u oblasti gradske privrede.

37 Privredna komora Republike Srpske sastoji se od Privredne komore republike Srpske sa sjedištem u Banjoj Luci i 5 regionalnih komora smještenih u Banja Luci, Bijeljini, Doboju, Istočnom Sarajevu i Trebinju.

38 Izmjene Zakona o privrednoj komori RS su stupile na snagu 01. januara 2004. godine.

CIDEA³⁹ prevashodno ima zadatak da vrši koordinaciju i olakšaju proces lokalnog razvoja sveobuhvatno, ali jedna od dominantnih aktivnosti je pokretanje i jačanje MSP i preduzetništva i privrednih kapaciteta opština.

U okviru CIDEA-a formiran je Garantni fond sa početnim kapitalom od 500 000 KM a koji će prioritetne biznise podržavati kroz garanciju bankarskih kolaterala. Takođe, u završnoj fazi je i pokretanje Tehnološkog biznis centra u Ramićima, kao i drugi preduzetnički infrastrukturni projekti sa ciljem jačanja preduzetničke klime i podsticaja razvoja

Generalno, u društvu još nije dovoljno prepoznat značaj formiranja i jačanja *udruženja poslodavaca*. I dalje postoji izraženija svijest međusobno konkurentnog ponašanja nego udruživanja i saradnje kako vlasnika malih i srednjih preduzeća, tako i preduzetnika.

Individualistički nastup i međusobno nepovjerenje privrednika kod nas je i dalje dominantan. Na posljednjem sajmu male privrede u Minhenu u martu 2005. godine bila je jasna poruka da je za uključivanje novih država u Evropsku zajednicu, neophodno organizovanje poslodavaca, njihov zajednički nastup i da bez toga nema pristupa fondovima EU.

Područna privredna komora Banja Luka kao jedna od pet regionalnih privrednih komora u Republici Srpskoj zastupa interese svojih članica u cilju stvaranja povoljnijeg poslovnog ambijenta za poslovanje u banjalučkoj regiji ali i pruža poslovne usluge u oblasti promocije i prezentacije, edukacije, konsaltinga, poslovnog informisanja, pruža usluge Info Centra, daje podršku u obezbjeđenju poslovnih viza te podstiče i razvija dobre poslovne običaje i štiti potrošače. U njenom sastavu funkcionišu i 4 sektora od kojih je za MSP-a najznačajniji Centar za razvoj MSP koji aktivno vrši poslovno savjetovanje preduzetnika (pri osnivanju preduzeća, pro izradi biznis planova, pomaže pri izradi projekata i slično), daje informacije značajne za poslovanje MSP-a, povezuje MSP-a sa velikim preduzećima u cilju poslovne saradnje, vrši promociju proizvoda i usluga na domaćem i stranim tržištima, sprovodi preduzetničko obrazovanje i slično.

Zanatsko-preduzetnička komora regije Banja Luka u svom članstvu ima preduzetnike koje posluju u opštinama koje se nalaze u sastavu banjalučke regije. U svom poslovanju su suočeni sa ozbiljnom krizom članstva kao i Zanatsko-preduzetnička komora Republike Srpske. U cilju poboljšanja stanja i omasovljenja ove komore, treba sagledati pozitivna iskustva koja ima Zanatsko-preduzetnička komora regije Bijeljina koja je jedina iz Republike Srpske primljena na Skupštini Balkanskog biroa za malo i srednje preduzetništvo u punopravno članstvo ovog biroa, koji čine predstavnici preduzetničkih komora iz osam zemalja jugoistočne Evrope i Njemačke.

10.3. Identifikacija prepreka razvoju malih i srednjih preduzeća i preduzetništva

Identifikacija prepreka razvoju MSP predstavlja relativno složeno pitanje, zbog toga što do sada nije bilo temeljnih istraživanja u vezi s tim fenomenom u smislu šta on znači i da li je nešto što nazivamo preprekom zaista prepreka, kakvog je karaktera i koliko će dugo trajati.

Umjesto toga, prepreke su se uglavnom identifikovale imajući u vidu stavove ljudi iz prakse i to uglavnom vlasnika preduzeća, što znači da njihovi stavovi ne moraju uvijek biti u potpunosti tačni jer fenomen privatnog interesa može da prevagne.

³⁹ Detaljnije informacije o CIDEA-i su date u okviru podnaslova 2.2.

Savremena naučno-istraživačka praksa identifikuje i analizira prepreke za razvoj MSP, polazeći od toga koliko se formira novih malih firmi za određeni period, koliko ih postaje samoodrživo te koliko ih propada i zbog čega. S obzirom na tu činjenicu, može se konstatovati da u osnovi postoji višedimenzionalnost prepreka, kao što postoji više načina za njihovo otklanjanje.

Prepreke koje stoje na putu razvoju MSP na nivou Grada, se mogu posmatrati i grupisati na različite načine. Jedan od načina analiziranja prepreka razvoju preduzetništva je i podjela prepreka na:

- Prepreke koje su prouzrokovane objektivnim faktorima iz eksternog okruženja,
- Prepreke koje su rezultat dejstva subjektivnih faktora u okviru samog MSP.

10.4. Prepreke koje su prouzrokovane objektivnim faktorima iz eksternog okruženja

Prepreke koje su prouzrokovane objektivnim faktorima iz eksternog okruženja su prepreke koje nastaju dejstvom niza faktora iz eksternog (društveno-ekonomskog i političkog) okruženja na koje preduzetnici ne mogu značajnije uticati. Njihovo sagledavanje je zato naročito značajno jer ono predstavlja prvi korak koje je potrebno učiniti da bi se pokrenula inicijativa ka njihovom otklanjanju, a za koje je odgovorna i nadležna društvena zajednica.

Grupu ovih prepreka čine:

- Zakonodavne prepreke,
- Administrativno-pravne prepreke,
- Ekonomske prepreke,
- Društveno-političke i kadrovske prepreke,
- Prepreke karakteristične za regionalni razvoj msp i preduzetništva,
- Ostale prepreke prouzrokovane dejstvom objektivnih faktora iz eksternog okruženja.

10.4.1. Zakonodavne prepreke

Postoji niz zakonodavnih prepreka razvoju MSP koje ne usporavaju samo razvoj Grada kao lokalne zajednice nego se posredno odražavaju i na razvoj MSP na njenoj teritoriji.

Zakonske barijere se mogu grupisati u slijedeće grupe:

- Zakonske barijere proizašle iz legislative koja reguliše oblast rada lokalne samouprave⁴⁰
- Zakonske barijere proizašle iz legislative koja reguliše oblast građevinskog zemljišta i uređenja prostora, te poljoprivrednog zemljišta⁴¹,
- Zakonske barijere proizašle iz legislative koja reguliše oblast komunalne djelatnosti⁴²,
- Zakonske barijere proizašle iz legislative koja reguliše oblast koncesija i naknada za korištenje prirodnih resursa⁴³,

⁴⁰ Zakon o lokalnoj samoupravi Republike Srpske ("Službeni glasnik RS", broj)

⁴¹ Zakon o građevinskom zemljištu Republike Srpske ("Službeni glasnik RS", broj), Zakon o poljoprivrednom zemljištu Republike Srpske ("Službeni glasnik RS", broj)

⁴² Zakon o komunalnoj djelatnosti Republike Srpske ("Službeni glasnik RS", broj),

⁴³ Zakon o koncesijama Republike Srpske ("Službeni glasnik RS", broj 25/02 i 91/06), Zakon o naknadama za korištenje prirodnih resursa za proizvodnju električne energije ("Službeni glasnik RS", broj 85/03).

- Zakonske barijere proizašle iz legislative koja reguliše oblast raspolaganje imovinom, legislative o prenosu prava raspolaganja imovinom na jedinice lokalne samouprave te legislative koja reguliše oblast privatizacije zgrada, poslovnih prostora i garaža ⁴⁴

Nijedna od navedenih barijera nije za zanemariti ali posebno treba naglasiti nesređenu svojinsku situaciju privrednih subjekata nakon pretvaranja kategorije društvenog i državnog u privatno vlasništvo i nesređeno stanje zemljišnih knjiga te sporost sudskih organa nadležnih za zemljišne knjige i slično, što predstavlja otežavajući faktor kako u procesima dobijanja kredita na bazi kolaterala, tako i svih varijanti regulisanja založnog prava. Takvi imovinsko-pravni propisi onemogućavaju da se na brz i efikasan način dođe do prostora koji bi se koristio u poslovne svrhe bez obzira da li se radi o sticanju vlasništva ili prava zakupa.

Zakonske barijere proizašle iz legislative koja reguliše oblast rada lokalne samouprave

Zakon o lokalnoj samoupravi

Prema važećim propisima u Republici Srpskoj Grad je odgovoran za funkcije koje su mu date u nadležnost, ali istovremeno nije vlasnik imovine koja mu je potrebna za obavljanje tih nadležnosti.

Zakon o lokalnoj samoupravi ("Službeni glasnik RS", 101/04, 42/05 i 118/05) otvorio je proces decentralizacije vlasti u Republici Srpskoj, te je veoma značajno da se putem normativne aktivnosti koja podrazumijeva reformu sektorskog zakonodavstva obezbijedi prenošenje ovlaštenja sa centralnog nivoa vlasti na lokalni nivo u cilju obezbjeđenja ostvarivanja poslova iz samostalnog djelokruga.⁴⁵

Obezbjedenje finansijskih i materijalnih pretpostavki potrebnih za obavljanje funkcija Grada kao jedinice lokalne samouprave, podrazumijeva njegov puni subjektivitet, a isti nije potpun bez imovinskopravne komponente, odnosno bez mogućnosti da Grad bude nosilac prava svojine i drugih imovinskih prava na dobrima koje koristi. Stoga je neophodno izvršiti stvarni prenos imovine na

⁴⁴ Zakon o privremenoj zabrani raspolaganja državnom imovinom Republike Srpske ("Službeni glasnik RS", broj 32/05, 23/06, 100/06, 44/07, 86/07, 113/07 i 64/08).

⁴⁵ Zakonom o lokalnoj samoupravi uređena su neka od osnovnih pitanja koja se odnose na imovinu i finansiranje jedinica lokalne samouprave, s tim da se posebnim zakonima uređuju sva druga pitanja u ovoj oblasti. Tako, članom 63. Zakona propisano je da se sva pokretna i nepokretna imovina, potrebna za izvršavanje obaveznih funkcija jedinica lokalne samouprave, istim dodjeljuje u vlasništvo, a nju između ostalog čine:

objekti komunalne infrastrukture;

poslovni i drugi objekti javnih komunalnih preduzeća, čiji je osnivač jedinica lokalne samouprave, odnosno objekti koji su finansirani iz budžeta jedinice lokalne samouprave ili putem samodoprinosu građana;

druga imovina koju je jedinica lokalne samouprave stekla kao pravni sljednik ustanova i institucija koje su prestale da postoje.

Takođe, Zakonom je bilo predviđeno da se zakoni i drugi propisi usklade sa odredbama ovog zakona u roku od godinu dana od dana njegovog stupanja na snagu (do 26. novembra 2005. godine). Međutim, najvećim dijelom nisu izvršene izmjene ostalih zakona i propisa i njihovo usklađivanje sa Zakonom o lokalnoj samoupravi, naročito ne u oblastima koje je Zakon utvrdio da se obavljaju u okviru samostalnih nadležnosti jedinice lokalne samouprave, gdje se prije svega misli na vršenje imovinsko-pravnih poslova, kao i u oblasti komunalnih djelatnosti.

Grad, potrebne za obavljanje funkcija iz njegove nadležnosti, kao i imovine koja je finansirana i izgrađena iz njegovih sredstva⁴⁶.

Zakonske barijere proizašle iz legislative koja reguliše oblast građevinskog zemljišta i uređenja prostora, te poljoprivrednog zemljišta

Zakon o građevinskom zemljištu Republike Srpske

Zakon o građevinskom zemljištu Republike Srpske ("Službeni glasnik RS", broj 112/06) je uredio ovu oblast na način da konkretno Grad raspolaže gradskim (izgrađenim i neizgrađenim) građevinskim zemljištem⁴⁷ u državnoj svojini na način i pod uslovima predviđenim ovim zakonom i propisima donesenim na osnovu zakona.

Izgradnja naselja gradskog karaktera na gradskom građevinskom zemljištu i ostalom građevinskom zemljištu obavlja se u skladu sa regulacionim planom ili prostorno-planskom i urbanističkom dokumentacijom (do donošenja regulacionog plana) i smatra se da je u opštem interesu.

Grad ima pravo preče kupovine gradskog građevinskog zemljišta⁴⁸, a Skupština Grada može otkupljivati građevinska zemljišta i unositi ih u rezervni fond zemljišta.

Takođe, Grad se stara o uređivanju gradskog građevinskog zemljišta u skladu sa zakonom, a radi obezbjeđenja uslova za realizaciju te nadležnosti, može da osnuje preduzeće ili drugu organizaciju ili da vršenje ovih poslova obezbijedi na drugi način u skladu sa zakonom.

Po osnovu upravljanja i raspolaganja gradskim građevinskim zemljištem, Grad ostvaruje i određene naknade⁴⁹ koje se namjenski troše za uređenje gradskog zemljišta kao i za pokriće troškova izrade prostorno-planske dokumentacije.

Treba naglasiti da je Zakon o građevinskom zemljištu Republike Srpske dao dosta široka ovlašćenja svim jedinicama lokalne samouprave u raspolaganju, uz određena ograničenja, koja su prvenstveno vezana za postupke dokazivanja vlasništva i određivanje jednokratne i trajne naknade za korišćenje zemljišta.

Riječ je o problemima koji su vezani za procedure dokazivanja vlasništva nad parcelama i nadležnosti Republičke uprave za geodetske i imovinsko-pravne poslove. Osim toga prisutna je

⁴⁶ Mada je Zakon o utvrđivanju i prenosu prava raspolaganja imovinom na jedinice lokalne samouprave ("Službeni glasnik RS", broj 70/06) stupio na snagu 01. augusta 2006. godine, do danas nije bilo ozbiljnih pomaka da se obezbijedi njegova implementacija. Međutim, većina predstavnika opština, kao i stručne javnosti smatra da je ovaj zakon velikim dijelom neprovodiv. Prije svega to je rezultat i neusaglašenosti propisa koji tretiraju predmetnu oblast, mada se velikim dijelom postavlja i pitanje osnova za donošenje navedenog zakona i s tim u vezi pitanje ustavnih promjena.

⁴⁷ Prema članu 15. Zakona o građevinskom zemljištu Republike Srpske, neizgrađenim gradskim građevinskim zemljištem u državnoj svojini takođe raspolaže skupština jedinice lokalne samouprave, na način da ga prodaje posredstvom licitacije ili daje u zamjenu fizičkim i pravnim licima, radi izgradnje trajnih građevina u skladu sa regulacionim planom, ili ga daje u zakup radi izgradnje privremenih građevina.

⁴⁸ O prečoj kupovini jedinica lokalne samouprave je dužna da se izjasni u roku od 30 dana od dana podnošenja ponude.

⁴⁹ Prema članu 22. Zakona o građevinskom zemljištu Republike Srpske, naknada za prodato gradsko građevinsko zemljište u državnoj svojini neposrednom pogodbom, naknada za uređenje gradskog građevinskog zemljišta, naknada za prirodne pogodnosti (jednokratna renta) i naknada za trajno korišćenje gradskog građevinskog zemljišta (trajna renta) utvrđuju prema osnovima i mjerilima propisanim ovim zakonom i odlukom skupštine jedinice lokalne samouprave.

praksa da se, na osnovu ranijeg upisa u zemljišne knjige društvene svojine, kao vlasnici nad pojedinim parcelama upisuju zavodi za izgradnju ili neke druge institucije, koje su praktično u ime i za račun jedinica lokalne samouprave raspolagale ovom imovinom za vrijeme bivše SFRJ.

Kao jedan od elemenata kojim se mogu privući strani ulagači, građevinsko zemljište predstavlja značajan resurs svih lokalnih zajednica pa time i Grada ali je sa ovog aspekta i jedan od gorućih problema.

Konkretno, probleme sa građevinskim zemljištem identifikovala je i Administrativna služba Grada. Pokušaji da se riješe pitanja upravljanja gradskim građevinskim zemljištem počeli su kroz unaprijeđenje izdavanja građevinskih dozvola i formiranje Centra za dozvole, na način kako je to opisano u Okviru .

Grad Banja Luka – Upravljanje građevinskim zemljištem - unapređenje procesa izdavanja dozvola

Kao partnerska opština u okviru GAP projekta, Grad Banja Luka je, u skladu sa Programom mjera i aktivnosti Odjeljenja za prostorno uređenje za prevazilaženje problema velikog broja neriješenih predmeta, preduzeo sledeće aktivnosti:

- *Reorganizacija Odjeljenja - formirani su Odsjek za dokumentaciju, Odsjek za urbanizam, Odsjek za građevinske i upotrebne dozvole),*
- *Formiran Centar za dozvole,*
- *Povećan broj zaposlenih radnika.*

U okviru Odsjeka za dokumentaciju vrši se elektronska obrada i praćenje toka dokumenata, formiranje digitalne baze prostorno-planske dokumentacije, te formiranje digitalne baze zakonske i druge regulative koja se nalazi u zajedničkom domenu i dostupna je svim zaposlenima u Odjeljenju.

U saradnji sa Urbanističkim zavodom RS, Grad Banja Luka je napravio Pilot projekat zoning plana za područje Revizije regulacionog plana centralnog područja Grada Banja Luka.

Do septembra 2007. godine, baza podataka prostorno-planske dokumentacije sadrži 64 regulaciona plana u digitalnoj formi, što je procentualno iznosilo oko 45%.

Zatim je uslijedio nastavak započetih aktivnosti u saradnji sa GAP-om, što je podrazumijevalo sledeće:

- *Tehničko unapređenje (hardversko i softversko) i korištenje GIS softvera u procesima planiranja i izdavanja dozvola i njihova integracija u CSC sistem za elektronsko praćenje toka dokumenata*
- *Obuka zaposlenih*
- *Povezivanje mreže eksternih subjekata – Ugovor za pristup DKP potpisan između Republičke uprave za geodetske i imovinsko-pravne poslove i Grada Banja Luka*
- *Otvaranje Centra za dozvole*
- *Pripremanje planske dokumentacije po principu zoninga.*

Do formiranja Centra za dozvole, problemi koji su se javljali u procesu izdavanja dozvola se mogu sumirati na sledeći način:

- *Mali broj zaposlenih na rješavanju predmeta,*
- *Prosječan broj zaprimljenih predmeta godišnje je iznosio 7600,*
- *Broj zahtjeva po referentu je cca 423,*
- *Neusklađenost zakonom regulisanih rokova za obradu zahtjeva i vremena potrebnog za obradu,*
- *Potrebno je previše preliminarne informacije,*
- *Prevelik broj uključenih spoljnih agencija u proceduri ,*
- *Kontradiktorni zahtjevi i uslovi,*
- *Troškovi i naknade nepredvidivi i previsoki,*
- *Neusklađena zakonska regulativa,*
- *Visok stepen subjektivizma u rješavanjima.*

Posljedice ovakvih problema u procesu izdavanja dozvola su sledeće:

- *Odustajanje investitora od gradnje,*
- *Povećana bespravna gradnja,*
- *Nepredvidive investicije,*
- *Neplanski urbani razvoj u oblasti infrastrukture,*
- *Narušen javni interes ishitrenim odlukama,*

- *Narušavanje kvaliteta prirodnih resursa,*
- *Izgubljeni budžetski prihodi,*
- *Nepovjerenje građana.*

Formiranjem Centra za dozvole nastojala se unaprijediti efikasnost u procesu izdavanja dozvola, kroz veću efikasnost u procesima, eliminisanje nepotrebnih i dupliranih aktivnosti, efikasniju razmjenu podataka i posljedično stvaranje podsticajnog ambijenta za investiranje. Centar za dozvole je otvoren 9. maja 2007. godine.

Reorganizacijom odjeljenja, instaliranjem GIS softvera i digitalizacijom podataka, došlo se do znatne uštede vremena u procesu rada i finansijskih sredstava. Poboljšanja u upravljanju i praćenju predmeta su konkretno vezana za sledeće:

1. Smanjenje prosječnog broja radnih sati koja se utroše za obradu predmeta

Prethodno stanje (prosječno vrijeme utrošeno na rješavanje zahtjeva u Odjeljenju za prostorno uređenje metodom slučajnog uzorka): 131 DAN

Rješenje o urbanističkoj saglasnosti:

- *Investitor pravno lice – 94 dana,*
- *Investitor fizičko lice – 112 dana*

Rješenje o odobrenju za građenje:

- *Investitor pravno lice – 83 dana*
- *Investitor fizičko lice:*
 - *Riješeni imovinsko pravni odnosi – 30 dana*
 - *Vršen prekid zbog rješavanja imovinsko-pravnih odnosa – 435 dana*

2. Smanjenje prosječnog broja radnih dana u kojima predmet čeka na obradu

U periodu od 01.01.2007. do 31.03.2007. godine procenat riješenosti predmeta je iznosio 87.75% (u tom tromjesečju je ukupno zaprimljen 1951 predmet, a riješeno je 1712), dok je u periodu 01.04.2007. – 30.06.2007. godine ostvaren procenat riješenosti od 124.30% (odnosno, u tom tromjesečju je zaprimljeno 2228 predmeta, a riješeno 2762 predmeta. Drugim riječima, pored svih zaprimljenih iz tog tromjesečja, riješen je i dio zaprimljenih a neriješenih predmeta iz ranijeg perioda).

3. Smanjenje prosječnog broja radnih dana za građane u prikupljanju neophodnih priloga uz zahtjev.

Prethodno stanje: da bi pribavili obavezne priloge uz zahtjev (Vodovod, Toplana, Telekom Srpske, Ministarstvo unutrašnjih poslova/CJB Banja Luka, Elektrokrajina) građanima je bio minimalno potreban:

- *61 radni dan*
- *Prosječno 441.30 KM plus troškovi posjeta tim institucijama dok se pribavi 5 saglasnosti*
- *Dodatnih 12 priloga da bi građani kompletirali zahtjev za dozvolu.*

Izvor:

Kreiranje i uvođenje modela raspolaganja i vlasništva nad lokalnim resursima, Ekonomski institut a.d. Banja Luka, novembar 2007. godine

Na primjeru Grada se vidi da je potencijanom investitoru potrebno prosječno 30 dana za dobijanje rješenja o odobrenju za građenje, u slučaju da su imovinsko-pravni odnosi na konkretnoj parceli (ili parcelama) riješeni i raščišćeni. U slučaju da imovinsko-pravni odnosi nisu riješeni, za isto rješenje potencijalnom investitoru je potrebno 435 dana.

Može se reći da je dati primjer Grada jedan od pozitivnih primjera suočavanja opštinskih službi sa problemima koji se ukazuju. Međutim, očigledno je da imovinsko-pravni odnosi predstavljaju glavni problem svih opština u raspolaganju i upravljanju građevinskim zemljištem.

Jedno od mogućih rješenja ovog problema je formiranje Direkcije za zemljište kojoj bi se dala u nadležnost ova vrlo zahtjevna oblast.

Zakon o poljoprivrednom zemljištu

Zakonom o poljoprivrednom zemljištu ("Službeni glasnik RS", broj 93/06 i 86/07) utvrđeno je da je poljoprivredno zemljište prirodno bogatstvo i dobro od opšteg interesa u Republici Srpskoj koje se koristi za poljoprivrednu proizvodnju i ne može se koristiti u druge svrhe, osim u slučajevima i pod uslovima utvrđenim ovim zakonom.

To znači da Grad kao jedinica lokalne samouprave ne može utvrđivati opšti interes niti može svojim odlukama oslobađati od plaćanja dijela naknade koji njima pripada.

Takođe treba naglasiti da ako Grad, poljoprivredno zemljište kome je planskim aktom određena druga namjena, odnosno koje je proglašeno građevinskim – prodaja ili na drugi način dodjeljuje korisnicima kao građevinsko, obavezan je prije toga da plati naknadu za promjenu namjene⁵⁰.

Sredstva od naplaćene naknade mogu se koristiti samo za osposobljavanje za poljoprivrednu proizvodnju drugog neplodnog zemljišta ili melioracije poljoprivrednog zemljišta slabijeg kvaliteta, za izradu osnova zaštite, uređenja i korišćenja poljoprivrednog zemljišta, ispitivanje plodnosti poljoprivrednog zemljišta kod poljoprivrednih domaćinstava prema programukojeg sačinjava Grad, kao i za podsticanje integralne i organske proizvodnje.

Sa druge strane, dodjela poljoprivrednog zemljišta na korišćenje po osnovu koncesije vrši se u skladu sa Zakonom o koncesijama Republike Srpske i Pravilima Komisije za koncesije⁵¹.

Kada su u pitanju pašnjaci nad kojim pravo upravljanja pripada Gradu, trebalo bi Zakonom o koncesijama predvidjeti da za pašnjake koncesiju dodjeljuju jedinice lokalne samouprave, uz iste nadležnosti Komisije za koncesije Republike Srpske i istu proceduru koja važi za ostalo poljoprivredno zemlji

Zakonske barijere proizašle iz legislative koja reguliše oblast komunalne djelatnosti

Zakon o komunalnim djelatnostima

Zakon o komunalnim djelatnostima ("Službeni glasnik RS", broj 11/95, 18/95 i 51/02) utvrđuje komunalne djelatnosti koje su od posebnog društvenog interesa, način obezbjeđivanja posebnog društvenog interesa, organizaciju obavljanja komunalnih djelatnosti i način njihovog finansiranja. Pri tome se razlikuju djelatnosti individualne od djelatnosti zajedničke komunalne potrošnje.

⁵⁰ Visinu ove naknade utvrđuje nadležni organ jedinice lokalne samouprave u postupku po zahtjevu korisnika, odnosno investitora za izdavanje poljoprivredne saglasnosti.

Naplaćena naknada po osnovu promjene namjene poljoprivrednog zemljišta u nepoljoprivredne svrhe usmjerava se u odnosu 30% u budžet Republike Srpske, a 70% u budžet opštine na čijem se području nalazi zemljište. U istom omjeru dijele se sredstva ostvarena po osnovu zakupnine za zemljište u svojini Republike, odnosno sredstva ostvarena prodajom tog zemljišta. Sredstva od naknade za korišćenje pašnjaka po osnovu ispaše stoke pripadaju jedinici lokalne samouprave na čijoj se teritoriji nalazi pašnjak.

⁵¹ Vlada Republike Srpske, posredstvom koncesije, donosi odluku o dodjeli poljoprivrednog zemljišta pravnom licu na korišćenje. Ova odredba može da izazove nesuglasice lokalnog i entitetskog nivoa vlasti, kada su u pitanju pašnjaci, budući da pravo upravljanja pripada jedinicama lokalne samouprave.

Za obavljanje komunalnih djelatnosti i drugih djelatnosti od javnog interesa, Grad može osnovati javno komunalno preduzeće⁵² ili ih povjeriti drugim preduzećima, kojima je dužan dati na upravljanje i održavanje komunalne objekte i uređaje individualne i zajedničke komunalne potrošnje.

Sredstva za obavljanje komunalnih djelatnosti individualne komunalne potrošnje obezbjeđuju se iz cijene komunalnih usluga, a sredstva za obavljanje komunalnih djelatnosti zajedničke komunalne potrošnje obezbjeđuju se iz: komunalne naknade, dijela naknade za korišćenje dobara od opšteg interesa, dijela poreza na imovinu i prihoda od imovine, dijela poreza na promet nepokretnosti, dijela poreza na naslijeđe i poklon, dijela boravišne takse i drugih sredstava.

Jedinice lokalne samouprave u Republici Srpskoj imaju dosta velike ingerencije po Zakonu o komunalnim djelatnostima, ali njihovu realizaciju ometaju odredbe drugih zakona, naročito Zakona o privatizaciji državnog kapitala u preduzećima. Problem je proizašao iz činjenice da su komunalna preduzeća u Republici Srpskoj osnovale jedinice lokalne samouprave, a u postupku privatizacije državnog kapitala ova preduzeća su, u najvećoj mjeri, transformisana i sad su organizovana kao javna komunalna preduzeća-akcionarska društva, kojima upravlja Vlada Republike Srpske.

Takođe, ovaj zakon je u sukobu sa Zakonom o koncesijama, a za lokalne zajednice, a time i za Grad bi bilo mnogo bolje kada bi se Zakon o koncesijama uskladio sa ovim zakonom i kada bi jedinice lokalne samouprave odnosno Grad imali izvorno zakonsko pravo da daju koncesije bar na komunalnu infrastrukturu.

Zakonske barijere proizašle iz legislative koja reguliše oblast koncesija i naknada za korištenje prirodnih resursa

Zakon o koncesijama Republike Srpske

Ovim zakonom utvrđuju se uslovi pod kojim se domaćim i stranim pravnim licima mogu dodeljivati koncesije⁵³ za obezbjeđivanje infrastrukture i usluga, te istraživanje, eksploataciju prirodnih resursa, finansiranje, projektovanje, izgradnju, obnovu, održavanje i/ili rukovođenje radom te infrastrukture i svih za nju vezanih objekata i uređaja u oblastima koje su u ustavnoj nadležnosti Republike Srpske.

Odluku o dodjeli koncesije donosi Vlada Republike Srpske, na osnovu koje Vlada Republike Srpske, odnosno, po njenom ovlašćenju nadležno ministarstvo, i/ili organ lokalne uprave i/ili javno preduzeće koje vrši upravljanje predmetom koncesije zaključuje ugovor o koncesiji.

Očigledno je da Zakon o koncesijama samo daje mogućnost Vladi Republike Srpske da kao koncedenta odredi organ Grada, što je na prostorima Republike Srpske, u pravilu, pitanje političkih odnosa lokalnog i republičkog nivoa vlasti.

⁵² Odlukom o osnivanju javnog preduzeća skupština jedinice lokalne samouprave bliže određuje djelatnost koju obavlja javno preduzeće, uslove pod kojima se vrši proizvodnja i promet proizvoda, odnosno obavljanje usluga, prava i obaveze osnivača u upravljanju javnim preduzećem, način obrazovanja cijena proizvoda i usluga, kao i uslovi pod kojim javno preduzeće može povjeriti obavljanje komunalnih djelatnosti drugom preduzeću.

⁵³ U uporednom pravu koncesije se najčešće definišu kao pravni odnos između države, koncedenta i pravnog ili fizičkog lica, koncesionara, u kome država ustupa pravnom ili fizičkom licu pravo korišćenja prirodnog bogatstva ili dobra u opštoj upotrebi ili vršenje javne službe uz određenu naknadu. Najčešće se daje u rudarstvu, poljoprivredi, šumarstvu, saobraćaju, snabdijevanju energijom, komunalnim službama.

Smatra se da su najpogodnije oblasti za koncesije infrastrukturni sektori koji imaju karakter prirodnih monopola kao što su putevi, željeznička infrastruktura, distribucija vode, distribucija električne energije, gasa i slično.

Činjenica je da su i strane direktne investicije povezane sa poslovima koji su bazirani na mogućnostima korištenja prirodnih resursa, te da inostrane kompanije investiraju u kupovinu preduzeća koja proizvode na bazi raspoloživih prirodnih resursa (rude, metali, šumsko bogatstvo, nafta) sa kojima jedna država raspolaže. S tim u vezi postavlja se pitanje koje je poslove efikasnije i jeftinije prepustiti jedinicama lokalne samouprave odnosno Gradu, odnosno decentralizovati.

Na osnovu Dokumenta o politici dodjele koncesija delegirani su privredni sektori i industrijske grane pogodne za dodjelu koncesija domaćim i stranim licima. U realizaciji su projekti elektroenergetskog, mineralno-sirovinskog i poljoprivrednog karaktera. Poljoprivreda u privrednom razvoju Republike Srpske zauzima vodeće mjesto ispred svih ostalih sektora privrede.

U oblasti energetskeg sektora utvrđeno je da male hidroelektrane najmanje ugrožavaju životnu sredinu, te da je veliki broj lokacija za izgradnju malih hidroelektrana na području nerazvijenih opština. Kroz dodatne koncesije u oblasti korištenja mineralnih sirovina, izgradnje malih hidroelektrana, kao i koncesije u oblasti poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva naglašeni su potencijalni investitori za investiranje u energetske sektor.

Kada je u pitanju saobraćaj, otvara se pitanje saobraćajne infrastrukture za koju je generalno data sljedeća ocjena stepena razvijenosti i stanja: svi vidovi saobraćajne infrastrukture su bili oštećeni, a neki su bili duži period van funkcije; saobraćajna mreža nije u potpunosti izgrađena i na nekim dionicama se ne pruža adekvatan nivo usluga; domaća tehnika, tehnologija i sistem upravljanja su na nižem nivou u odnosu na prosjek zemalja u EU, kao i dijela zemalja iz regiona; stepen bezbjednosti saobraćaja je među najnižim u Evropi, velikim dijelom zbog zastarjelosti i tehničke istrošenosti prevoznih sredstava i infrastrukture. Takođe je istaknuto da problem nije samo u investiranju, već i u restrukturisanju, harmonizaciji regulative i obezbjeđenju minimalnog kvaliteta transportnih usluga, koje nisu u skladu sa standardima zemalja EU.

U oblasti rudarstva utvrđeno je da rudarska preduzeća koja se bave eksploatacijom mineralnih sirovina, treba da se više angažuju oko regulisanja koncesija i na istraživanju mineralnih sirovina. Time bi Republika Srpska dobila sredstva koncesione naknade, a preduzeća bi, postupkom dobijanja koncesije, definisala svoje stanje na pravnim osnovama.

U vezi navedenog postavlja se i pitanje prenosa određenih ovlaštenja na Grad u pogledu dodjele koncesija za određene oblasti.

U oblasti turizma posebno je naglašena potreba razvijanja eko-turizama i investiranja u isti, s obzirom da taj vid turizma ne zahtijeva posebnu infrastrukturu, a u saglasnošću je sa svjetskim trendom očuvanja životne sredine.

Zakon o naknadama za korišćenje prirodnih resursa u svrhu proizvodnje električne energije

Prema ovom zakonu, sredstva ostvarena od naknada za korištenja hidroakumulacionih objekata izgrađenih na zauzetom zemljištu, u svrhu proizvodnje električne energije u

hidroelektranama i korištenje prirodnih neobnovljivih resursa (ugalj), u svrhu proizvodnje električne energije u termoelektranama, predstavljaju prihod jedinica lokalne samouprave⁵⁴.

Jačanje materijalne osnove Grada u ovom slučaju vezana je za maksimalno korišćenje prirodnih resursa za proizvodnju električne energije, u okvirima koje definišu komercijalni potencijal i standardi zaštite životne sredine.

Međutim, u praksi loklanih zajednica pojavljuje se problem, a koji je vezan za primjenu ovog zakona. Primjer za navedeno je opština Gacko. Naime, lokalni prirodni resurs je odavno u upotrebi i na račun opštine redovno se uplaćuju odgovarajuća sredstva po osnovu iskorištavanja ovog lokalnog resursa. Međutim, uočeni problem je potpuno drugačije prirode, odnosno svodi se na dilemu kako iskoristiti prikupljena sredstva za vlastiti razvoj, imajući u vidu postojeću zakonsku regulativu.

Ključna dilema prethodnog primjera je da li se infrastruktura tretira kao "privredni kapacitet", odnosno da li je ona funkciji privrednog razvoja ili ne. Infrastruktura sigurno čini veoma važan faktor lokalnog razvoja, i o tome je bilo govora i ranije. Ono što je interesantno za prethodni primjer je da problem nedostatka sredstava nije uvijek slučaj.

U opštini Gacko sredstva postoje, gomilaju se godinama, ali je problem postojećeg zakonskog okvira uspostavljenog za trošenje tih sredstava. S jedne strane, nema izgrađene adekvatne infrastrukture, dok s druge strane, postoje sredstva za stimulisanje razvoja koja se ne mogu plasirati usljed nedostatka tražnje za njima. Tražnje za tim sredstvima nema, između ostalog, i zato što nema izgrađene kvalitetne infrastrukture, kao jednog od osnovnih preduslova za razvoj.

Zakonske barijere proizašle iz legislative koja reguliše oblast raspolaganje imovinom, legislative o prenosu prava raspolaganja imovinom na jedinice lokalne samouprave te legislative koja reguliše oblast privatizacije zgrada, poslovnih prostora i garaža

Zakon o privremenoj zabrani raspolaganja državnom imovinom

Visoki predstavnik za BiH nametnuo je ovaj zakon sa namjerom da zabrani direktni ili indirektni prenos vlasništva nad nepokretnom imovinom koja pripada državi Bosni i Hercegovini na osnovu međunarodnog Sporazuma o pitanjima sukcesije, koji su 29. juna 2001. godine potpisale države Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija, Slovenija i Savezna Republika Jugoslavija, kao i nepokretnom imovinom na kojoj je pravo raspolaganja i upravljanja imala bivša Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina do 31. decembra 1991. godine, a koja se na dan donošenja Zakona smatra vlasništvom ili posjedom bilo kojeg nivoa vlasti ili javne organizacije ili organa u Republici Srpskoj.

⁵⁴ Navedeni prihod je namjenski i koristi se za:

istraživanje i izgradnju alternativnih privrednih kapaciteta putem stimulativnog kreditiranja u skladu sa planom i programom razvoja koji usvaja skupština opštine, a najmanje 70% od ukupnih sredstava koja se uplate po ovom osnovu;

izgradnju primarnih infrastrukturnih objekata (vodovodi, kanalizacija, toplovodi, lokalni putevi i sl.) koji su u funkciji privrednog razvoja i zapošljavanja i

kontrolu zaštite životne sredine (ekologija).

Otkad je donesen (2003. godine), ovaj zakon sprečava sve jedinice lokalne samouprave pa time i Grad da adekvatno planiraju prostorni razvoj i uređenje zemljišta, budući da se respektabilne površine objekata i zemljišta svrstavaju u ovu kategoriju nekretnina.

Zakon o utvrđivanju i prenosu prava raspolaganja imovinom na jedinice lokalne samouprave

Ovim zakonom utvrđuje se imovina jedinice lokalne samouprave, prenos imovine u državnu svojini na jedinice lokalne samouprave, upis imovine u javne registre o evidenciji na nekretninama, preuzimanje i predaja u posjed jedinici lokalne samouprave, a radi izvršavanja osnovnih funkcija jedinice lokalne samouprave.

Prednost ovog zakona je, što po prvi put od pretvaranja društvene u državnu svojinu, pokušava da definiše pravo jedinica lokalne samouprave da izvorno raspolažu navedenom imovinom.

Ključni nedostatak ovog zakona je što ne definiše pravo vlasništva nad preduzećima u čijim bilansima se nalazi navedena imovina, tako da se kao vlasnik akcijskog kapitala koji nije privatizovan (u pravilu 65% ukupnog kapitala preduzeća) i dalje pojavljuje Republika Srpska, a ne opština/grad.

Konkretno, posljedica navedenog je da se stiče utisak da zakonodavac nije vodio dovoljno računa o činjenici da se veliki dio navedene imovine ne nalazi u vlasništvu Republike Srpske, već u vlasništvu pojedinih preduzeća i ustanova, pa je samim tim upitna mogućnost provođenja ovog zakona u dijelu prenosa imovine na Grad od strane sudova po službenoj dužnosti.

Zakon o privatizaciji poslovnih zgrada, poslovnih prostorija i garaža u državnoj svojini

Ovim zakonom ("Službeni glasnik RS", broj 3/05) uređuju se uslovi i način privatizacije poslovnih zgrada, poslovnih prostorija i garaža (nekretnina)⁵⁵ u državnoj svojini.

Na prvi pogled reklo bi se da jedinice lokalne samouprave igraju važnu ulogu u prodaji navedenih nekretnina i raspodjeli ostvarenih prihoda po tom osnovu.

U praksi, međutim, nije tako.

Prodaja je u potpunosti centralizovana i svedena na republički nivo vlasti, a Zakon vrlo precizno određuje namjenu sredstava po osnovu prodaje ovih nekretnina, tako da Gradu samo preostaje da sačini program utroška sredstava koja su dosta limitirana. Nelogično je da se od Grada kao jedinice lokalne samouprave oduzme imovina (garaže i poslovni prostori), da se u potpunosti isključe iz odlučivanja o raspolaganju tom imovinom i da mu se, nakon prodaje, prenese samo jedan dio ostvarenih prihoda.

Situacija u tom pogledu nije puno bolja ni nakon donošenja Zakona o izmjenama i dopunama zakona o privatizaciji državnih stanova („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj:70/06). Naprotiv, stiče se utisak da su jedinice lokalne samouprave ovim izmjenama dobile više obaveza, a manje

⁵⁵ Nekretninama se smatraju, u smislu ovog zakona, nekretnine koje su po zakonu prešle iz društvene u državnu svojinu, kao i nekretnine koje su nakon 25. aprila 1993. godine stečene državnim kapitalom, ako:

1. se na dan stupanja na snagu ovog zakona ne koriste neposredno za potrebe nosioca prava raspolaganja, niti su potrebne nosiocu prava raspolaganja za ostvarivanje njegovih funkcija, utvrđenih zakonom ili drugim opštim aktom donesenim na osnovu zakona;
2. ne podliježu privatizaciji državnog kapitala u preduzećima i bankama po posebnom zakonu;
3. ne podliježu restituciji po posebnom zakonu.

prava⁵⁶. Istovremeno, konkretno Grad ali i sve ostale jedinice lokalne samouprave su dužni riješiti radno-pravni status radnika zaposlenih u samoupravnim interesnim zajednicama prema propisima o radnim odnosima, u roku od 90 dana od dana stupanja na snagu ovog zakona.

10.4.2. Administrativno-pravne prepreke

Pod administrativno-pravnim preprekama smatraju se one prepreke koje limitiraju uspješnost osnivanja, funkcionisanja ili razvoja MSP, a dolaze iz makro okruženja. One će biti posmatrane sa aspekta MSP u Gradu uključujući i oblast zanatsko-preduzetničke djelatnosti. Među najvažnije administrativno-pravne prepreke mogu se navesti sljedeće:

Nedovoljno uređena legislativa za MSP;

Legislativa u Republici Srpskoj i BiH u cjelini, u njoj osnovi i sa aspekta primjene predstavlja složeno područje. Mada je do sada usvojen znatan broj zakona oni se slabo sprovode u praksi na raznim nivoima, a naročito tamo gdje bi se trebali primjenjivati u korist privrednih subjekata. S druge strane, primjena novih zakonskih propisa predstavlja snažna troškovna opterećenja za male privredne subjekte isto kao da se radi o velikim kompanijama.

Neizgrađenost centralnog registra vlasnika računa u bankama;

Nedostatak centralnog registra negativno se odražava na poslovne principe i procedure svih preduzeća pa samim tim i na MSP, a koja svoje poslovanje zasnivaju na savremenoj strategiji poslovanja.

Neefikasnost administracije u procesima registracije;

U proteklom periodu administrativno-pravne procedure osnivanja i registracije preduzeća predstavljale su jednu od najtežih i uz to vrlo skupih barijera. One su bile daleko od prakse zemalja sa efikasnim administrativno-pravnim sistemom, gdje se pridaje posebna pažnja brzom i jeftinom registrovanju preduzeća. To je sasvim razumljivo s obzirom da svako kašnjenje i otezanje šteti državi i preduzetnicima.

Prema izvještaju Doing Business 2008 Bosnia and Herzegovina, da bi se registrovalo preduzeće u Bosni i Hercegovini potrebno je u prosjeku 54 dana, a troškovi su se kretali do 2.000 KM. U Republici Srpskoj situacija je nešto povoljnija. Registracija preduzeća u prosjeku traje oko 30 dana, a troškovi u prosjeku iznose oko 1.600 KM.

Konkretno, registrovanje preduzeća u Republici Srpskoj se odvija kroz sedam ključnih koraka i to:

- Pripremne aktivnosti vezane za registraciju preduzeća,
- Aktivnosti vezane za Osnovni sud,
- Aktivnosti vezane za lokalne organe uprave,
- Aktivnosti vezane za Republički zavod za statistiku Republike Srpske (u daljem tekstu RZS),
- Aktivnosti vezane za organe uprave na entitetskom i BiH nivou,

⁵⁶ Na ovakav zaključak upućuju odredbe člana 11. navedenog Zakona, prema kojem grad, odnosno opština preuzima sredstva, prava i obaveze dosadašnjih samoupravnih interesnih zajednica u stambenoj oblasti, osnovanih na njihovom području, ukoliko to nije već riješeno na drugi način.

- Aktivnosti vezane za komercijalne banke,
- Aktivnosti vezane za fondove Republike Srpske.

Detaljan prikaz aktivnosti po gore navedenih 7 koraka je data u Prilogu 9.

Zakonska regulativa i način osnivanja, oporezivanja i izvještavanja zanatsko preduzetničkih radnji je nešto drugačija.

Suštinske razlike između preduzeća i radnje su u načinu registracije; radnje se registruju u Gradu, a preduzeće u sudu.

Prema pravnom obliku radnja je fizičko lice, a preduzeće je pravno lice. Preduzetnik-vlasnik radnje za obaveze stvorene u poslovanju odgovara cjelokupnom vlastitom imovinom, a preduzetnik-osnivač preduzeća za obaveze odgovara imovinom koju je unio u preduzeće tj. osnivačkim ulogom.

Dobijanje dozvole za rad radnje traje do 7 dana, dok je kod preduzeća taj period do 30 dana.

Što se tiče dostavljanja finansijskih izvještaja i radnja i preduzeće su obavezna izraditi iste, s tim da radnja sačinjava skraćeni bilans.

Mali preduzetnik nema obavezu finansijskog izvještavanja, tj. on vodi samo knjigu prometa.

Razlike su evidentne i kod dobijanja kredita od komercijalnih banaka gdje radnje garantuju svojom imovinom osnivača da će vratiti kredit, a pravna lica samo imovinom pravnog lica, do visine osnivačkog uloga.

Za dobijanje kredita kod IRB-a pored preduzeća mogu aplicirati i radnje što je veoma značajno (kreditna linija za preduzetnike i kreditna linija za početne poslovne aktivnosti). Radnje nisu obavezne dostavljati izvještaje Republičkom zavodu za statistiku i APIF-u.

Konkretno, osnivanje, uslovi i načini obavljanja djelatnosti zanatsko-preduzetničkih radnji uređeno je Zakonom o zanatsko-preduzetničkoj djelatnosti.⁵⁷ U smislu ovog zakona, preduzetnik je fizičko lice koje u svoje ime i za svoj račun obavlja djelatnost radi sticanja dobiti.

Proces registracije poslovne djelatnosti se vrši kod nadležnog organa Grada, koji vodi i registar zanatsko preduzetničkih radnji.

Detaljan prikaz registracije zanatsko-preduzetničke djelatnosti te procesa oporezivanja koji se na iste primjenjuje je dat u Prilogu 10 .

Siromaštvo mjera za podsticaj razvoja MSP i mjera za ohrabrivanje preduzetništva na širem planu:

Stabilno makroekonomsko okruženje uvijek omogućuje da preduzetnici prepoznaju i osjete podržavajuće institucionalne okvire u podsticanju svake vrste poslovnog preduzetništva, naročito tamo gdje se manifestuje relativno bliska uzročno posljedična povezanost ekonomske politike, obrazovanja, kulture itd. Ovi okviri mogu ohrabriti ili obeshrabriti preduzetnike koji ulaze u biznis ili se već nalaze u njemu.

⁵⁷ Zakon o zanatsko preduzetničkoj djelatnosti „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 72/07 - prečišćeni tekst).

na žalost, preduzetnici još uvijek ne prepoznaju takve manifestacije, ali unazad nekoliko godina ima pomaka u nastojanju da tuđe najbolje prakse u razvoju malog preduzetništva posluže kao primjer za odnos domaćih institucionalnih faktora prema MSP i preduzetništvu.

Nedovoljno izgrađena institucionalna struktura važna za MSP;

Po ovom pitanju Republika Srpska se nalazi na pola puta do konačnog cilja. Na nivou Republike Srpske, formirana je RARS te u okviru Ministarstva privrede, energetike i razvoja formiran Resor za mala i srednja preduzeća i proizvodno zanatstvo, a na nivou Grada je formirane CIDEA koja se, kao i institucije na nivou entiteta nalaze u fazi jačanja i treba da omogući razvoj mreže ostalih neophodnih institucija za MSP. Takođe, formiran je Garantni fond na nivou Grada, ali ne i na nivou Republike Srpske. U završnoj fazi je otvaranje Tehnološkog biznis parka u Ramićima. Zemlje u okruženju imaju cijela ministarstva posvećena preduzetništvu i maloj privredi, što nije slučaj u Republici Srpskoj.

Neizgrađen koncept otklanjanja ili minimiziranja faktora visokog poslovnog rizika za strane ulagače;

Strani potencijalni ulagači oklijevaju sa ulaganjem u biznis u Gradu jer imaju osjećaj nesigurnosti za imovinu ili osjećaj za poslovne neuspjehe zbog pritiska, nelojalne konkurencije, sive ekonomije ili zbog nečinjenja institucija vlasti u njihovu korist kada to zatreba. Iz tih razloga izostaje finansiranje projekata kako po modelu venture kapitala, tako po modelu tzv. „angel“ investitora ili drugih vidova investiranja.

Sporost sudskih izvršnih organa;

Sudski izvršni organi su nefikasni i spori u sektoru poslovnih procesa i sporova, tako da izvršenja potraživanja i zaštite prava kupaca u cjelini skoro i ne postoje.

10.4.3. *Ekonomske prepreke*

Ekonomski faktori su veoma značajni za pojavu, rad i razvoj MSP, a istovremeno značajni uzroci nastajanja kriza u preduzećima. Na njih veoma brzo utiču nekvalitetni faktori poslovanja koji dolaze iz okruženja. Jedan od primjera takvih faktora je otežan pristup dodatnom kapitalu za obrtna sredstva, da bi sanirali poteškoće u poslovanju.

Glavni eksterni aspekti ekonomskih prepreka su:

Ograničene mogućnosti finansijskog tržišta;

Finansijsko tržište u Republici Srpskoj je nedovoljno razvijeno i neefikasno u ispunjavanju funkcije finansiranja start-up biznisa i poslovnog funkcionisanja MSP.

Zbog toga su ona u većini slučajeva upućena na interne vidove finansiranja svog razvoja ili prisiljena da prihvate skupe kratkoročne kredite. Nerazvijeno finansijsko tržište ogleda se i u nepostojanju dugoročnih izvora kreditiranja.

Berza u Banjoj Luci je još uvijek finansijski i organizaciono slaba u smislu stvaranja mogućnosti dodatnog mobiliziranja kapitala.

- Nedovoljan efekat međunarodnih finansijskih institucija i programa kreditiranja malih i srednjih preduzeća i preduzetništva kod komercijalnih banaka;

Međunarodne finansijske institucije igraju izuzetno važnu ulogu pokretača i implementatora ukupnog finansijskog mehanizma. Kada se radi o MSP, njihov doprinos je nedovoljan zbog izuzetno visokih kamata i strogih procedura.

Posebne kreditne linije, koje je u proteklom periodu plasirala Svjetska banka, putem raznih komercijalnih banaka i mikrokreditnih organizacija, u izvjesnoj mjeri su ojačale portfolio privatnih preduzeća i ohrabrile preduzetničke poduhvate i samozapošljavanje, ali je rezultat neadekvatan ciljevima upravo iz napomenutih otežavajućih okolnosti.

Kreditni potencijal komercijalnih banaka je na relativno povoljnom nivou s obzirom na veličinu finansijskog tržišta Republike Srpske, ali strategija njihovog odnosa prema MSP je nezadovoljavajuća. One još uvijek potenciraju segment stanovništva i krajnje potrošnje na štetu poslovne ekonomije u cjelini i posebno na štetu malih preduzeća i prije svega onih koje trebaju inicijalni kapital za start-up fazu. Pored toga, konsalting banaka ka MSP je na niskom nivou i svodi se na globalan odnos u kojem su promotivne aktivnosti banke u prvom planu.

- Mikrokreditni sektor;

Mikrokreditne organizacije su uspostavljene za finansiranje start-up biznisa ili za sufinansiranje već postojećih MSP.

Međutim, njihovo poslovanje prati niz nepovoljnih efekata za preduzetnike i MSP, a najizraženiji su:

problem skupog kapitala što je kontraproduktivno u odnosu na njihovu misiju (kamatna stopa se kreće od 12 do 18% na godišnjem nivou, a provizija od 1 do 2%)

nepovoljna struktura kredita (u prosjeku kreditno su podržavani: trgovačka djelatnost sa cca. 40%, usluge 28 %, poljoprivreda sa 10 %, proizvodnja sa 8 % i ostala zanimanja sa 14 %),

postojanja limita utvrđenog postojećim Zakonom o mikrokreditnim organizacijama, prema kojem odobreni iznos kredita jednom dužniku ne može preći 50.000 KM, a ako se radi o prvom kreditu odobreni iznos ne može preći 5.000 KM i u tom slučaju rok otplate je do 18 mjeseci.

- Fiskalna opterećenja;

Poreski sistem u Republici Srpskoj i BiH, još uvijek je fiskalnog karaktera i ima, kao prioritetan cilj, prikupljanje sredstava za funkcionisanje državnog administrativnog aparata.

Nivo direktnih i indirektnih poreza je prevelik, poreska administracija je neefikasna i skupa, prisutno je višestruko oporezivanje, tako da se može govoriti o, po biznis, zaista nepovoljnom poreskom okruženju. Poreski teret pod kojim posluju MSP je toliko velik, da preduzeća, ukoliko žele da budu konkurentna, dovodi u situaciju da moraju ili smanjiti troškove svojih proizvoda odnosno usluga, ili im povećati cijenu. Oboje je u ovakvom poslovnom okruženju gotovo nemoguće, pa se visoki porezi, zajedno sa velikim troškovima osnivanja preduzeća, pojavljuju kao jedan od osnovnih uzroka sive ekonomije, koja u BiH po procjenama Evropske komisije i Svjetske banke iznosi između 36% i 40%.

Preduzeća koja posluju u neformalnom sektoru, smanjuju ukupnu poresku osnovicu i istovremeno prebacuju poreski teret na ona preduzeća koja posluju u legalnim okvirima. Nelojalna konkurencija, dakle, predstavlja veliku prepreku pokretanju domaće proizvodnje i povećanju zaposlenosti.

MSP vide poreske obaveze kao troškove, pa ako ocijene da su troškovi preveliki, odnosno da ne omogućavaju razuman iznos dobiti, nastoje da te troškove eliminišu tako što svoju djelatnost vrše u neformalnom sektoru. Velika poreska opterećenja su kontraproduktivna i za državu, koja kreira poresku politiku, ako izazivaju značajnu eroziju poreske osnovice.

Smanjenje poreskih stopa uz povećanje efikasnosti poreske administracije i smanjenje korupcije, može da dovede do povećanja ukupne poreske osnovice u nacionalnoj ekonomiji i na kraju do povećanja poreskih prihoda.

Stabilan i jednostavan poreski sistem, od velike je važnosti i stranim investitorima, posebno u okruženju sa velikim političkim i institucionalnim rizicima.

🔴 Tržišna usmjerenost MSP;

MSP u Gradu su u velikoj mjeri orjentisana na lokalno i bliža regionalna tržišta. Prema procjenama urađenim na nivou Republike Srpske njih oko 73% u Republici Srpskoj je orjentisano na lokalna tržišta, a 27% na tržišta cijele BiH, i tržište ostatka bivših jugoslovenskih republika i drugih zemalja iz bližeg susjedstva.

Osnovni uzrok ovakve tržišne usmjerenosti je njihova niska konkurentnost koja nastaje iz više razloga. Osnovni razlozi su menadžerske i marketinške sposobnosti vlasnika preduzeća za sektor spoljnotrgovinskog poslovanja, kao i skroman obim kapitala koji je potreban za unapređivanje procesa proizvodnje, kvaliteta proizvoda. Uz navedene probleme moramo ubrojati nedostatak podrške izvozu od strane države i njenih institucija.

🔴 Nedostatak velikih preduzeća kao važnog oslonca MSP;

U Gradu je razgrađena je i devastirana cjelokupna prijeratna privredna struktura, kako tehnološki, tako ekonomski i kadrovski, osim izvjesnog broja javnih preduzeća.

Još uvijek nije izgrađena nova, a pogotovo ne savremena privredna struktura. Velika preduzeća kao nosioci razvoja su nestala, a na njihovim osnovama nije stvoren značajan broj malih preduzeća. To se manifestuje kao najveća barijera bržem izlasku iz krize i konsolidaciji ekonomije u čemu MSP gube jedan od važnih oslonaca za razvoj.

🔴 Nezadovoljavajući nivo mjera direktne i indirektne podrške MSP;

Mjere direktne pomoći koje se obezbjeđuju iz budžeta su skromne, a nema ni indirektne pomoći koja se zasniva na povlasticama. Bez obzira na budžetsko siromaštvo u slučaju mjera trebalo bi slijediti inostranu praksu.

Ovakve podrške idu direktno u korist MSP i ona ih alimentiraju na razne načine. Ne treba naglašavati da se takve podrške vrlo brzo pozitivno odraze upravo na budžet države.

Grad ali i republika Srpska bi trebi razumjeti svrsishodnost ovakve podrške MSP i stvoriti prostor za budžetsku i nebudžetsku podršku ovom sektoru.

❖ Siva ekonomija;

Tokovi "sive ekonomije" su prisutni u cijeloj regiji, gdje dominiraju utaje poreza, izbjegavanje carina, neadekvatna kontrola granica, neefikasna opšta kontrola, crno tržište rada i slično, a što već duže vremena remeti pravila funkcionisanja realnih tržišnih odnosa i otežava ekonomsku poziciju onih koji se lojalno ponašaju na tržištu i koji poštuju zakonske propise i poslovne običaje u praksi.

10.4.4. Društveno-političke i kadrovske prepreke

Oblast MSP u Gradu se susreće i sa brojnim preprekama društveno-političkog i kadrovskog karaktera. To se posebno ogleda u sljedećem:

- ❖ Problemi MSP i njihov značaj za ukupni razvoj privrede i društva nisu dignuta na najviši društveni nivo. Za realizaciju toga cilja neophodno je u narednom periodu preciznije utvrditi ulogu države, odnosno Vlade Republike Srpske i njenih stručnih institucija u privrednoj regulativi. U tom pravcu je potrebno RARS i mrežu lokalnih razvojnih agencija kadrovski i finansijski ojačati.
- ❖ Država nije uredila domaće tržište i zaštitu domaćih proizvođača u skladu sa međunarodnim pravilima i praksom evropskih zemalja, što posebno pogađa oblast MSP.
- ❖ Takođe je nedostatna pravna regulativa i institucionalna borba protiv korupcije, privrednog kriminala i antagonizma između domaćih proizvođača i domaćih lobija.
- ❖ Sredstva za naučno-istraživačke i inovacijske procese su nedovoljna što najbolje pokazuje podatak da se za ove svrhe u uspješnim zemljama tranzicije (Češka, Poljska, Mađarska, Estonija) izdvaja preko 10 puta više sredstava u odnosu na ostvareni bruto domaći proizvod.
- ❖ Nedostatak dovoljnog broja obrazovanih kadrova u oblasti MSP i iskusnog osoblja za sektor malog preduzetništva po modelu i manirima koji danas egzistiraju u Evropskoj uniji pa i nekim zemljama tranzicije. Procesi doobrazovanja za potrebe preduzetništva koji su se odvijali u saradnji domaćih i međunarodnih institucija dali su sa aspekta kvaliteta relativno dobre rezultate ali su, bar do sada, obuhvatili jako mali broj ljudi.
- ❖ Nemotivisanost mladih ljudi za pokretanje vlastitog biznisa usljed neadekvatan obrazovni proces za potrebe preduzetništva i neizgrađena tržišna i marketinška orijentisanost ka vlastitom biznisu.
- ❖ Kao sublimat svih prethodnih prepreka, usmjerenost menadžera MSP na tradicionalne proizvodnje koje se zasnivaju na veoma niskoj produktivnosti i niskom stepenu tehnologije.

10.4.5. Barijere karakteristične za regionalni razvoj malih i srednjih preduzeća i preduzetništva

Smisao regionalnog razvoja svodi se na činjenicu da se rijetki resursi sa kojima raspolaže neka regija maksimalno iskoriste kroz preduzetničke inicijative i maksimalnu podršku države i njenih razvojnih institucija.

Evropska iskustva u podrškama razvoju regija pokazala su da je to najefikasniji model razvoja nerazvijenih regija i regija u zastoju, jer su tamo uspješno minimizirani problemi u funkcionisanju postojećih poslovnih subjekata, pokretanju novih vidova proizvodnje, povećanju zaposlenosti i smanjenju fluktuacije stanovništva.

Regionalna organizovanost u Republici Srpskoj postoji više u globalnom, a manje u konkretnom i administrativnom smislu. Do sada su poslovni subjekti izvjesno povezivani na regionalnom principu putem članstva u regionalnim privrednim i preduzetničkim komorama, kojih, prema sadašnjem uređenju ima pet (Banja Luka, Doboj, Bijeljina, Istočno Sarajevo i Trebinje).

Takođe, postoje druge inicijative za formiranje regija, gdje se posebno može izdvojiti regionalizacija prema Nacrtu prostornog plana Republike Srpske koji prepoznaje sljedeće regije: Prijedor, Banja Luka, Doboj, Bijeljina, Istočno Sarajevo i Trebinje.

Iz navedenog pregleda stanja i uz druge aspekte razmatranja problematike regionalnog razvoja može se konstatovati sljedeće:

- ❖ Proces regionalizacije je još u toku i nisu moguće intenzivnije mjere za korištenje komparativnih prednosti takvih regija,
- ❖ Ne postoji strategija o uravnoteženom razvoju pojedinih dijelova Republike Srpske zbog čega neki njeni dijelovi i dalje siromaše, u njima se ne iskorišćavaju dati resursi, a ekonomski potencijali se rasipaju i alociraju u razvijenije regije. Takva situacija ne nudi prosperitet MSP, svuda tamo gdje za to postoje realni izgledi.
- ❖ Postojeći programi razvoja se nedovoljno fokusiraju na ljude koji žive u regiji i njihove preduzetničke potencijale s aspekta razvijanja važnih vještina. Nepohodno je razvijanje tih vještina u cilju efikasnije eksploatacije resursa kojim raspolaže njihovo okruženje, kao npr. poljoprivreda, šumarstvo, stočarstvo, turizam, ili specifična industrija zanatstvo itd.
- ❖ Tekući razvojni procesi u regijama se ne zasnivaju na principima udružene ekonomije kroz izgradnju regionalne infrastrukture za poslovnu podršku, osnivanje poslovnih klastera u određenim sektorima, podržavanje poljoprivrede i razvoj ruralne ekonomije, razvoj transportne infrastrukture na relaciji selo-grad i dr.
- ❖ Nerazvijenost partnerstva između nosilaca privatnog preduzetništva na lokalnom i regionalnom nivou sa obrazovnim sektorom u cilju razvoja kontinuiranog učenja. Prema PRSP-u trebalo bi uspostaviti edukaciju kroz tzv. regionalne obrazovne centre, po principima evropske dobre prakse.
- ❖ Na regionalnom nivou a posebno u pojedinim opštinama osjećaju se prepreke čiji je uzrok neaktivnost opštinskih vlasti u privlačenju potencijalnih investitora na to područje. Nikakve ili loše kampanje za privlačenje investitora, čega smo sada svjedoci, odgađaju mogućnosti zapošljavanja stanovnika i njihovog izlaska iz sfere siromaštva.
- ❖ Kod većeg broja opština javlja se nedostatak pogodnih i od strane opštine pripremljenih lokacija za sasvim nove ekonomske aktivnosti, tako da potencijalni investitori svoj kapital ulažu van opštine, odnosno tamo gdje im se nude gotova rješenja. Taj problem je naročito bitan kada se radi o modelu razvoja inkubatora, za koje u osnovi postoje mogućnosti u skoro svim opštinama u okviru regija, a u jačim opštinama postoji realna mogućnost za više inkubatora.
- ❖ Nisu uspostavljeni programi lokalnog seoskog razvoja. Posljedica toga je stihijski ili nikakav razvoj sela. Dugoročne posljedice su gubljenje interesa za život na selu, nekorišćenje važnih resursa kojima selo raspolaže, umanjivanje proizvodnje na selu, napuštanje sela i slično.
- ❖ Neizgrađena politika seoskog turizma. S takvom politikom spriječila bi se dalja destrukcija sela i doprinijelo oživljavanju turističkog preduzetništva i ekonomije seoskih prostora.

10.4.6. Ostale prepreke prouzrokovane dejstvom objektivnih faktora iz eksternog okruženja

Neke od ostalih prepreka razvoju MSP koje treba posebno istaketi su:

- Nedostatak programa za razvoj kreativnog omladinskog preduzetništva;

Nedostatak takvog programa spriječava eksploataciju kreativnih kapaciteta mladih i rješavanja njihovih specifičnih problema. Ovdje se misli na mlade različitih dobi, kao što su mladi u osnovnom obrazovanju, srednjoškolskom obrazovanju, mladi koji su na fakultetima ili su završili fakultet, bilo iz ruralnih ili urbanih područja.

- Nedovoljna saradnja institucija za podršku razvoju MSP;

Važne institucije, kao što su agencije, privredne i preduzetničke komore, udruženja poslodavaca, profesionalne organizacije za konsalting, institucije obrazovanja, sindikati, mediji i drugi, ako bi djelovali na bazi konsenzusa i putem dijaloga koji unapređuje, nasuprot konkuretskih ponašanja i instinskom saradnjom, mogli bi snažno doprinijeti dobrim rezultatima svake institucije pojedinačno a višestruko bi doprinijeli ostvarenju strategije razvoja MSP.

- Nedovoljna zastupljenost malih i srednjih preduzetnika u nadležnim institucijama za oblast MS

Preduzetnici nisu dovoljno direktno zastupljeni (delegirani ispred svojih udruženja) u državnim organima nadležnim za pitanja privrede i razvoja, što se odražava na kvalitet zakona koji se u velikoj mjeri odnose na njih.

- Podsticajni kulturni procesi koji upotpunjuju kompleks uslova važnih za preduzetničke trendove nisu dovoljno razvijeni.

Neke od ostalih prepreka koje pored gore navedenih stoje na putu razvoju zanatsko-preduzetničke djelatnosti su:

- Promocija zanatstva je na niskom nivou jer nema organizovanih sajmova za zanatlije,
- Zanatlije i preduzetnici nemaju svoja udruženja koja bi zastupala njihove interese i predlagala određene aktivnosti za poboljšanje stanja u ovoj oblasti,
- Nepostojanje kvalitetne zaštite domaće proizvodnje te nelojalna konkurencija,
- Neadekvatno i neažurno statističko praćenje oblasti zanatsko-preduzetničke djelatnosti koja se prati kroz baze podataka opštinskih odjeljenja za privredu, Poreske uprave RS i Fonda PIO, a samo jedan broj preduzetnika predaje svoje finansijske izvještaje u APIF,
- RZS ne prati ovu djelatnost kroz istraživanja nego kroz ankete,
- Opisno data djelatnost bez korištenja kvalitetne kvalifikacije
- Odumiranje starih zanata zbog nezainteresovanosti mladih da iste nastavljaju, a koji imaju perspektivu u oblasti turizma zbog velikog interesovanja turista za naše tradicionalne proizvode.

10.4.7. Prepreke kao rezultat dejstva subjektivnih faktora u okviru MSP

Pod preprekama koje su rezultat dejstva subjektivnih faktora u okviru MSP podrazumijevamo prepreke subjektivnog karaktera koje su nastale kao posljedica internih slabosti koje se ispoljavaju u

MSP, a vežu za preduzetnike koje posluju u ovoj oblasti. Njihovo uticaj nije zanemariv ali je ove prepreke mnogo lakše otkloniti od onih prouzrokovanih objektivnim (eksternim) faktorima, jer zavise od samih preduzetnika i njihove spremnosti i otvorenosti za prihvatanje pozitivnih promjena koje imaju za cilj da unaprijede njihovo poslovanje.

Ove prepreke čine:

- Ekonomske prepreke posmatrane sa internog aspekta,
- Prepreke u oblasti komunikacije,
- Nedostatak preduzetničke svijesti.

10.4.8. *Ekonomske prepreke posmatrane sa internog aspekta*

Najznačajniji interni aspekti ekonomskih prepreka su:

- Nedostatak vlastitog kapitala i lako dostupnih kreditnih linija za pokretanje start-up

Dešava se da se u malom preduzetništvu nađu i oni koji ne raspolažu sa vlastitom ušteđevinom, ne posjeduju nekretnine ili druga sredstava koja bi preduzetnici uključili u biznis i ne dobijaju podršku od članova porodice. Oni započinju biznise sa neadekvatnom sumom kapitala i ukoliko ne dobiju povoljne kredite ili beneficije od institucija za razvoj preduzetništva, brzo propadaju, što ide na štetu kako partnera, tako države i drugih.

Interne finansijske slabosti start-up, postaju limitirajući faktori za dobijanje kredita kod komercijalnih banaka zbog upitne kreditne sposobnosti i kolaterala.

- Propusti u izboru lokacije

Dobra lokacija može biti samo ona koja odgovara tipu biznisa koji se pokreće i finansijskim mogućnostima tog biznisa. Zbog toga promašaji u izboru lokacije mogu izazvati nenadoknadive gubitke. Na žalost, grešaka je mnogo za koje nisu krivi samo investitori, već i administrativne službe u lokalnim zajednicama koja nema dobre i perspektivne planove za preduzetničke i poslovne zone za MSP. Takođe, jako mali broj MSP koristi prostor u vlastitoj kući, već koriste novoizgrađene prostore ili iznajmljene prostore za koje se ili vraća skup kredit ili plaća visoka zakupnina.

10.4.9. *Prepreke u oblasti komunikacije*

Poslovna komunikacija danas sve više dobija na značaju jer se ona, između ostalog, nalazi u funkciji unapređenja poslovanja preduzeća.

U oblasti MSP prepreke u oblasti komunikacije su:

- Lateralna komunikacija (komunikacija među preduzetnicima) je još uvijek na niskom nivou;

Preduzetnici MSP još uvijek nedovoljno međusobno razmjenjuju informacije koje bi bile od njihovog zajedničkog interesa. Jedan od vidova koji omogućava kvalitetnu preduzetničku komunikaciju je formiranje preduzetničkih udruženja u kojima bi vlasnici MSP ne samo razmjenjivali informacije vezane za problematiku svog poslovanja nego bi zajednički mnogo lakše mogli uticati na preduzetničku i poslovnu klimu.

- Nedostatak organizovanog medijskog nastupa preduzetnika MSP;

Posljedica ili nepostojanja preduzetničkih udruženja ili njihovog postojanja ali bez još uvijek značajne organizacije i snage djelovanja, je izostajanje organizovanog medijskog nastupa (televizija, dnevna štampa i slično) preduzetnika MSP, a sa ciljem ne samo promocije MSP čiji su vlasnici članovi preduzetničkih udruženja nego uticanja na javnost u funkciji stvaranja bolje preduzetničke i poslovne klime.

10.4.10. *Nedostatak preduzetničke svijesti*

Glavne barijere koje proizilaze iz nedostatka preduzetničke svijesti su:

- Nedovoljno razvijena svijest o značaju stručno-tehničkog i drugog usavršavanja;

Preduzetnici malih preduzeća imaju specifičan odnos prema seminarima o poboljšanju poslovanja. Oni su često skeptični kada im se govori da na seminarima imaju šta da nauče iz struke i menadžmenta preduzeća. Na seminare gledaju više sa aspekta troškova nego sa aspekta dobre investicije u biznis. Na seminarima se njihov glavni interes svodi na eksterne uslove privređivanja, odnosno nepodsticajnost poslovnog okruženja, bez namjere da se prepoznaju i unutrašnji nedostaci kao što je svijest o menadžerskom, organizacionom, stručno-tehničkom i drugom usavršavanju zaposlenih u preduzeću.

- Nedovoljno poznavanje finansijskog menadžmenta i marketinga u biznisu;

Počelnici u biznisu najčešće ulaze u procese poslovanja i na tržište sa visokim obavezama, niskim nivoom gotovine i pogrešnim finansiranjem aktive. Posljedice se brzo usložnjavaju naročito ukoliko se ne mogu osloniti na dobar marketing i tržišni potencijal kako bi uz pomoć visoke stope rasta prodaje savladali probleme.

Uz to veliki broj menadžera malih firmi ne uvažavaju poslovanje po modelu cash-flow-a i u poslovne obaveze ulaze sa niskim nivoom gotovine što ih vodi ka gubitku i otežanim uslovima dobijanja kredita kod banaka, što je u strogim okolnostima finansijskog tržišta realno očekivati.

Nedovoljno poznavanje marketinga od strane većeg broja vlasnika MSP i onih koji tek namjeravaju ući u vlastiti biznis može se smatrati ozbiljnom internom preprekom za uspjeh na tržištu i poslovni uspjeh u cjelini. Posljedice toga su rast zaliha, zaostajanje u plaćanju dobavljača i naplata kod kupaca, loše formiranje cijena, loša kontrola troškova itd. Marketinške sposobnosti su posebno izražene u izvozu i međunarodnom poslovanju.

- Nedovoljna sposobnost evaluacije poslovne ideje;

Potencijalni preduzetnici često ulaze u biznise koje dovoljno ne poznaju ili za koje se ispostavi da za njih nemaju dovoljno šansi na tržištu. Rijetko se dešava da originalnu ideju prati originalni programski pristup što je razlog da u praksi imamo pojavu registracija preduzeća pretežno iz tradicionalnih uslužnih i trgovačkih djelatnosti, a premalo iz područja proizvodnje za kojom ima mjesta na domaćem i na globalnom tržištu.

Nedostatak volje ili potrebe kod potencijalnog vlasnika preduzeća da svoj biznis zasnivaju na dobroj originalnoj ili inovativnoj ideji doprinosi i izostanak pomoći od onih institucija čiji je zadatak podsticanje preduzetničkih procesa, edukacija preduzetnika prije ulaska u biznis, te osposobljavanje za razvoj kvalitetnih poslovnih programa.

❖ Zanemarivanje biznis planiranja;

Mnogi početnici u biznisu zanemaruju poslovno planiranje pa čak ga i izbjegavaju. Jedino su izuzetak oni kojima biznis plan traži banka ili neka druga finansijska institucija i oni koji su prošli kurseve za pokretanje vlastitog biznisa ili su taj problem uspješno savladali tokom studija. Istraživanja su pokazala da je zanemarivanje biznis plana jedan od važnih uzroka propadanja malih firmi.

❖ Nezadovoljavajući nivo društvene uloge i odgovornosti MSP, te odgovornosti države i društva za MSP

Danas je u svijetu globalnih ekonomskih kretanja društvena uloga i odgovornost MSP u rapidnom porastu. U našim okolnostima je to pitanje još uvijek zanemareno. Skromna svijest kako preduzetnika o zajednici, tako države i društva za preduzetništvo negativno utiču na razvoj strateških mjera važnih za ovu oblast poslovanja.

❖ Ograničen pristup i primjena inovacija i novih tehnologija za MSP;

Jedna od većih prepreka za MSP, jeste nedovoljan vlastiti investicioni potencijal za ulaganja u nove tehnologije, inovacije, naučno-istraživački rad itd.

Samo mali broj MSP ima mogućnost da razvija nove proizvode, unapređuje kvalitet i druge performanse proizvoda i usluga.

S druge strane, nerazvijeni su naučno-istraživački i stručno-tehnički potencijali kao u Republici Srpskoj tako i u Gradu, a koji bi ponudili inovacije i savremene tehnologije za MSP (nema centara za transfer tehnologija, tehničko-inovacionih centara, tehnoloških parkova i druge tehnički podsticajne infrastrukture).

11. Case Study

11.1. Banjaluka kao privredni subjekat

11.1.1. Studija slučaja "Banjaluka kao privredni subjekt"

Stvaranje uslova za razvoj malog i srednjeg preduzetništva zahtijeva niz aktivnosti na više područja i to razvoj preduzetničke infrastrukture, smanjenje administrativnih barijera, povoljno finansiranje preduzetnika i njihova edukacija.

Razvoj preduzetništva doprinosi povećanju zaposlenosti stanovništva, rastu domaće proizvodnje i izvoza, što u krajnjoj mjeri ima pozitivne implikacije na punjenje gradskog budžeta i sveobuhvatan ekonomski i socijalni razvoj na području Banjaluke.

Na osnovu analize razvojnih problema tipskog preduzeća predložene su određene aktivnosti i mjere čije sprovođenje bi trebalo dovesti do povećanja broja malih i srednjih preduzeća na području Banjaluke.

11.1.1.1. Metodologija analize studije slučaja

Studija slučaja predstavlja opis onoga što se desilo u stvarnoj situaciji u toku određenog vremenskog perioda i prikazuje situacije (izazove, šanse, probleme) sa kojima se menadžeri suočavaju i u kojima moraju donositi odluke koje se, često, tiču promjene strategije.

Studija slučaja, u suštini, jeste:

- Opis stvarne situacije u kojoj postoji određen problem i potrebno je donijeti odluku
- Napisana je iz perspektive osobe ili institucije koja treba da donese odluku
- Djelić stvarnosti prenesen u prostor za istraživanje i donošenje odluka
- Metod za praktično istraživanje.

U izradi studije korišteno je više pristupa i to:

- Analiza postojećih strategija, studija i ostale dokumentacije koja tretira problematiku razvoja Grada;
- Analiza dokumentacije koja tretira problematiku pokretanja malih i srednjih preduzeća;
- Prikupljanje podataka putem intervjua (Odjeljenje za finansije i preduzeće Ciambella export-import);
- Prikupljanje podataka putem interneta.

Ovako odabrane metode višestrukog prikupljanja podataka omogućile su međusobnu povezanost rezultata dobijenih analizom prikupljenih podataka i preporuka i mjera koje su definisale puteve povećanja budžetskih prihoda po osnovu privredne aktivnosti malih i srednjih preduzeća.

11.1.1.2. Osnovne informacije o Gradu i gradskoj upravi

Grad Banjaluka ima površinu od 1239 km² i prostire se u sjeverozapadnom dijelu BiH i Republike Srpske. Opština (grad) graniči sa slijedećim opštinama: Gradiška, Laktaši, Prijedor, Oštra Luka, Ribnik, Mrkonjić Grad, Kneževo i Čelinac.

Preko teritorije Banjaluke prelaze značajne saobraćajnice i to:

- Magistralni put Banja Luka – Prijedor – Novi Grad i željeznička pruga Banja Luka – Prijedor – Novi Grad prema prijedorskoj regiji i Hrvatskoj,
- Magistralni put Banjaluka – Jajce prema centralnoj Bosni,
- Regionalni put Banja Luka – Sanski Most i Banjaluka – Ključ prema zapadnoj Bosni i
- Regionalni put Banjaluka – Travnik prema istočnoj Bosni.

Što se tiče avio saobraćaja, područje Banjaluke je upućeno na aerodrom u Mahovljanima u opštini Laktaši.

Banjaluka ima povoljan geosaobraćajni položaj, s obzirom da se nalazi na pravcu osnovnih koridora zapadna Evropa-Mediterran-Bliski istok. Ovakav položaj daje mu razvojne šanse kroz povezivanje BiH i južne Evrope sa zapadnom Evropom.

Grad Banjaluka je entitetski i mezoregionalni centar Republike Srpske. Prema Prostornom planu Republike Srpske u mezoregiji Banja Luka se nalaze pored grada (opštine) Banja Luka i opštine Gradiška, Jezero, Kneževo, Kotor Varoš, Laktaši, Mrkonjić Grad, Petrovac, Prnjavor, Ribnik, Srbac, Istočni Drvar, Kupres, Čelinac i Šipovo.

Na području grada Banjaluka živi oko 230.000 stanovnika i po broju stanovnika predstavlja najveću opštinu u Republici Srpskoj.

Jedan od osnovnih pokazatelja ekonomske razvijenosti određenog područja jeste radno angažovanje stanovništva.

Tabela 41 Osnovni pokazatelji tržišta rada na području grada Banjaluke u 2009. god.

	Broj		Stopa ⁵⁸	
	Banjaluka	Republika Srpska ⁵⁹	Banjaluka	Republika Srpska
Radno aktivno stanovništvo	76.158	392.279	46,8	37,3
Zaposleni	59.652	259.205	36,7	24,6
Nezaposleni	16.506	133.074	21,7	33,9

Prethodna tabela pokazuje da su pokazatelji tržišta rada na području Banjaluke veći u odnosu na njihove prosječne vrijednosti na nivou Republike Srpske. Međutim, svi ovi indikatori su izuzetno nepovoljni u poređenju sa zemljama Evropske Unije i okruženja.

Stopa aktivnosti stanovništva od 46,8% (BL) i 37,3% (RS) je niska u poređenju sa zemljama u tranziciji, gdje se kreće između 50 i 70%, a u EU oko 70%. Naročito izražen jaz je u stopi nezaposlenosti koja u EU iznosi 9,5%, dok je u Banjaluci 21,7% i RS 33,9%, što je višestruko veće.

⁵⁸ Stopa aktivnosti: zbir zaposlenih i nezaposlenih (radna snaga)/radno sposobno stanovništvo (15-64)

Stopa zaposlenosti: zaposleni/radno sposobno stanovništvo (15-64)

Stopa nezaposlenosti: nezaposleni/radna snaga

⁵⁹ Podaci za Republiku Srpsku su iz 2008.god.

Međutim, stvarni pokazatelji se najvjerovatnije razlikuju od registrovanih⁶⁰, čemu u prilog govore i sljedeći podaci na primjeru Banjaluke.

Poredeći podatke o zvaničnom broju radno aktivnog stanovništva koji iznosi 76.158 lica sa procijenjenim brojem (oko 43% ukupnog stanovništva) koji približno iznosi 98 hiljada stanovnika javlja se razlika oko 21,5 hiljada stanovnika. Najveći broj ovih lica je zaposlen na individualnim poljoprivrednim gazdinstvima, koji nisu nigdje registrovani, zatim u inostranstvu i u neformalnom sektoru privrede (siva ekonomija). Iz ovoga proizilazi da je zaposlenost na području Banjaluke daleko veća od registrovane.

Na području Banjaluke u 2008. god. je evidentirano 4.188 malih i srednjih preduzeća, odnosno skoro 19 preduzeća na 1000 stanovnika, prosjek za Republiku Srpsku iznosi oko 9 preduzeća, dok u zemljama Evropske Unije prosjek iznosi preko 50 preduzeća na 1000 stanovnika.

Gledano u apsolutnim vrijednostima, Banjaluci nedostaje još oko 7300 preduzeća da bi stiglo evropski nivo.

Osnovna karakteristika privredne strukture grada Banjaluke jeste njena radikalna promjena u odnosu na predratni period, koja se ogleda u velikom smanjenju učešća proizvodnih djelatnosti u ostvarenoj zaposlenosti i prihodima. U periodu tranzicije došlo je do prestanka rada industrijskih kapaciteta koji su nosioci tehničko-tehnološkog progressa i razvoja, kao što su elektronska industrija, mašinogradnja, hemijska industrija. S druge strane došlo je do značajnog povećanja udjela uslužnih djelatnosti, naročito trgovine, i društvenih djelatnosti (državna uprava, zdravstvo, obrazovanje, nauka, kultura), prije svega zbog činjenice da je Banjaluka politički, obrazovni i finansijski centar Republike Srpske.

Međutim, i pored brojnih problema u ekonomskom razvoju Banjaluka raspolaže sa značajnim razvojnim resursima i to⁶¹:

- Ljudskim, finansijskim, infrastrukturnim, privrednim i drugim. Osim toga, po osnovnim ekonomskim pokazateljima Banja Luka predstavlja najrazvijeniji dio Republike Srpske, sa realnim pretpostavkama da u dogledno vrijeme postane moderan evropski grad.
- Obrazovna i starosna struktura nezaposlenih i osnovna demografska obilježja, uz privlačnost Banje Luke za život i rad kao entitetskog i regionalnog centra, daju dobru osnovu za planiranje razvoja ljudskih resursa, kao najvažnije osnove svakog drugog razvoja.
- Prirodni resursi (zemljište, minerali, vode, šumski fond) mogu igrati značajnu ulogu u strukturiranju privrednih aktivnosti i prostornom razvoju Grada. Naročito važni prirodni resursi su zemljište i voda.
- Poljoprivredno zemljište zauzima više od polovine ukupne površine Grada, ali sa niskim učešćem površina za intenzivnu poljoprivrednu proizvodnju. Najkvalitetnije poljoprivredne površine su u dolinama rijeka i veoma su ugrožene razvojem naselja i privredne, posebno saobraćajne infrastrukture.

⁶⁰ Registrovane podatke o stanovništvu treba uzimati sa rezervom, jer su to uglavnom procjene zbog ne postojanja popisa stanovništva već 16 god. (npr. broj zaposlenih na nivou opštine je u stvari broj radnih mjesta, a ne pravi podatak o zaposlenosti, jer se on jedino može dobiti popisom)

⁶¹ Strategija razvoja Grada Banjaluka u periodu 2007-2015.g.

- Posebno je interesantan hidropotencijal rijeke Vrbas, kao značajan elektro-energetski resurs na području Krajine. Neiskorišćeni hidropotencijal rijeke Vrbas je oko 125 MW ili oko 840 GWh električne energije, od čega je 85 MW ili oko 400 GWh na području opštine Banja Luka.
- Osim što bi ponudile 400 GWh električne energije, ove elektrane bi imale veliki značaj za regulaciju vodotoka rijeke Vrbas, a poseban značaj bi imali i drugi ekonomski efekti od korišćenja akumulacija (ribnjaci, turizam i drugo).
- U ekonomskoj eksploataciji su samo neke mineralne sirovine i nalazišta, a prije svega: kvarcni pijesak (Potkozarje), krečnjak i građevinski kamen (Ljubačevo, Planina i Vrbanja) i ciglarska glina (Tunjice). Takođe, u eksploataciji su termomineralne vode u Srpskim Toplicama, ali daleko ispod utvrđenih i potencijalnih rezervi. Nalazišta ostalih minerala nisu ispitana do nivoa eksploatacije, s tim što je neke teško i eksploatisati zbog izgrađenih objekata, saobraćajnica i slično.
- Analiza budžeta pokazuje da je Administrativna služba Grada finansijski sposobna ne samo za kvalitetno finansiranje budžetskih potrošača, već i za dugoročno učešće u sufinansiranju različitih projekata, kako po osnovu kreditnog zaduženja, tako i po osnovu emisije hartija od vrijednosti.
- Turistički potencijal Grada sa okruženjem predstavlja značajan razvojni resurs koji nije niti približno iskorišten. Geografski položaj, saobraćajna infrastruktura, rijeke, termomineralni izvori, arhitektura, biodiverzitet i dr. daju realne šanse za bogatu turističku ponudu na regionalnom nivou.
- Zanatsko-preduzetnička djelatnost ima dugu tradiciju na području Grada, sa dosta prostora za jačanje ovog sektora, a naročito proizvodnih kapaciteta. Posljednjih godina ova djelatnost povećava svoje učešće u ukupnoj privrednoj strukturi Grada, a dinamičan razvoj proizvodnog i uslužnog zanatstva je u funkciji zadovoljenja brojnih potreba privrede i stanovništva.
- Kultura i sport predstavljaju razvojne resurse sa više aspekata, i to: rast interesovanja građana za kulturnim i sportskim manifestacijama najvišeg ranga, tradicija i do sada postignuti rezultati u ovim oblastima, obogaćivanje turističke ponude Grada, šansa za postizanje vrhunskih rezultata (naročito mlađe populacije) te mogućnost da od potrošača budžetskih sredstava postanu izvor zarade.
- Zdravstvo je bitan resurs Grada koji može obezbijediti izuzetne rezultate u njegovom ekonomskom i socijalnom razvoju na više načina: pružanjem zdravstvenih usluga na profitabilnoj osnovi, poboljšanjem zdravlja stanovništva u Gradu, zdravstvenim i kongresnim turizmom i sl. Pored toga, zdravstvo ima nezamjenljivu ulogu u održivom razvoju Grada.

11.1.1.3. Administrativna služba Grada

Poslovi u Administrativnoj službi Grada organizuju se u okviru odjeljenja, službi i odsjeka, koji čine jedinstven proces rada u Administrativnoj službi.

Administrativna služba ima devet odjeljenja, dvije službe i sedam samostalnih odsjeka, koji su smješteni na nekoliko lokacija. Administrativna služba Grada izvršava, i obezbjeđuje izvršavanje odluka i drugih propisa i akata, koje donosi Skupština grada i gradonačelnik.

Pod nadležnošću Grada Banja Luka nalaze se tri lokalne institucije, isto toliko javnih preduzeća i sedam javnih ustanova.

Lokalne institucije su Centar za razvoj i unapređenje sela, Gradska razvojna agencija i Turistička organizacija grada Banje Luke.

Grad Banja Luka je osnivač dva javna preduzeća (ODKJP „Gradsko groblje“ i JP „Akvana“), a saosnivač jednog (JP „Dep-ot“).

Skupština grada usvaja izvještaje o radu i daje saglasnost na cjenovnike „Vodovoda“ - Banja Luka i „Toplana“ - Banja Luka, koji su akcionarska društva u vlasništvu Vlade Republike Srpske.

Od javnih ustanova, Grad Banja Luka je osnivač sljedećih javnih ustanova: JKU „Banski dvor - kulturni centar“, JZU Dom zdravlja, JU Centar za socijalni rad, JU Centar za predškolsko vaspitanje i obrazovanje, JU Sportski centar „Borik“, JU Radnički univerzitet i JNU Institut za istoriju.

11.1.1.4. Finansiranje gradske uprave

Prihodi i rashodi Grada Banjaluka utvrđuju se godišnjim budžetom. Prihodi se dijele na:

- ❶ Prihode iz poreza i to: dio poreza na dohodak građana, porez na imovinu, dio poreza na dodatu vrijednost i porez na dobitke od igara na sreću i
- ❷ Prihode iz vlastitih izvora.

Dodatni izvori obezbjeđenja finansijskih sredstava izdvajaju se kapitalni dobici, kapitalne pomoći, primljene otplate datih zajmova i zaduživanje.

Banjaluka u značajnoj mjeri doprinosi ostvarivanju ukupnih prihoda Republike Srpske i to zbog visoke koncentracije stanovništva i privrednih subjekata. U 2008. god. prihodi na nivou Grada su činili 10% ukupnih budžetskih prihoda Republike Srpske.

Tabela 42 Struktura prihoda Grada Banjaluka u 2007, 2008. i 2009.god.

Vrsta prihoda	Izvršenje 2007. (u %)	Izvršenje 2008. (u %)	Izvršenje 2009. (u %)
Poreski prihodi	66,3	54,3	52,0
Izvorni prihodi	31,8	31,1	33,8
Finansiranje	1,9	14,6	14,2
Ukupno	100	100	100

U strukturi prihoda najznačajniji izvor predstavljaju poreski prihodi, a među njima su svakako najveći prihodi od indirektnih poreza koji učestvuju sa oko 50% u ukupnim prihodima Grada. Prisutna je tendencija s jedne strane, smanjenja učešća poreskih, a s druge strane povećanja zaduženih sredstava u ukupnim budžetskim sredstvima Grada.

Svi prihodi koji su prikupljeni ili primljeni od opštine na osnovu zakonskog ovlašćenja iz slijedećih izvora su u stvari prihodi iz opštinskih sopstvenih izvora, a to su:

- ❶ opštinski porezi, takse, naknade za usluge, ostala plaćanja za javne usluge koje pruža opština i regulatorne naknade i kazne odobrene ovim zakonom;
- ❷ prihodi od davanja u zakup nepokretne imovine koja je smještena u opštini i koja se nalazi pod upravom ili je u vlasništvu opštine; prihodi od prodaje opštinske aktive (imovine);
- ❸ prihodi od preduzeća koja su u potpunosti ili djelimično u vlasništvu opštine;

- prihodi prikupljeni od strane bilo koje opštinske agencije, odjeljenja ili organizacije kao rezultat isporuke bilo kakve robe ili pružanja bilo kakvih usluga;
- kamate na opštinske uloge, ako postoje;
- grantovi i/ili donacije od stranih vlada ili od stranih organizacija, uključujući vladine i nevladine organizacije i međunarodne organizacije, i
- svaku drugu kategoriju prihoda koja je određena kao opštinski prihod iz sopstvenih izvora.

Značaj izvornih prihoda proističe iz sljedećeg:

- Izvorni prihodi su predvidivi – za razliku od ostalih prihoda koji su promjenljivi iz godine u godinu kao rezultat fiskalnih politika i prioriteta vlade, izvorni prihodi su relativno stabilni i mogu se planirati kao dio lokalnog budžeta za slijedeću godinu. Oni su fleksibilni – mogu se koristiti za raznovrsne rashode kao što su zarade i dnevnice, roba i usluge, javne usluge, dotacije i transferi, kapitalne investicije itd.
- Oni su pod lokalnom kontrolom – odluke, stope i postupci prikupljanja utvrđuju se lokalno i
- Oni su veliki – izvorni prihodi predstavljaju značajan iznos svih opštinskih prihoda, u rasponu od oko 15-20 procenata.

U izvornim prihodima najveće učešće ostvaruju sljedeće vrste prihoda:

- Naknada za uređenje građevinskog zemljišta (30%),
- Prihodi od zemljišne rente (20%),
- Komunalne takse na firmu (6%),
- Naknada za korištenje građevinskog zemljišta (3%),
- Prihodi od davanja u zakup objekata opština i gradova (2,5%) itd.

Izvorni prihodi u gradskom budžetu predstavljaju značajnu stavku, što se ogleda u njenom velikom učešću u ukupnim prihodima (preko 30%).

Posmatrano u apsolutnim vrijednostima, prihodi Grada su se povećavali sve do 2009. godine u kojoj se bilježi smanjenje budžetskih prihoda za skoro 25% u odnosu na 2008.god. Ovakvo stanje je svakako posljedica svjetske ekonomske krize koja se reflektovala na cijelu Republiku Srpsku i BiH.

Od planirane budžetske potrošnje u 2009. god. oko 62% se odnosilo na tekuću potrošnju.

Iako su budžetski prihodi Grada Banjaluka najveći od svih opština na nivou Republike Srpske, poredeći sa nekim gradovima u okruženju, oni su znatno manji, čemu u prilog govore i slijedeći podaci. Iznos budžetskih sredstava po stanovniku Grada je u odnosu na Kanton Sarajevo manji za skoro 2,5 puta, a u odnosu na Grad Zagreb za čak 4 puta.

Zakonska legislativa finansiranja lokalne samouprave

Prikupljanje finansijskih sredstava na nivou Grada je definisano zakonima na nivou Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i gradskim odlukama.

Među najznačajnijim zakonima se izdvajaju: Zakon o budžetskom sistemu Republike Srpske, Zakon o porezu na dodatnu vrijednost, Zakon o lokalnoj samoupravi, Zakon o građevinskom zemljištu, Zakon o poljoprivrednom zemljištu, Zakon o šumama, Zakon o vodoprivredi, Zakon o rudarstvu itd.

Od gradskih odluka najvažnije su: Odluka o gradskim administrativnim taksama, Odluka o komunalnim taksama, Odluka o građevinskom zemljištu i Odluka o početnoj cijeni zakupnine za poslovne zgrade, poslovne prostorije i garaže.

Prema Zakonu o budžetskom sistemu Republike Srpske prihodi koji se dijele između budžeta Republike, budžeta opština i gradova su:

1. Prihodi od indirektnih poreza se dijele na slijedeći način:

- budžet RS 72,5%,
- budžeti opština i gradova 24,0%,
- budžet JP Putevi Republike Srpske 3,5%.

2. Porez na dohodak građana:

- porez na prihode od samostalne djelatnosti i
- porez na lična primanja, koji se dijele između budžeta Republike i budžeta opština u srazmjeri 75:25.

3. Naknada za promjenu namjene poljoprivrednog zemljišta koja se dijeli između budžeta Republike i budžeta opština u srazmjeri 30:70.

4. Naknada za korištenje mineralnih sirovina koja se dijeli između budžeta Republike i budžeta opština u srazmjeri 30:70.

5. Oduzeta imovinska korist i sredstva dobijena od prodaje oduzetih predmeta iz nadležnosti Republičke tržišne inspekcije koja se dijeli između budžeta Republike i budžeta opština u srazmjeri 70:30.

Pojedinačno učešće opština i gradova u raspodjeli prihoda od indirektnih poreza vrši se na osnovu formule, a u skladu sa slijedećim kriterijumima:

- 75% na osnovu broja stanovnika opštine i grada,
- 15% na osnovu površine opštine i grada,
- 10% na osnovu broja učenika u srednjim školama.

U strukturi budžetskih izvornih prihoda najznačajnije učešće je naknade za uređenje građevinskog zemljišta i prihoda od zemljišne rente, a one su regulisane Odlukom o građevinskom zemljištu (Službeni glasnik Grada Banjaluka, br. 12/07) koju donosi Skupština Grada.

Naknada za uređenje građevinskog zemljišta se sastoji od troškova pripremanja građevinskog zemljišta u iznosu od 30% od troškova uređenja zemljišta i troškova opremanja građevinskog zemljišta u iznosu od 70% prosječnih troškova uređenja građevinskog zemljišta.

11.1.1.5. Definisanje tipskog preduzeća

Tipsko preduzeće se bavi proizvodnjom elektro i metalnih proizvoda široke potrošnje i zapošljava oko 40 radnika. Osnovni proizvodni program čine proizvodi za izvođenje elektroinstalaterskih radova i građevinske stolarije i kontinuirano rade na proširenju proizvodnog programa i na uvođenju savremene opreme. Godišnji prihod preduzeća iznosi oko 1.500.000 KM i ostvaruje pozitivan finansijski rezultat.

Da bi što bolje zadovoljili zahtjeve svojih klijenata, pored proširenja proizvodnog programa, preduzeće ulazi u proširenje kapaciteta i to izgradnjom proizvodno-skladišnog objekta.

Proizvodno-skladišni objekat se nalazi u naselju Vujinovići uz magistralni put Gradiška-Banjaluka, a u neposrednoj blizini tzv. Prijedorske petlje. Objekat je spratnosti P+1 korisne površine 1.300 m², od čega je 1.000 m² površina namijenjena proizvodnji, a 300 m² površina kancelarijskog prostora.

Zemljište na kojem se nalazi objekat je kupljeno i objedinjeno u jednu parcelu površine oko 2.500 m². Preduzeće je vlastitim sredstvima izvršilo infrastrukturno opremanje zemljišta, a koje je podrazumjevalo izgradnju pristupnog puta i privremenog prilaza sa magistralnog puta, postavljanje trafostanice, zatim postavljanje separatora za prečišćavanje otpadnih voda i izgradnju bunara za dobijanje tehničke vode.

U sljedećoj tabeli je dat sažet opis tipskog preduzeća.

Tabela 43 Opis tipskog preduzeća

Oblast/sektor	Metalska industrija
Pravni oblik organizovanja	d.o.o.
Opis djelatnosti	Proizvodnja građevinske stolarije i proizvoda za izvođenje elektroinstalaterskih radova
Površina parcele	2.500 m ²
Opis objekta	Proizvodno-skladišni objekat P+1
Korisna površina objekta	1.300 m ²
Građevinska zona	VI
Broj zaposlenih	40
Godišnji prihod	1.500.000

Za pribavljanje urbanističke saglasnosti, građevinske dozvole i upotrebne dozvole angažovali su advokatsku firmu koja je u roku od 6 mjeseci pribavila građevinsku dozvolu.

Investiciona vrijednost izgradnje proizvodnog objekta je iznosila oko 5,5 miliona KM, a investicione faze su prikazane u tabeli 44.

Tabela 44 Vrijednost investicionih faza

Vrijednost investicije	
Zemljište	200.000
Urbanističko-planska, projektna dokumentacija i infrastrukturno opremanje zemljišta	450.000
Izgradnja objekta	4.850.000
UKUPNO	5.500.000

Za finansiranje ove investicije su korištena vlastita sredstva i to iz akumulirane dobiti u iznosu od 4.700.000 KM i pozajmljena sredstva u vidu bankarskog kredita u iznosu od 800.000 KM.

11.1.1.6. Analiza opštinskih prihoda na osnovu aktivnosti tipskog preduzeća

U ovom dijelu ćemo analizirati doprinos malih i srednjih preduzeća ostvarivanju, prije svega, izvornih prihoda opštine.

Naknade koje preduzeće plaća opštini se mogu podijeliti u dvije grupe i to:

- Jednokratne naknade, kao što su naknade za uređenje zemljišta i zemljišna renta i
- Redovne, a koje se obračunavaju na mjesečnom nivou.

Za izgradnju proizvodno-skladišnog objekta tipsko preduzeće je na ime troškova uređenja zemljišta na lokaciji skladišta platilo 22.987 KM, na ime rente 12.232 KM i naknadu u korist Republičke uprave za katastar u iznosu od 1.573 KM (tabela 45). Navedene naknade su visoke jer se radilo o zemljištu koje nije bilo uređeno i koje je investitor morao u potpunosti infrastrukturno opremiti.

Tabela 45 Vrijednost jednokratnih naknada

Jednokratne naknade	
Naknada za uređenje zemljišta	22.987
Zemljišna renta	12.232
Naknada za katastar	1.573
UKUPNO:	36.792

Prema Odluci o građevinskom zemljištu Grada Banjaluke naknada za uređenje građevinskog zemljišta po utvrđenim zonama (od prve do šeste zone) iznose od 182 KM po m² KSP za prvu zonu do 90 KM po m² KSP za šestu zonu. Investitor koji gradi na uređenoj ili djelimično uređenoj parceli plaća 55% od utvrđene naknade po zonama, a koje se za ovako kategorizovano zemljište kreće od 100,15 KM po m² KSP za prvu zonu do 49,5 KM po m² KSP za šestu zonu.

Zemljišna renta se utvrđuje tako što se kao osnovica koristi konačna građevinska cijena 1 m² korisne stambene površine iz predhodne godine za tekuću godinu, a visina jednokratne rente po m² KP obje kta se utvrđuje u procentima od prosječne konačne građevinske cijene 1 m² KSP i koji se kreću od iznosi 6% od prosječne konačne građevinske cijene 1 m² KSP za prvu zonu do 1% od prosječne konačne građevinske cijene 1 m² KSP za šestu zonu.

Tipsko preduzeće je na ime redovnih gradskih i republičkih naknada i taksa za 2009. god. moralo da izdvoji 4.275 KM i to:

- Republičke naknade:
- Naknada za šume 929 KM,
- Protivpožarna naknada 531 KM,
- Doprinosi za lica sa invaliditetom 815,29 KM i
- Republička taksa 400 KM;

I gradske naknade:

- Komunalna taksa⁶² 800 KM,
- Porez na imovinu 801,03 KM.

Tipsko preduzeće na mjesečnom nivou plaća naknadu za korištenje zemljišta (komunalnu naknadu) i pretpostavićemo da tipsko preduzeće na mjesečnom nivou plaća komunalnu naknadu oko 200 KM.

Visina naknade zavisi od pogodnosti koje određeno zemljište pruža korisniku po osnovu položaja i infrastrukturne opremljenosti. Položaj zemljišta zavisi od namjene, koja može biti stambena i poslovna po zonama i vrednuje se određenim brojem bodova. Opremljenost zemljišta se vrednuje određenim brojem bodova zavisno od stepena izgrađenosti infrastrukture, a koje je definisano Odlukom o građevinskom zemljištu 12/07.

Iznos komunalne naknade se utvrđuje množenjem korisne površine objekta sa brojem bodova i vrijednošću boda, koji utvrđuje Skupština Grada na prijedlog Gradonačelnika. Komunalna naknada je značajan prihod opštine, što pokazuje činjenica da u ukupnim izvornim prihodima opštine učestvuje sa 3%. Komunalna naknada je nekoliko puta veća za privrednike u odnosu na domaćinstva. Tipsko preduzeće je na godišnjem nivou platilo jednokratne naknade u visini od 36.800 KM i redovne naknade u visini od 6.700 KM, što iznosi približno 43.500 KM. Pored naprijed nabrojanih opštinskih i republičkih naknada i taksu, preduzeća plaćaju značajan iznos sredstava u republičku kasu na ime indirektnih poreza⁶³, poreza i doprinosa na plate zaposlenih i poreza na dobit. Pretpostavićemo da je na ime indirektnih poreza država od tipskog preduzeća inkasirala oko 60.000 KM i od tog iznosa otprilike oko 5.500 KM se vrati opštini.

Ako uzmemo u obzir da tipsko preduzeće ima 40 zaposlenih, njihova prosječna bruto plata iznosi 823,73 KM, a neto 550 KM preduzeće za doprinose na lična primanja izdvaja po jednom zaposlenom 273,83 KM. Od toga za fond PIO se izdvaja 17%, za zdravstveno 11,5%, za dječiju zaštitu 1,4%, za zapošljavanje 0,7%, i 8% za porez. Tada dolazimo do proračuna da za godinu dana preduzeće od 40 zaposlenih za ove obaveze izdvoji 131.438 KM.

Pretpostavili smo da tipsko preduzeće ostvaruje dobitu u iznosu od 24.000 KM. U Republici Srpskoj dobit se oporezuje po jedinstvenoj stopi od 10% i iznosi 2.400 KM.

Iznosi republičkih i gradskih naknada, taksa i poreza koje plaća tipsko preduzeće su prikazani u tabeli 46 i 47.

⁶² Komunalna taksa se plaća za svaku istaknutu firmu, odnosno svaka oznaka ili natpis koji označava da određeno fizičko ili pravno lice obavlja djelatnost ili zanimanje, izuzev oznaka i natpisa na zgradama državnih organa, organa lokalne samouprave, njihovih preduzeća i organizacija i ostalih definisanih Odlukom o komunalnim taksama 5/07. Komunalna taksa se prijavljuje i uplaćuje prema djelatnosti koja se obavlja, a prihod od takse se koristi za održavanje objekata zajedničke komunalne potrošnje Grada.

⁶³ Pretpostavljeno je da tipsko preduzeće posluje na domaćem tržištu, pa je u indirektnu poreze uvršten samo PDV.

Tabela 46 Iznos republičkih naknada, doprinosa i poreza koje plaća tipsko preduzeće

Republičke naknade, doprinosi i porezi	
Naknada za šume	929
Protivpožarna naknada	531
Doprinosi za lica sa invaliditetom	815,29
Doprinosi i porez na plate zaposlenih	131.438
Porez na dobit	2.400
PDV	60.000
Republička taksa	400
UKUPNO	196.513,29

Tabela 47 Iznos gradskih naknada koje plaća tipsko preduzeće

Gradske naknade	
Komunalna naknada	2.400
Komunalna taksa	800
Porez na imovinu	801,03
UKUPNO	4.001,03

Iz prethodnih tabela je vidljivo da tipsko preduzeće u opštinsku i republičku kasu godišnje izdvaja 237.306 KM.

Ukoliko se saberu vrijednosti naknada i poreza koje odlaze u opštinski budžet, opština je od tipskog preduzeća u jednoj godini prihodovala oko 44.500 KM.

Ako pretpostavimo da preduzeća u prosjeku godišnje na ime redovnih naknada plaćaju 5.000 KM, opština samo od preduzeća, kojih ima otprilike oko 4.000, inkasira oko 20.000.000 KM i zajedno sa PDV-om (orijentacioni prihodi od PDV-a po jednom preduzeću u prosjeku iznose oko 8.000 KM), opštinski prihodi iznose oko 52.000.000 KM. Iz ovog proračuna proizilazi da preduzeća ostvaruju oko jedne trećine ukupnih opštinskih prihoda, samo na ime redovnih naknada i PDV-a.

Kada bi se jednokratne i redovne naknade koje plaćaju preduzeća smanjile za 40%, a zahvaljujući toj stimulatívnoj mjeri broj preduzeća povećao za 25%, opština bi prihodovala oko 61.000.000 KM na ime naknada i PDV-a i to:

- 6.000.000 KM na ime naknade za uređenje zemljišta i zemljišne rente (pretpostavka je da bi 500 preduzeća investiralo u nove objekte)
- 15.000.000 KM na ime redovnih naknada i
- 40.000.000 KM na ime PDV-a,

Što predstavlja povećanje od 17%, ne uzimajući u obzir i finansijske i socijalne efekte od povećanja zaposlenosti.

11.1.1.7. Postojeći podsticaji i barijere za osnivanje i rast malih i srednjih preduzeća

Postojeće barijere se mogu svrstati u više grupa, ali među njima treba izdvojiti administrativno-pravne i ekonomske prepreke, na čije smanjenje Grad može značajno da utiče.

Za osnivanje poslovnog subjekta (privrednog društva ili zanatsko-preduzetničke djelatnosti) potrebno je proći kroz tri faze⁶⁴:

Postupak prije registracije podrazumjeva da osnivač obezbjedi relevantne dokumente tražene zakonom, a koje pribavlja od strane raznih organa vlasti ili se ovjeravaju od strane državnih vlasti kao što su sud, opština itd.

Postupak registracije u kojem privredno društvo se registruje na sudu, a zanatsko-preduzetnička djelatnost u opštini. Tokom ove faze poslovni subjekat je legalno formiran i priznat od strane države. Postupak nakon registracije gdje poslovni subjekat dobija porezni identifikacioni broj od poreske uprave, otvara bankarski račun, ispunjeni su minimalni tehnički uslovi od strane nadležnog državnog organa, te nastoji ispuniti druge zahtjeve potrebne za njegovo zakonito funkcionisanje. U sledećim tabelama (48; 49; 50; 51.) su prikazane pojedine radnje u okviru svake faze osnivanja preduzeća, potrebno vrijeme i ukupne troškove u 2006. god.

Tabela 48 Predregistraciona faza

Radnje	Vrijeme	Ukupni troškovi
Uplata depozita	0	2.000
Prikupljanje i priprema dokumentacije	10	16
<i>Ukupno:</i>	<i>10</i>	<i>2.016</i>

Tabela 49 Registraciona faza

Radnje	Vrijeme	Ukupni troškovi
Postupak registracije u sudu	80	950

Tabela 50 Postregistraciona faza

Radnje	Vrijeme	Ukupni troškovi
Nabavka pečata (po narudžbi)	2	60
Rješenje o ispunjavanju minimalnih tehničkih uslova	25	241
Statistički broj	3	70
Poreski broj (JIB)	5	30
Otvaranje bankovnog računa	0	36
Registracija preduzeća kod PIO	2	0
Carinski broj	7	47
Naknada za isticanje firme		1.000
<i>Ukupno:</i>	<i>44</i>	<i>1.484</i>

⁶⁴

Korišteni podaci iz projekta "Trenutno stanje procesa pokretanja preduzeća i gradnje u BiH", USAID, 2006.god.

Tabela 51 Pregled po fazama

Faze	Vrijeme	Ukupni troškovi
Predregistraciona	10	2.016
Registraciona	80	950
Postregistraciona	44	1.484
<i>Ukupno:</i>	<i>134</i>	<i>4.450</i>

Prethodni podaci pokazuju da je postupak osnivanja preduzeća veoma komplikovan čemu u prilog govori veliki broj radnji koje se moraju obaviti da bi se preduzeće registravalo, kao i dugotrajnost pojedinih faza, a posebno faze registracije preduzeća.

U okviru postregistracione faze najveće poteškoće predstavlja pribavljanje urbanističke dokumentacije, koje zahtjeva znatna finansijska sredstva i dug vremenski period.

Na primjeru tipskog preduzeća se vidi da je za proces pribavljanja građevinske dozvole bilo neophodno 6 mjeseci i to uz pomoć konsultantske firme, dok u ostalim slučajevima, a posebno kada su neriješeni imovinsko-pravni odnosi, može da traje i znatno duže, pa čak i nekoliko godina. S druge strane, proces dobijanja građevinske dozvole opterećuje veliki broj dokumenata (projektna dokumentacija, komunalne saglasnosti, urbanističko-tehnička dokumentacija) koje je neophodno obezbjediti.

Međutim, i pored problema posljednjih godina je postignut veliki napredak u brzini dobijanja građevinske dozvole zahvaljujući provedenoj reformi u Odjeljenju za prostorno uređenje koje se ogleda u osnivanju Centra za dozvole, povećanju broja radnika i informatičkoj opremljenosti.

Posebno opterećenje poslovanju predstavljaju brojne naknade koje se plaćaju opštini i njihove previsoke vrijednosti.

Ovako visoki iznosi naknada koja plaćaju preduzeća značajno opterećuju troškove poslovanja i predstavljaju veliku prepreku, posebno za osnivanje preduzeća i one preduzetnike koji bi investirali u izgradnju proizvodnih objekata.

Dva slučaja koji imaju uticaj na vrijednost i prikupljanje izvornih opštinskih prihoda su:

1. Niske naknade - gdje njihova vrijednost ne pokriva troškove stvorene za pružanje te usluge (usvajanje administrativnog dokumenta, dozvole za gradnju, dozvole za neovlašćeno korišćenje infrastrukture i korišćenje opštinskih javnih površina) i u ovom slučaju stvara se neravnoteža između troškova i prihoda za pružene usluge.

2. Visoka naknada – koja utiče direktno na povećanje nezakonitih postupaka i u ovom slučaju ima uticaj na prikupljanje izvornih prihoda, naročito u oblasti gradnje, neovlašćeno korišćenje infrastrukture i korišćenje opštinski javnih površina, poslovne djelatnosti itd. jer se jedan dobar dio građana koji imaju potrebe za ove usluge neće obratiti opštinskim institucijama u okviru njihovih odgovornosti nego će pokušati da ih realizuje bez dozvole, dakle bez ikakve obaveze, dok opštinske institucije u okviru njihovih odgovornosti treba da se potrude i potroše finansijska sredstva za radnje kao što su: poboljšanje i održavanje infrastrukture, održavanje javnih površina, parkova i td. koje imaju štete od nezakonitih postupaka.

Stoga treba da se izradi sistem za otkrivanje neodgovarajućeg procjenjivanja taksi i naknada, vršenjem njihovog nadgledanja i revizije tako da može da se pristupi procesu sveobuhvatnog

pregledanja naknada i kazni u cilju uravnoteživanja vrijednosti naknade i taksi sa opravdanošću i tačnošću troškova za pružene usluge (uvijek obuhvatajući u ovaj proces i preduzetnike).

U pogledu podsticaja za razvoj malog i srednjeg preduzetništva posljednjih godina je evidentiran znatan napredak u edukaciji preduzetnika i finansijskoj pomoći kroz povoljne kredite i to na entitetskom i gradskom nivou.

Grad Banjaluka daje finansijsku podršku razvoju malih i srednjih preduzeća, naročito za početnike u biznisu (start up) preko Gradske razvojne agencija – Centar za mali biznis i to kroz povoljno kreditiranje i subvencije.

U okviru Gradske razvojne agencije formiran je Garantni fond sa početnim kapitalom od 500.000 KM.

Investiciono-razvojna banka Republike Srpske, koja treba da bude najvažniji stub finansijske podrške razvoju, definisala je kreditnu liniju za podsticaj razvoja preduzetništva.

11.1.1.8. Preporuke i mjere za povećanje budžetskih prihoda na osnovu aktivnosti MSP

Da bi u dužem roku došlo do povećanja budžetskih prihoda na osnovu aktivnosti malih i srednjih preduzeća neophodno je sprovesti mjere koje će dovesti do povećanja broja MSP i to posebno u oblasti proizvodnih djelatnosti.

Neophodne mjere se mogu grupisati na slijedeća područja razvoja malog i srednjeg preduzetništva i to:

- Izgradnja poslovnih zona,
- Smanjenje administrativno-pravnih prepreka i,
- Finansiranje preduzetnika.
- Izgradnja poslovnih zona

Izgradnja poslovnih zona će omogućiti jeftiniji i povoljniji način gradnje, kupovine ili zakupa poslovnog prostora na infrastrukturno opremljenom mjestu. Poslovne zone dugoročno rješavaju potrebe preduzetnika za poslovnim prostorom, omogućavaju preduzeticima poslovno povezivanje i zajedničko korištenje infrastrukture.

Razvoj poslovnih zona će direktno dovesti do povećanja broja malih i srednjih preduzeća i njihovog boljeg poslovanja.

Mjere:

- Izrada projektne dokumentacije (studija izvodljivosti, urbanistička dokumentacija)
- Rješavanje imovinsko-pravnih odnosa
- Izgradnja infrastrukture u zoni
- Promotivne aktivnosti u svrhu privlačenja investitora,
- Izrada registra resursa i imovine Grada.
- Smanjenje administrativnih prepreka

U okviru procesa osnivanja preduzeća prije svega je neophodno značajno smanjiti vrijeme potrebno za registraciju preduzeća i dobijanje građevinske dozvole.

Mjere koje je neophodno sprovesti, a u nadležnosti gradske uprave su:

- Smanjiti vrijeme i troškove neophodne za dobijanje građevinske dozvole,
- Dozvoliti rad preduzećima bez ispunjavanja minimalnih tehničkih uslova (samo za djelatnosti koje ne ugrožavaju zdravlje ljudi i javnu sigurnost).
- Finansiranje preduzetnika

Evropska Unija putem programa i fondova će u periodu 2007.-2013. god. pružiti finansijsku pomoć zemljama koje žele da se pridruže Uniji. Finansiranje projekata razvoja preduzetništva će se obavljati preko Okvirnog programa za konkurentnost i inovativnost 2007.-2013. (CIP) koji obuhvata tri specifična programa:

- Program za preduzetništvo i inovacije
- Program podrške politici informacione i komunikacione tehnologije
- Program inteligentna energija za Evropu u kome zemlje van EU ne mogu da učestvuju.

Cilj Programa za preduzetništvo i inovacije jeste pomoć razvoju inovacija u preduzetništvu obezbjeđivanjem pristupa finansijskim sredstvima putem podjele rizika i dobiti sa investitorima i obezbjeđivanje kontragarancija ili uzajamnih garancija za nacionalne garancijske šeme. U okviru programa, mala i srednja preduzeća će imati jasan i efikasan pristup Evropskoj uniji putem mreža podrške preduzećima koje pružaju brojne informacije i savjete o postojećim evro info centrima. Pored toga što se zasniva na isprobanim i testiranim programima, program CIP, takođe, obuhvata nove elemente kao što su: instrument (za rizični kapital) za visok rast i inovativne kompanije; sekuritizacija strukture bankovnih zajmova za MSP; veća uloga mreža podrške inovacijama i preduzetništvu.

Program CIP je usmjeren na evropske organizacije i preduzeća, uz poseban naglasak na mala i srednja preduzeća.

Grad Banjaluka treba da nastavi pozitivnu praksu finansiranja početnih biznisa sa povećanim obimom sredstava.

Finansijski podsticaji treba da se osjete i kroz razne poreske olakšice i smanjenje naknada i taksa koji su direktno vezani za preduzetničku aktivnost u mjeri u kojoj će omogućiti racionalno punjenje budžeta.

12. Analiza stanja MSP na osnovu sprovedenih anketa

U periodu između novembra 2009. godine i januara 2010. godine, u dvije faze je sprovedeno istraživanje za potrebe izrade nacrtu Strategije razvoja malih i srednjih preduzeća i preduzetništva u Gradu Banja Luci 2010-2015. godina.

Cilj ovog istraživanja je determinisanje uticajnih, podsticajnih i ograničavajućih faktora, njihovog smjera i intenziteta na efikasno i efektivno poslovanje mikro, malih i srednjih preduzeća u Gradu Banja Luci. Gradska razvojna agencija sa timom eksperata iz oblasti preduzetništva i malog biznisa iz Udruženja ekonomista SWOT je radila na izradi nacrtu Strategije razvoja malih i srednjih preduzeća i preduzetništva u Gradu Banja Luci 2010-2015. godina.

Istraživanje je sprovedeno upitnikom čija pitanja su dizajnirana na način da su ispitivala i činjenice i stavove, te je istraživanje imalo karakteristike i kvantitativnog i kvalitativnog istraživanja. Upitnik se sastojao od ukupno 32 pitanja, i to zatvorenih pitanja, pitanja sa više mogućih odgovora, pitanja u formi odgovora Likertovim skalama, uz opisno ocjenjivanje stavova ispitanika, i nekoliko otvorenih pitanja. Istraživanje je imalo generalni cilj da autorima projekta izrade nacrt Strategije, čiji je vođa projektnog tima autor disertacije, omogući da na osnovu analiziranih uticajnih faktora, definiše strateške ciljeve strateškog opredjeljenja Grada izgradnje podsticajnog preduzetničkog okruženja u narednom petogodišnjem periodu, kao i prijedlog konkretnih mjera finansijske i nefinansijske podrške MSP u Banjoj Luci.

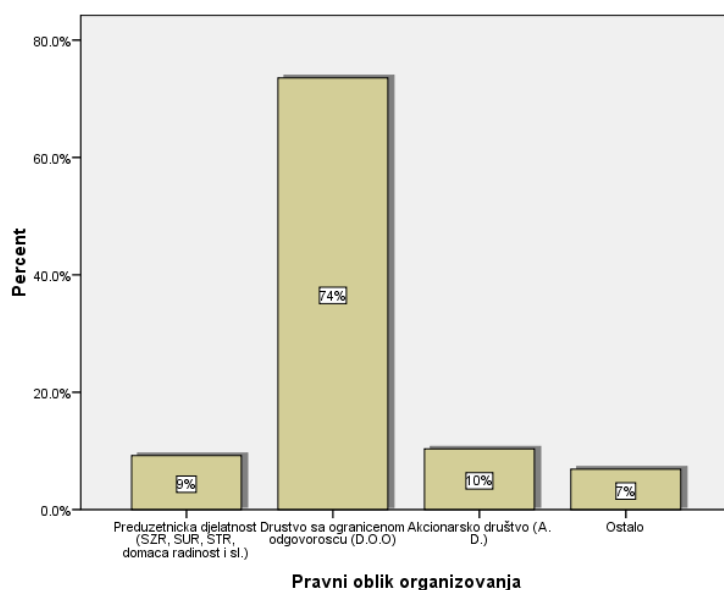
Upitnik je dizajniran početkom oktobra 2009. godine, i u potpunosti je kompatibilan sa upitnikom korišćenim u prvom istraživanju, i komplementaran je sa prvim upitnikom sa aspekta da su u upitnik uvrštena i druga pitanja koja nisu uvrštena prvi puta. Iako je drugo istraživanje urađeno za potrebe naučno-istraživačkog projekta, u potpunosti je kompatibilno sa ciljevima doktorske disertacije, pogotovo zbog činjenice da je glavni autor upitnika i autor disertacije. Kao što smo naveli na početku ovoga izlaganja, istraživanje je izvršeno u dvije faze. Prva faza je bila tzv. faza predtestiranja upitnika gdje smo metodom namjerno izabranog uzorka MSP na uzorku od 10 preduzeća testirali jasnoću upitnika i kvalitet dobijenih odgovora. Od prvobitnih 47 pitanja, nakon test faze, upitnik je sveden na 32 pitanja, i u novembru je započela realizacija istraživanja. Postupak prikupljanja podataka uradio je tim Udruženja ekonomista Republike Srpske „SWOT“ isključivo elektronskim putem, koristeći vlastitu bazu privrednih subjekata na teritoriji Grada Banja Luka, metodom slučajnog uzorka.

U periodu od 10.11.2009. do 15.01.2010. urađeno je prikupljanje anketnih upitnika direktnim slanjem upita elektronskim putem metodom slučajnog uzorka, s time da je stepen odgovora iznosio 24,85%. Uzorak je obuhvatao 87 preduzeća iz Banja Luke. Upitnici su poslani na oko 350 adresa.

Koristeći soterske aplikacije, anketari su dvostrukim ponovnim slanjem upitnika na iste adrese, s ciljem podsjećanja ispitanika, uspjeli da prikupe 87 upitnika. Generalno, kao i kod predtestiranja, zainteresovanost naših privrednika za bilo koju vrstu istraživanja je zaista na izuzetno niskom nivou, što svakako otežava posao akademske zajednice.

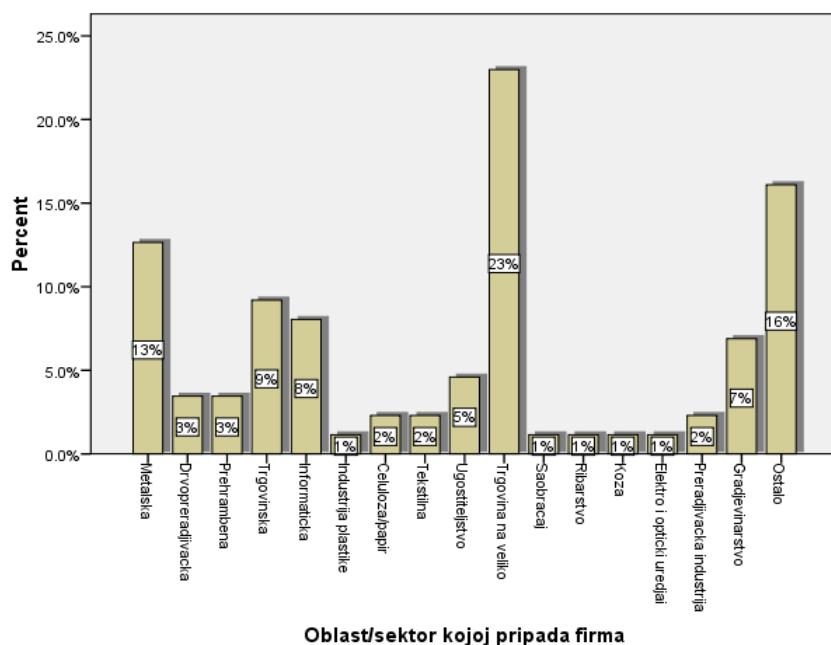
Na ovaj način, reprezentativnost je osigurana i uzorak od 87 MSP (N=87) u odnosu na statističku masu iznosi 2,18% (ako uzmemo u obzir podatak da je prema procjeni PIO RS u Banja Luci u maju 2009. godine bilo registrovanih oko 3982 preduzeća svih veličina). Nismo uzimali u obzir preduzetničke radnje, jer je u uzorku istraživanja bilo ukupno 10% SZR, SUR, STR ili drugih oblika preduzetničke djelatnosti, što se može vidjeti sa sljedećeg grafa:

Slika 12 Podjela preduzeća u uzorku prema pravnom obliku organizovanja

U uzorku, 32% preduzeća su „starija” od 15 godina, 29% su od 10 do 15 godina starosti, i samo 2% osnovanih 2009. godine. Sa aspekta privredne strukture, stanje uzorka na nivou grada je sljedeće:

Slika 13 Podjela preduzeća u uzorku oblasti/sektoru

I u ovom slučaju, dominantna su preduzeća u oblasti trgovine na malo i velike, zatim prerađivačke industrije, građevinarstva i ostalih djelatnosti. Privredna struktura grada Banja Luke više odgovara strukturi privrede EU u prosjeku, što je dobar pokazatelj rasta i razvoja MSP sektora. Broj MSP na 1000 stanovnika u nefinansijskom poslovnim sektoru Republike Srpske u 2008. godini iznosio je 26,1 MSP na 1000 stanovnika, u regiji Banja Luka 30,45 MSP na 1000 stanovnika (Analiza stanja u oblasti malih i srednjih preduzeća za 2008. godinu, 2009) a u Gradu Banjoj Luci 47,3 MSP na 1000 stanovnika, gdje je

nadmašen prosjek Evropske unije od 40 MSP na 1000 stanovnika. Vodeće zemlje EU prema broju registrovanih MSP su Češka (83,4 MSP na 1000 stanovnika), koju prate Portugal (81,43 MSP na 1000 stanovnika), Grčka (74,46 MSP na 1000 stanovnika) Italija (65,43 MSP na 1000 stanovnika) i Španija (60,07 MSP na 1000 stanovnika) (Nacrt strategije razvoja MSP u Banja Luci, 2010-2015. godina, 2009).

S obzirom na cilj ovoga istraživanja, više pažnje je bilo posvećeno ispitivanju stavova preuzetnika i menadžera, nego na traženju uzročno-posljedičnih veza između faktora poslovanja i ukupnog prihoda i ukupne neto dobiti ispitanih preduzeća.

Po kojem se modelu ponašaju MSP u Banjoj Luci i Republici Srpskoj? Istraživanje je potvrdilo ono što se u akademskoj zajednici odavno znalo: preduzeća ne ulažu u tzv. intangible assets ili neopipljivu imovinu (istraživanje i razvoj, inovacije, obrazovanje i edukaciju zaposlenih, neznatne su veze između preuzeća i obrazovnih ustanova) ili to rade na neznatno niskom nivou. Dugoročno posmatrano, poslovanje na lokalnom tržištu, bez ulaganja u istraživanje, razvoj, transfer novih tehnologija, obrazovanja i edukacije zaposlenih, u očekivanju ulaska BiH u EU i dalje će pogoršati konkurentsku poziciju naših preduzeća i konkurentnost privrede i uopšte.

Vratimo se cilju ovoga istraživanja, a to je determinisanje uticajnih, podsticajnih i ograničavajućih faktora, njihovog smjera i intenziteta na efikasno i efektivno poslovanje mikro, malih i srednjih preduzeća (MSP) u Gradu Banja Luci. Šta smo još otkrili?

Na pitanje *“Koji bi po vama trebali biti prioritetni pravci u strateškom planu razvoja MSP u Banja Luci? Skalom od 1 do 5, gdje je sa 5 označen prirotoet, a sa 1 nebitno”, dobili smo sljedeće odgovore:*

Slika 14 Stavovi preduzetnika Banja Luke o prioritetnim pravcima razvoja MSP

Preduzetnici bi prvenstveno željeli stvaranje poslovnog okruženja povoljnog za privredni rast i razvoj (4,4 ponder), zatim obezbnjenjenje i povećanje finansijske podrške MSP (ponder 4,3), uskladjivanje obrazovnog sistema sa potrebama tržišta rada i jačanje sistema obuke i neformalne edukacije (oba sa ponderima 4,1). Ono što je značajno, to je činjenica da potreba za podrškom i finansijskom i nefinansijskom je evidentna, a posebno je interesentna zainteresovanost preduzetnika i

menadžera za usklađivanjem obrazovnog sistema potreba preduzeća i jačanju sistema obuke i neformalne edukacije. Ključni dio istraživanja koji će djelimično dati odgovor na istraživački problem se odnosio na istraživačko pitanje o preprekama razvoja MSP. Frekvencija odgovora sažeta je u tabeli 52.

Tabela 52 Ograničavajući faktori razvoja MSP

Ograničavajući faktori razvoja MSP Šta ograničava razvojne aktivnosti vašeg preduzeća (1-nebitno, 5-prioritet)		
	Odgovorilo	Prosjek
Visoka stopa PDV-a	67	3.0896
Problemi u naplati potraživanja	79	4.0759
Visoke stope poreza i doprinosa na plate zaposlenih	74	3.7297
Administrativne poteškoce i kompleksnost procedura	73	3.6986
Nestabilnost i nejasnost zakonske regulative	70	3.8571
Visoke kamatne stope kredita	78	4.0513
Troškovi energenata	70	3.5429
Troškovi materijala, sirovina	63	3.2857
Raspoloživost izvora finansiranja	70	3.6571
Gubitak trzista u bivsoj Jugoslaviji	61	2.6885
Nelojalna konkurencija („kineska roba“)	70	3.6857
Inostrana konkurencija	63	2.8571
Domaca konkurencija	63	2.8254
Zastarjela tehnologija	61	2.5246
Kvalitet proizvoda	60	2.9333
Cijena proizvoda	63	3.0952
Troškovi radne snage	59	3.0000
Neinovativnost proizvoda	56	2.9107
Nedostatak sredstava za istraživačko- razvojnu djelatnost	60	3.2833
Valid N (listwise)	51	

Prvi problemi po prioritetima sa prosjekom ocjene 4,07 i 4,05 su problemi u naplati potraživanja i visoke kamatne stope kredita. Ova dva problema, problem naplate potraživanja i problem dolaska do neophodnih eksternih finansijskih sredstava je veoma značajan faktor koji snažno utiče na likvidnost i solventnost MSP u Banjoj Luci i Republici Srpskoj. Pored negativnih efekata globalne finansijske krize koja je evidentno došla u 2009. godini i na naše prostore, prvom problemu je dosta doprinijelo neefikasno i veoma skupo sudstvo. Uvođenjem medijacije i formiranjem privrednih sudova u Republici Srpskoj (prvi privredni sudovi počeli sa radom u maju 2010. godine) ovaj problem bi trebao biti manje zastupljen. Dalje, sa ponderom 3,85 ocjenjeni su nestabilnost i nejasnost zakonske regulative kao veoma velike prepreke daljeg razvoja MSP. Ako uporedimo rezultate prvoga kvantitativnoga istraživanja i ovoga faktora, preduzeća ne praktikuju planiranje (strateško, operativno, finansijsko, marketinško) u svome poslovanju, tako da neizvjesnot dalje povećava dezorijentisanost vlasnika i menadžmenta MSP. Znanje za rad u uslovima krize i neizvjesnosti pored prirodne snalažljivosti i intuicije, mora biti zasnovano na primjeni određenih obrazaca strategijskog menadžmenta, koji se ne primjenjuju kod nas. Na slici 15. možete vidjeti i ostale faktore koji koče razvoj MSP prema mišljenju banjalučkih preduzetnika i menadžera.

Slika 15 Ograničavajući faktori razvoja MSP

Visoke stope poreza na plate i doprinose zaposlenih (3,72), administrativne poteškoće i kompleksnost procedura (3,69) i nelojalna konkurencija (3,68) su visoko rangirane prepreke daljeg razvoja biznisa. Još bismo željeli da naglasimo da je ponderom 3,65 ocjenjena raspoloživost izvora finansiranja kao veliki problem razvoju MSP u Republici Srpskoj. U petom dijelu disertacije, predstavili smo cijeli portfolio raspoloživih izvora finansiranja MSP u EU i SAD, klasifikujući izvore finansiranja iz duga i vlasničkog kapitala, kao i specifične izvore finansiranja, kao što su su mezzanine finansiranje, faktoring, anđele investitore i fondove rizičnog kapitala. I konačno, sa ponderom 3,2 ocjenjeni su kao limitirajući faktori nedostatak sredstava za razvojno-istraživačku djelatnost. Dakle, i sami preduzetnici su uočili ono što im treba za poboljšanje konkurentske pozicije, a što su danas limitirajući faktori u Republici Srpskoj, poredeći ih sa MSP iz EU. Svi faktori su eksternog karaktera. Faktori eksterne podrške i internog karaktera, tj. „unutar“ preduzeća, po mišljenju ispitanika, koji mogu uticati na dalji rast i razvoj MSP su rangirani na sljedeći način, kao u tabeli 53.

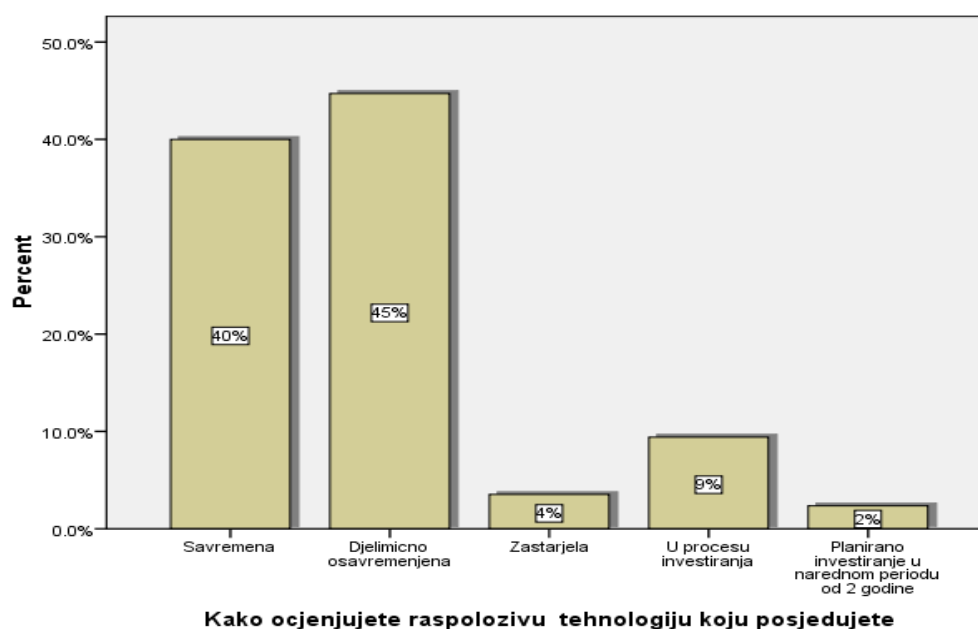
Tabela 53 Faktori povećane konkurentnosti MSP

Šta je potrebno unaprijediti u vašoj firmi da bi bili konkurentniji na tržištu (1-nebitno, 5-prioritet)		
	N	Prosjek
Poboljšati kvalitet proizvoda/usluga	70	3.3857
Poboljšati promociju firme	80	3.6250
Dobiti potrebne sertifikate o kvalitetu (navedite koje):	66	2.8788
Strucnu konsultantsku pomoc u oblastima poslovanja i proizvodnje, npr. obuka na odredjenim masinama, i sl. (navedite koja):	62	2.6613
Usavršavanje i edukacija iz oblasti preduzetništva	67	3.4925
Usavršavanje i edukacija iz oblasti informatike	62	3.0484
Usavršavanje i edukacija iz oblasti menadžmenta	69	3.6957
Usavršavanje i edukacija iz oblasti upravljanja projektima	64	3.1562
Usavršavanje i edukacija iz oblasti finansija	65	3.1846
Usavršavanje i edukacija iz oblasti prodaje	70	3.7571
Usavršavanje i edukacija iz oblasti marketinga	67	3.5970
Usavršavanje i edukacija iz oblasti stranih jezika	66	3.1970
Udruživanje sa firmama iz moje oblasti u cilju zajednickog nastupa na trzistu	68	3.1912
Pomoc iz razvojnih programa putem bespovratnih sredstava	78	4.3077
Pomoc iz razvojnih programa putem povoljnih kredita	75	4.3200
Pomoc iz razvojnih programa putem garantnih fondova	71	4.2113
Valid N (listwise)	1	

Preduzetnici očekuju pomoć iz razvojnih programa putem putem povoljnih kredita (4,32), bespovratne pomoći (4,30) i putem garantnih fondova (4,21). Dakle, visoka su očekivanja sa aspekta podrške od strane predstavnika vlasti. Malo je preduzetnika govorilo o potrebi poboljšanja kvaliteta vlastitih proizvoda/usluga (3,38), o potrebi uvođenja sistema kvaliteta (2,87) ili o potrebi za stručnoj konsultantskoj pomoći (2,66). Dakle, faktori internog karaktera su ocijenjeni relativno nisko. Da li privatna preduzeća u tranzicionim zemljama nerealno očekuju potpunu eksternu pomoć i podršku države vlastitom razvoju ili se trebaju okrenuti sebi, tj. razvoju kvalitetnih, na tržištu traženih proizvoda, inovativnosti proizvoda ili procesa, transferu znanja, brendiranju, zadovoljavanju potreba kupaca, pitanje je za dalja istraživanja. Sa aspekta potrebe edukacije, najveću potrebu za dodatnom edukacijom preduzetnici vide iz oblasti prodaje (3,8), menadžmenta (3,7) i marketinga i promocije firme (3,6).

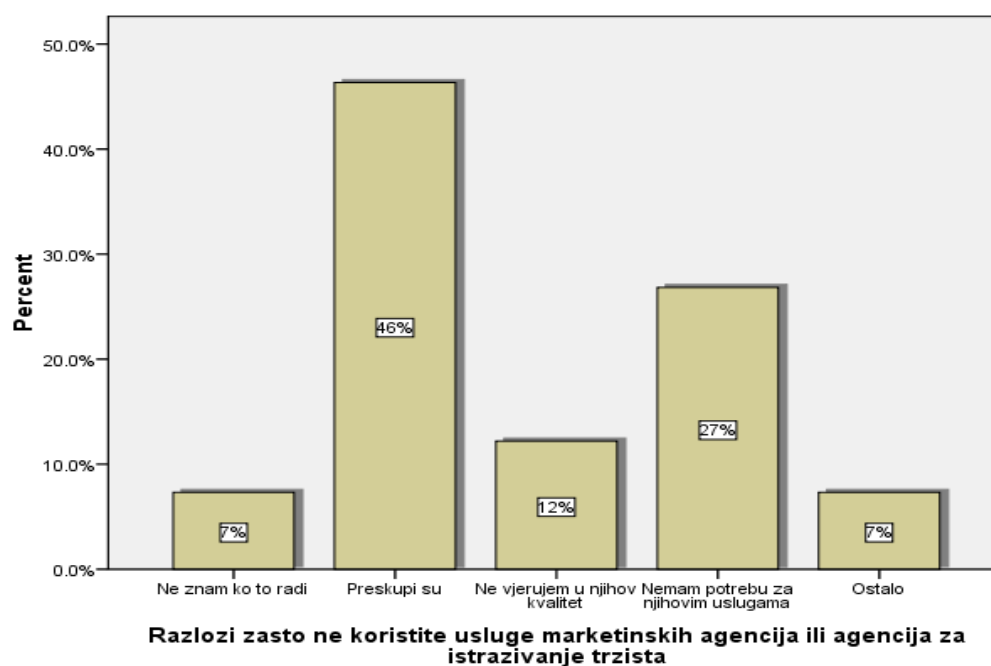
Tehnološka opremljenost MSP i stepen zastarjelosti nisu ograničavajući faktori. Istraživanje je pokazalo da u uzorku, 40% ispitanika smatra da je njihova tehnologija savremena, 45% djelimično osavremenjena, što možemo vidjeti sa slike 16.

Slika 16 Stanje tehnologije u MSP u Banja Luci

Za razliku od prvog istraživanja, 71% ispitanika u banjalučkim preduzećima imaju izrađen biznis plan, 43% imaju marketing plan, a 18% koristi usluge agencija za istraživanje tržišta. Ipak, velika većina MSP ne koristi usluge agencija za istraživanje tržišta, a razlozi za to predstavljeni na slici 17.

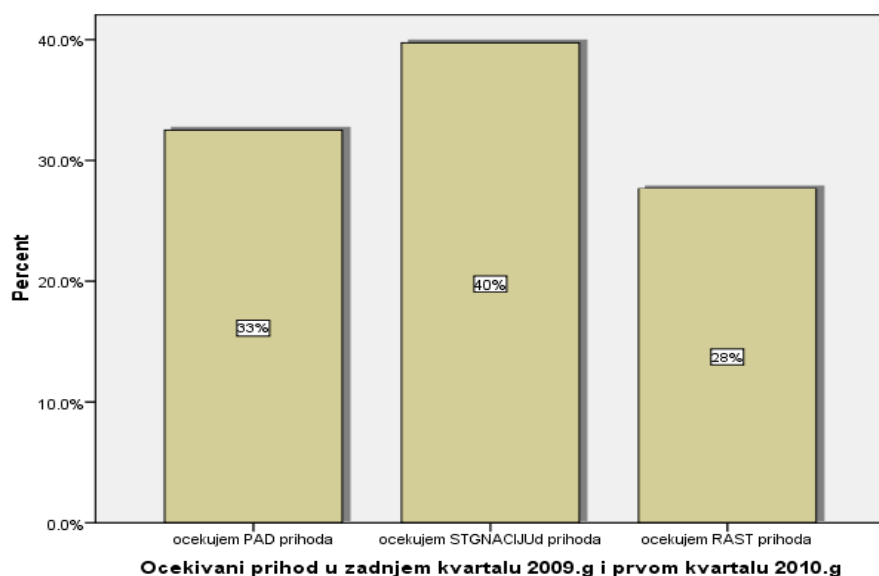
Slika 17 Razlozi nekorišćenja usluga marketinških ili agencija za istraživanje tržišta

Najveći broj MSP, 46% ne koristi usluge marketinških ili agencija za istraživanje tržišta zato što su, po njihovom mišljenju preskupi, dok 12% ne vjeruje u njihov kvalitet.

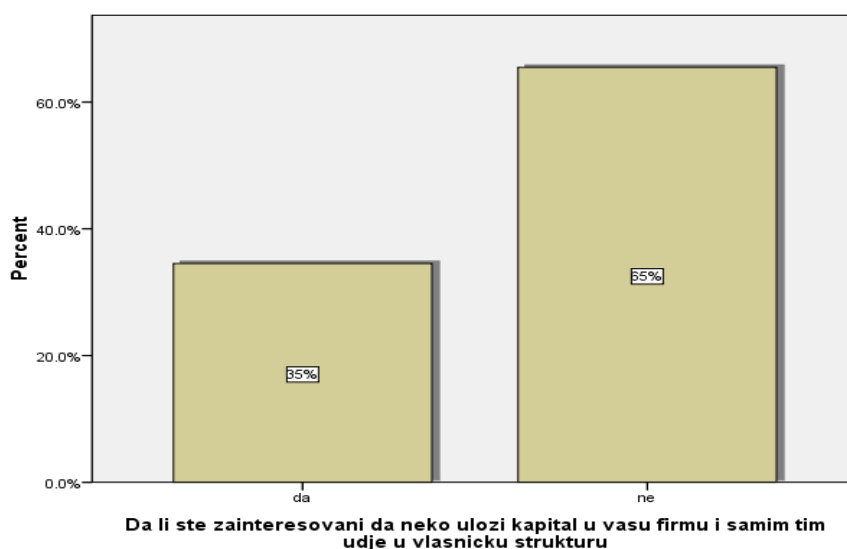
I konačno, sa aspekta očekivanja preduzetnika i menadžera na kraju 2009. godine i u prvom kvartalu 2010. godine, očekivanja nisu optimistična.

Slika 18 Očekivani prihodi

Iz grafičkog prikaza sa slike 18. vidimo da 33% preduzeća očekuju pad prihoda, 40% stagnaciju prihoda a samo 28% rast prihoda u posljednjem kvartalu 2009. godine i prvom kvartalu 2010. godine. Generalno, nakon detaljne analize oba rezultata istraživanja, možemo zaključiti da negativni efekti svjetske finansijske krize se osjećaju i kod nas, ali globalne tražnje i negativni efekti finansijske krize nisu jedini uzročnici generalno lošeg poslovanja MSP u Republici Srpskoj. Kao jedan od načina izlaska iz krize naših preduzeća, javlja se mogućnost dokapitalizacije. Ali tako ne misle naši preduzetnici.

Slika 19 Zainteresovanost MSP za dokapitalizaciju vlasničkim restrukturiranjem

65% naših preduzetnika nije zainteresovano za ulazak stranog ili domaćeg kapitala i gubitak dijela vlasničkog udjela u vlastitom preduzeću. Ovaj rezultat nam pokazuje konzervativnost preduzetnika za alternativne vidove finansiranja, kao što su emisija akcija, mezzanine finansiranje ili finansiranje sredstvima rizičnog kapitala.

Rezultati istraživanja

Naša mala i srednja preduzeća posluju loše:

- ❖ Jer im prvenstveno nedostaje bazičnih znanja iz ekonomije i menadžmenta malog biznisa oličenih u obrazovanju vlasnika i preduzetnika;
- ❖ ne poznaju vlastite proizvodno-uslužne kapacitete i strukturu troškova, pogotovo ne mogu da donose kvalitetne poslovne odluke u kratkom i dugom roku na osnovu poznavanja zakonitosti kretanja troškova i iskorišćenosti kapaciteta;
- ❖ Ne planiraju poslovne i marketinške aktivnosti, ne rade permanentno istraživanje tržišta; ovaj zaključak o planiranju ne možemo donijeti za banjalučke preduzeća u potpunosti. Međutim, pitanje za dalje istraživanje je da li preduzeća koja praktikuju izradu biznis plana to rade iz nužde, zbog zahtjeva finansijskih i kreditno-garantnih ustanova ili je to dio strateškog opredjeljenja preduzeća;
- ❖ Ne razumiju marketinški koncept poslovanja i predominantno su prodajno orijentisani;
- ❖ Uglavnom ne posjeduju niti jedan od sertifikata sistema kvaliteta;
- ❖ nemaju na raspolaganju kvalitetna eksterna sredstva finansijske i nefinansijske podrške;
- ❖ nisu povezani sa univerzitetima tako da ne možemo govoriti o transferu znanja i novih tehnologija;
- ❖ Većina preduzeća nije zainteresovana da učestvuje u klasterima;

Odgovore na sva pitanja i grafičke prikaze možete vidjeti u detaljnom pregledu u prilogima na narednim stranicama.

Tabela 54 Broj zaposlenih i kadrovi

	Odgovorilo	Prosjek
Broj zaposlenih	84	35.4405
Koji kadar Vam nedostaje u najvećoj mjeri: NKV i PKV	10	4.5000
Koji kadar Vam nedostaje u najvećoj mjeri: SSS	37	3.4595
Koji kadar Vam nedostaje u najvećoj mjeri: VS i VSS	33	1.9697
Koji kadar Vam nedostaje u najvećoj mjeri: Magistri i doktori	4	4.2500
Valid N (listwise)	1	

Slika 20 Deficit kadrova

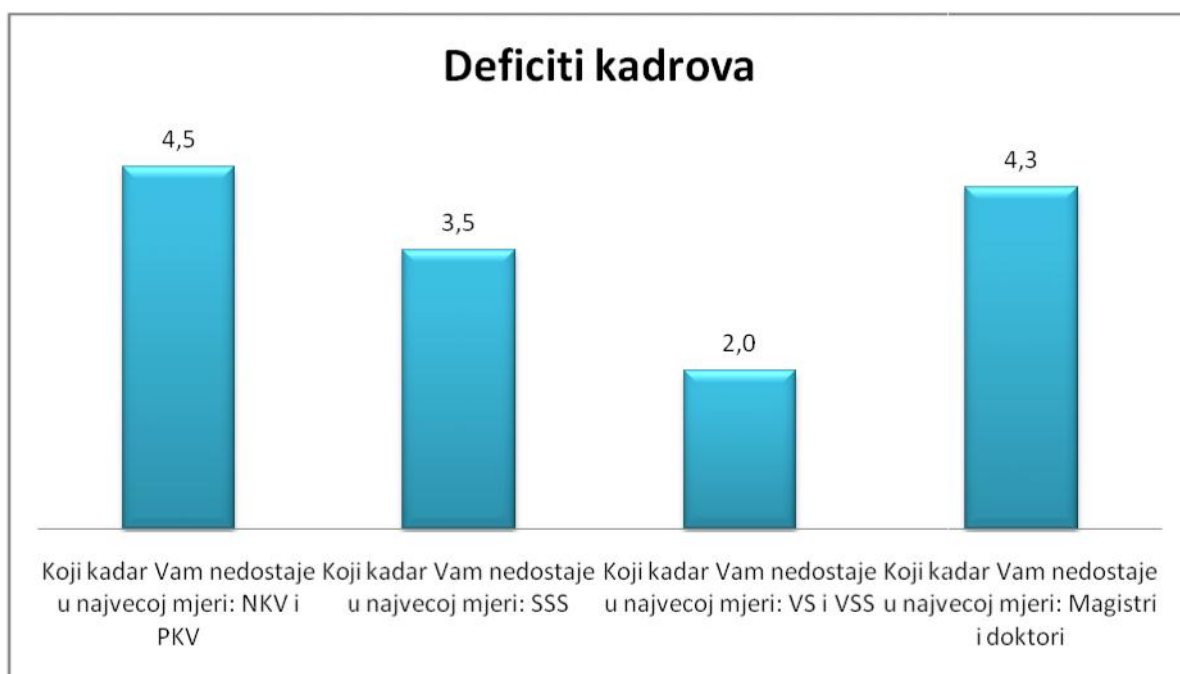

Tabela 55 Ocjena rada gradske uprave

Sa ponderom značajnosti od 1 do 5 ocijenite usluge gradske uprave		
	Odgovorilo	Prosjek
Usluga gradske uprave: Održavanje putne infrastrukture	54	3.0000
Usluga gradske uprave: Komunalna djelatnost	58	3.5690
Usluga gradske uprave: Problem deponija	48	3.0625
Usluga gradske uprave: Održavanje životne sredine	55	2.9455
Usluga gradske uprave: Dobijanje građevinskih dozvola	60	1.8833
Usluga gradske uprave: Dobijanje radnih dozvola	49	2.5918
Usluga gradske uprave: Vodosnabdijevanje	45	3.7556
Usluga gradske uprave: Razvoj infrastrukture	57	3.0877
Usluga gradske uprave: Javni prevoz	44	3.4545
Usluga gradske uprave: Javna bezbjednost	49	2.7959
Usluga gradske uprave: Javna informisanost	42	3.1429
Usluga gradske uprave: Ponuda poslovnih lokacija i objekata	48	2.4375
Usluga gradske uprave: Finansijska podrška MSP	55	1.7818
Usluga gradske uprave: Rješavanje problema nezaposlenosti	47	1.6596
Usluga gradske uprave: Usluznost i spremnost na saradnju	47	2.4255
Usluga gradske uprave: Zbrinjavanje cvrstog otpada	37	2.7297
Usluga gradske uprave: Problem korupcije i mita	55	1.5273
Usluga gradske uprave: Pravican i ravnopravan odnos prema svim privrednim subjektima	48	1.8542
Usluga gradske uprave: Efikasnost u rješavanju poslova	41	2.3415
Valid N (listwise)	27	

Slika 21 Ocjena rada Gradske uprave

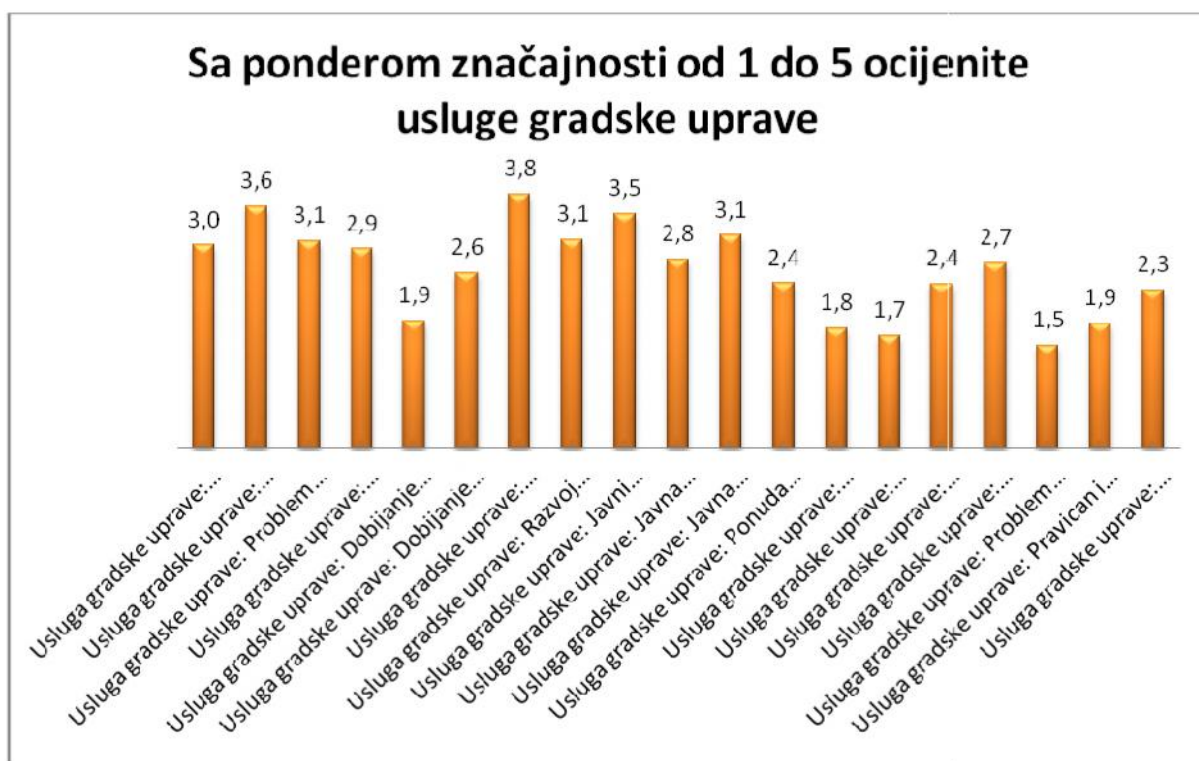

Tabela 56 Prioritetni pravci u strateškom planiranju MSP u BL

Koji bi po vama trebali biti prioritetni pravci u strateškom planu razvoja MSP u gradu BL u periodu 2010-2015.g. (1-nebitno, 5-prioritet)		
	Odgovorilo	Prosjeak
Stvaranje poslovnog okruženja povoljnog za privredni rast i razvoj	81	4.4321
Obezbjedjenje i povecanje finansijske podrške MSP	82	4.2927
Uskladjivanje obrazovnog sistema sa potrebama trzista rada	77	4.0909
Jacanje sistema obuke i neformalne edukacije	75	4.0800
Iskoriscenje potencijala upotrebe obnovljivih izvora energije (vjetar, biomasa, hidropotencijal, i sl.)	74	3.7297
Kreiranje uslova za razvoj biznisa iz oblasti informaciono – komunikacionih i drugih modernih tehnologija)	73	3.9589
Uspostavljanje jednostavnog pristupa informacijama preko interneta preduzetnicima, menadzerima i investitorima	77	4.0390
Valid N (listwise)	1	

Slika 22 Prioritetni pravci u strateškom planiranju MSP u BL

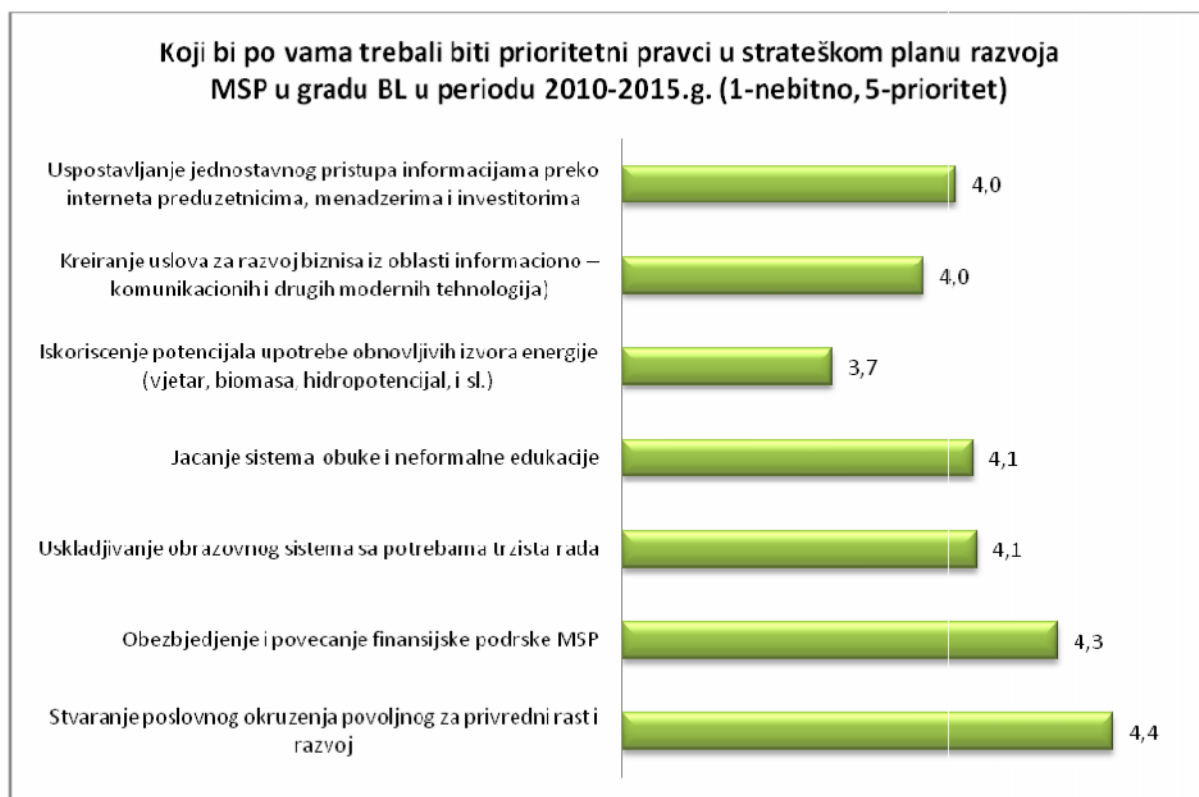

Tabela 57 Ograničenja u razvoju preduzeća

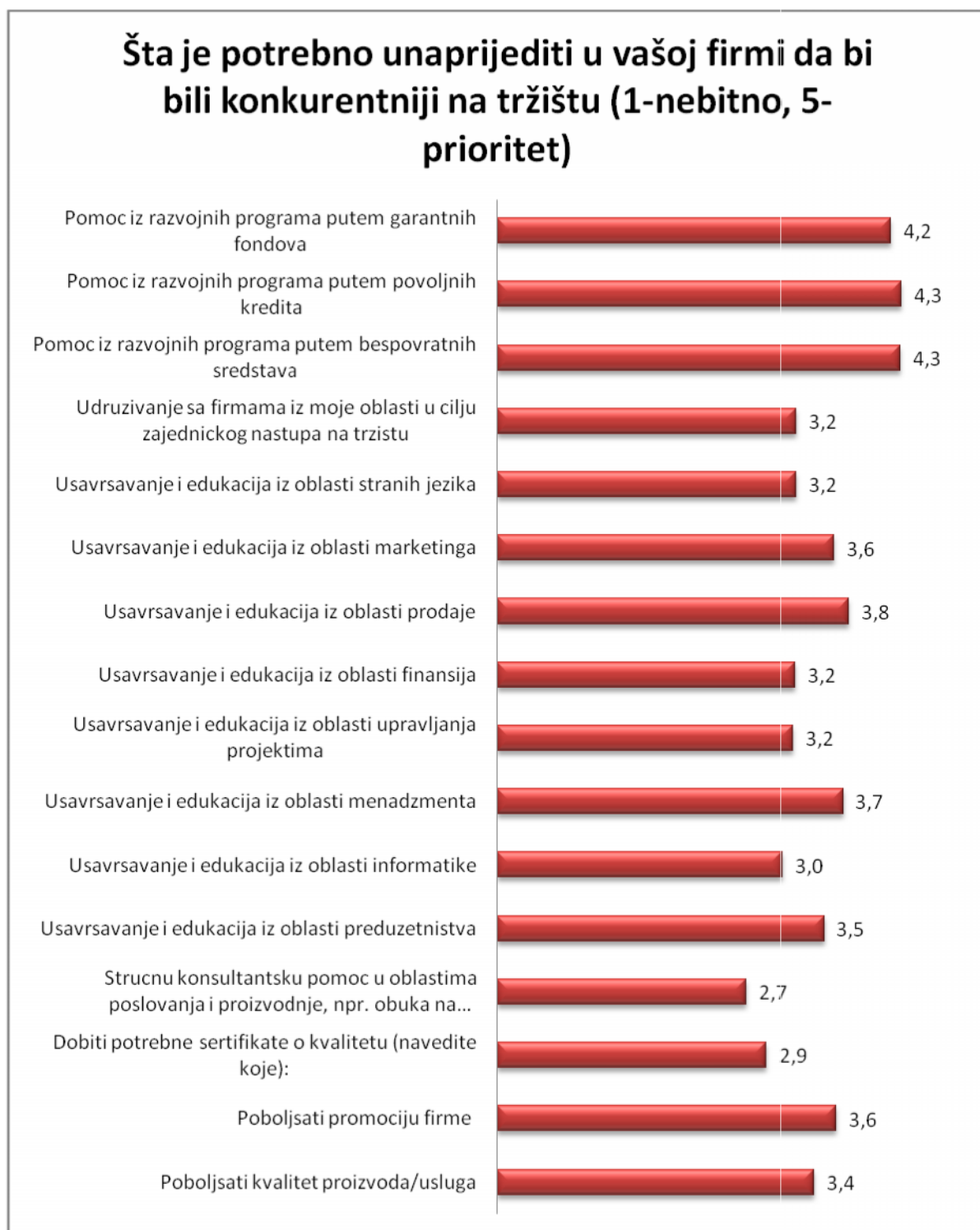
Šta ograničava razvojne aktivnosti vašeg preduzeća (1-nebitno, 5-prioritet)		
	Odgovorilo	Prosjek
Visoka stopa PDV-a	67	3.0896
Problemi u naplati potraživanja	79	4.0759
Visoke stope poreza i doprinosa na plate zaposlenih	74	3.7297
Administrativne poteškoće i kompleksnost procedura	73	3.6986
Nestabilnost i nejasnost zakonske regulative	70	3.8571
Visoke kamatne stope kredita	78	4.0513
Troškovi energenata	70	3.5429
Troškovi materijala, sirovina	63	3.2857
Raspoloživost izvora finansiranja	70	3.6571
Gubitak tržišta u bivsoj Jugoslaviji	61	2.6885
Nelojalna konkurencija („kineska roba“)	70	3.6857
Inostrana konkurencija	63	2.8571
Domaca konkurencija	63	2.8254
Zastarjela tehnologija	61	2.5246
Kvalitet proizvoda	60	2.9333
Cijena proizvoda	63	3.0952
Troškovi radne snage	59	3.0000
Neinovativnost proizvoda	56	2.9107
Nedostatak sredstava za istraživačko- razvojnu djelatnost	60	3.2833
Valid N (listwise)	51	

Slika 23 Ograničenja u razvoju preduzeća

Tabela 58 Konkurentnost preduzeća

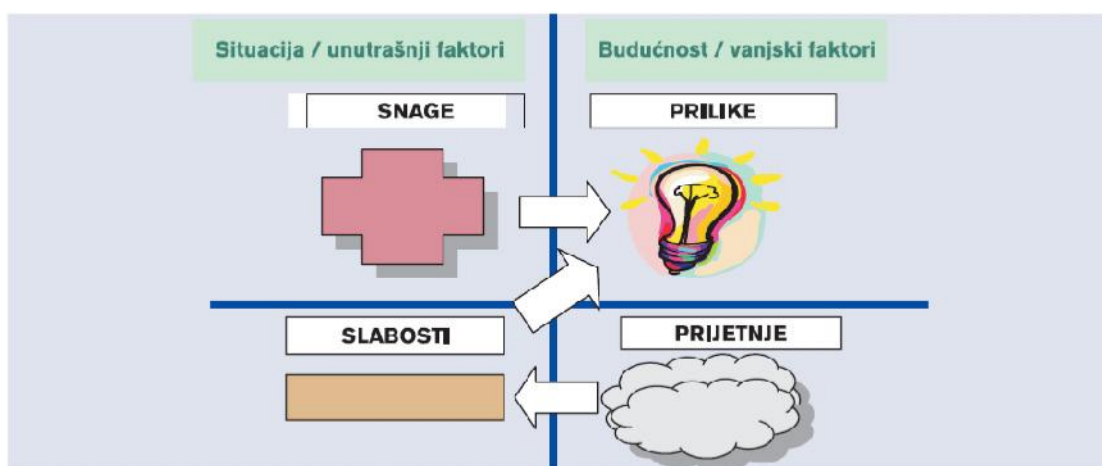
Šta je potrebno unaprijediti u vašoj firmi da bi bili konkurentniji na tržištu (1-nebitno, 5-prioritet)		
	N	Prosjek
Poboljšati kvalitet proizvoda/usluga	70	3.3857
Poboljšati promociju firme	80	3.6250
Dobiti potrebne sertifikate o kvalitetu (navedite koje):	66	2.8788
Stručnu konsultantsku pomoć u oblastima poslovanja i proizvodnje, npr. obuka na određenim masinama, i sl. (navedite koja):	62	2.6613
Usavršavanje i edukacija iz oblasti preduzetništva	67	3.4925
Usavršavanje i edukacija iz oblasti informatike	62	3.0484
Usavršavanje i edukacija iz oblasti menadžmenta	69	3.6957
Usavršavanje i edukacija iz oblasti upravljanja projektima	64	3.1562
Usavršavanje i edukacija iz oblasti finansija	65	3.1846
Usavršavanje i edukacija iz oblasti prodaje	70	3.7571
Usavršavanje i edukacija iz oblasti marketinga	67	3.5970
Usavršavanje i edukacija iz oblasti stranih jezika	66	3.1970
Udruživanje sa firmama iz moje oblasti u cilju zajedničkog nastupa na tržištu	68	3.1912
Pomoć iz razvojnih programa putem bespovratnih sredstava	78	4.3077
Pomoć iz razvojnih programa putem povoljnih kredita	75	4.3200
Pomoć iz razvojnih programa putem garantnih fondova	71	4.2113
Valid N (listwise)	1	

13. Swot analiza

Uz prikupljanje statističkih podataka o ekonomskoj situaciji među preduzetnicima u Gradu Banja Luci bila je sprovedena anketa i urađeni razgovori sa predstavnicima svih organizacija za podršku privrednom razvoju. Urađena je i studija slučaja Banjaluka kao privredni subjekt gde se na primeru tipskog preduzeća sagledali svi koraci u njegovom start upu, rastu i razvoju , ako i problemi i efekti na tom putu. Pri tome je sagledana društvena korist Banjaluke od postojanja i rada tipskog preduzeća.

SWOT analiza Grada Banja Luke je na osnovu gornjih analiza identifikovala sliku ekonomske situacije s aspekta razvoja preduzetništva.

SWOT MATRICA	SNAGE (S) Lista	SLABOSTI (W) Lista
PRILIKE (O) Lista	Strategija snaga i prilika (SO); upotrijebiti unutrašnje snage kako bi se iskoristile vanjske prilike.	Strategija slabosti i prilika (WO); prevladati slabosti koristeći vanjske prilike.
PRIJETNJE (T) Lista	Strategija snaga i prijetnji (ST); upotrijebiti unutrašnje snage kako bi se izbjegle vanjske prijetnje.	Strategija slabosti i prijetnji (WT); minimizirati unutrašnje slabosti te izbjeci vanjske prijetnje.

Snage

1. Povoljan geografski položaj i klima Grada.
2. Raspoloživost prirodnih resursa (mineralne sirovine, poljoprivredno zemljište, šume, hidro potencijal).
Najveći potencijalni resurs za intenzivnu poljoprivrednu proizvodnju naročito za ratarstvo i voćarstvo je zemljište III i IV kategorije. Zemljište od V do VIII kategorije pogodno za razvoj voćarstva, stočarstva, vinogradarstva i pčelarstva. Grad rasplaže sa 14.000ha visoke taksacione šume dobrih taksacionih elemenata te sa 1.500 ha park šuma.
Rijeka vrbas je najznačajniji elektroenergetski potencijal na području Krajine.
3. Saobraćajna infrastruktura Grada djelimično zadovoljava narasle potrebe stanovništva.
Dobra drumska povezanost Grada sa okruženjem.
4. Prema urbanističkom planu Grad raspolaže sa dvije industrijske zone te industrijskim kapacitetima koji su locirani unutar stambenih zona.
U okviru sjeverozapadne industrijske zone formiran tehnološki park Banja Luka te u okviru lokacije "Čajevac" formiran Inovacioni centar Banja Luka zadovoljava narasle potrebe stanovništva.
5. Socijalna infrastruktura djelimično zadovoljava narasle potrebe Grada
Rast broja specijalističkih ordinacija, stomatoloških ambulanti i apoteka.
6. Postojanje sportske tradicije i sportskih potencijala u Gradu.
7. Budžetska sredstva kojim raspolaže Grad su značajna i iznose cca 10% ukupnog Budžeta Republike Srpske.
8. U Gradu je u 2008. godini poslovalo 31% od ukupnog broja preduzeća u Republici Srpskoj odnosno bilo je aktivno 18,7 preduzeća na 1.000 stanovnika, što je za 9,4 preduzeća na 1.000 stanovnika više od ovog prosjeka na nivou Republike Srpske.
9. U ovim preduzećima je bilo zaposleno 27% od ukupnog broja zaposlenih u preduzećima Republici Srpskoj odnosno 17% od ukupnog broja zaposlenih u Republici Srpskoj.
10. U Gradu je u maju 2009. godine je poslovalo 24,5% od ukupnog broja zanatsko-preduzetničkih radnji u Republici Srpskoj odnosno bilo je aktivno cca 28 radnji na 1000 stanovnika što je više za 10 radnji na 1.000 stanovnika od ovog prosjeka na nivou Republike Srpske.
10. Relativno pozitivni nominalni pokazatelji uspješnosti poslovanja preduzeća u Gradu.
U 2008. godini je uzorak preduzeća koja su dostavila svoje finansijske izvještaje porastao za 7,3% u odnosu na ovaj uzorak iz 2007. godine, te u preduzećima iz uzorka ostvaren veći ukupan prihod od prodaje za 11,9 % te povećana ukupna aktiva preduzeća za 2,4%.

Slabosti

1. Nedovoljna i neadekvatna iskorištenost prirodnih resursa
Od raspoloživih prirodnih resursa nedovoljno su iskorištena neka mineralna bogatstva (kvarcni pijesak, krečnjak, građevinski kamen, ciglarska glina te termomineralne vode) poljoprivredno zemljište, šume te hidropotencijal, dok za neka mineralna bogatstva (nemetalne i mineralne sirovine) nisu sačinjene studije ekonomske opravdanosti njihovog eksploatacija.
Nedovoljno ulaganje u poboljšanje svojstava zemljišta III i IV kategorije radi pretvaranja ovog potencijalnog resursa u II kategoriju pogodnu za razvoj ratarstva i voćarstva.
Nedovoljna iskorištenost šumskog fonda u primarnoj i sekundarnoj obradi.
Neiskorištenost park šuma za potrebe rekreativno-izletničkog turizma.
Neiskorištenost hidropotencijala rijeke Vrbas od HE Bočac do ušća u Savu (ili neiskorišteno 85MW električne energije koja bi pripala Gradu).
2. Rast broja nezaposlenih koja je naročito izražena kod stanovništva sa proizvodnim diplomama i stanovništva bez prave kvalifikacije te niska stopa aktivnosti.
3. Saobraćajna infrastruktura Grada djelimično zadovoljava narasle potrebe stanovništva.
Kvalitet željezničkog saobraćaja daleko od zadovoljavajućeg.
neiskorištenost aerodroma Mahovljani u smislu pružanja usluga međunarodnog putničkog i teretnog transporta.
4. Komunalna infrastruktura ne zadovoljava narasle potrebe stanovništva Grada.
Nepokrivenost sjeverozapadnog dijela grada mrežom javnog vodovoda te nedovoljan rezervoarski vodovodni prostor.
Nepokrivenost Grada primarnim i sekundarnim kolektorima, te nedostatak prečuščivača otpadnih voda.
Upravljanju otpadom, a naročito njegovom reciklažom, nije dat strateški značaj.
Toplifikacija Grada mnogo manja u odnosu na narasle potrebe.
Nezadovoljavajuće stanje prenosne i distributivne elektro mreže ite izraženo neovlašteno korištenje električne energije
5. Postojeće industrijske zone nedovoljno iskorištene te neiskorištenost kapaciteta bivših velikih privrednih sistema koji su smješteni u industrijskim zonama Grada
6. Slabo iskorišten turistički potencijal Grada.
7. Socijalna infrastruktura djelimično zadovoljava narasle potrebe Grada.
Prioritet dat primarnoj zdravstvenoj zaštiti zanemarujući ostale vidove zdravstvene zaštite.
Nedovoljan broj vrtića za smještaj djece sa teritorije Grada.

Po vrstama djelatnosti ubjedljivo najveću dobit nakon oporezivanja su ostvarila preduzeća u oblasti trgovine na veliko i malo. Pozitivna kretanja stope dobiti nakon oporezivanja je evidentna u oblasti građevinarstva, nekretnina, saobraćaja, skladištenja i komunikacija, celuloze i papira, žvavnih i komunalnih institucija, proizvodnji električnih i optičkih uređaja te proizvodnji proizvoda od nemetalnih minerala. Značajan prinos na aktivu i kapital su ostvarila preduzeća u oblasti vađenja energetskih sirovina, državne uprave i odbrane, građevinarstva, poljoprivrede, lova šumarstva, tekstilne industrije. 11. Formiran Garancijski fond na nivou Grada koji će učešćem garancija datih od strane Grada u kolateralu olakšati preduzetnicima pristup kreditnim sredstvima kako za pokretanje tako i za razvoj MSP. 12. Transparentan rad gradske uprave. 13. Jačanje lokane inicijative vezane za oblast preduzetništva.	Postojanje samo jednog socijalno-gerijatrijskog centra čiji su kapaciteti u potpunosti popunjeni uz nemogućnost smještaja cca 400 lica koja čekaju na dom. 8. Nepostojanje kvalitetnog i pouzdanog registra resursa i imovine Grada. 9. U prvom kvartalu 2009. godine je došlo do smanjenja broja aktivnih preduzeća u Gradu za 5% u odnosu na 2008. godinu te zaposlenih za 0,6% 10. Relativno pozitivni nominalni pokazatelji uspješnosti poslovanja preduzeća u Gradu. U 2008. godini je smanjen broj zaposlenih radnika u preduzećima iz uzorka u odnosu na 2007. godinu za 9,1%, ostvarena manja poslovna dobit za 26% te manja dobit nakon oporezivanja za 50% te je evidentirano ukupno smanjenje kapitala preduzeća za 16% Evidentan pad ostvarenih prihoda od prodaje u oblasti obrazovanja, proizvodnje proizvoda od baznih metala i metalnih proizvoda te vađenje ruda i kamena. Rast gubitka nakon oporezivanja u oblasti poljoprivrede. 11. Nedostatak mjera za podsticanje razvoja MSP na nivou Grada. 12. Visoke naknade koje MSP treba da plati da bi obavljalo svoju preduzetničku djelatnost 13. Nedostatak programa za razvoj kreativnog omladinskog preduzetništva u Gradu. 14. Netransparentna i nepouzdana evidencija kako o MSP tako i o zanatsko-preduzetničkim radnjama u Administrativnoj službi Grada. 15. Neefikasnost gradske aministracije pri procesu registracije MSP. 16. Nemogućnost apliciranja prema EU bespovratnim fondovima od strane CIDEA-e zbog njenog statusa budžetskog korisnika. 17. Nezainteresovanost lokalne zajednice da stimuliše razvoj socijalnog preduzetništva, a čije je uporište dato kroz odredbe Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju invalida ("Službeni glasnik RS", broj 98/04), koji predviđa i stimuliše osnivanje preduzeća koja zapošljavaju minimalno 51% lica koja su razvrstana u kategoriju invalida.
Šanse 1. Uspostavljene ključne institucije za razvoj MSP u Republici Srpskoj i Gradu. 2. Strategija razvoja malih i srednjih preduzeća u Republici Srpskoj za period 2006.-2010. godine 3. Evropska povelja o malim preduzećima. 4. Integracioni procesi. 5. Raspoloživi bespovratni fondovi za razvoj. 6. Rast broja upisanih studenata na visokoobrazovne institucije. 7. Stvorene zakonske osnove za vršenje prekvalifikacije odraslih kao temelja za povećanje zapošljavsna i samozapošljavanja.	Opasnosti 1. Sporost reformi u svim oblastima pa i u oblasti MSP. 2. Nedostatak popisa stanovništva. 3. Izjednačavanje stope nataliteta i mortaliteta 4. Negativne promjene starosne strukture grada na štetu starosne grupe do 19 godina, a u korist starosnih grupa preko 40 godina 5. Finansijska nestabilnost u zemlji prouzrokovana svjetskom finansijskom krizom. 6. Nestimulativan opšti privredni ambijent. 7. Socijalna struktura nezaposlenih dodatno opterećena novim socijalnim obilježjima karakterističnim za poratnu ekonomiju. 8. Rast broja zaposlenih nastavnika i profesora u

	osnovnim i srednjim školama koji ne prati rast broja upisanih učenika u osnovne i srednje škole. 9. Fiskalna preopterećenost privrednih subjekata. 10. Prisutvo "sive ekonomije" u cijeloj regiji pa, a što remeti pravila funkcionisanja realnih tržišnih odnosa i otežava ekonomsku poziciju onih koji se lojalno ponašaju na tržištu i koji poštuju zakonske propise i poslovne običaje. 11. Problemi MSP i njihov značaj za ukupni razvoj privrede i društva nisu dignuta na najviši društveni nivo. 12. Postojanje zakonskih barijera za razvoj MSP Grada. 13. Nedovoljno uređena legislativa koja obuhvata MSP. 14. Neizgrađen registar vlasnika računa kod banaka. 15. Skup proces registracije MSP. 16. Nedovoljno izgrađena institucionalna struktura (po dubini) važna za MSP. 17. Nedovoljna saradnja nadležnih institucija za podršku razvoju MSP. 18. Nedovoljna zastupljenost malih i srednjih preduzetnika u institucijama nadležnim za oblast MSP. 19. Država nije uredila domaće tržište i zaštitu domaćih proizvođača u skladu sa međunarodnim pravilima i praksom evropskih zemalja, što posebno pogađa oblast MSP. 20. Nedostatak velikih i stabilnih preduzeća kao važnog oslonca razvoju MSP. 21. Nedostatak mjera za podsticanje razvoja MSP na nivou Republike Srpske. 22. Nepostojanje garancijskog fonda na nivou Republike Srpske koji bi učešćem garancija datih od strane Republike Srpske u kolateralu olakšao preduzetnicima pristup kreditnim sredstvima kako za pokretanje tako i za razvoj MSP. 23. Neizgrađen koncept otklanjanja i minimiziranja faktora visokog poslovnog rizika za strane ulagače. 24. Sporost sudskih izvršnih postupaka. 25. Nedostatak dovoljnog broja obrazovanih kadrova u oblasti MSP te iskusnog osoblja za sektor malog i srednjeg preduzetništva po modelu koji danas egzistira u EU. 26. Nedostatak preduzetničke svijesti preduzetnika i potencijalnih preduzetnika. 27. Prepreke u oblasti međupreduzetničke komunikacije. 28. Nedostatak vlastitog kapitala potencijalnih preduzetnika kao i lako i brzo dostupnih kredita za pokretanja start up-a.
--	---

IV VIZIJA, CILJEVI I MJERE RAZVOJA MSPP BL 2015

1. Vizija

Izjava o viziji

Banja Luka je moderan evropski grad jednakih mogućnosti i šansi u kojima svi građani i stranci dobrih namjera imaju izvrsne preduslove za razvoj sopstvenog biznisa i investiranje svoga kapitala i znanja. U narednim godinama će se nastaviti pozitivni trendovi ulaganja u privrednu, instucionalnu i saobraćajnu infrastrukturu, u nauku i obrazovanje, kulturu, zdravstvo i sport, u mlade posebno, gdje će mikro, mala i srednja preduzeća razvojem preduzetništva i inovacija pozicionirati naš grad kao regionalnog lidera u jugoistočnoj Evropi.

Grad Banja Luka će biti privlačna sredina za sigurno ulaganje bez nepotrebnih barijera, gdje će znanje, nove tehnologije i inovacije omogućiti prosperitet njenih građana. Zasnovana na tradiciji i postojećim resursima, Banja Luka će nastaviti da razvija svoju privrednu strukturu, da povećava broj novoosnovanih preduzeća, da poboljšava kvalitativnu strukturu MSP sektora, ali i da prati moderne trendove i podstiče biznise zasnovane na novim tehnologijama i inovacijama.

Ova strategija je logički slijed prethodno definisanih strateških dokumenata, i to Strategije razvoja MSP u RS za period 2006-2010. godina i Strategije razvoja grada Banja Luka u periodu 2008-2015. godina, u okviru koje je, kao jedan od programa u budućem periodu, definisana i obaveza izrade ove strategije.

S time u vezi, sa aspekta razvoja MSP, i ova strategija će slijediti preporuke za kreiranje mjera i programa podsticaja za preduzetnike i preduzeća iz sljedećih privrednih sektora:

- Prehrambeni,
 - Drvopredrađivački,
 - Turistički,
 - Finansijski,
 - Zdravstveni,
 - Metaloprerađivački,
 - Farmaceutski, i
 - Sektor informaciono-komunikacionih tehnologija.
- Takođe, strategija će biti usklađena sa evropskom poveljom o malim preduzećima, koju je bih potpisala 20.06.2003. Godine kao obavezujuću.

U Lisabonu je uspostavljen cilj da Evropska unija postane najkonkurentnija i najdinamičnija privreda na svijetu, bazirana na znanju, sposobnosti za održiv privredni rast, veće i bolje zapošljavanje i veću socijalnu koheziju.

Mala preduzeća se moraju posmatrati kao glavni pokretači inovacija, zapošljavanja, a takođe socijalne i lokalne integracije u Evropi. Zbog toga, treba kreirati najbolje moguće okruženje za

potrebe malog biznisa i preduzetništva. Da bi se postigla privredna struktura, kao i struktura unutar MSP sektora koja obezbjeđuje ekonomski razvoj, pred zemlje potpisnice Povelje, postavljeni su sljedeći zahtjevi:

- Obrazovanje i obuka u području preduzetništva
- Jeftinije i brže osnivanje preduzeća
- Bolje zakonodavstvo i regulativa
- Sticanje poslovnih vještina
- Poboljšanje online pristupa
- Bolje korišćenje prednosti jedinstvenog tržišta
- Poreska i finansijska politika
- Jačanje tehnološkog kapaciteta malih preduzeća
- Uspješni modeli elektronskog poslovanja i vrhunske podrške malim preduzećima
- Razviti jače, efikasnije zastupanje interesa malih preduzeća na nivou Unije i na nacionalnom nivou

Od ovih deset stubova povelje, Grad Banja Luka svojom aktivnom politikom i mjerama podrške razvoju MSP sektora može da utiče na sedam stubova direktno i na tri indirektno, te u saradnji sa republičkim i državnim organima, uticati i na preostala tri stuba koja nisu u ingerenciji Grada, a tiču se poreske i finansijske politike, boljeg korišćenja jedinstvenog tržišta i boljeg zakonodavstva i regulative.

2. Ciljevi i mjere

Glavni cilj strategije je izgradnja podsticajnog okruženja u Banjoj Luci za preduzetništvo, za postojeće biznise, te za nove investicije koje će donijeti nove tehnologije, ekološki prihvatljive i obnovljive energetske izvore i nova radna mjesta.

Kroz podsticajne politike i programe, cilj nam je u narednom petogodišnjem periodu povećati broj novoregistrovanih i aktivnih mikro, malih i srednjih preduzeća iznad nivoa prosjeka EU (40 preduzeća na 1000 stanovnika), a to je sa sadašnjih 47,3 na 56,76 MSP na hiljadu stanovnika (povećanje od 20%), promijeniti kvalitativnu strukturu preduzeća u korist proizvodnih preduzeća tradicionalnih, na resursima zasnovanim industrijama i preduzeća iz oblasti informaciono – komunikacionih tehnologija, farmaceutske industrije, elekto-mašinske industrije, te povećati broj zaposlenih u privatnom sektoru za 30%.

Banja Luka će u periodu od narednih pet godina fokus u svojim razvojnim aktivnostima staviti na dva kolosijeka, koja su na početku odvojena, ali će se itekako ispreplitati u budućnosti, a to su:

- Kreiranje preduzetničkog i poslovnog okruženja podesnog, primamljivog i ekonomski privlačnog za potpuno nova preduzeća i preduzetnike.
- Stvaranje pretpostavki za potupno eliminisanje prepreka i barijera koje stoje na putu rasta i razvoja postojećih biznisa, te omogućavanje stvaranja preduslova za restrukturiranje postojeće privredne strukture, saglasno sa vizijom u kakvoj Banjaluci želimo da živimo.

S time u vezi, ova dva opredjeljenja možemo posmatrati kao strateške pravce budućeg razvoja Grada sa aspekta podsticaja razvoja preduzetništva i mikro, malih i srednjih preduzeća.

Želja nam je da Grad ima jasne smjernice i putokaze za ostvarenje svoje vizije. Svjesni smo da to neće biti u potpunosti izvodljivo u kratkom vremenskom periodu, kao što je to petogodišnji period, ali svakako u tome roku, pažnju možemo obratiti na realizaciju sljedećih strateških ciljeva:

Strateški cilj 1:

Povećati broj novoregistrovanih privrednih subjekata

Strateški cilj 2:

Povećati broj industrijskih i prerađivačkih preduzeća zasnovanih na tradicionalnim, ekološki prihvatljivim i obnovljivim resursima i promijeniti kvalitativnu strukturu MSP sektora

Strateški cilj 3:

Stvoriti poslovno okruženje za transfer znanja, inovacija i modernih tehnologija u sektor MSP i internacionalizovati poslovanje MSP.

Strateške ciljeve ćemo lakše transferisati u jednostavne, mjerljive, vremenski determinisane i finansijski realne i izvodljive postavljajući sljedeće ključne potciljeve strategije:

KLJUČNI POTCILJEVI STRATEGIJE

1.1. Smanjenje administrativnih prepreka i pojeftinjenje registracije novih privrednih subjekata

1.2. Uspostavljanje novih modela neformalnog i formalnog obrazovanja i obuke preduzetnika i menadžera

2.1. Poboljšanje kvaliteta preduzetničke infrastrukture i instrumenata finansijske i nefinansijske podrške MSP

2.2. Povećanje nivoa direktnih inostranih i domaćih investicija

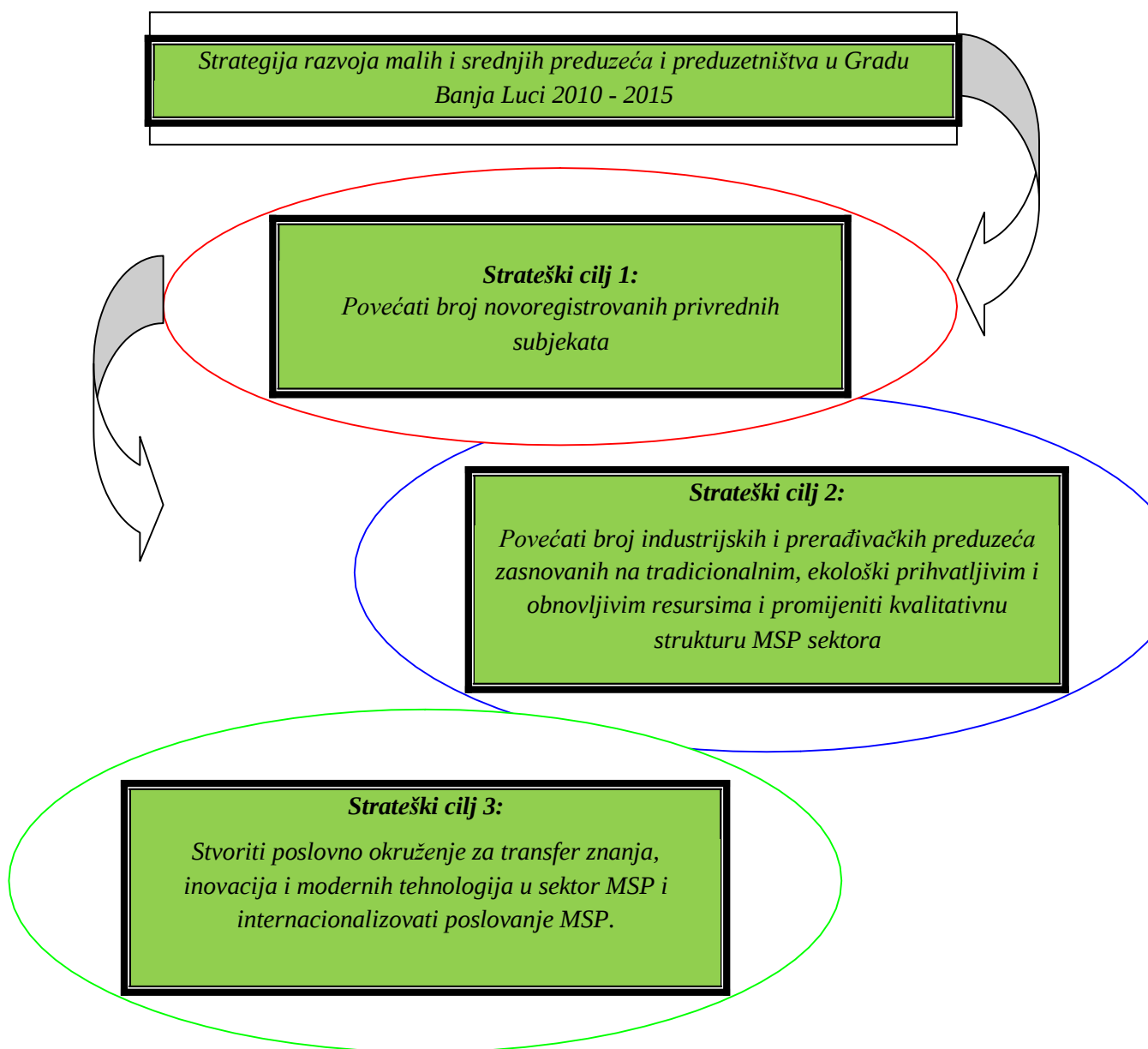
3.1. Jačanje tehnoloških kapaciteta i podsticanje internetizacije i elektronskog poslovanja MSP i preduzetnika

3.2 Jačanje konkurentnosti MSP i preduzetničke klime

Aktivnim pristupom implementacije strategije, te aktiviranjem preduzetničkih instrumenata podrške samozapošljavanja i ciljanog razvoja pojedinih biznisa:

- 40% od ukupno novoregistrovanih preduzeća će biti registrovano kao direktna posljedica implementacije aktivnih mjera podrške rasta i razvoja biznisa i preduzetništva, kroz funkcionisanje novoosnovanog Garantnog fonda Grada, budućih fondova za garanciju naplate potraživanja i Fonda rizičnog (sjemenskog) kapitala, rada buduće Direkcije za zemljište Banja Luke, Tehnološkog biznis parka u Ramićima, Inovacionog centra u „Čajavecu“, industrijskih i slobodnih zona;
- 20% novoregistrovanih preduzeća će biti rezultat privatno-javnog partnerstva;
- 40% novoregistrovanih preduzeća će biti rezultat direktnih inostranih i domaćih investicija izazvanih povoljnom preduzetničkom klimom i niskim troškovima registracije biznisa, te brzim procedurama i niskim stopama komunalnih taksi i akciza, i jednostavnim i jeftinim pristupom informacijama.

3. Strateški ciljevi, operativni ciljevi i mjere za realizaciju ciljeva

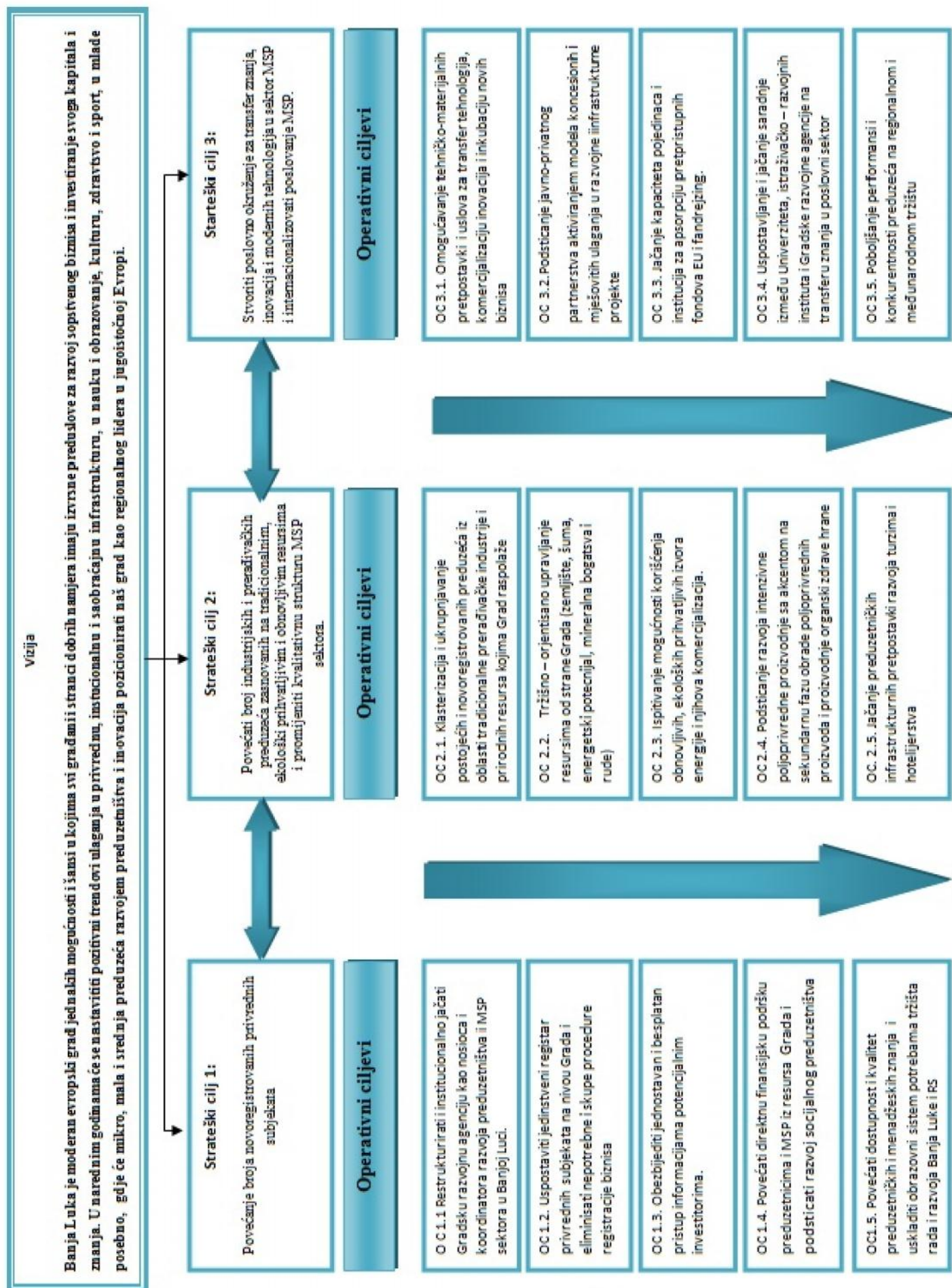

Strateški projekti će biti realizovani u dve faze:

- prva faza 2010-2012. godine.
- druga faza, 2010-2015. godine,

Strateški ciljevi i potciljevi će biti realizovani prevođenjem u konkretne operativne ciljeve, te mjere i projekte.

Strateški pravci, strateški ciljevi, potciljevi, programi, mjere i projekti za realizaciju ciljeva i strategije uopšte, rezultat su participativnog učešća velikog broja zainteresovanih strana, a posebno analize potreba preduzetnika i vlasnika biznisa. Rezultati ankete privrednika, zaključci i preporuke fokus grupa, studije slučaja, benchmarking sličnih strategija u inostranstvu, socio-ekonomska analiza, SWOT analiza (analiza kojom se sagledavaju prednosti, slabosti, prilike i prijetnje, u našem slučaju Banja Luka sa aspekta poslovanja i mogućnosti za poslovanje) sa elementima PESTE analize u analizi prilika i prijetnji (analize političko – pravnog, ekonomskog, sociološko-kulturološkog, tehnološkog i ekološkog okruženja), odredile su glavne obrise strategije.

Strateški cilj 1:

Povećati broj novoregistrovanih preduzetničkih radnji i malih i srednjih preduzeća i unaprijediti poslovnu i investicionu klimu.

Indikator ovoga cilja je povećanje broj tzv. start ap, odnosno novoregistrovanih preduzetničkih radnji i preduzeća u svim zakonom definisanim pravnim oblicima u Gradu, u odnosu na 2009. godinu sljedećom dinamikom:

- U toku 2010. i 2011. godine, za 5%.
- U toku 2012. i 2013. godine, za dodatnih 5%.
- U toku 2014. i 2015. godine, za dodatnih 10%.

Ukupno povećanje broja preduzetničkih radnji i MSP-a za 20% čime ćemo se približiti prosjeku Evropske unije od 40 MSP na 1000 stanovnika.

Aktivnim mjerama i uz finansijsku podršku Grada, Republike, pretpristupnih fondova EU, cilj je sa sadašnjih 9031 preduzetničkih radnji i MSP-a iz 2009. godine u Gradu imati aktivnih oko 1000 preduzetničkih radnji i MSP do kraja 2015. godine. Direktiva Evropske komisije od 2003. godine, je *“Preduzećem se smatra svaki subjekt uključen u ekonomsku aktivnost, bez obzira na pravnu formu. Ovo uključuje, posebno, osobe koje se same zapošljavaju i porodične biznise koji se bave obrtom ili drugim aktivnostima, i partnerstva i udruženja koje su redovno uključene u ekonomske aktivnosti”*

Dva su potcilja u direktnoj korelaciji sa prvim strateškim ciljem, a to su:

- Smanjenje administrativnih prepreka i pojeftinjenje registracije novih privrednih subjekata, i
- Uspostavljanje novih modela neformalnog i formalnog obrazovanja i obuke preduzetnika i menadžera.

S time u vezi, ova dva opredjeljenja i potciljeve možemo posmatrati kao strateške pravce budućeg razvoja Grada sa aspekta podsticaja razvoja preduzetništva i mikro, malih i srednjih preduzeća, a koje ćemo realizovati implementacijom sljedećih operativnih ciljeva:

OC 1.1. Restrukturirati i institucionalno jačati Gradsku razvojnu agenciju kao nosioca i koordinatora razvoja preduzetništva i MSP sektora u Banjoj Luci.

OC 1.2. Uspostaviti jedinstveni registar privrednih subjekata na nivou Grada i eliminisati nepotrebne i skupe procedure registracije biznisa

OC 1.3. Obezbijediti jednostavan i besplatan pristup informacijama potencijalnim investitorima.

OC 1.4. Povećati direktnu finansijsku podršku preduzetnicima i MSP iz resursa Grada i podsticati razvoj socijalnog preduzetništva

OC 1.5. Povećati dostupnost i kvalitet preduzetničkih i menadžerskih znanja i uskladiti obrazovni sistem potrebama tržišta rada i razvoja Banja Luke i Republike Srpske.

Programi za realizaciju ciljeva:

- 1. Program jačanja Gradske razvojne agencije*
- 2. Program eliminisanja barijera rasta i razvoja MSP i preduzetništva*
- 3. Program jačanja konkurentnosti transfera znanja u MSP sektor*

Strateški cilj 1:

Povećati broj novoregistrovanih preduzetničkih radnji i malih i srednjih preduzeća i unaprijediti poslovnu i investicionu klimu.

Operativni cilj 1.1.: Restrukturirati i institucionalno jačati Gradsku razvojnu agenciju kao nosioca i koordinatora razvoja preduzetništva i MSP sektora.

1.1.1. Gradska razvojna agencija - formalni koordinator sadašnjih i novoformiranih gradskih insitucija za podršku razvoju grada i gradske privrede

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Programom razvoja Gradske razvojne agencije omogućava se jačanje njene strukture kako bi se novim kapacitetima obezbedila efikasna podrška malim i srednjim preduzećima u svim fazama njihovog startupa, rasta i razvoja i dr. To se pre svega odnosi na razvoj nefinansijskih instrumenta podrške (tehnološki biznis park, inkubatori, cnetra za mali biznis, ...) kao i finansijskih instrumenta podrške (garantni fond, grantovi za male subvencije, subvencionisanje kamata i sl.)

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija i grad Banja Luka

Vrijeme / period implementacije: 2010 – 2015. godina

Planirana sredstva za implementaciju : prema programu rada

Izvori finansiranja: Budžet Grada, Budžet Republike Srpske i međunarodni projekti

1.1.2. Gradska razvojna agencija i Univerzitet u Banjoj Luci – Partnerstvo u transferu znanja

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Transfer znanja prema MSP i preduzetništvu od ključnog je značaja za realizaciju programa i projekata preduzetničke infrastrukture, pre svega tehnološkog biznis parka ali i drugih instrumenata podrške. Glavni partner Gradskoj razvojoj agenciji u transferu znanja ka privredu je Univerzitet Banjaluke sa svojim kapacitetima. Programom partnerstva Gradske razvojne agencije sa Univerzitetom (već je poptisan sporazum o saradnji) omogućava se stvaranje razvojnih i istraživačkih kapaciteta u razvojnom kampusu TBP-a koji su neophodni privredi, pre svega u domenu realizacije inovativnih projekata i sertifikacije proizvoda za tržište.

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija i Univerzitet Banjaluke

Vrijeme / period implementacije: 2010 – 2015. godina

Planirana sredstva za implementaciju: 1.200.000KM

Izvori finansiranja: Budžet Grada, Budžet Republike Srpske i međunarodni projekti

1.1.3. Izrada studije izvodljivosti i prema studiji formiranje fonda rizičnog kapitala za razvojne projekte na nivou grada

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Da bi se ublažio problem hroničnog nedostatka investicija u razvojne projekte, uradiće se studija izvodljivosti za uspostavljanje fonda rizičnog kapitala. Studija će dati odgovor o stepenu izvodljivosti takvog projekta, analizirati interes ciljne grupe i potencijalnih izvora investiranja, a potom predložiti izvjesne smjernice o uspostavljanju fonda. U slučaju postizanja dovoljne zainteresovanosti potencijalnih investitora, moguće je formirati fond po principu zajedničkog ulaganja javnih i privatnih partnera.

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija i Odsjek za razvoj

Vrijeme / period implementacije: 2012 – 2013. godina

Planirana sredstva za implementaciju: 2.000.000 KM

Izvori finansiranja: Grad Banjaluka, Vlada RS, domaći i međunarodni investitori

1.1.4. Projekat «Tradicionalni i umjetnički zanati –ART zanatski centar Banjaluka»

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Cilj projekta je očuvanje kulturnog naslijeđa i tradicijskih privrednih i umjetničkih vrijednosti (edukacija, radionice).Kroz realizaciju podsticanih mjera u vidu informisanja, edukacije , pružanja pravne i druge pomoći, te subvencije početnih troškova u nabavci opreme i slično želi se podstaći razvoj tradicijskih i umjetničkih zanata i formirati “ART zanatski centar”.

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija-Centar za mali biznis

Vrijeme / period implementacije: 2011 – 2013. godina

Sredstva za implementaciju (postojeća ili planirana): 400.000 KM

Izvori finansiranja: Grad Banjaluka, Vlada RS, domaći i međunarodni investitori

1.1.5. Projekat : Jačanje biznis edukativnog centra kao dijela „škole preduzetništva“ u TBP-u

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Permanentno proširenje edukativnog programa Gradske Razvojne agencije prema zahtjevima savremenog - današnjeg tržišta.

Uspostavljanje edukativnog plana i programa za pomoć preduzetnicima pri kreiranju biznis planova, pomoć pri poslovanju i uvođenje novih standarda (Ce-znak , ISO, itd.) u koordinaciji sa eminentnim konsultantima iz različitih naučnih oblasti.

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija-Informativno edukativni centra

Vrijeme / period implementacije: 2011. godina

Sredstva za implementaciju (postojeća ili planirana): 10.400KM

Izvori finansiranja: Grad Banjaluka,

1.1.6. Projekat: Sajam tradicionalnog zanatstva Banja Luka

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Promocija domaće i zanatske radinosti, autentičnosti proizvoda te kulturne baštine grada Banja Luke. Gradska razvojna agencija planira da ovim projektom pripremi godišnju poslovno – turističku manifestaciju koja bi postala stalna manifestacija gdje bi kooperanti centra za mali biznis prezentovali svoje proizvode, a samim tim i obezbjedili i bolju prodaju.

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija-Centar za mali biznis

Vrijeme / period implementacije: 2011 – 2015. godina

Sredstva za implementaciju (postojeća ili planirana): 50.000 KM

Izvori finansiranja: Grad Banjaluka,

1.1.7. Projekat: Uspostavljanje sistema upravljanja kvalitetom ISO 9001 Gradske razvojne agencije

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Osnovni razlog za uspostavljanje sistema upravljanja kvalitetom po zahtjevima standard ISO 9001 jeste da poboljšamo rad i usluge Gradske razvojne agencije kroz efikasniji rad. Da bismo poboljšali naše usluge prema korisnicima potrebno je da unaprijedimo našu organizaciju rada, pojačamo odgovornost svih zaposlenih i dodatno stručno usavršavamo osoblje.

Uvođenje i primjena ovog sistema u Gradskoj razvojnoj agenciji obuhvatiće sve zaposlene i omogućiti potpuno upravljanje sistemom kvalitete, njegovu kontrolu, poboljšanje kvaliteta rada, poboljšanje organizacije posla i poboljšanje kvaliteta pružanja usluga prema krajnjim korisnicima.

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija-Centar za mali biznis

Vrijeme / period implementacije: 2011. godina

Sredstva za implementaciju (postojeća ili planirana): 25.500 KM

Izvori finansiranja: Grad Banjaluka,

Mjere na nivou Grada Banja Luka u sklopu Operativnog cilja 1.1:

- Formiranje akreditacionog tijela za akreditaciju konsultantskih kuća, obrazovnih ustanova i konsultanata individua koji mogu u ime Gradske razvojne agencije, zajednički realizovati projekte pružanja savjetodavnih i trenerskih usluga početnicima, preduzetnicima i menadžerima.
- „Upoznajmo se sa Evropom i evropskim propisima“ – novi „prozor“ na www.cidea.org.
- Jačanje uloge Savjeta za razvoj privrede Banjaluke
- Organizaciono jačanje Odjeljenja za privredu formiranjem specijalnog tima za preduzetništvo i MSP sektor. Rješavanje računovodstvenog modela Gradske razvojne agencije koji će joj omogućiti apliciranje za IPA, FP7 i druge dostupne fondove
- Formiranje Sektora za prikupljanje sredstava (fundraising) u okviru Gradske razvojne agencije

Inicijative prema republičkom nivou vlasti OC 1.1:

- Preporuka Vladi RS da razmisle o formiranju Ministarstva za ekonomiju i preduzetništvo

Operativni cilj 1.2. Uspostaviti jedinstveni registar privrednih subjekata na nivou Grada i eliminisati nepotrebne i skupe procedure registracije biznisa

1.2.1. Uspostavljanje baze podataka aktivnih preduzeća i preduzetničkih radnji na teritoriji Grada

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Cilj projekta je uspostaviti jedinstveni registar privrednih subjekata na teritoriji grada koji aktivno posluju, kako bi se u svakom momentu imali relevantni podaci o njihovim aktivnostima i uočavale tendencije njihovog poslovanja, na osnovu kojih bise mogle preduzimati korektivne i druge mjere pri sprovođenju Strategije MSPP-a i drugih planskih dokumenata.

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija-Centar za Investitre

Vrijeme / period implementacije: 2011 – 2013. godina

Sredstva za implementaciju (postojeća ili planirana): 40.000 KM

Izvori finansiranja: Grad Banjaluka, međunarodni EU fondovi

Mjere na nivou Grada Banjaluka u sklopu Operativnog cilja 1.2:

- Registrujte biznis za 48 časova
- Analiza rezultata giljotine propisa i nova giljotina
- Smanjiti troškove registracije preduzetničkih radnji za 80%.
- Projekat sufinansiranja dozvola i taksi novoregistrovanih preduzeća

Inicijative prema republičkom nivou vlasti OC 1.2:

- Uspostavljanje Centralnog elektronskog privrednog registra sa formiranjem Agencije za privredne registre. Centralizovana, jedinstvena baza podataka o privrednim subjektima treba da omogući kroz rad Agencije:
- Ekonomičnost i dostupnost podataka kroz jedinstvenu centralizovanu bazu za svaki od potrebnih registara:
 - Registar privrednih subjekata;
 - Registar finansijskog lizinga;
 - Registar založnog prava;
 - Registar preduzetnika;
 - Podnošenje finansijskih izveštaja privrednih subjekata;
 - Registar stranih predstavništava;
 - Registar faktoringa sa perspektivom uključenja drugih elektronskih registara;
- Pojednostavljenje i ubrzanje procesa registracije;
- Smanjenje troškova registracije i poslovanja;

- Harmonizaciju sa evropskim standardima i direktivama;
- Edukaciju korisnika i unapređenje međusobne komunikacije;
- Elektronsku razmenu podataka sa javnim i privatnim sektorom

Operativni cilj 1.3.: Obezbijediti jednostavan i besplatan pristup informacijama potencijalnim investitorima

1.3.1. Formiranje „One stop shop-a“ i www.BanjaLukaOneStopShop.ba u okviru Centra za investitore TBP-a

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

One Stop shop Centar za investiture ima ulogu pružanja informacija i usluga, te posredovanja potencijalnim domaćim i stranim investitorima zainteresovanih za ulaganje na području Grada Banjaluka, sa posebnim aspektom na teritorijalni marketing, njegovo planiranje i organizovanje. Potrebno je osposobiti centar izradom odgovarajućih baza podataka, sa permanentim stalno ažuriranim podacima, izradom promotivnog materijala u vidu štampanih brošura, video materijala i CD-ova. Potrebno je kontinuirano objavljivanje aktuelnih informacija na web site-u, posebno onih koji se odnose na održavanje kontakta sa investitorima koji su svoje poslovanje već ostvarili ili tek treba da ga ostvare na teritoriji Grada Banjaluka. Isto tako je neophodno uspostaviti stalnu saradnju sa organizacijama širom regiona (FIPA, RARS, GTZ, SDC, CIED, LDA, LORKA, SIEPA, OSCE, USAID, EURED, UCODEP itd.), kao i saradnju sa ostalim subjektima i nosiocima razvoja, kako na lokalnom, tako i na nacionalnom nivou (Ambasade BiH u inostranstvu, Privredne komore stranih ambasada u BiH, Komercijalni odjeli stranih ambasada u BiH, Regionalne privredne komore i razvojni centri u Srbiji, Sloveniji, Italiji, Norveškoj, Austriji itd.).

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija-Centar za investitore

Vrijeme / period implementacije: 2011 – 2013. godina

Planirana sredstva za implementaciju: 100.000 KM

Izvori finansiranja: Grad Banja Luka

1.3.2. Pokretanje e-portala za investitore i preduzetnike i menadžere www.BanjaLukaInvestmentOpportunities.ba

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Postavljanje na veb stranicu Baze privrednih subjekata sa teritorije Grada.

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija-Centar za investitore

Vrijeme / period implementacije: 2011 – 2013. godina

Planirana sredstva za implementaciju: 12.000 KM

Izvori finansiranja: Grad Banja Luka

1.3.3. Pokrenuti časopis o biznisu, samozapošljavanju i poslovnim prilikama.

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Cilj je kontinuirano informisanje o preduzetničkim poduhvatima, kao i afirmacija svih oblika preduzetništva, njihovih zadruga, udruženja i klastera, praćenje aktivnosti ministarstava i tijela republičke i gradske uprave, te naročito aktivnosti za korišćenje međunarodnih fondova i sredstava banaka vezanih za preduzetništvo. Radi ostvarenja ovog cilja Gradska razvojna agencija će pokrenuti časopis „MSP novosti“. Realizacija ovog Projekata zavisice od podrške pre svega gradske uprave ali i institucija RS.

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija –Info Ed centar

Vrijeme / period implementacije: 2011 – 2015. godina

Planirana sredstva za implementaciju: 250.000 KM

Izvori finansiranja: Grad Banjaluka,

1.3.4. Marketnig plan za privlačenje investitora i razvoj distributivnih kanala za promociju Banjaluke kao poželjne privredne destinacije

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Izrada marketing plana za Tehnološki biznis park Banja Luka obuhvata definisanje strategije nastupa na tržištu prema svim segmentima - potencijalnim učesnicima – investitorima i korisnicima, te izradu tome odgovarajućeg plana nastupa na tržištu primjerenog tim tržišnim segmentima jasno definišući sve potrebne aktivnosti marketinškog i promotivnog miksa s odgovarajućim budžetom realizacijom predviđenih aktivnost

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija-Centar za investitore

Vrijeme / period implementacije: 2011 – 2015. godina

Planirana sredstva za implementaciju : 350.000 KM

Izvori finansiranja: Grad Banja Luka

Mjere na nivou Grada u sklopu operativnog cilja 1.3:

- Izraditi program podsticaja (bez direktnih izdavanja finansijskih sredstava) za MSP, domaće i strane investitore na nivou Banjaluke sa izradom Pravilnika za dodjelu podsticaja, gdje se definišu namjene podsticaja, kriteriji za ocjenu projekata, procedura za javne pozive, potrebna dokumentacija i dr. –Ovaj program je u pripremi u gradskoj razvojnoj agenciji.
- Uspostavljanje GIS-a (Geografskog informacionog sistema) privrednih i resursnih potencijala Grada.

Inicijative prema republičkom nivou vlasti u sklopu operativnog cilja 1.3:

🔴 U skladu sa Akcionim planom za podršku uspostavljanju i razvoju poslovnih zona 2009 – 2013. godina, izraditi Program sa Pravilnikom za dodjelu podsticaja, gdje se definišu namjene podsticaja, kriteriji za ocjenu projekata, procedura za javne pozive, potrebna dokumentacija i dr. - Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva i Republička agencija za razvoj malih i srednjih preduzeća.

Operativni cilj 1.4.: Povećati direktnu finansijsku podršku preduzetnicima i MSP iz resursa Grada i podsticati razvoj socijalnog preduzetništva

1.4.1. Grant sredstva za početne biznise

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Povećati inicijalna grant sredstva za početne biznise (start up) za posebno definisane kategorije preduzeća: preduzeća za rehabilitaciju i preduzeća koja zapošljavaju invalidna lica; preduzeća koja imaju najmanje 50% zaposlenih pripadnika nacionalnih manjina i/ili invalidnih lica, tj. lica iz kategorija socijalno ugroženih lica, a najmanje 10 ukupno zaposlenih; preduzeća koja od ukupnog broja zaposlenih imaju 70% prijavljenih mladih lica do 25 godina starosti, bez prava otpuštanja u naredne 3 godine, a ukupno najmanje 15 zaposlenih.

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija

Vrijeme / period implementacije: 2011 – 2015. godina

Planirana sredstva za implementaciju: 1.200.000 KM

Izvori finansiranja: Grad Banjaluka

1.4.2. Garantni fond

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Na osnovu odgovarajuće odluke Gradske skupštine tokom 2010 godine je formiran Garantni fond za podršku kreditiranju poslovnih subjekata kod komercijalnih banaka, čiji portfolio je neophodno u narednom period sukcesivno povećavati.

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija

Vrijeme / period implementacije: 2011 – 2015. godina

Sredstva za implementaciju (postojeća ili planirana): 3.000.000 KM

Izvori finansiranja: Grad Banja Luka,

1.4.3. Studija izvodljivosti formiranja Fonda sjemenskog (rizičnog) kapitala za pokretanje biznisa naprednih tehnologija (biogenetika, farmacija, informaciono-komunikacione tehnologije, medicina, elekto-mašinska industrija).

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Fondovi rizičnog kapitala u koje ulažu veći investitori poput banaka, firmi, penzioni ili investicijski fondovi mogu biti veliki potencijal rasta privrede. Takvi fond kao poticaj privrede, pokazuju iskustva drugih zemalja, gdje su se tvrtke poput Googla ili Microsofta osnovale i razvile upravo putem kapitala rizičnih fondova. Na primjer, od 2000. do 2004. Godine firme osnovane kapitalom tih fondova zaposlile su samo u Evropi milijun novih radnika. Ovom studijom se želi sagledati stanje na tržištu rizičnog kapitala, primjeri dobre prakse realizacije fondova, te predložiti model uspostavljanja fonda rizičnog kapitala u Banjaluci.

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija

Vrijeme / period implementacije: 2011

Sredstva za implementaciju (postojeća ili planirana): 400.000 KM

Izvori finansiranja: Grad Banja Luka,

1.4.4. Realizacija projekta subvencionisanja kamatne stope

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Program subvencionisanja kamatne stope za kredite za nabavku osnovnih sredstava namijenjenih preduzećima iz sljedećih privrednih sektora:

- Prehrambeni,
- Drvopredrađivački,
- Turistički,
- Finansijski,
- Metaloprerađivački,
- Farmaceutski,
- Sektor informaciono-komunikacionih tehnologija.

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija

Vrijeme / period implementacije: 2011 – 2015. godina

Planirana sredstva za implementaciju: 600.000 KM

Izvori finansiranja: Grad Banja Luka

1.4.5. Subvencionisanje zaapošljavanja lica sa invaliditetom

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Lica sa invaliditetom su velika ugrožena kategorija nastala mahom kao posljedica minulih ratnih dešavanja, kojoj se nastoji pomoći davanjem subvencija pri njihovom zapošljavanju

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija

Vrijeme / period implementacije: 2011 – 2015. godina

Sredstva za implementaciju (postojeća ili planirana): 300.000 KM

Izvori finansiranja: Grad Banja Luka, Vlada RS,

Ostale mjere na nivou Grada Banjaluka

- Mjere iz domena fiskalne politike komunalnih taksi (Prilikom osnivanja i registrovanja preduzeća, u prvoj godini osloboditi preduzeća od plaćanja komunalne takse, u drugoj godini postojanja preduzeća bi platila 50% takse i u trećoj godini puni iznos takse).
- Ukinuti obezbjeđenje plaćanja građevinske dozvole u ratama uz bankarsku garanciju i smanjiti vrijeme dobijanja građevinskih dozvola, te napraviti analizu donjeg praga smanjenja svih građevinskih naknada.
- Registrovanje biznisa za osobe povratnike iz inostranstva koja ulažu vlastiti kapital u minimalnom iznosu od 100 000 KM i koji prijave trajno prebivalište u Banjoj Luci u iznosu od 20% od ukupnih troškova registracije.
- Pojačanje napora za eliminisanje sive ekonomije kroz pojačan rad inspekcija na republičkom i gradskom nivou.

Operativni cilj 1.5.: Povećati dostupnost i kvalitet preduzetničkih i menadžerskih znanja i uskladiti obrazovni sistem potrebama tržišta rada i razvoja Banja Luke i Republike Srpske.

1.5.1. Omladinsko preduzetništvo u banjalučkim srednjim školama

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Ovim projektom se nastoji izvršiti razvijanje ličnih vještina i sposobnosti mladih ljudi koje su od bitne važnosti za njihovu buduću egzistenciju kao što su samoinicijativa, samopouzdanje, kreativnost, timski rad, pouzdanost, odgovornost, odlučnost; Posebna pažnja projekta je usmjerena na planiranje budućih profesija mladih i upoznavanje sa poslovnim ljudima i njihovim preduzetničkim iskustvom.

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija-Centar za mali biznis

Vrijeme / period implementacije: 2011 – 2013. godina

Sredstva za implementaciju (postojeća ili planirana): 200.000 KM

Izvori finansiranja: Grad Banjaluka,odjeljenje za društvene djelatnosti, međunarodne organizacije

1.5.2. Program podrške ženskom preduzetništvu i samozapošljavanju žena.

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Cilj projekta je da afirmiše i podstiče preduzetnice i da ohrabri žene koje su se odlučile da pokrenu vlastiti biznis. Ciljna grupa su nezaposlene žene, žene koje žele da započnu svoj biznis, žene preduzetnice ali i žene u upravljačkim pozicijama. Aktivnosti kao što su edukacije iz oblasti preduzetništva, menadžmentu, pisanja biznis planova i savetodavne usluge. Projekat će se realizovati uz podršku razvoju Udruženju preduzetnica i žene menadžera UNA RS

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija-udruženje UNA

Vrijeme / period implementacije: 2011 – 2013. godina

Sredstva za implementaciju (postojeća ili planirana): 160.000 KM

Izvori finansiranja: Grad Banjaluka, međunarodne organizacije

1.5.3. Unapređenje samozapošljavanja kroz jačanje preduzetničkog duha i razvoj tržišta rukotvorina-suvenira i starih zanata.

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Cilj ovog projekta je da se omogući samozapošljavanje ugrožene grupe ljudi kroz edukaciju, savjetodavnu i finansijsku pomoć (u opremi za početak rada i promotivnim aktivnostima) a u isto vrijeme da se promoviše i širi koncept samozapošljavanja u Gradu Banjaluci

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija-Centar za mali biznis

Vrijeme / period implementacije: 2011 – 2013. godina

Sredstva za implementaciju (postojeća ili planirana): 90.000 KM

Izvori finansiranja: Grad Banjaluka, Vlada RS, domaći i međunarodni investitori

1.5.4. Projekat prekvalifikacija radnika

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Dramatične promjene ekonomskih struktura u RS u proteklih 15 godina izazvale su brzu promjenu u strukturi potražnje za random snagom. Značajne posljedice ovih transformacija dodatno su promijenile i povećale potražnju za kvalifikacijama kao I potražnju za uvećanim stepenima stručne spreme. Raspadom velikih državnih preduzeća mnogi radnici su proglašavani viškom I poslati na čekanje a veliki broj njih su ostali pasivni radnici koji čekaju na pojavu mogućnosti zaposlenja na svom starom random mjestu. Na taj način oni gube svoj potencijal zapošljavanja I izloženi su dugotrajnoj nezaposlenosti jer njihova zanimanja nisu više konkurentna na tržištu rada. Ovim projektom prekvalifikacije bi se povećala zapošljivost radne snage I došlo bi do bržeg zapošljavanja i samozapošljavanja te usklađivanja kvalifikacione strukture radno sposobnih osoba sa stvarnim potrebama privrednika

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija /centar za zapošljavanje odrasli/Zavod za zapošljavanje RS

Vrijeme / period implementacije: 2011 – 2015. godina

Sredstva za implementaciju (postojeća ili planirana): 300.000 KM

Izvori finansiranja: Grad Banjaluka, Vlada RS, međunarodne organizacije

1.5.5. Podsticanje poslovnih subjekata za ulaganje u razvoj ljudskih resursa

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Ovim projektom se nastoji dati podrška poslovnim subjektima za ulaganja u razvoj ljudskih resursa u svojim preduzećima. podrška se ogleda u subvencionisanju aktivnosti koje doprinose razvoju ljudskih resursa, uspostavljanju tarjnih mehanizama za zaštitu i očuvnje radnih sposobnosti te permanentnom obrazovanju.

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija,

Vrijeme / period implementacije: 2011 – 2015. godina

Planirana sredstva za implementaciju: 120.000 KM

Izvori finansiranja: Grad Banja Luka, privredni subjekti

1.5.6. Program edukacija iz oblasti finansijskog menadžmenta, menadžmenta kvaliteta i upravljanja marketingom.

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Ovim programom je predviđeno da se u dva ciklusa godišnje održi edukacija MSP u oblasti finansijskog menadžmenta, menadžmenta kvalitetom i upravljanja marketingom kao oblastima koje su prilično zapostavljene u preduzećima, nakon kojih će se sigurno postići njihov brži rast i razvoj i omogućiti novo zapošljavanje.

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija-Centar za investitore

Vrijeme / period implementacije: 2011 – 2013. godina

Planirana sredstva za implementaciju: 100.000 KM

Izvori finansiranja: Grad Banja Luka

1.5.7. Projekat subvencionisanja konsalting usluga za podršku razvoja malih i srednjih preduzeća na teritoriji Grada Banja Luka.

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Dosadašnja praksa, takođe i u donatorskim organizacijama, je pokazala da MSP zbog nedovoljnog znanja obično ne mogu profitirati samo od informacione podrške ili kratkih inicijalnih konsultantskih usluga. Često preduzetnici ne znaju kako da iskoriste informaciju koju su dobili. Takođe, djelomično zbog male koristi koju imaju od ovakvih usluga, a djelomično zbog nedostatka kulture plaćanja za znanje, preduzetnici često ne žele da angažuju stručnjake - konsultante koje bi platili na komercijalnoj osnovi. Tako ne dolazi do preko potrebne interakcije između eksperata koji imaju znanje i preduzetnika koji to znanje neophodno trebaju. Da bi takva interakcija u ovom smislu bila podržana, ovim projektom se želi program subvencioniranja konsalting usluga za MSP koji bi imao posredničku funkciju i omogućavao da do ovakve interakcije dođe po prihvatljivim troškovima za MSP. Time će djelovati u dva pravca koji čine komponente cilja programa:

-Utiče na poboljšanje konkurentnosti preduzeća i otvaranje novih radnih mjesta kroz iskorištavanje unutrašnjih rezervi preduzeća tj. poboljšanje upravljačke funkcije, bolju organizaciju proizvodnje i veću produktivnost, unapređenje tehnološke osnove, uvođenje novih proizvoda, uvođenje standarda kvaliteta, efikasno planiranje i sprovođenje investicionih projekata, širenje na nova tržišta itd.

-Stimuliše razvoj lokalne konsultantske prakse na području grada Banja Luke i tako pomogne stvaranje jake i komercijalno zdrave strukture za podršku MSP koja će biti na raspolaganju MSP u svakom trenutku u ovoj specifičnoj oblasti. Ciljna grupa ove komponente su privatne konsultantske kuće, slobodni konsultanti, konsultanti saradnici Univerziteta Banja Luka, stručnih instituta i drugih razvojnih institucija na području grada.

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija-Centar za investitore

Vrijeme / period implementacije: 2011 – 2015. godina

Planirana sredstva za implementaciju: 500.000 KM

Izvori finansiranja: Grad Banjaluka

Mjere na nivou Grada Banjaluka u sklopu Operativnog cilja 1.4:

- Mjere iz domena fiskalne politike komunalnih taksi (Prilikom osnivanja i registrovanja preduzeća, u prvoj godini osloboditi preduzeća od plaćanja komunalne takse, u drugoj godini postojanja preduzeća bi platila 50% takse i u trećoj godini puni iznos takse).
- Ukinuti obezbjeđenje plaćanja građevinske dozvole u ratama uz bankarsku garanciju i smanjiti vrijeme dobijanja građevinskih dozvola, te napraviti analizu donjeg praga smanjenja svih građevinskih naknada.
- Registrovanje biznisa za osobe povratnike iz inostranstva koja ulažu vlastiti kapital u minimalnom iznocu od 100 000 KM i koji prijave trajno prebivalište u Banjoj Luci u iznosu od 20% od ukupnih troškova registracije.
- Pojačanje napora za eliminisanje sive ekonomije kroz pojačan rad inspekcija na republičkom i gradskom nivou.

Mjere na nivou Grada Banjaluka u sklopu operativnog cilja 1.5:

- Formiranje Kancelarije za analizu ljudskih resursa u okviru Odjeljenja za privredu Administrativne službe.
- Uspostavljanje „Komisije za usklađivanje obrazovnog sistema Banja Luke“ u skladu sa principima Lisabonske povelje.
- Izrada Strategije obrazovanja u Banjoj Luci za period 2011-2015. godina
- Medijska promocija potrebe za školovanjem deficitarnog kadra
- Uspostavljanje certificovane mreže konsultantskih i obrazovnih kuća i licenciranih individualnih konsultanata koji će imati akreditaciju Gradske razvojne agencije za pružanje konsultantskih i trenerskih usluga u okviru razvojnih projekata Grada.

Strateški cilj 2:

Povećati broj industrijskih i prerađivačkih preduzeća zasnovanih na tradicionalnim, ekološki prihvatljivim i obnovljivim resursima i promijeniti kvalitativnu strukturu MSP sektora.

Ovaj strateški cilj je izazovan i nimalo jednostavan. Odnosi se i na reaktiviranje i restrukturiranje državnih i neuspješnih privatizovanih preduzeća koji su svoju proizvodnju zasnivali na raspoloživim prirodnim resursima, te na tradicionalnim sektorima prerađivačke industrije. Takođe, namjera Grada je da podsticajnim mjerama privučemo potencijalne investitore iz oblasti energetske obnovljivih i ekološki prihvatljivih resursa, da ulažu kapital na širem području Grada.

Drugi indikator je promjena kvalitativne strukture sektora MSP. Prvi indikator podrazumijeva promjenu kvantitativne strukture privrednog sektora. Međutim, cilj strategije nije samo rast, već i razvoj preduzeća i preduzetničkih djelatnosti, što sa postojećom privrednom strukturom nije moguće.

Predominantna je trgovina na malo i veliko, a u okviru industrije, od 3982 preduzeća u 2009. godini, industrijskom proizvodnjom u Banjoj Luci se bavi oko 330 preduzeća koja zapošljavaju oko 11.000 radnika, ili 18,4% od ukupno 59.652 zaposlenih u 2009. godini.

Od toga broja, 208 preduzeća sa ispod 10 zaposlenih su mikro preduzeća ili 63,03%, 76 preduzeća u rasponu 11 - 50 zaposlenih spadaju u kategoriju malih preduzeća ili 23,03%, 36 preduzeća u grupi od 51 do 250 zaposlenih su u kategoriji srednjih preduzeća ili 10,09% i samo 7 preduzeća ili 2,12% koja imaju preko 250 zaposlenih, tj. velikih industrijskih preduzeća.

Dakle, cilj strategije će biti povećanje broja malih i srednjih preduzeća (preduzeća nosioca privrednog rasta) iz oblasti prerađivačke industrije, sektora građevinarstva, finansijskih i telekomunikacionih usluga, turizma i hotelijerstva, farmacije i informaciono-komunikacionih tehnologija.

Podciljevi ovoga strateškog cilja su:

- Pобољшanje kvaliteta preduzetničke infrastrukture i instrumenata finansijske i nefinansijske podrške MSP, i
- Povećanje nivoa direktnih inostranih i domaćih investicija.

Promjena postojeće privredne strukture u kojoj će doći do povećanja izvozno-orjentisanih preduzeća na uštrb trgovinskih preduzeća koja će ostati na nivou prosjeka EU, a to je 30% MSP u nefinansijskom poslovnom sektoru, će biti realizovana implementacijom sledećim operativnih ciljeva:

OC 2.1. Klasterizacija i ukupnjavanje postojećih i novoregistrovanih preduzeća iz oblasti tradicionalne prerađivačke industrije i prirodnih resursa kojima Grad raspolaže

OC 2.2. Tržišno – orjentisano upravljanje resursima od strane Grada (zemljište, šuma, energetski potencijal, mineralna bogatsva i rude)

OC 2.3. Ispitivanje mogućnosti korišćenja obnovljivih, ekoloških prihvatljivih izvora energije i njihova komercijalizacija.

OC 2.4. Podsticanje razvoja intenzivne poljoprivredne proizvodnje sa akcentom na sekundarnu fazu obrade poljoprivrednih proizvoda i proizvodnje organski zdrave hrane.

OC 2.5. Jačanje preduzetničkih infrastrukturnih pretpostavki razvoja turzima i hotelijerstva

Programi za realizaciju ciljeva:

- 1. Program poboljšanja kvaliteta preduzetničke infrastrukture i instrumenata finansijske i nefinansijske podrške MSP*
- 2. Program povećanje nivoa direktnih inostranih i domaćih investicija*
- 3. Program transfera znanja u MSP sektor*

MJERE I PROJEKTI ZA IMPLEMENTACIJU STRATEŠKOG CILJA 2

Strateški cilj 2:

Povećati broj industrijskih i prerađivačkih preduzeća zasnovanih na tradicionalnim, ekološki prihvatljivim i obnovljivim resursima i promijeniti kvalitativnu strukturu MSP sektora.

Operativni cilj 2.1.: Klasterizacija i ukupnjavanje postojećih i novoregistrovanih preduzeća iz oblasti tradicionalne prerađivačke industrije i prirodnih resursa kojima Grad raspolaže

2.1.1. Program podrške uspostavljanja i razvoja klastera i poslovnih udruženja i zadruga

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

U cilju uspostavljanja efektivne podrške, izrađuje se Program podrške razvoju klastera, poslovnih udruženja i zadruga na nivou Banjaluke, kojim će se uspostaviti sistem dobro ciljanih podsticaja za najperspektivnije klusterske inicijative. Programom će se obezbediti sistemska i podsticajna sredstva za umrežavanje MSP i preduzetništva, kako bi se poboljšala njihova ukupna konkurentnost i nastup na tržištu te lakše rešavali zajednički problemi.

Posebne aktivnosti će se provoditi podršci formiranju i razvoju Agrobiznis klastera - klasteru organske poljoprivredne proizvodnje un okvira programa proizvodnje i prerade krompira.

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija

Vrijeme / period implementacije: 2011 – 2012. godina

Planirana sredstva za implementaciju: 150.000 KM

Izvori finansiranja: Grad Banjaluka Vlada RS i međunarodni projekti

2.1.1. Dalje jačanje postojećih klastera na nivou grada

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Gradska razvojna agencija je u proteklom periodu pružila značajnu podršku osnivanju, formiranju i razvoju klastera DRVO Banja Luka. Danas je to subjekt koji ulazi u razvojnu fazu svoga postojanja, koju je opredijelio formiranjem Razvojnog centra. Razvojni centar klastera DRVO Banja Luka funkcioniše uz puno angažovanje Gradske razvojne agencije. Aktivnosti koje je neophodno razviti u narednom periodu odnose se na:

- Sagledavanje stanja u oblasti proizvodnje namještaja u okruženju
- Izbor i tehnološko dimenzionisanje prve grupe klusterskih proizvoda
- Dizajn izabrane grupe proizvoda
- Neophodna edukacija kadrova i upućivanje na prekvalifikaciju postojećih
- Nabavka tehnološki sofisticirane opreme (CNC mašine za obradu i sl)

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija-Centar za mali biznis

Vrijeme / period implementacije: 2011 – 2012. godina

Sredstva za implementaciju (postojeća ili planirana): 120.000 KM

Izvori finansiranja: Grad Banjaluka, međunarodne organizacije

Inicijative prema republičkom nivou vlasti u sklopu Operativnog cilja 2.1:

- Pokrenuti zahtjev za izmjenu zakona koji regulišu registraciju klastera.

Operativni cilj 2.2.: Tržišno – orjentisano upravljanje resursima od strane Grada (zemljište, šuma, energetski potencijal, mineralna bogatsva i rude)

2.2.1. Projekat: Izrada Plana gazdovanja zemljištem.

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Cilj izrade Plana gazdovanja građevinskim zemljištem je sagledavanje ukupne problematike u ovoj oblasti, načina rješavanja imovinsko-pravnih odnosa na području Grada sa aspekta jasnog definisanja nadležnosti Grada nad imovinom javnih preduzeća i prirodnih resursa, te uspostavljanja precizne evidencije nekretnina uspostavljanjem elektronske baze zemljišnih knjiga dostupnih na internetu. Isto tako će se sagledati i instrumenti za efikasno gazdovanje građevinskim zemljištem, pre svega formiranje građevinskog fonda, načina njegovim gazdovanjem (eventualno Formiranje Direkcije za zemljište Grada) i pripremanjem za investitore.

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija-Centar za mali biznis

Vrijeme / period implementacije: 2012 – 2013. godina

Sredstva za implementaciju (postojeća ili planirana): 70.000 KM

Izvori finansiranja: Grad Banjaluka,

2.2.2. Finansiranje izrade dokumentacije razvojnih projekata (analiza, studija izvodljivosti, urbanističkih i tehnoloških projekata i sl) koji će se finansirati dominantno sredstvima Direkcije za izgradnju Banja Luke.

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Veliki nedostatak razvojnih inicijativa je nepostojanje projektne dokumentacije, koja se najčešće sastoji od tehničkih projekata, procjena uticaja na životnu sredinu, analiza stanja, studija izvodljivosti, poslovnih i marketing planova. Svi projekti u Strategiji razvoja Grada, kao i predloženi projekti u Strategiji MSP su dati u vidu projektnog prijedloga sa procijenjenim parametrima koji su nedovoljni za njihovu operacionalizaciju.

Gradska razvojna agencija predlaže aktivnosti na uspostavljanju prioriteta izrade strategijskih razvojnih projekata i izradu tehničko-ekonomske dokumentacije za njihovu realizaciju.

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija-Centar za mali biznis

Vrijeme / period implementacije: 2011 – 2015. godina

Sredstva za implementaciju (postojeća ili planirana): 600.000 KM

Izvori finansiranja: Grad Banjaluka,

Operativni cilj 2.3.: Ispitivanje mogućnosti korišćenja obnovljivih, ekoloških prihvatljivih izvora energije i njihova komercijalizacija.

2.3.1. Identifikacija investicionih mogućnosti u sektoru obnovljivih izvora energije i unapređenja energetske efikasnosti

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Grad Banja Luka je potpisnik Sporazuma Gradonačelnika. Ovim Sporazumom koji je rezultat inicijative koju je pokrenula Evropska komisija gradova sa namjerom da gradovi realizacijom aktivnosti definisanih u svom Akcionom planu za energetski održiv razvoj Grada doprinosu smanjenju uticaja na klimatske promjene tj. da se smanji emisija CO₂ za 20%. do 2020. Godine.

Sa druge strane, obaveze koje BIH preuzima u procesu pridruživanja Evropskoj uniji nameću potrebu da se uvode mehanizmi koji će doprinijeti povećanju potrošnje energije iz obnovljivih izvora i unapređenju energetske efikasnosti. Zatim, trenutno ekonomska situacija i ispunjavanje strateških ciljeva definisanih u usvojenim strateškim dokumentima na višim nivojima vlasti isto tako nameću potrebu da se intenziviraju aktivnosti oko identifikacije konkretnih investicionih projekata i promocije investicija

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija-Odsjek za razvoj ASBL

Vrijeme / period implementacije: 2011 – 2012. godina

Sredstva za implementaciju (postojeća ili planirana): 145.000 KM

Izvori finansiranja: Grad Banjaluka, međunarodne organizacije

2.3.2. Iskorištavanje otpada za proizvodnju energije za TBP-Priprema projekta i izgradnja energane na otpad na lokaciji TBP Banja Luka- Ramici

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Opredjeljenost Grada Banja Luka za preduzimanje hitnih i konkretnih mjera i provođenje aktivnosti koji vode ispunjavanju ovih obaveza je potvrđena potpisivanjem Sporazuma Gradonačelnika, u okviru inicijative Covenant of Mayors, u Briselu u februaru 2009. godine čime se Banjaluka obavezala da će do 2020. godine smanjiti emisiju CO₂ za 20%.

Usklađivanje sa legislativnom EU u procesu pridruživanja BiH i obaveze po pitanju smanjenja emisije CO₂, povećanja korištenja energije proizvedene iz obnovljivih izvora nameću potrebu da Grad Banja Luka investira u projekte koji će doprinijeti povećanju potrošnje energije iz obnovljivih izvora i unapređenju energetske efikasnosti javnim objektima i privatnim preduzećima.

Sa druge strane, konkurentnost preduzeća – stanara Techno biznis parka, ka te atraktivnost Tecno biznis parka za domaće i strane investicije će sigurno zavisti od cijene toplotne i električne energije koja ima bude na raspolaganju.

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija Odsjek za razvoj ASBL

Vrijeme / period implementacije: 2011 – 2013. godina

Sredstva za implementaciju (postojeća ili planirana): 400.000 KM

Izvori finansiranja: Grad Banjaluka, Vlada RS, domaći i međunarodni investitori

2.3.3. Projekat: Subvencionisanje ugradnje solarnih ćelija u domaćinstva, privatna preduzeća i preduzetničke radnje u omjeru 40:60 koristeći sredstva budžeta i pretpristupnih fondova.

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Usklađivanje sa legislativnom EU u procesu pridruživanja BiH i obaveze po pitanju smanjenja emisije CO₂, povećanja korištenja energije proizvedene iz obnovljivih izvora nameću potrebu da se uvode mehanizmi koji će doprinijeti povećanju potrošnje energije iz obnovljivih izvora u domaćinstvima i firmama. Opredjeljenost Grada Banja Luka za preduzimanje hitnih i konkretnih mjera i provođenje aktivnosti koji vode ispunjavanju ovih obaveza je potvrđena potpisivanjem Sporazuma Gradonačelnika, a u okviru inicijative Covenant of Mayors, u Briselu u februaru 2009. godine čime se Banjaluka obavezala da će do 2020. godine smanjiti emisiju CO₂ za 20%.

Definisan i uspostavljen model sufinansiranja i promocije ugradnje solarnih sistema u firme i domaćinstva.

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija- Odsjek za razvoj ASBL

Vrijeme / period implementacije: 2011 – 2013. godina

Sredstva za implementaciju (postojeća ili planirana): 185.000 KM

Izvori finansiranja: Grad Banjaluka, međunarodne organizacije

2.3.4. Projekat: Unapređenje energetske efikasnosti u MSP

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Mnoge mjere energetske efikasnosti u MSP su potpuno troškovno efektivne, sa vrlo malim periodom povraćaja investicije. Međutim, većina ovih mjera se ne preduzimaju usljed loše informisanosti o njima i potrebne ekspertize i finansijskih barijera kod malih i srednjih preduzeća (MSP).

Usklađivanje sa legislativnom EU u procesu pridruživanja BiH i obaveze po pitanju smanjenja emisije CO₂, povećanja korištenja energije proizvedene iz obnovljivih izvora nameću potrebu da se uvode mehanizmi koji će doprinijeti povećanju potrošnje energije iz obnovljivih izvora i unapređenju energetske efikasnosti u MSP.

Opredjeljenost Grada Banja Luka za preduzimanje hitnih i konkretnih mjera i provođenje aktivnosti koji vode ispunjavanju ovih obaveza je potvrđena potpisivanjem Sporazuma Gradonačelnika, u okviru inicijative Covenant of Mayors, u Briselu u februaru 2009. godine čime se Banjaluka obavezala da će do 2020. godine smanjiti emisiju CO₂ za 20%.

Cilj projekta je Obezbjediti tehničku i savjetodavnu pomoć MSP u oblasti EE

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija ,Odsjek za razvoj ASBL

Vrijeme / period implementacije: 2011 – 2013. godina

Sredstva za implementaciju (postojeća ili planirana): 200.000 KM

Izvori finansiranja: Grad Banjaluka, međunarodne organizacije

2.3.5. Izrada studija izvodljivosti korišćenja obnovljivih, ekoloških prihvatljivih izvora energije (vjetar, sunce, voda, biomasa) na području teritorije Grada.

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Energija je postala problem čovečanstva broj jedan. Postojeći vidovi energije postaju skupi i sve ih je manje. Tendencija je korišćenje obnovljivih izvora energije , pre svega energije vode, vjetra, sunca, termalnih kao i bio resursa.

Banjaluka posjeduje ove resurse i osim vodnih resursa drugi se i ne koriste.

Shodno aktivnostima grada na planu povećanja korišćenja obnovljivih izvora energije iskazanih kroz obaveze proistekle iz potpisivanja klimatskog protokola u Briselu pripremljen je prijedlog pilot projekta za korišćenje geotermalne i sunčeve energije u domaćinstvima sa neophodnim aktivnostima na sagledavanju svih aspekata realizacije ovakvog projekta. Oni se odnose pre svega na promotivnu kampanju vezanu za korišćenje ovih vidova energije uz uspostavljanje demo pilot postrojenja za očiglednu primenu. Isto tako sagledaće se i zakonski i drugi aspekti koji onemogućavaju širu primenu obnovljivih izvora energije, kao i podsticiji koje grad može da pruži za povećano korišćenje obnovljivih izvora energije.

Gradska razvojna agencija je pokrenula projekat Zelene elektrane u lokalitetu TBP-a u Ramićima . Osim ove lokacije neophodno je sagledati i druge resursne mogućnosti i lokacije za realizaciju korišćenja obnovljivih izvora energije. Pri realizaciji ovog projekta će se maksimalno uključiti članovi energetskeg saveta banjaluke i odgovarajući eksperti.

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija- Odsjek za razvoj ASBL

Vrijeme / period implementacije: 2011 – 2013. godina

Sredstva za implementaciju (postojeća ili planirana): 60.000 KM

Izvori finansiranja: Grad Banjaluka, Vlada RS, domaći i međunarodni investitori

Mjere na nivou Grada Banjaluka u sklopu operativnog cilja 2.3:

- Ulazak u javno-privatno partnerstvo eksploatacije ekološki prihvatljivih i obnovljivih izvora energije
- Podsticajna politika umanjenja cijena taksi i građevinskih dozvola za novoizgrađene „Pametne kuće“.

Operativni cilj 2.4.: Podsticanje razvoja intenzivne poljoprivredne proizvodnje sa akcentom na sekundarnu fazu obrade poljoprivrednih proizvoda i proizvodnje organski zdrave hrane.

2.4.1.Projekat: Razvoj mini pogona u ruralnom području na malim porodičnim domaćinstvima (minisirare, mini klanice, proizvodnja rakije,...)

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Projekat mini pogona u ruralnom području je pilot projekat identifikovan u Strategiji razvoja grada, na osnovu preporuka Studije ruralnog razvoja kanjona Vrbasa i platoa Manjače i sjeverozapadnog dijela Banja Luke. Navedeni projekat je izuzetno važan jer predstavlja začetak ruralne industrijalizacije i stvaranje uslova za razvoj pogona za preradu, prije svega poljoprivrednih proizvoda (mlijeka, mesa, voća, povrća) ali i drugih resursa ruralnih područja, kao na primjer turističkih potencijala. Projektom su obuhvaćene aktivnosti identifikacije zainteresovanih preduzetnika o savremenoj tendenciji u preradi hrane, o potrebi uvođenja standarda, savremenog dizajna i pakovanja, i posebno aktivnosti brendiranja utohtonih proizvoda banjalučke regije

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija-Centar za razvoj sela

Vrijeme / period implementacije: 2011 – 2015. Godina

Sredstva za implementaciju (postojeća ili planirana): 520.000 KM

Izvori finansiranja: Grad Banja Luka, Vlada RS, domaći i međunarodni investitori

2.4.2.Projekat proizvodnje i prerade krompira na cijeloj teritoriji Banjaluke u saradnji sa Centrom za selo

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Postupajući u skladu sa mjerama Vlade RS i preporukama Programa mjera za ublažavanje svjetske ekonomske krize na nivou Grada Banja Luka, identifikovan je projekat proizvodnje i prerade krompira čime bi se obezbjedilo tržište za veliki broj kooperanata proizvođača krompira, zaposlilo znatan broj radnika i ostvarili ciljevi ruralnog i privrednog razvoja. Realizacijom i usvajanjem studije izvodljivosti Tehnološkog biznis parka Banjaluka, kao i Strategije ruralnog razvoja Banjaluke od strane gradske skupštine stvoreni su pretpostavke za realizaciju navedene mjere –realizacije projekta proizvodnje i prerade krompira.

Projekat proizvodnje krompira i njegove prerade je proširen na drugo krtolasto povrće (mrkva, celer ...) zbog sličnosti primarne proizvodnje ali i iste tehnološke opreme neophodne za njegovu preradu. Projekat obuhvata dve glavne oblasti:

- Oblast proizvodnje krompira – aktivnosti sprovodi Centar za unapšređenje i razvoj sela
- Oblast prerade krompira –aktivnosti sprovodi Gradska razvojna agencija

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija-Centar za selo

Vrijeme / period implementacije: 2011 – 2015. godina

Sredstva za implementaciju (postojeća ili planirana): 82.000 KM u prvoj godini realizacije

Izvori finansiranja: Grad Banja Luka, međunarodne organizacije

Mjere na nivou Grada Banjaluka u sklopu operativnog cilja 2.4.

- Jačanje mobilne Poljoprivredne savjetodavne službe.
- Podrška formiranju specifičnih udruženja poljoprivrednih proizvođača sa teritorije Banja Luke iz oblasti primarne poljoprivredne proizvodnje, ratarstva, stočarstva, vinogradarstva i voćarstva.
- Projekat sufinansiranja plasteničke proizvodnje, protivgradne zaštite i sistema navodnjavanja.
- Sufinansiranje uvođenja HACCP standarda kvaliteta i CE oznake
- Projekti edukacije namijenjeni poljoprivrednim proizvođačima iz oblasti intenzivne proizvodnje, tržišnog takmičenja i uvođenja standarda kvaliteta.
- Razvoj agro turizma i turističkih domaćinstava –podrška radu Turističke organizacije Banjaluke.
- Podsticaj izgradnje hladnjača i otkupnih stanica za mliječne proizvode u saradnji sa postojećim prerađivačkim preduzećima.
- Podrška Centru za razvoj i unapređenje sela u implementaciji usvojene Strategije ruralnog razvoja.

Inicijative prema republičkom nivou vlasti u sklopu Operativnog cilja 2.4.

- U saradnji sa Ministarstvom za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo, dodatno subvencioniranje novih zasada visokokvalitetnih jabuka, šljiva, kruške, maline i jagoda, te formiranje specifičnog klastera za plasman ovih proizvoda na tržišta EU.
- Uspostavljanje stalnog dijaloga predstavnika novoformiranih i postojećih udruženja i predstavnika prerađivačke industrije (Vitaminka, Fruktona, Pivara, i tome sl.) uspostavljanjem funkcije tzv. predstavnika poljoprivrednika u Privrednoj komori Banja Luke.
- Projekat finansijske podrške prevođenja poljoprivrednog zemljištva IV i III kategorije u III i II kategoriju, tj. programa za popravku fizičkih i hemijskih svojstava.
- Uvođenje poreza za neobrađivanje visokokvalitetnog obradivog poljoprivrednog zemljišta.
- Programi podsticaja izvoza proizvoda drvne industrije (iverica, vlaknaste ploče i biomasa) i namještaja.

Operativni cilj 2.5.: Jačanje preduzetničkih infrastrukturnih pretpostavki razvoja turizma i hotelijerstva

Mjere na nivou Grada Banjaluka u sklopu operativnog cilja 2.5:

- Podrška Turističkoj organizaciji u aktivnostima implepentacije izrade Strategije razvoja turizma u Republici Srpskoj i izradi vlastite strategije razvoja turizma
- Projekat: Banja Luka – Centar kongresnog turizma – javno-privatno partnerstvo izgradnje hotelskih kapaciteta namijenjenih kongresnom turizmu.
- Uspostavljanje slobodnih zona bežičnog intertneta na području Kastela, parkova Petar Kočić i Mladen Stojanović, Akva parka i Univerzitetskog centra.
- Finansijska podrška promociji tzv. adrenalinskog turizma.
- Studija izvodljivosti eksploatacije termomineralnih voda za razvoj banjškog i wellness turizma.
- Lovni turizam – projekti uređenja lovišta i promocije lovnog turizma.
- Projekat javno-privatnog partnerstva restauracije i rekonstrukcije „Kastela“.

Strateški cilj 3:

Stvoriti poslovno okruženje za transfer znanja, inovacija i modernih tehnologija u sektor MSP i internacionalizovati poslovanje MSP.

Indikator ovoga strateškog cilja je aktiviranje instrumenata preduzetničke podrške i infrastrukture Grada kroz projekte koji su u toku, i one koje treba pokrenuti implemenatcijom strategije, a odnose se na uspostavljanje Tehnološkog biznis parka Banja Luka.

Podsticajne fiskalne politike za preduzeća „visoke“ tehnologije (biotehnologogija, farmacija, informaciono-komunikaciona tehnologija, i tome sl.).

Da bio se ovaj cilj mogao ispuniti, Grad konačno mora upravljati prvenstveno građevinskim, industrijskim i poljoprivrednim zemljištem na tržišnoj osnovi. Uspostavljanjem Direkcije za zemljište Grada, steći će se uslov za kupovinu, pripremu i prodaju zemljišta potencijalnim investitorima, čime će se steći uslovi da se na profitabilnoj osnovi sredstva koje će Grad steći na taj način, preusmjeravaju u druge fondove koji će se osnovati. Uz redovnu podršku budžeta, samofinansiranjem i subfinansiranjem sredstvima iz pretpristupnih fondova Evropske unije, Grad će biti u mogućnosti da puni sredstva novoformiranih Garantnog fonda i budućeg Fonda rizičnog kapitala, čime će se steći institucionalne pretpostavke za dalje poboljšanje poslovne i preduzetničke klime, a kao posljedica sistematskog djelovanja, i povećanja broja zaposlenih i novoregistrovanih MSP i preduzetničkih radnji. Dva su potcilja čijom realizacijom će biti ispunjen strateški cilj broj 3, a to su:

- Jačanje tehnoloških kapaciteta i podsticanje internetizacije i elektronskog poslovanja MSP i preduzetnika, i
- Jačanje konkurentnosti MSP i preduzetničke klime

Indikatori ovoga strateškog cilja su i povećanje broja preduzeća koja su uspješno transferisala „know how“, dobila standarde kvaliteta iz ISO familije standarda i CE oznaku, te povećale izvoz svojih proizvoda.

Ovaj strateški cilj će biti realizovan kroz implemenataciju sljedećih operativnih ciljeva:

OC 3.1. Omogućavanje tehničko-materijalnih pretpostavki i uslova za transfer tehnologija, komercijalizaciju inovacija i inkubaciju novih biznisa

OC 3.2. Podsticanje javno-privatnog partnerstva aktiviranjem modela koncesionih i mješovitih ulaganja u razvojne i infrastrukturne projekte

OC 3.3. Jačanje kapaciteta pojedinaca i institucija za apsorpciju pretpripravnih fondova EU i fandrežing.

OC 3.4. Uspostavljanje i jačanje saradnje između Univerziteta, istraživačko – razvojnih instituta i Gradske razvojne agencije na transferu znanja u poslovni sektor

OC 3.5. Poboljšanje performansi i konkurentnosti preduzeća na regionalnom i međunarodnom tržištu

Programi za realizaciju ciljeva:

- 1. Program jačanja tehnoloških kapaciteta i podsticanje internetizacije i elektronskog poslovanja MSP i preduzetnika*
- 2. Program uspostavljanja novih modela neformalnog i formalnog obrazovanja i obuke preduzetnika i menadžera*
- 3. Program transfera znanja u MSP sektor*

MJERE I PROJEKTI ZA IMPLEMENTACIJU STRATEŠKOG CILJA 3

Strateški cilj 3:

Stvoriti poslovno okruženje za transfer znanja, inovacija i modernih tehnologija u sektor MSP i internacionalizovati poslovanje MSP.

Operativni cilj 3.1.: Omogućavanje tehničko-materijalnih pretpostavki i uslova za transfer tehnologija, komercijalizaciju inovacija i inkubaciju novih biznisa

3.1.1. Aktiviranje i razvoj Tehnološkog biznis parka Banjaluka – prva i druga faza.

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Projekat uspostavljanja Tehnološkog parka U Banjoj Luci ima visoki strateški značaj za grad Banja Luku i Republiku Srpsku. U skladu sa Studijom izvodljivosti za izradu Tehnološkog parka (pripremljena i usvojena 2010. Godine), kroz zajedničke projekte Vlada Republike Srpske i Gradska uprava Banja Luka će uspostaviti Tehnološki park na prostoru bivše fabrike Unis u Ramićima.

Nosioc aktivnosti / implementacije: Grad Banja luka, Gradska agencija CIDEA, Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva Republike Srpske, Republička agencija za razvoj malih i srednjih preduzeća

Planirana inicijalna sredstva za implementaciju: 4.500.000 KM

Vrijeme / period implementacije: 2010 – 2015. Godina

Izvori finansiranja: Vlada RS, Gradska uprava Banja Luka , privatni sektor i međunarodni projekti

3.1.2. Razvoj inkubatora u okviru TBP i formiranje novih inkubatora

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Prema Strategiji razvoja grada Banjaluke predviđeno da se iniciraju i implementiraju projekti uspostavljanja i razvoja poslovnih inkubatora. Prvi poslovni inkubator se razvija u okviru TBP-a na lokaciji Ramići sa ciljem da se inkubiraju proizvodna preduzeća, poslovne i razvojne institucije. Isti tim operatera TBP-a (za sada u okviru agencije) radiće na razvoju i drugih inkubatora na drugim lokacijama u zavisnosti od zainteresovanosti privrede.

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija, operater TBP,

Vrijeme / period implementacije: 2011 – 2015. Godina

Planirana sredstva za implementaciju: 1.000.000 KM

Izvori finansiranja: Grad Banjaluka, Vlada RS i međunarodni projekti

3.1.3. Tehnološki biznis park Banjaluka: Informativni i multimedijalni centar

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Prepoznajući problem nedostatka informisanosti poslodavaca i domaćih preduzeća oko „kalendara“ aktuelnih programa podsticaja, promjena zakonske regulative, poreskih obaveza, ponuda savjetodavnih usluga, poslovnih prostora, administrativnih servisa u opštini i dr., uspostaviće se biznis informacioni servisi u okviru TBP-a kao info podrška preduzećima stanarima tehnoparka, starnim i domaćim investitorima ali i multimedijalni servisi za podršku radu svih sektora TBP-a (sa konferencijskom salom, računarskom i naprednom učionicom, ploter i printer salom i kompletnom informativnom podrškom) za šta je potrebno njihovo opremanje.

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija, operater TBP-a, Grad Banjaluka

Vrijeme / period implementacije: 2010 – 2015. Godina

Planirana sredstva za implementaciju : 500.000 KM

Izvori finansiranja: Grad Banjaluka, Vlada RS i međunarodni projekti

3.1.4. Tehnološki biznis park Banjaluka: uspostavljanje Centra za investitore.

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Potrebno je uspostaviti i opremiti Centar za investitore u okviru TBP koji će moći prihvatiti investitore i pružiti im podršku u svim koracima njihovog početnog investiranja.

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija-Centar za investitore

Vrijeme / period implementacije: 2011 – 2013. Godina

Sredstva za implementaciju (postojeća ili planirana): 32.000 KM

Izvori finansiranja: Gradska razvojna agencija, međunarodne organizacije

3.1.5. Tehnološki biznis park Banjaluka: Razvojni centar,

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

RC T:Parka koji je osmišljen u rješenju Gradske razvojne agencije Banja Luka kao sastavni dio TBP BL, povezan je sa tehnološki orijentisanim fakultetima i drugim obrazovnim ili istraživačkim institucijama, koji MSP-ima, kompanijama, poslovnim ljudima stanarima TBP olakšava razvoj preduzeća kroz programske biznis aplikacije, neophodne edukacije, istraživačke i certifikacione aktivnosti. Elaborat projekat će dati kvalitetna tehnološka rješenja za proces uspostavljanja, organizovanja i opremanja RC-a, te rješenja za održivo funkcionisanje RC-a u okviru TBP nakon uspostavljanja operatera T:Parka. To uključuje procese generisanja aktivnosti za RC-a, uslove i način rada, proces inkubiranja RC-a do u gradskoj razvojnoj agenciji do pune realizacije u okviru operatera T:Parka, potrebnu opremu, prostor kao i i odnose sa ostalim dijelovima TBP-a. Pri tehnološkoj razradi maksimalno uvažiti postojeće kapacitete prostora koji su omogućeni u 1.fazi gradnje TBP-a (VHVT) kao i dostupne mjerne i razvojne opreme za sledeće laboratorije kao dijelove RC-a:

Laboratoriju za ispitivanje materijala i zavarivanje

Laboratoriju za hidrauliku i pneumatiku

Laboratoriju za ispitivanje industrijske elektronike

U prvoj fazi implementacije obezbediće se uvođenje RC TBP u funkciju tehnološkog parka i opremiti minimalno dvije laboratorije za certifikaciju.

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija-Centar za mali biznis

Vrijeme / period implementacije: 2011 – 2013. Godina

Sredstva za implementaciju (postojeća ili planirana): 350.000 KM

Izvori finansiranja: Grad Banjaluka, Vlada RS, domaći i međunarodni investitori

3.1.6. Tehnološki biznis park Banjaluka: tehničko-infrastrukturni servisi –TehnoRam (u okviru postojećih iskoristivih potencijala VHVT-a).

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Za funkcionisanje TBP neophodno je uspostaviti tehničko-infrastrukturne servise koji će obezbediti u okviru iskoristivih resursa VHVT, kao što su radnici, objekti i oprema. Obezbediće se fizičko i protivpožarno obezbeđenje, održavanje infrastructure i javnih površina, izrada, montaža i demontaža metalnih konstrukcija is l. Za tu namjenu prvo će se izraditi tehnološko poslovni plan –studija izvodljivosti koja će dati ostale parametre realizacije. Kako je namjera Grada Banjaluke da preko stečajnog postupka uđe u posjed nekretnina VHVT Ramići, biće neophodno izraditi predinvesticionu studiju –tehnološko poslovni plan nove firme (radni naslov TehnoRam) kako bi se zaposlili postojeći kapaciteti radnika i univerzalne opreme. U tom smislu će TehnoRam služiti kao servis za održavanje objekata i radne strukture TBP-a, fizičko i protivpožarno obezbeđenje, rad za održavanje objekata javno komunalne infrastrukture radne pružanja usluga stanarima TBP-a u servisno –remontnim aktivnostima.

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija-Centar za mali biznis

Vrijeme / period implementacije: 2011 – 2012. Godina

Sredstva za implementaciju (postojeća ili planirana): 120.000 KM

Izvori finansiranja: Grad Banjaluka, Vlada RS, domaći i međunarodni investitori

3.1.7. Tehnološki biznis park Banjaluka: Logističko – distributivni centar – kopnena luka Banjaluka po modelu JPP.

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Logističko-distributivni centar (LDC) podrazumijeva uređen i organizovan prostor na kojem se vrši prihvata, priprema, pretovar i otprema raznih vrsta roba. Primarna uloga ovakvog centra je da bude mjesto koncentracije i distribucije roba proizvodne, trgovinske i prometne djelatnosti cjelokupnog područja, te da odigra ulogu transmisije u transportu robe na prijevoznom putu od proizvođača do potrošača. Formiranje logističkog centra zasniva se na istraženim robnim tokovima, količinama i vrstama roba za prijevoz i pretovar, kako u međunarodnom tako i u unutarnjem prometu. Tendencija snabdijevanja robama široke potrošnje u razvijenim zemljama ide ka razdvajanju pretovarnih službi od skladištenja do specifičnih funkcija u službi industrije i trgovine, te sjedinjavanju istih u jednu centraliziranu organizaciju na jednoj lokaciji. Logistički centar mora biti zasnovan na potpunoj povezanosti s odgovarajućim željezničkim i cestovnim prometom. Shodno idenom rješenju i studiji izvodljivosti TBP-a Banjaluka kao i prostornim i posebno saobraćajnim mogućnostima lokacije u Ramićima i same Banjaluke, LDC predstavlja značajni segment realizacije tehnološkog parka koji kompletira njegovu marketinšku ponudu i doprinosi ukupnom privrednom razvoju BL i RS. Za namjenu realizacije LDC projekta prvo će se izraditi tehnološko poslovni plan –studija izvodljivosti koja će dati ostale parametre realizacije.

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija

Vrijeme / period implementacije: 2011 – 2013. Godina

Sredstva za implementaciju (postojeća ili planirana): 135.000 KM za prvu godinu

Izvori finansiranja: Grad Banja Luka.

3.1.8. Tehnološki biznis park Banjaluka: Veletržnica Banjaluka .

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Iskazane potrebe privrede Banjaluke, studija izvodljivosti i idejno rješenje TBP-a, predinvesticiona studija za realizaciju projekta fabrike krompira, posebna strategija ruralnog razvoja grada Banjaluke za period 2010-2015 ukazali su na značaj realizacije projekta Veletržnice kao stanara TBP-a na lokaciji Ramići. Tokom 2011 godine je urađeno se tehnološki i poslovni plan –prethodna investiciona studija koja je ukazala na opravdanost realizacije ovog projekta. Za dalje aktivnosti na ovom projektu predviđena su sredstva samo za prvu godinu realizacije. Projekat će se realizovati u formi JPP-a.

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija-Centar za mali biznis

Vrijeme / period implementacije: 2011 – 2013. Godina

Sredstva za implementaciju (postojeća ili planirana): 160.000 KM

Izvori finansiranja: Grad Banjaluka, međunarodne organizacije

3.1.9. Tehnološki biznis park Banjaluka: Zelena elektrana „Green power BL“ po modelu JPP

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Na osnovu iskazanih interesovanja potencijalnih investitora Gradska razvojna agencija je pokrenula projekat Zelene elektrane na prostoru lokacije TBP-a u Ramićima. Uzeti su u obzir obnovljivi izvori sunca, vetra i otpada.

Za dalje aktivnosti na ovom projektu predviđena su sredstva u iznosu od 120.000,00 KM

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija-Centar za mali biznis

Vrijeme / period implementacije: 2011 – 2013. godina

Sredstva za implementaciju (postojeća ili planirana): 120.000 KM

Izvori finansiranja: Grad Banjaluka, međunarodne organizacije

3.1.10. Tehnološki biznis park Banjaluka: uspostavljanje poslovne komercijalne i podsticajne zone – druga faza.

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Cilj projekta je očuvanje kulturnog nasljeđa i tradicijskih privrednih i umjetničkih vrijednosti (edukacija, radionice). Kroz realizaciju podsticajanih mjera u vidu informisanja, edukacije, pružanja pravne i druge pomoći, te subvencije početnih troškova u nabavci opreme i slično želi se podstaći razvoj tradicijskih i umjetničkih zanata i formirati "ART zanatski centar".

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija-Centar za mali biznis

Vrijeme / period implementacije: 2011 – 2013. Godina

Sredstva za implementaciju (postojeća ili planirana): 400.000 KM

Izvori finansiranja: Grad Banjaluka, Vlada RS, domaći i međunarodni investitori

3.1.11. Projekat :Sajamski kompleks Banjaluka

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Banjaluka nema adekvatno rješenje za sajamski centar te je na osnovu iskazanih inicijativa i potreba privrede Banjaluke pokrenut projekat njegove izgradnje. Na osnovu analize lokacije predviđen je prostor bivše kasarne u zaluzanima gdje će se na osnovi studije izvodljivosti utrditi svi relevantni parametri njegove realizacije u modelu JPP-a. Za sada je predviđena samo izrada studije koja će dati ostale parametre realizacije.

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija

Vrijeme / period implementacije: 2011 godina

Sredstva za implementaciju (postojeća ili planirana): 60.000 KM

Izvori finansiranja: Grad Banjaluka,

3.1.12. Marketnig strategija i investiciona promocija Banjaluke i TBP-a

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

U cilju uspješnog popunjavanja TBP-a i drugih poslovnih zona u izgradnji na teritoriji grada Banjaluke, izuzetno je važno uraditi direktni i indirektni marketing još u fazi njene izgradnje, pogotovo u vremenu aktuelne globalne ekonomske krize i smanjenog interesa za investiranje. Sa makroaspekta, priprema se zajednička marketing strategija za promociju Banjaluke, TBP i poslovnih zona u okviru Marketing plana (izrada u toku). Dalje aktivnosti se odnose na izradu promotivnog web portala, promotivnih materijala, organizovanje nastupa na sajmovima, prezentacije zona investitorima u inostranstvu itd

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija, ASGBL,

Vrijeme / period implementacije: 2010 – 2015. godina

Planirana sredstva za implementaciju: 500.000 KM

Izvori finansiranja: Grad Banjaluka, Vlada RS, međunarodni projekti

3.1.13 Projekat: Jačanje tehničke kulture i inovatorstva-INODRIVER

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Unapređenje i promocija tehničke kulture i inovatorstva ima veliki značaj za održiv razvoj i rast industrije, razvoj i promociju ekonomije znanja, jačanje konkurentnosti i kreiranje novih radnih mjesta. Projekte aktivnosti treba da podrže kreiranje imidža Grada Banjaluke kao mjesta za inovacije i rast, ohrabrivanje mladih ljudi da razvijaju preduzetnički duh, treba da mobilizuju institucije u uspostavljanju kontakta sa populacijom, i da na kraju kod svih aktera razbudi entuzijazam i kreativnost te omogućiti da budu iskorišteni za održiv rast i razvoj Grada. U procesu pristupanja EU MSP treba da iskoriste sve mogućnosti da unaprijede svoju konkurentnost, da iskoriste prednosti koje nudi EU I process pristupanja, da iskoriste EU fondove idruga finansijske instrumente namjenjene podršci jačanju inovativnog potencijala u Evropi.

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija-Centar za mali biznis

Vrijeme / period implementacije: 2011 – 2015. godina

Sredstva za implementaciju (postojeća ili planirana): 65.000 KM

Izvori finansiranja: Grad Banjaluka, međunarodne organizacije

Mjere na nivou Grada Banjaluka u sklopu operativnog cilja 3.1:

- Proširenje tehnološkog biznis parka na sljedeće industrijske zone: kasarna Zalužani, Kosmos, Čajavec i Antena.
- Izrada plana eksproprijacije prostora poslovne zone Ramići u TBP

Inicijative prema republičkom nivou vlasti u sklopu operativnog cilja 3.1:

- Izdvojiti sredstva podsticaja Ministarstva nauke i tehnologije RS za tehnologije usmjerena dominantno na preduzeća
- Jačanje laboratorija tehničkih i poljoprivrednih fakulteta kojim se obezbjeđuju direktne usluge za preduzeća koja namjeravaju uvesti napredne tehnologije i povećati konkurentnost –inicijativa prema Vladi i Univerzitetu
- Poboljšanje kapaciteta Udruženja inovatora RS i promocija inovatorstva u preduzećima, školama, fakultetima većim izdvajanjem sredstava ministarstva za nauku i tehnologiju
- Povećati obim podsticajnih sredstava za projekte sa visokim potencijalom komercijalizacije u Programu podsticaja koji obezbjeđuje Ministarstvo nauke i tehnologije.
- Razvoj Inovacionog centra Banja Luka u „Čajevcu“
- Formiranje laboratorija za ateste i sertifikaciju

Operativni cilj 3.2.: Podsticanje javno-privatnog partnerstva aktiviranjem modela koncesionih i mješovitih ulaganja u razvojne i infrastrukturne projekte

3.2.1. Projekat izgradnje biotehnološkog parka na prijedorskoj petlji –lokacija „Antena“ (prostor će koristiti investitori koji proizvode, trguju i/ili distribuiraju biotehnološke, farmaceutske, visokotehnološke ili IT proizvode ili koji djeluju na polju razvoja, obrazovanja, nauke i sl.).

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

Na osnovu analize lokacija pogodnih za industriju i poslovanje koju je uradila Gradska razvojna Agencija predlaže se izrada studije izvodljivosti izgradnje biotehnološkog parka na lokaciji Antena na prijedorskoj petlji kao perspektivnoj lokaciji za investiture . Prostor će koristiti investitori koji proizvode, trguju i/ili distribuiraju biotehnološke, farmaceutske, visokotehnološke ili IT proizvode ili koji djeluju na polju razvoja, obrazovanja, nauke i sl.).

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencija, Odsjek za razvoj ASBL

Vrijeme / period implementacije: 2011 -2015. godina

Sredstva za implementaciju (postojeća ili planirana): 125.000 KM

Izvori finansiranja: Grad Banjaluka,

Mjere na nivou Grada Banjaluka u sklopu operativnog cilja 3.2:

- Program : Privlačenje i povećanje investicija kroz stvaranje povoljnijeg poslovnog ambijenta. Predlažemo izradu modela podsticaja prvenstveno kroz mogućnost besplatnog prava korišćenja zemljišta i infrastrukture, koji zapošljavaju više od 100 radnika (primjeniti na greenfield i brownfield investicije u okviru Tehnološkog biznis parka i sl.

- Projekat mješovitog finansiranja studija izvodljivosti ekonomske isplativosti eksploatacije nemetalnih i metalnih mineralnih sirovina (barit, vatrostalna i keramička glina, bakrena mineralizacija, manganska orudnja, ruda gvožđa) uz pravo prvenstva na koncesiju.
- Podsticajna politika subvencionisanja otvaranja privatnih predškolskih ustanova – vrtića u Gradu i prigradskim područjima u blizini Tehnološkog biznis parka i industrijskih zona.
- Kreiranje shema finansijskih podsticaja otvaranje mini – gerijatrijskih centara
- Ulaganja u sportske infrastrukturne objekte javno-privatnim partnerstvom (hipodrom, fudbalski stadion, multifunkcionalna sportska dvorana).

Operativni cilj 3.3.: Jačanje kapaciteta pojedinaca i institucija za apsorpciju pretpristupnih fondova EU i fandrejzing.

3.3.1 Sufinansiranje međunarodnih i razvojnih projekata od interesa za Grad.

Opis aktivnosti ili kratak pregled aktivnosti u programu ili projektu:

U slučajevima kada postoji prijedlog projekata od strane privatnih investitora i drugih institucija čija bi realizacija mogla da dovede do razvoja Grada, povećanja zapošljavanja ili povećanja gradskog budžeta, Gradska razvojna agencija će podnijeti prijedlog Skupštini Grada za određeni vid podrške realizaciji istih. Ovakvi projekti već postoje, identifikovani kroz Strategiju razvoja Grada, Studiju ruralnog razvoja južnog i sjevernog dijela Banja Luke kao i kroz pripremu ostalih projekata razvoja preduzetničke infrastrukture i preduzetništva

Posebno treba naglasiti, da je ustaljena praksa, da se za svaki međunarodni projekat zahtijeva učešće Grada u iznosu 15 do 20% , jer se na taj način iskazuje uvjerenje prema stranom partneru za spremnost u rješavanje određenih problema.

Nosioc aktivnosti / implementacije: Gradska razvojna agencij

Vrijeme / period implementacije: 2011 – 2015. godina

Sredstva za implementaciju (postojeća ili planirana): 600.000 KM

Izvori finansiranja: Grad Banjaluka, Vlada RS,

Mjere na nivou Grada Banjaluka u sklopu operativnog cilja 3.3:

- Organizovanje treninga iz oblasti DME (Menadžment projektnog ciklusa – Dizajn, monitoring i evaluacija) za predstavnike institucija – Prva faza
- Treninzi sa djelimičnom participacijom individualnih učesnika a na temu pretpristupni fondovi i pisanje prijedloga projekata.

Operativni cilj 3.4.: Uspostavljanje i jačanje saradnje između Univerziteta, istraživačko – razvojnih instituta i Gradske razvojne agencije na transferu znanja u poslovni sektor

Mjere na nivou Grada Banjaluka u sklopu operativnog cilja 3.4:

- Uspostavljanje saradnje između Univerziteta u Banjoj Luci i istražičkih instituta njenih članica, Gradske razvojne agencije i privatnih NVO i konsultantskih kuća na uspostavljanju partnerske mreže za zajednički nastup na „tržištu“ pretpristupnih fondova, kao što su IPA, FP7, i drugi fondovi EU.

- Poticanje saradnje biznis sektora i Univerziteta u istraživačko-razvojne svrhe i transfer tehnologije.

Operativni cilj 3.5.: Poboljšanje performansi i konkurentnosti preduzeća na regionalnom i međunarodnom tržištu

Mjere na nivou Grada Banjaluka u sklopu operativnog cilja 3.5 koji će se pripremiti prema operativnim godišnjim planovima:

- Projekat: Sufinansiranje i grant komponenta uvođenja sistema kvaliteta u mala i srednja preduzeća koja namjeravaju izvoziti vlastite industrijske proizvode.
- Projekat: Subvencionisanje uvođenja „CE“ oznake i tehničke usklađenosti i bezbjednosti proizvoda u skladu sa EU regulativama.
- Projekat: Sufinansiranje izrade veb portala preduzeća.
- Jačanje svijesti o uvođenju marketinške orijentacije kao biznis koncepta u mikro, malim i srednjim preduzećima.
- Programi edukacije iz oblasti marketinga malog i srednjeg biznisa i istraživanja tržišta.
- Sufinansiranje odlaska i učestvovanja privrednika na sajmovima u zemlji i inostranstvu.
- Podrška izvozniciima mikro, malim i srednjim preduzećima u konslatingu i marketinškom istraživanju tržišta iz oblasti međunarodnog marketinga.

3.1. Inicijative za promjenu zakonske legislative koja se odnosi na MSP i preduzetništvo

Zakon o lokalnoj samoupravi

Inicijativa 1

Putem normativne aktivnosti koja podrazumijeva reformu sektorskog zakonodavstva obezbijedi prenošenje ovlaštenja sa centralnog nivoa vlasti na lokalni nivo u cilju obezbjeđenja ostvarivanja poslova iz samostalnog djelokruga JLS.

- Obezbjedenje finansijskih i materijalnih pretpostavki potrebnih za obavljanje funkcija Grada kao jedinice lokalne samouprave, podrazumijeva njegov puni subjektivitet, a isti nije potpun bez imovinskopravne komponente, odnosno bez mogućnosti da Grad bude nosilac prava svojine i drugih imovinskih prava na dobrima koje koristi. Stoga je neophodno izvršiti stvarni prenos imovine na Grad, potrebne za obavljanje funkcija iz njegove nadležnosti, kao i imovine koja je finansirana i izgrađena iz njegovih sredstva
- Mada je Zakon o utvrđivanju i prenosu prava raspolaganja imovinom na jedinice lokalne samouprave ("Službeni glasnik RS", broj 70/06) stupio na snagu 01. augusta 2006. godine, do danas nije bilo ozbiljnih pomaka da se obezbijedi njegova implementacija.
- Razmotriti prijenos vlasništva ili dijela strateških preduzeća sa republičkog na gradski nivo, za koje postoji interes grada a koji nisu do sada privatizovani (primer Unis Vhvt, Kosmos, Incel..)

- Kao jedan od elemenata kojim se mogu privući strani ulagači, građevinsko zemljište predstavlja značajan resurs svih lokalnih zajednica pa time i Grada ali je sa ovog aspekta i jedan od gorućih problema.
- Grad ima pravo preče kupovine gradskog građevinskog zemljišta, a Skupština Grada može otkupljivati građevinska zemljišta i unositi ih u rezervni fond zemljišta.
- Formirati rezervni fond zemljišta, kupovinom, zamenom ili na neki drugi način ukupnjivati lokacije povoljne za razvojne projekte grada –početi od lokacije Ramići
- Grad se stara o uređivanju gradskog građevinskog zemljišta u skladu sa zakonom, a radi obezbeđenja uslova za realizaciju te nadležnosti, može da osnuje preduzeće ili drugu organizaciju ili da vršenje ovih poslova obezbijedi na drugi način u skladu sa zakonom.
- Očigledno je da imovinsko-pravni odnosi predstavljaju glavni problem svih opština u raspolaganju i upravljanju građevinskim zemljištem. Predlaže se da sektor za upravljanje građevinskim zemljištem TBP-a bude mesto za vršenje poslova uređivanja gradskog građevinskog zemljišta i njegove pripreme za investicionu realizaciju a kao opcija formiranje sektora za zemljište u okviru Direkcije za razvoj grada kojoj bi se dala u nadležnost ova vrlo zahtjevna oblast.
- Po osnovu upravljanja i raspolaganja gradskim građevinskim zemljištem, Grad ostvaruje i određene naknade koje se namjenski troše za uređenje gradskog zemljišta kao i za pokriće troškova izrade prostorno-planske dokumentacije.
- Prema članu 15. Zakona o građevinskom zemljištu Republike Srpske, neizgrađenim gradskim građevinskim zemljištem u državnoj svojini takođe raspolaže skupština jedinice lokalne samouprave, na način da ga prodaje posredstvom licitacije ili daje u zamjenu fizičkim i pravnim licima, radi izgradnje trajnih građevina u skladu sa regulacionim planom, ili ga daje u zakup radi izgradnje privremenih građevina.
- Potrebno je identifikovati područja sa, neizgrađenim gradskim građevinskim zemljištem u državnoj svojini i predložiti njihovu novu namjenu u svrhu razvoja grada, posebno u dokumentu UP BL 2010
- Prema članu 22. Zakona o građevinskom zemljištu Republike Srpske, naknada za prodato gradsko građevinsko zemljište u državnoj svojini neposrednom pogodbom, naknada za uređenje gradskog građevinskog zemljišta, naknada za prirodne pogodnosti (jednokratna renta) i naknada za trajno korištenje gradskog građevinskog zemljišta (trajna renta) utvrđuju se prema osnovima i mjerilima propisanim ovim zakonom i odlukom skupštine jedinice lokalne samouprave.
- Razmotriti mogućnost oslobađanja plaćanja svake pojedinačne jednokratne naknade ili dijela naknade za određene kategorije preduzeća od značaja za direktan ili indirektan razvoj grada i njegove privrede, kao i kod trajnih renti ali u ograničenom trajanju prve 3 do 5 godina.
- Problemi koji su vezani za procedure dokazivanja vlasništva nad parcelama i nadležnosti Republičke uprave za geodetske i imovinsko-pravne poslove iziskuju posebnu pažnju i hitno rješavanje i pojednostavljenjeprocedura

Zakon o poljoprivrednom zemljištu

Inicijativa 3

- Proučiti mogućnost da dio naknada od pretvaranja poljoprivrednog zemljišta u TBP ili nekoj drugoj lokaciji koji pripada gradu (70%) utroši na već predviđeno osposobljavanje za poljoprivrednu proizvodnju drugog neplodnog zemljišta ili melioracije poljoprivrednog zemljišta slabijeg kvaliteta, za izradu osnova zaštite, uređenja i korišćenja poljoprivrednog zemljišta, ispitivanje plodnosti poljoprivrednog zemljišta kod poljoprivrednih domaćinstava prema programu kojeg sačinjava Grad, kao i za podsticanje integralne i organske proizvodnje.

Zakon o komunalnim djelatnostima

Inicijativa 4

- Zakon je u sukobu sa Zakonom o koncesijama, a za lokalne zajednice, a time i za Grad bi bilo mnogo bolje kada bi se Zakon o koncesijama uskladio sa ovim zakonom i kada bi jedinice lokalne samouprave odnosno Grad imali izvorno zakonsko pravo da daju koncesije bar na komunalnu infrastrukturu.ž

Zakon o koncesijama Republike Srpske

Inicijativa 5

- Postavlja se pitanje koje je poslove efikasnije i jeftinije prepustiti jedinicama lokalne samouprave odnosno Gradu, odnosno decentralizovati. Napraviti prijedlog Grada za dodijeljivanje uloge koncedenta za određene identifikovane poslove od značaja za Banjaluku
- Pri dodijeljivanju koncesija koje Komisija Vlade dodeljuje na teritoriji Grada bilo bi neophodno konsultovati grad , kako bi se ispitao preči interes grada (negativni primjeri Jezero na Manjači,...)

Zakon o naknadama za korišćenje prirodnih resursa u svrhu proizvodnje električne energije

Inicijativa 6

- Utvrditi prirodne resurse u BL koji se koriste /mogu da se koriste za proizvodnju el.energije
- Utvrditi posebno na primjeru TBP i zelene elektrane

Zakon o privremenoj zabrani raspolaganja državnom imovinom

Inicijativa 7

- Otkad je donesen (2003. godine), ovaj zakon sprečava sve jedinice lokalne samouprave pa time i Grad da adekvatno planiraju prostorni razvoj i uređenje zemljišta, budući da se respektabilne površine objekata i zemljišta svrstavaju u ovu kategoriju nekretnina.

Zakon o utvrđivanju i prenosu prava raspolaganja imovinom na jedinice lokalne samouprave

Inicijativa 8

- Ključni nedostatak ovog zakona je što ne definiše pravo vlasništva nad preduzećima u čijim bilansima se nalazi navedena imovina, tako da se kao vlasnik akcijskog kapitala koji

nije privatizovan (u pravilu 65% ukupnog kapitala preduzeća) i dalje pojavljuje Republika Srpska, a ne opština/grad.

- Potrebno je sprovesti inicijativu za omogućavanje transfera imovine onih preduzeća koje se nalaze na teritoriji Grada u kojima je većinsko vlasništvo RS na Grad, posebno onih za koji postoji javni interes grada za realizaciju razvojnih projekata. U tom smislu je potrebno sačiniti listu još neprivatizovanih preduzeća na teritoriji grada sa njihovim protfoliom.

Administrativno-pravne prepreke

Inicijativa 9

- Neizgrađenost centralnog registra vlasnika računa u bankama
- Nedostatak centralnog registra negativno se odražava na poslovne principe i procedure svih preduzeća pa samim tim i na MSP, a koja svoje poslovanje zasnivaju na savremenoj strategiji poslovanja. Pokrenuti inicijativu za njegovo uspostavljanje.

Neefikasnost administracije u procesima registracije

Inicijativa 10

- Predlaže se nov o zakonsko rješenje prenošenja prava vlasništva na opštine nad preduzećima od strateškog značaja;

Inicijativa 11

- Unaprijediti funkcionisanje Zakona o javno-privatnom partnerstvu u proizvodnoj sferi, s obzirom da se do sada pokazalo funkcionalno samo u neproizvodnoj sferi;

Inicijativa 12

- Program »Legalizacija postojećih i otvaranje novih radnih mjesta« je program predviđen Agendom ekonomskih reformi koji je Vlada usvojila 20.03.2003. Ovim Programom treba da se ostvare definisani ciljevi i zadaci iz Agende ekonomskih reformi koji se odnosi na ekonomski rast uz odlučujući uticaj privatnog sektora, valorizaciju crnogorskog potencijala i eliminisanje sive ekonomije u djelu zapošljavanja, kao i otvaranje novih radnih mjesta. Pokazatelji ukazuju da privatni sektor još nije dovoljno razvijen i da nedovoljno učestvuje u očekivanom ekonomskom rastu. Stopa nezaposlenosti je visoka (jedna od najvećih u regionu), javni sektor je opterećen viškom radne snage, siva ekonomija je veoma izražena. Realizacijom ovog Programa stvaraju se dodatne pojedinačne i kolektivne motivacije za legalizaciju rada na crno, novo zapošljavanje, podsticaja rasta postojećih preduzeća, otvaranje novih preduzeća i povećanje konkurentnosti domaće proizvodnje. U ovoj godini predviđeno je da će se legalizovati 20.000 radnih mjesta i otvoriti 5.000 novih radnih mjesta. Programom će se ostvariti i dodatni efekti, koji se odnose na stvaranje realnih uslova za smanjenje poreza i doprinosa i legalizacija rada na crno. Implementaciju ovog programa, kao i operacionalizacija drugih projekata definisanih u Agendi ekonomskih reformi stvoriće se preduslovi za smanjenje stope nezaposlenosti 23,25% u 2002. na 19% u 2003.

U početnoj fazi Programa povećanje zaposlenosti je predviđeno kroz proces legalizacije, a u narednoj fazi kroz realizaciju konkretnih projekata. Program je koncipiran za četiri godine sa posebnim akcentom na prvoj godini realizacije.

4. Akcioni plan realizacije prioritetnih projekata za koje su identifikovani nosioci projekata

Redni broj	Projekat	Nosilac	Rok realizacije	Procjenjena vrijednost u KM
1.1. Restrukturirati i institucionalno ojačati Gradsku razvojnu agenciju kao nosioca i koordinatora razvoja preduzetništva i MSP sektora.				
1.	Gradska razvojna agencija - formalni koordinator sadašnjih i novoformiranih gradskih institucija za podršku ekonomskom razvoju grada i gradske privrede	Gradska razvojna agencija i grad Banjaluka	2010 – 2015.	Prema programu rada Gradske razvojne agencije
2.	Izrada studije izvodljivosti i prema studiji formiranje fonda rizičnog kapitala za razvojne projekte na nivou grada	Gradska razvojna agencija i Odsjek za razvoj	2012 – 2013.	2.000.000
3.	Gradska razvojna agencija i Univerzitet u Banjoj Luci – Partnerstvo u transferu znanja	Gradska razvojna agencija i Univerzitet Banjaluke	2010 – 2015. godina	1.200.000
4.	Tradicionalni i umjetnički zanati –ART zanatski centar Banjaluka	Gradska razvojna agencija-Centar za mali biznis	2011 – 2013.	400.000
5.	Jačanje biznis edukativnog centra kao dijela „škole preduzetništva“ u TBP-u	Gradska razvojna agencija	2011-2012	10.400 Budžet Cidea
6.	Sajam tradicionalnog zanatstva Banja Luka	Gradska razvojna agencija/ Centar za mali biznis	2011-2015	50.000 Budžet Cidea
7.	Uspostavljanje sistema upravljanja kvalitetom ISO 9001 Gradske razvojne agencije	Gradska razvojna agencija/Grad Banja Luka	2011	25.500 Budžet Cidea

1.2. Uspostaviti jedinstveni registar privrednih subjekata na nivou Grada i eliminisati nepotrebne i skupe procedure registracije biznisa.				
8.	Uspostavljanje baze podataka aktivnih preduzeća i preduzetničkih radnji na teritoriji Grada	Gradska razvojna agencija/Grad Banja Luka	2011-2013	40.000

1.3. Obezbijediti jednostavan i besplatan pristup informacijama potencijalnim investitorima				
9.	Formiranje „One stop shop-a“ i www.BanjaLukaOneStopShop.ba u okviru Centra za investitore TBP-a	Gradska razvojna agencija-Centar za investitore	2011 – 2013.	100.000 Budžet Cidea
10.	Pokretanje e-portala za investitore, preduzetnike i menadžere www.BanjaLukaInvestmentOpportunities	Gradska razvojna agencija-Centar za investitore	2011 – 2013.	12.000 Budžet Cidea
11.	Časopis o biznisu, samozapošljavanju i poslovnim prilikama	Gradska razvojna agencija –Info Ed centar	2011 – 2015.	250.000 Budžet Cidea
12.	Marketnig plan za privlačenje investitora i razvoj distributivnih kanala za promociju Banjaluke kao poželjne privredne destinacije,	Gradska razvojna agencija-Centar za investitore	2010 –2015.	50.000 Budžet Cidea

Redni broj	Projekat	Nosilac	Rok realizacije	Procjenjena vrijednost u KM
1.4. Povećati direktnu finansijsku podršku preduzetnicima i MSP iz resursa Grada i podsticati razvoj socijalnog preduzetništva				
13.	Grant sredstva za početne biznise	Gradska razvojna agencija	2011 – 2015.	4.700.000 Budžet Cidea
14.	Garantni fond	Gradska razvojna agencija	2011-2015	3.000.000 Budžet Cidea
15.	Studija izvodljivosti formiranja Fonda sjemenskog (rizičnog) kapitala za pokretanje biznisa naprednih tehnologija (biogenetika, farmacija, informaciono-komunikacione tehnologije, medicina, elekto-mašinska industrija).	Gradska razvojna agencija	2011 – 2015.	50.000 Budžet Cidea
16.	Realizacija projekta subvencionisanja kamatne stope	Gradska razvojna agencija	2011-2015	600.000
17.	Subvencionisanje zaapošljavanja lica sa invaliditetom	Gradska razvojna agencija/ Grad Banja Luka	2011-2015	300.000

1.5. Povećati dostupnost i kvalitet preduzetničkih i menadžerskih znanja i uskladiti obrazovni sistem potrebama tržišta rada i razvoja Banja Luke i Republike Srpske.				
18.	Omladinsko preduzetništvo u banjalučkim srednjim školama- promocija deficitarnih zanimanja i stipendiranje	Gradska razvojna agencija-odjeljenje za društvene djelatnosti	2011 – 2013.	200.000
19.	Realizacija programa podrške ženskom preduzetništva i samozapošljavanju žena.	Gradska razvojna agencija/Udruženje žena menadžera i rukovodilaca UNA-RS	2011-2013	160.000
20.	Unapređenje samozapošljavanja kroz jačanje preduzetničkog duha i razvoj tržišta rukotvorina-suvenira i starih zanata.	Udruženje umjetničkih zanatlija i suvenira/ Gradska razvojna agencija	2011-2012	90.000 Budžet Cidea
21.	Prekvalifikacija radnika	Gradska razvojna agencija/Centar za obrazovanje odraslih/Zavod za zapošljavanje	2011-2013	300.000
22.	Podsticanje poslovnih subjekata za ulaganje u razvoj ljudskih resursa	Gradska razvojna agencija-Centar za investitore	2011 – 2013.	120.000 Budžet Cidea
23.	Program edukacija iz oblasti finansijskog menadžmenta, menadžmenta kvaliteta i upravljanja marketingom.	Gradska razvojna agencija-Centar za investitore	2011 – 2013.	100.000 Budžet Cidea
24.	Subvencionisanje konsalting usluga za podršku razvoja malih i srednjih preduzeća na teritoriji Grada Banja Luka	Gradska razvojna agencija-Centar za investitore	2011-2013.	500.000 Budžet Cidea

Redni broj	Projekat	Nosilac	Rok realizacije	Procjenjena vrijednost u KM
2.1. Klasterizacija i ukupnjavanje postojećih i novoregistrovanih preduzeća iz oblasti tradicionalne prerađivačke industrije i prirodnih resursa kojima Grad raspolaže				
25.	Program podrške uspostavljanja i razvoja klastera i poslovnih udruženja i zadruga	Gradska razvojna agencija	2011 – 2015.	150.000 Budžet Cidea
26.	Dalje jačanje postojećih klastera na nivou grada	Gradska razvojna agencija	2011-2015	120.000 Budžet Cidea

2.2. Tržišno – orijentisano upravljanje resursima od strane Grada (zemljište, šuma, energetske potencijale, mineralna bogatstva i rude)				
27.	Izrada Strategije gazdovanja zemljištem	Gradska razvojna agencija	2012	72.000 Budžet Cidea
28.	<i>Finansiranje izrade dokumentacije razvojnih projekata (analiza, studija izvodljivosti, urbanističkih i tehnoloških projekata i sl) koji će se finansirati sredstvima planirane Direkcije za izgradnju i razvoj Banja Luke</i>	Gradska razvojna agencija	2012-2015	600.000

2.3. Ispitivanje mogućnosti korišćenja obnovljivih, ekoloških prihvatljivih izvora energije i njihova komercijalizacija.				
29.	Identifikacija investicionih mogućnosti u sektoru obnovljivih izvora energije i unapređenja energetske efikasnosti	Gradska razvojna agencija	2011-2012	145.000
30.	Iskorištavanje otpada za proizvodnju energije za TBP Priprema projekta i izgradnja energane na otpad na lokaciji TBP Banja Luka- Ramici	Gradska razvojna agencija/Grad Banja luka/DEPOT/Odsjek za razvoj ASBL	2011-2015	160.000
31.	Subvencionisanje ugradnje solarnih ćelija u domaćinstva, privatna preduzeća i preduzetničke radnje u omjeru 40:60 koristeći sredstva budžeta i pretpristupnih fondova.	Gradska razvojna agencija/Odsjek za razvoj ASBL	2011-2013	185.000
32.	Unapređenje energetske efikasnosti u MSP	Gradska razvojna agencija//Odsjek za razvoj ASBL	2011-2012	200.000
33.	Studija stanja u oblasti korišćenja obnovljivih izvora energije na teritoriji Grada Banja Luke.	Gradska razvojna agencija/Odsjek za razvoj ASBL	2011	60.000

2.4. Podsticanje razvoja intenzivne poljoprivredne proizvodnje sa akcentom na sekundarnu fazu obrade poljoprivrednih proizvoda i proizvodnje organski zdrave hrane				
34.	Razvoj mini pogona u ruralnom području na malim porodičnim domaćinstvima (mini sirare, mini klanice, proizvodnja rakije,...)	Gradska razvojna agencija/Centar za selo	2011-2015	520.000 Strategija ruralnog razvoja BL
35.	Proizvodnja i prerada krompira na cijeloj teritoriji Banjaluke u saradnji sa Centrom za selo	Gradska razvojna agencija/ Centar za razvoj i unapređenje sela	2010-2015	*82.000 Budžet Cidea

Redni broj	Projekat	Nosilac	Rok realizacije	Procjenjena vrijednost u KM
2.5. Jačanje preduzetničkih infrastrukturnih pretpostavki razvoja turzima i hotelijerstva				
	Projekti su predviđeni u ostalim mjerama i pripremaće se prema operativnim planovima			

3.1. Omogućavanje tehničko-materijalnih pretpostavki i uslova za transfer tehnologija, komercijalizaciju inovacija i inkubaciju novih biznisa				
36	Aktiviranje i razvoj Tehnološkog biznis parka Banjaluka – prva faza na osnovu doluke o suvajanju Studije izvodljivosti	Grad Banja luka, Gradska agencija CIDEA, Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva Republike Srpske, Republička agencija za razvoj malih i srednjih preduzeća	2010 – 2015.	4.500.000 Studija izvodljivosti TBP
37.	Razvoj postojećeg inkubatora u okviru TBP i formiranje novih inkubatora na osnovu doluke o suvajanju Studije izvodljivosti	Gradska razvojna agencija, operater TBP,	2011 – 2015.	1.000.000 Studija izvodljivosti TBP
38.	Informativni i multimedijalni centar -nabavka opreme i opremanje na osnovu doluke o suvajanju Studije izvodljivosti	Gradska razvojna agencija, operater TBP-a, Grad Banjaluka	2010 – 2015.	500.000 Studija izvodljivosti TBP
38.	Uspostavljanje Centra za investitore Tehnološkog biznis parka Banja Luka	Gradska razvojna agencija/Grad Banja Luka	2011	32.000 Budžet Cidea
39.	Razvojni centar Tehnološkog biznis parka Banja Luka	Gradska razvojna agencija	2011	*350.000 Budžet Cidea
40.	Tehničko-infrastrukturni servisi – TehnoRam (u okviru postojećih iskoristivih potencijala VHVT-a).	Gradska razvojna agencija, operater TBP-a, Grad Banjaluka	2011-2012	120.000 Budžet Cidea
41.	Logističko - distributivni centar –kopnena luka Banjaluka po modelu JPP.	Gradska razvojna agencija	2011	*135.000 Budžet Cidea
42.	Veletržnica Banjaluka	Gradska razvojna agencija/Grad Banja Luka	2011-2015	*50.000 Budžet Cidea
43.	Zelena elektrana „Green power BL“ po modelu JPP (pripremne aktivnosti i odgovarajuća m jerenja)	Gradska razvojna agencija	2011	*120.000 Budžet Cidea
44.	Uspostavljanje poslovne komercijalne i podsticajne zone – druga faza.	Gradska razvojna agencija, operater TBP-a, Grad Banjaluka	2013-2014	5.000.000 Studija izvodljivosti TBP
45.	Sajamski kompleks Banjaluka	Gradska razvojna agencija,	2011-2015	60.000 Budžet Cidea
46.	Marketnig strategija i investiciona promocija Banjaluke i TBP-a	Gradska razvojna agencija, ASGBL	2010 – 2015.	500.000
47.	Jačanje tehničke kulture i inovatorstva-INODRIVER	Gradska razvojna agencija/Grad Banja Luka	2011-2015	65.000 KM Budžet Cidea

Redni broj	Projekat	Nosilac	Rok realizacije	Procjenjena vrijednost u KM
3.2. Podsticanje javno-privatnog partnerstva aktiviranjem modela koncesionih i mješovitih ulaganja u razvojne i infrastrukturne projekte				
48.	Projekat Izgradnje biotehnološkog parka – poslovne zone na prijedorskoj petlji – lokacija „Antena“ (prostor će koristiti investitori koji proizvode, trguju i/ili distribuiraju biotehnološke, farmaceutske, visokotehnološke ili IT proizvode ili koji djeluju na polju razvoja, obrazovanja, nauke i sl.). Izrada studije izvodljivosti, idejnog urabanističkog rješenja .	Gradska razvojna agencija, ASGBL	2011-2015	125.000 Budžet Cidea

3.3. Jačanje kapaciteta pojedinaca i institucija za apsorpciju pretpripravnih fondova EU i fandrejzing.				
49.	Poboljšanje ponude naprednih konsultantskih usluga- Konsalting fond.	Gradska razvojna agencija	2011 – 2015.	600.000 Budžet Cidea
50.	Sufinansiranje međunarodnih i razvojnih projekata od interesa za Grad.	Gradska razvojna agencija	2011	600.000 Budžet Cidea

3.4. Uspostavljanje i jačanje saradnje između Univerziteta, istraživačko – razvojnih instituta i Gradske razvojne agencije na transferu znanja u poslovni sektor				
	Projekti su predviđeni u ostalim mjerama i pripremaće se prema operativnim planovima			

3.5. Poboljšanje performansi i konkurentnosti preduzeća na regionalnom i međunarodnom tržištu				
	Projekti su predviđeni u ostalim mjerama i pripremaće se prema operativnim planovima			

Ukupno				30.862.500
Ukupno prema Studiji TBP-a				10.500.000
Ukupno kroz godišnji budžet Gradske razvojne agencije				12.472.500

* iznos u prvoj godini projekta.

U Akcionom planu iznos od ukupnog 30.826.500 KM naznačenog u zadnjoj koloni, iznos od 12.472.500 KM obezbediće se kroz godišnje planove i programe rada Gradske razvojne agencije. Iznos od 10.500.000KM predviđen je za realizaciju operativnih aktivnosti TBP-a definisanih u Studiji izvodljivosti koju je usvojila Gradska skupština.

5. Izvori finansiranja projekata razvoja MSPP-a

Modeli finansiranja projekata razvoja MSPP-A mogu biti:

- Međunarodni,
- Regionalni,
- Nacionalni,
- Lokalni.

Međunarodne bankarske institucije:

- Evropska investiciona banka (EIB),
- Evropski investicioni fond (EIF),
- Svjetska banka (WB),
- Evropska banka za obnovu i razvoj.

Evropska Unija putem programa i fondova će u narednom periodu pružiti finansijsku pomoć zemljama koje žele da se pridruže Uniji. Finansiranje projekata MSP-a će se obavljati preko sljedećih programa:

- Pretpristupna pomoć (Instrument za pretpristupnu pomoć – IPA),
- Programi Zajednice (Okvirni program za konkurentnost i inovativnost 2007-2013.)

Instrument za pretpristupnu pomoć – IPA se sastoji od 5 komponenti od kojih se 4 direktno ili indirektno odnose na ruralni razvoj, a to su:

1. Tranziciona pomoć i institucionalna izgradnja,
2. Prekogranična saradnja,
3. Regionalni razvoj,
4. Razvoj ljudskih resursa,
5. Ruralni razvoj.

Komponente regionalnog razvoja, razvoja ljudskih resursa i ruralnog razvoja će biti dostupne isključivo zemljama kandidatima. Pomoć zemljama potencijalnim kandidatima, u koje spada i BiH, će biti obezbijedena u okviru prve dvije komponente programa IPA, ali će sredstva za finansiranje infrastrukture, regionalnog razvoja, ruralnog razvoja i razvoja ljudskih resursa biti dostupna u okviru komponente *Tranziciona pomoć i institucionalna izgradnja*.

Ove komponente su osmišljene sa ciljem da bi se zemlje kandidati pripremile za implementaciju kohezivne i poljoprivredne politike poslije ulaska u EU.

Svako fizičko ili pravno lice koje ima prebivalište ili službeno sjedište u zemljama kandidatima ili zemljama potencijalnim kandidatima moći će da aplicira za finansiranje u okviru programa IPA, i to: neprofitne organizacije, državne institucije, posebno lokalne samouprave, javna/komunalna preduzeća, vladine agencije, univerziteti i instituti, obrazovne institucije, nevladine organizacije i udruženja, poslovna udruženja, privredne komore.

Dva su osnovna uslova za povlačenje sredstava i implementaciju projekata:

1. Izrada strateških dokumenata i priprema projekata i nadzor nad implementacijom;

2. Akreditacija institucija za upravljanjem programima i projektima.

Za zemlje koje su potencijalni kandidati za članstvo u EU glavni prioritet u okviru pomoći za izgradnju institucija jeste podrška progresivnom usvajanju EU standarda

Okvirni program za konkurentnost i inovativnost 2007-2013. (CIP) obuhvata tri specifična programa:

- Program za preduzetništvo i inovacije,
- Program podrške politici informacione i komunikacione tehnologije,
- Program inteligentna energija za Evropu.

Pravo punog učešća u svakom od specifičnih programa CIPa BiH će imati kad za svaki ispunji neophodne uslove i potpiše finansijski sporazum. Cilj Programa za preduzetništvo i inovacije jeste pomoć razvoju inovacija u preduzetništvu obezbjeđivanjem pristupa finansijskim sredstvima putem podjele rizika i dobiti sa investitorima i obezbjeđivanje kontragarancija ili uzajamnih garancija za nacionalne garancijske šeme. U okviru programa, mala i srednja preduzeća će imati jasan i efikasan pristup Evropskoj Uniji putem mreža podrške preduzećima koje pružaju brojne informacije i savjete o postojećim evro info centrima. Pored toga što se zasniva na isprobanim i testiranim programima, program CIP, takođe, obuhvata nove elemente kao što su: instrument (za rizični kapital) za visok rast i inovativne kompanije; sekuritizacija strukture bankovnih zajmova za MSP; veća uloga mreža podrške inovacijama i preduzetništvu.

Program CIP je usmjeren na evropske organizacije i preduzeća, uz poseban naglasak na mala i srednja preduzeća. Za programski period 2007-2013, značajani su i prekogranični i transnacionalni programi i to:

- Prekogranični program BiH-Hrvatska,
- SEE - Transnacionalni program za saradnju Jugoistočne Evrope,
- IPA prekogranični Jadranski program,
- MED - Mediteranski transnacionalni program.

Nacionalni programi moraju, takođe, dati značajan doprinos u finansiranju projekata razvoja MSP i preduzetništva kroz

- Mjere finansijske podrške – krediti,
- Stimulativne kamatne stope na bankarske kredite,
- Smanjenje troškova tekućeg poslovanja,
- Investicione garancije,
- Subvencije,
- Poreske olakšice.

Ovo su samo neke od mogućnosti koje se mogu provesti na nacionalnom nivou u pružanju podrške razvoju poljoprivrede i turizma na ovom području, kao i na drugim ruralnim područjima.

Investiciono-razvojna banka Republike Srpske, koja treba da bude najvažniji stub finansijske podrške razvoju, definisala je sljedeće kreditne linije za podsticaj razvoja MSP i preduzetništva:

- Krediti za poljoprivredu,
- Krediti za mikrobiznis u poljoprivredi,
- Krediti za preduzetnike i preduzeća.

Preko ovih kreditnih linija plasiraju se sredstva iz Razvojnog programa Republike Srpske za period 2007-2010. god. koja su namijenjena za podsticaj poljoprivrede, turizma i razvoj malih i srednjih preduzeća.

Na lokalnom nivou, grad Banjaluka daje finansijsku podršku razvoju malih i srednjih preduzeća, naročito za početnike u biznisu (start up) preko Gradske razvojne agencija – Centar za mali biznis i to kroz povoljno kreditiranje i subvencije.

Posebno je značajna uloga novoformiranih institucija od strane grada Banjaluka (Centar za unapređenje i razvoj sela, Gradska razvojna agencija, Turistička organizacija grada Banjaluka) u plasiranju podsticajnih sredstava i podršci ruralnom razvoju. U narednom periodu navedene institucije trebale bi da postanu glavni nosioci razvojnih projekata kako na ruralnom, tako i na cjelokupnom području grada Banjaluka.

6. Monitoring i evaulacija Strategije

Monitoring obuhvata prikupljanje i analiziranje podataka o efikasnosti i kvalitetu provođenja Strategije, u odnosu na očekivane rezultate. Kao rutinsko nadgledanje i prilagođavanje Strategije u cijelom periodu njene implementacije, analizira sve aspekte trenutne situacije, putem terenskih posjeta i pregleda stepena realizacije pojedinih programa i projekata i obezbijuje donosiocima odluka u sprovođenju politike ruralnog razvoja, da kontinuirano primaju povratne informacije o implementaciji programa i projekata, odnosno rezultatima njihove implementacije. Omogućava da se identifikuju stvarni ili potencijalni uspjesi, odnosno problemi i to dovoljno rano kako bi se provele neophodne izmjene i prilagođavanja u okviru samih programa i projekata, odnosno njihove realizacije.

Evaluacija predstavlja sistematsku i objektivnu procjenu Strategije u periodu implementacije i ukazuje na potrebu eventualnih izmjena, u skladu sa nekim novonastalim okolnostima. Ona daje dublje i jače analize o efektima i uticaju koji je ostvaren.

Njime se preispituje sadržaj pojedinih programa, projekata i aktivnosti putem kojih se realizuje cjelokupni plan i donose zaključci o uspješnosti njihove realizacije.

Takođe, evaluacijom se analizira odnos između angažovanih sredstava i uticaja koji je proizveden. Drugi potencijalni aspekt evaluacije je ocjena relevantnosti (odnose li se ciljevi na stvarne potrebe), koristi (kompatibilnost efekata sa stvarnim potrebama) i održivosti (očekivanja vezana za dugoročne efekte ili uticaj pojedinih mjera).

Proces monitoringa obavezan je dio implementacije Strategije razvoja MSPP-a, kao i izrada redovnih godišnjih izvještaja organa koji provode monitoring.

Godišnji izvještaji treba da uključuju sve kvalitativne i kvantitativne informacije vezane za implementaciju strateškog plana, uključujući finansijske rashode za svaku mjeru i monitoring tabele sa indikatorima izlaza i rezultata, takođe za svaku mjeru.

Imajući u vidu značaj i komplementarnost StrategijeMSP-a i Strategije razvoja grada Banjaluke, kao dva strateška dokumenta, neophodno da proces monitoringa i evaulacije realizuje isto savjetodavno tijelo pri Administrativnoj službi grada Banjaluke koje je zaduženo za evaulaciju i monitoring Strategije razvoja grada Banjaluke.

Dakle, cjelokupan proces realizacije Strategije do 2015. godine, trebala bi da nadgleda Skupština Grada, preko svojih izvršnih organa i za to posebno formiranog tijela. Od izvršnih organa Skupštine Grada, u praćenje i evaluaciju realizacije Strategije biće uključeni:

- Odjeljenja u okviru Administrativne službe Grada;
- Gradska razvojna agencija (CIDEA);

U svom radu, ovi učesnici će se pridržavati principa transparentnosti, partnerstva, koncentracije i supsidijarnosti na kojima treba da se i zasniva realizacija cjelokupne Strategije MSP-a. U svrhu održivosti cijelog procesa, u monitoring i evaluaciju neophodno je da se uključe i predstavnici javnih ustanova, privatnog sektora, nevladinih organizacija, kao i članovi užih ekspertskih timova, koji su radili na izradi dokumenta Strategije MSP-a grada Banjaluke u periodu 2010 – 2015. godine. Njihov ključni zadatak bio bi da uz daljnju tehničku pomoć jačaju kapacitete za razvoj znanja i vještina potrebnih za planiranje i upravljanje razvojem.

7. Zaključci i mjere za realizaciju Strategije

Kako bi se dao adekvatan odgovor na sve obimnije probleme vezane za razvoj MSP i preduzetništva, Strategijom razvoja MSP i preduzetništva se nudi prihvatljiv koncept valorizovanja razvojnih potencijala resursnog i privrednog potencijala Banjaluke, rješavanja bitnih problema i uočenih prepreka za njihov razvoj te jedan niz prijedloga društvene podrške njihovom razvoju.

Da bi se realizovao koncept razvoja MSP i preduzetništva predložen ovom Strategijom neophodno je pridržavati se sljedećih principa:

- Nosioци projekata predloženih u akcionom planu ove Strategije a koji su u sastavu Administrativne službe Grada Banja Luka treba da naprave Operativne planove za realizaciju predloženih projekata kroz svoje Programe rada za svaku narednu godinu tokom trajanja .
- Na osnovu Operativnih planova, a kroz prijedloge godišnjih programa rada svakog pomenutog nosioca realizacije predloženih projekata potrebno je planirati i odobriti sredstva za realizaciju projekata i sredstva za sufinansiranje projekata za koje se pronađu drugi izvori finansiranja.
- Za Zaključke identifikovane u socio-ekonomskoj analizi koji su pretočeni u inicijative za realizaciju određenih operativnih ciljeva Strategije potrebno je uputiti nadležnim institucijama kao preporuke za što hitniju realizaciju kako bi se stvorio povoljniji ambijent za razvoj MSPP, privlačenje investitora, novo zapošljavanje i očuvanje postojećih radnih mjesta predloženih projekata svim nosiocima koji nisu u nadležnosti Grada.
- Potrebno je razraditi modele sufinansiranja predloženih projekata i fundraising-a (model javno-privatnog partnerstva, venture kapitala, povoljnog kreditiranja kod KfW, EBRDE i drugih institucija), uz uključenost svih drugih relevantnih subjekata.
- Pružiti institucionalnu i finansijsku podršku Gradskoj razvojnoj agenciji za projekte koji će doprinijeti razvoju malih i srednjih preduzeća. Jedan od glavnih zadataka ove institucije u narednom periodu treba da bude usmjeren na kompletnu stručnu podršku u privlačenju investitora kroz kroz kadrovska i informaciona jačanje Centra za investitora

Tehnološkog biznis parka, ali i u pripremi projekata, kako sopstvenih, tako i onih koji bi bili kandidovani od strane privatnih investitora.

- Administrativne procedure i troškovi koji se pojavljuju prilikom započinjanja privrednih aktivnosti i razvoja MSPP-a, naročito kod registracije i pribavljanja dozvola za građenje mogu negativno da utiču na privlačenje potencijalnih investitora. Centae za investitore TBP-a pružanjem podrške investitorima ovaj problem može umanjiti i stvoriti veću fleksibilnost i efikasnost kada su u pitanju administrativne procedure i nepotrebno izlaganje troškovima. Centar treba da bude mjesto za prihvatanje investitora, pružanja potrebnih informacija i rješavanje tekućih problema;
- U cilju realizacije instrumenata preduzetničke infrastrukture realizovati projekat Tehnološkog biznis parka sa jasno zacrtanom temom i tehnologijama koja će se podsticati i razvijati u parku, a na osnovu obrazovnog, visokoškolskog profila koji posjeduje Banjaluka. Razvijati informativne, edukativne, razvojne, marketinške servise za stanare TBP –a ali MSP-a van njega, čime će se stvoriti prostor za inovacijske aktivnosti vezane za preduzetništvo, transfer znanja i naučno istraživački rad. Omogućiti inkubiranje proizvodnih, poslovnih i razvojnih kapaciteta, start-up preduzetništva, MSP-a i poslovne lokacije za Veletržnicu, logističko-distributivni centar, energanu koja korsiti obnovljive izvore energije i tehničko-infrastrukturne servise u okviru TehnoRama (radna jedinica TBP-a formirana od iskoristivih kapaciteta VHVT-a).
- Obezbjediti podršku vlade RS i drugih republičkih institucija za realizaciju projekata i mjera identifikovanih ovom Startegijom;
- Značajnu ulogu u realizaciji i funkcionisanju instrumenta preduzetničke infrastrukture i transferu znanja imaju Univerziteti i fakulteti; Potrebno je ostvariti punu saradnju sa Univerzitetom Banja Luka i njegovim fakultetima i istraživačkim i drugim kapacitetima na realizaciji transfera i korišćenja znanja usmjerenog ka preduzetništvu;
- Osim zone Ramići potrebno je raditi na razvoju drugih industrijskih zona na području grada Banja Luke identifikovanih postojećim regulacionim planovima i prijedlogom Urbanističkog plana.
- Koristiti sve puteve međunarodnih konkursa i projekata za implementaciju projekta Strategije;
- Ostvariti sinergijski efekat zajedničkog rada Gradske razvojne agencije, Republičke razvojne agencije, organa vlasti grada i Republike, Univerziteta, Fakulteta, Instituta u cilju podstivanja preduzetničkog duha, izmjeni monostrukturne privrede RS/Banjaluke i razvoja MSPP.
- Razraditi model "brendiranja TBP-a Banjaluke", kao i kompletnu marketinšku strategiju u cilju privlačenja investitora i promocije Banjaluke kao najpovoljnije privredne destinacije u okruženju. Ovim će se aktivnostima dati podrška razvoju MSP i razvoju velikog broja instrumenata preduzetničke infrastrukture. Prilikom koncipiranja sopstvene ponude treba da proaktivnim pristupom (biti proaktivan podrazumjeva preduzimljivost i inicijativu, kao i spremnost preuzimanja rizika) stvoriti konkurentan i prepoznatljiv „proizvod“.
- Podsticaji koji se nude domaćim i stranim investitorima nisu isključivo vezani za obezbjeđivanje direktnih podsticaja, odnosno bespovratnih novčanih sredstava na koje se prvenstveno misli, nego i na indirektno podsticaje kroz smanjenje poreza i doprinosa po prethodno utvrđenim kriterijumima. Potrebno je u skladu sa ovom Strategijom uraditi program podsticaja na nivou Grada i predložiti donošenje odgovarajućih odluka za njihovu realizaciju, kao i listu inicijativa za više nivoe vlasti, za otklanjanje barijera poslovanju MSPP-a i podsticaja njihovom razvoju;

- Gradska skupština treba da imenuje Gradsku razvojnu agenciju za koordinatora realizacije Strategija razvoja MSPP-a , da prati njenu realizaciju i realizacione mjere za koje je zadužena, te da godišnje izvještava Skupštinu Grada o realizaciji Strategije.

V SADRŽAJ TABELA I SLIKA

1. Sadržaj tabela

Tabela 1 Projektne aktivnosti po fazama.....	23
Tabela 2 Vrsta preduzeća prema broju zaposlenih	28
Tabela 3 Definicija MSPP u EU	28
Tabela 1 Lokacije mineralnih bogatstava na teritoriji Grada.....	33
Tabela 2 Struktura zemljišta Grada Banja Luke u ha	34
Tabela 3 Poljoprivredno zemljište po bonitetnim klasama Grada Banja Luka u ha	34
Tabela 4 Broj stanovnika Grada Banja Luka- procjena.....	38
Tabela 5 Prirodno kretanje stanovništva Grada Banja Luka	38
Tabela 6 Opšte stope nataliteta, mortaliteta i prirodnog priraštaja Grada Banjaluka	39
Tabela 7 Osnovni pokazatelji radnog angažovanja stanovništva po djelatnostima	41
Tabela 8 Kvalifikaciona struktura zaposlenih (bez preduzetnika) i nezaposlenih.....	42
Tabela 9 Starosna struktura zaposlenih na teritoriji Grada Banja Luke	44
Tabela 10 Starosna struktura nezaposlenih na teritoriji Grada Banja Luke.....	45
Tabela 11 Stanje nezaposlenosti određenih socijalnih kategorija.....	45
Tabela 12 Struktura željezničkog saobraćaja.....	47
Tabela 13 Struktura sistema vodovodne mreže	49
Tabela 14 Struktura kanalizacionog sistema Grada Banja Luke	49
Tabela 15 Kapacitet distributivne mreže na teritoriji Grada Banja Luke	51
Tabela 16 Struktura sistema toplinske mreže grada Banja Luke	52
Tabela 17 Redovne osnovne škole na teritoriji Grada Banja Luka	55
Tabela 18 Srednje škole na teritoriji Grada Banja Luka	56
Tabela 19 Osnovni podaci o broju srednjih škola i broju upisanih učenika	56
Tabela 20 Struktura učenika po stečenim zanimanjima na kraju školske 2008/09.....	57
Tabela 21 Struktura učenika po stečenim zanimanjima na kraju školske 2008/09, nastavak. 58	
Tabela 22 Visokoškolske ustanove i studenti u školskoj 2009/10. godini.....	59
Tabela 23 Diplomirani studenti u 2009 godini	60
Tabela 24 Broj magistara i doktora.....	61
Tabela 25 Institucije koje se bave naučno-istraživačkim radom	61
Tabela 26 Kapacitet javnih zdravstvenih institucijana teritoriji Grada.....	62
Tabela 27 Važniji sportski objekti u Gradu Banja Luka.....	65
Tabela 28 Poslovi samostalne i prenesene nadležnosti.....	68
Tabela 29 Preduzeća i zaposleni u njima u Republici Srpskoj	73
Tabela 30 Broj preduzeća u Banjaluci 2005-2009.....	74
Tabela 31 Broj radnika u preduzećima	74
Tabela 32 Preduzeća i zaposleni u njima u Republici Srpskoj i Gradu Banja Luka.....	75
Tabela 33 Struktura MSP prema djelatnostima u RS i regiji Banjaluke**	77
Tabela 34 Preduzeća prema djelatnostima u Gradu Banja Luka	78
Tabela 35 Struktura samostalnih radnji na teritoriji Grada Banja Luke	80
Tabela 36 Pregled po godinama samostalnih radnji	80
Tabela 37 Pokazatelji uspješnosti poslovanja.....	82
Tabela 38 Osnovni pokazatelji tržišta rada na području grada Banjaluke u 2009. god.	120

Tabela 39 Struktura prihoda Grada Banjaluka u 2007, 2008. i 2009.god.....	123
Tabela 40 Opis tipskog preduzeća	126
Tabela 41 Vrijednost investicionih faza	126
Tabela 42 Vrijednost jednokratnih naknada	127
Tabela 43 Iznos republičkih naknada, doprinosa i poreza koje plaća tipsko preduzeće.....	129
Tabela 44 Iznos gradskih naknada koje plaća tipsko preduzeće.....	129
Tabela 45 Predregistraciona faza	130
Tabela 46 Registraciona faza	130
Tabela 47 Postregistraciona faza	130
Tabela 48 Pregled po fazama.....	131
Tabela 49 Ograničavajući faktori razvoja MSP.....	137
Tabela 50 Faktori povećane konkurentnosti MSP	139
Tabela 51 Broj zaposlenih i kadrovi	142
Tabela 52 Ocjena rada gradske uprave	143
Tabela 53 Prioritetni pravci u strateškom planiranju MSP u BL	144
Tabela 54 Ograničenja u razvoju preduzeća	145
Tabela 55 Konkurentnost preduzeća.....	146

2. Sadržaj slika

Slika 1 Procjena broja stanovnika.....	38
Slika 2 Broj zaposlenih u martu 2010.....	42
Slika 3 Broj nezaposlenih prema obrazovanju avgust 2010	43
Slika 4 Broj završenih učenika prema struci.....	58
Slika 5 Upisan studenti u školskoj 2009/10.....	60
Slika 6 Diplomirani studenti u 2009. godini.....	60
Slika 7 Organizaciona šema ASGBL.....	69
Slika 8 Broj preduzeća u RS	73
Slika 9 Broj preduzeća po veličini.....	75
Slika 10 Broj zaposlenih u preduzećima.....	75
Slika 11 Insitucionalni okvir za razvoj i podršku MSP-a	94
Slika 12 Podjela preduzeća u uzorku prema pravnom obliku organizovanja	135
Slika 13 Podjela preduzeća u uzorku oblasti/sektoru	135
Slika 14 Stavovi preduzetnika Banja Luke o prioritetnim pravcima razvoja MSP	136
Slika 15 Ograničavajući faktori razvoja MSP	138
Slika 16 Stanje tehnologije u MSP u Banja Luci.....	140
Slika 17 Razlozi nekorišćenja usluga maretinških ili agencija za istraživanje tržišta	140
Slika 18 Očekivani prihodi	141
Slika 19 Zainteresovanost MSP za dokapitalizaciju vlasničkim restrukturiranjem.....	141
Slika 20 Deficit kadrova	143
Slika 21 Ocjena rada Gradske uprave.....	144
Slika 22 Prioritetni pravci u strateškom planiranju MSP u BL	145
Slika 23 Ograničenja u razvoju preduzeća	146
Slika 24 Konkurentnost preduzeća	147

VI LITERATURA

- ❖ Strategija razvoja Grada Banjaluka 2007-2015, Konzorcijum za izradu, 2008. god.
- ❖ Uslovi, mogućnosti i pravci integralnog razvoja Banja Luke, Ekonomski god., Institut Banja Luka, mart 2001. god.
- ❖ Strategija razvoja malih i srednjih preduzeća RS, Republička agencija za razvoj malih i srednjih preduzeća, 2006. god.
- ❖ Podaci o preduzećima iz APIF-a, 2009. god.
- ❖ Ljubljanska deklaracija o teritorijalnoj dimenziji održivog razvoja, CEMAT – Ljubljana, 2003, Inženjerska komora Srbije, Matična sekcija prostornih planera, Beograd, 2005. god.
- ❖ Strategije integralnog prostornog razvoja područja Centralne Evrope, Podunavlja i Jadrana, Visionplanet, www.uniserver.sz/visionplanet/default.en/htm
- ❖ Prostorni plan Republike Srpske 1996 – 2015., etapni plan 1996 – 2001., Urbanistički zavod Republike Srpske, Banjaluka; Banjaluka, 1996. god.
- ❖ Prostorni plan Bosne i Hercegovine za period 1981 – 2000, prečišćeni tekst; Skupština SR BiH, Sarajevo, 1989. god.
- ❖ Prostorni plan Bosne i Hercegovine za period od 1981. do 2000. godine, Analitičko-dokumentaciona osnova, sintezni materijal, Republički komitet za građevinarstvo, stambene i komunalne poslove, Institut za arhitekturu, urbanizam i prostorno planiranje arhitektonskog fakulteta u Sarajevu, Sarajevo, septembar 1981. god.
- ❖ Prostorni plan Republike Srpske do 2015. godine, Urbanistički zavod Republike Srpske a.d. Banja Luka, Banja Luka, juli 2005. god.
- ❖ Prostorni plan opštine Banja Luka 1986 – 2005, Urbanistički zavod Banja Luka, Banja Luka, 1990. god.
- ❖ Urbanistički plan grada Banja Luka (sinteza), Urbanistički zavod Banja Luka, Banja Luka, 1975. god.
- ❖ Municipality Information Fact Sheet Banjaluka, International Centre for Migration Policy Development, Repatriation Information Centre, 1999. god.
- ❖ Publikacija - naseljena mjesta u Republici Srpskoj, Republička uprava za geodetske i imovinsko-pravne poslove Banja Luka
- ❖ Statistički godišnjaci SR BiH, SFRJ
- ❖ Statistički godišnjak Republike Bosne i Hercegovine 1992. god.
- ❖ Statistički bilteni 1998 – 2009. godine, Republički zavod za statistiku RS, Banjaluka
- ❖ Stanovništvo BiH – Narodnosni sastav po naseljima, Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Zagreb, 1995. god.
- ❖ Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u 1981. godini [CD-ROM], Savezni zavod za statistiku, Beograd
- ❖ Popis stanovništva 1953, stanovništvo i domaćinstva, knjiga 12, podaci za naselja i dijelove naselja prema upravnoj podjeli u 1953. godini - Beograd, 1959. god.
- ❖ Politika razvoja stanovništva Republike Srpske – projekat, Vlada Republike Srpske, Republički savjet za demografsku politiku, Banja Luka, 2005. god.
- ❖ Podaci iz odjeljenja Administrativne službe Grada Banja Luka o javnim službama, kao i podaci Gradske izborne komisije (broj i razmjestaj birača)
- ❖ Dugoročni program snabdijevanja pitkom vodom stanovništva i privrede u SR BiH, Zavod za vodoprivredu, Sarajevo 1988. god.

- Studija dugoročnog programa snabdijevanja vodom šireg područja Banja Luka, d.p. Urbanistički zavod, d.o.o. Hidrotehnika; Banja Luka 1991. god.
- Vodovodni sistem “Banja Luka”, distributivna mreža – generalni projekat, “Hidrotehnika” d.o.o. Banja Luka, “Beoinženjering” Beograd, ODKJP “Vodovod” Banja Luka, 2000. god.
- Regulacija vodotoka Dragočaj, idejno rješenje, Urbanistički zavod Banja Luka 1976. god.
- Studija dugoročnog programa snabdijevanja vodom šireg područja Banja Luka, d.p. Urbanistički zavod, d.o.o. Hidrotehnika; Banja Luka 1991. god.
- Studija upravljanja čvrstim otpadom za regiju Banjaluka, Urbanistički zavod RS a.d., Banjaluka, 2002. god.
- Zakon o ravnopravnosti polova, Sl glasnik BiH 16/03,102/09.
- Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW)

VII PRILOZI

1. Prilog: Budžetski prihodi Grada za 2007, 2008. i 2009. godinu

Konto	Vrsta prihoda	Izvršenje 2007.	Izvršenje 2008.	Izvršenje za 2009	Indeks 5/4*100
1	2	3	4	5	6
	PRIHODI				
71	Poreski prihodi	95,992.8	102.103.096,75	79.010.845	77,4
711	Prihodi od poreza na dohodak i dobit	9.8	4.786,88	102,23	2,1
711113	Porez na prihode od poljoprivrede i šumarstva	9.8	4.786,88	102,23	2,1
713	Porezi na lična primanja i prihode samostalnih djelatnosti	10,238.4	11.886.974,74	11.240.362,4	94,6
713111	Porez na prihode od samostalnih djelatnosti	505.9	682.726,27	876.124,48	128,3
713112	Porez na prihode od samostalnih djelatnosti u paušalnom iznosu	214.6	109.942,90	16.164,90	14,7
713113	Porez na lična primanja	9,470.80	11.064.319,45	10.346.798,81	93,5
713114	Porez na lična primanja lica koja samostalno obavljaju privrednu i profesionalnu djelatnost	47.1	29.986,12	1.273,28	4,2
714	Porezi na imovinu	7,569.3	10.794.865,13	4.753.779,03	44,1
714111	Porez na imovinu	1,140.1	1,034.409,38	1.090.047,36	105,4
714211	Porez na nasleđe i poklone	448.3	509.493,97	388.178,02	76,1
714311	Porez na prenos nepokretnosti i prava	5,980.9	9.250.961,78	3.275.553,65	35,4
715	Indirektni porezi	78,000.3	79,312.171,02	62.955.556,69	79,3
715100	Zaostale obaveze	1,087.0	1.841.264,73	2.040.332,95	110,8
715199	Prihodi od indirektnih poreza	76,913.3	77.470.906,29	60.915.223,74	78,6
719	Ostali porezi	175.0	104.298,98	61.045,41	58,5
719113	Porezi na dobitke od igara na sreću	175.0	104.298,98	61.045,41	58,5
72	Neporeski prihodi	46,050.1	58.425.669,78	49.026.365,21	83,9
721	Prihodi od preduzetničke aktivnosti i imovine	8,351.3	13.543.707,94	6.425.341,52	47,4
721211	Prihodi od kamata po osnovu oročenih depozita	9.1	397.292,5	376.137,99	94,7
721213	Prihodi od kamata na sredstva korisnika budžeta opština i gradova po depozitima kod poslovnih banaka	316.8	426.057,32	325.531,72	76,4
721222	Prihodi od davanja u zakup objekata opština i gradova	1,429.3	1,416.483,64	1.307.275,90	92,3
721223	Prihodi od zemljišne rente	6,582.1	11.301.693,25	4.414.103,43	39,1
721229	Ukupni budžetski prihodi opština i gradova	11.8	0.0	0.0	0.0
721321	Kamate primljene na pozajmice pojedincima	2.2	2.181,23	0,00	0.0
722	Naknade i takse i prihodi od pružanja javnih usluga	32,608.2	39,874.428,56	37.246.581,18	93,5
722121	Opštinske administrativne takse			14.905,75	0.0
722131	Gradske administrativne takse	1,127.5	1,345.284,02	1.355.340,05	100,8
722310	Komunalne takse na ostale	1,066.9	1.295.988,70	1.178,64	0,1

	predmete taksiranja				
722311	Komunalne takse za držanje životinja			800,00	0.0
722312	Komunalne takse na firmu	3,181.6	3,429.161,39	3.354.202,39	97,8
722313	Komunalne takse za držanje motornih, drumskih i priključnih vozila			5.000,00	0.0
722314	Komunalne takse za korištenje prostora u poslovne svrhe			359.063,66	0.0
722315	Komunalna taksa za držanje sredstava za igru			47.315,92	0.0
722318	Komunalna taksa za korištenje reklamnih panoa			896.492,50	0.0
722319	Komunalna taksa za korištenje prostora za parkiranje	1,320.1	2.190.334,47	2.350.608,23	107,3
722391	Komunalna taksa za korištenje slobodnih površina za različite oblasti privrednog korištenja			90,00	0.0
722411	Naknada za uređenje građevinskog zemljišta	15,432.3	17.307.403,37	14.021.326,50	81,1
722411	Naknada za legalizaciju objekata	0.0	501.947,73	1.445.101,18	287,9
722412	Naknada za korištenje građevinskog zemljišta	2,844.8	1.902.452,62	290.866,12	15,3
722421	Naknada za korištenje puteva	34.9	53.886,24	41.127,28	76,3
722424	Naknada za korištenje mineralnih sirovina	88.4	111.362,63	94.586,31	85,0
722425	Naknada za promjenu namjene poljoprivrednog zemljišta	290.8	448.876,19	302.797,27	67,5
722426	Naknada za izgradnju javnih skloništa	0.7	2.057,92	6,00	0,3
722435	Sredstva za reprodukciju šuma	645.8	314.337,23	92.257,34	29,3
722440	Naknada za korištenje voda	0.0	766.067,58	1.005.859,96	131,3
722461	Naknada za korištenje komunalnih dobara od opšteg interesa	1,341.8	1,321.661,33	2.909.610,22	220,1
722463	Naknada za izvađeni materijal iz vodotoka	0.0	16.727,36	5.155,05	30,8
722467	Sredstva za finansiranje zaštite od požara	999.2	1,309.763,70	1.449.123,33	110,6
722468	Naknada za korištenje prirodnih resursa za proizvodnju električne energije	268.9	332.004,00	423.986,00	127,7
722521	Prihodi opštinskih organa uprave	196.8	233.731,32	203.534,57	87,1
722531	Prihod ostvaren od NIR-a	0.0	500,00	5.293,45	1058,6
722591	Ostali prihodi od pružanja javnih usluga-prihodi budžetskih korisnika	3,767.7	6.990.900,76	6.570.944,43	93,9
723	Novčane kazne	197.3	174.120,76	265.256,25	152,3
723118	Oduzeta imovinska korist i sredstva dobijena prodajom oduzetih predmeta iz nadležnosti Republičke tržišne inspekcije	0.0	34.200,26	0	0
723121	Novčane kazne izrečene u prekršajnom postupku za prekršaje propisane aktom SO	197.3	139.920,50	265.256,25	189,5
729	Ostali neporeski prihodi	4,893.3	4,833.412,52	5.089.207,29	105,3
729124	Ostali opštinski prihodi	4,893.3	4,833.412,52	5.089.207,29	105,3
	TEKUĆE POMOĆI I GRANTOVI	0.0	0.0	6.222.129,02	0

731	Tekuće pomoći	0.0	0.0	5.273.363,00	0
731211	Sufinansiranje Vlade RS za ublažavanje posledica krize	0.0	0.0	5.105.223,00	0
731212	Pomoć od pravnih lica i ostalih institucija	0,0	0,0	168.140,00	0
	FINANSIRANJE				
81	F i n a n s i r a n j e	2,794.5	27,517.353,87	15.013.028,61	54,5
811	Kapitalni dobici	0.0	1.235.894,22	646.000,00	0,08
811111	Priliv od prodaje zemljišta	0.0	710.689,29	646.000,00	90,8
811311	Kapitalne pomoći od nevladinih izvora (učešće građana)	0.0	525.204,93	487.126,99	92,7
812	Kapitalne pomoći	0.0	150.000,00	461.693,03	307,7
812212	Primljene pomoći od RS	0.0	135.000,00	39.000,00	28,8
812215	Primljene pomoći od mjesnih zajednica	0.0	15.000,00	422.639,03	2817,5
813	Primljene otplate datih zajmova	39.7	179.735,82	182.489,29	101,5
813211	Otplate od pozajmljivanja pojedincima	39.7	179.735,82	182.489,29	101,5
814	Dugoročni krediti i zajmovi	2,754.8	25,951.723,83	14.184.539,32	54,6
814312	Prilivi od dugoročnih obveznica	0.0	7.000.000,00	0.0	0
814331	Prilivi od domaćih finansijskih institucija	2,754.8	18,951.723,83	14.184.539,32	74,8
	Ukupna budžetska sredstva	144,837.4	191.346.422,36	149.272.368,67	78,1

Izvor: Administrativna služba Grada

2. Prilog: Pokazatelji uspješnosti poslovanja po djelatnostima za 2007. godinu

Vrsta djelatnosti	Broj pred.	-u 000 KM -					Broj zaposlenih
		Prihodi od prodaje	Poslovna dobit	Dobit nakon oporezivanja	Ukupan kapital	Ukupna aktiva	
Djelatnost domaćinstva	1	76	1	0,851	5	13	1
Državna uprava i odbrana	1	1,325	474	421	523	1,202	24
Finansijsko posredovanje	20	5,886	2,121	2,504	8,675	41,442	111
Građevinarstvo	105	82,327	10,996	9,617	39,149	86,446	1,686
Obrazovanje	18	4,129	1,171	983	2,649	4,932	76
Ostala prerađivačka industrija	17	13,754	616	446	7,538	45,602	206
Ostale javne i kom.institucije	20	9,987	1,471	841	13,203	33,955	386
Poljoprivreda, lov, šumarstvo	18	8,639	2,214	1,929	10,259	14,938	117
Nekretnine	211	98,391	-7,791	-10,181	313,614	398,816	1,751
Struja, voda, gas	6	33,522	-48	-902	64,556	119,530	493
Proizvodi od baznih metala i met. proizvodi	20	51,785	-1,781	-2,764	50,080	96,638	676
Celuloza, papir	20	28,020	1,696	977	18,957	37,782	503
Drvo-prerađivačka industrija	20	18,349	994	-48	15,039	29,131	420
Proizvodnja električnih i optičkih uređaja	20	22,000	-3,931	-4,158	29,925	60,516	714
Proizvodnja hemikalija i hem. preparata	14	55,799	1,341	385	46,537	68,293	472
Proizvodi od kože	9	7,151	-253	209	7,587	12,109	765
Proizvodnja mašina i uređaja	12	8,585	-1,796	-1,884	34,235	38,430	316
Ostali proizvodi od nemetalnih minerala	12	22,879	-135	-480	12,885	31,325	318
Prehrambena industrija	20	81,581	-197	-5,007	67,658	156,764	707
Proizvodi od gume i plastične mase	19	18,938	1,631	1,482	12,139	20,085	244
Saobraćajna sredstva	1	163	1	1	197	206	7
Tekstilna industrija	15	7,784	-5,212	-5,339	5,113	13,856	162
Ribarstvo	3	6,954	4	50	4,763	8,224	90
Saobraćaj, skladištenje, komunikacija	115	547,842	91,819	81,598	704,310	1,047,662	6,700
Trgovina na veliko i malo	715	1,570,521	50,590	32,453	549,964	1,350,934	9,162
Ugostiteljstvo	15	4,075	618	84	8,368	15,280	152
Vađenje energetske sirovine	1	5	-4	-4	0	4	1
Vađenje rude i kamena	3	1,835	356	331	1,806	2,820	56
Zdravstvo i socijalni rad	14	70,806	872	27	340,265	388,649	3,275
U k u p n o:	1,465	2,783,121	147,841	103,576	2,370,011	4,125,597	29,590

Izvor: APIF podaci za 2007. godinu

3. Prilog: Pokazatelji uspješnosti poslovanja po djelatnostima u 2007. godini

Vrsta djelatnosti	Broj pred.	Prihodi od prodaje	Poslovna dobit	Dobit nakon oporezivanja	Ukupan kapital	Ukupna aktiva	Broj zaposlenih
Djelatnost domaćinstva	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Državna uprava i odbrana	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Finansijsko posredovanje	1%	0%	1%	2%	0%	1%	0%
Građevinarstvo	7%	3%	7%	9%	2%	2%	6%
Obrazovanje	1%	0%	1%	1%	0%	0%	0%
Ostala prerađivačka industrija	1%	0%	0%	0%	0%	1%	1%
Ostale javne i komunalne institucije	1%	0%	1%	1%	1%	1%	1%
Poljoprivreda, lov, šumarstvo	1%	0%	1%	2%	0%	0%	0%
Nekretnine	14%	4%	-5%	-10%	13%	10%	6%
Struja, voda, gas	0%	1%	0%	-1%	3%	3%	2%
Proizvodi od baznih metala i met. proizvodi	1%	2%	-1%	-3%	2%	2%	2%
Celuloza, papir	1%	1%	1%	1%	1%	1%	2%
Drvo-prerađivačka industrija	1%	1%	1%	0%	1%	1%	1%
Proizvodnja električnih i optičkih uređaja	1%	1%	-3%	-4%	1%	1%	2%
Proizvodnja hemikalija i hem. preparata	1%	2%	1%	0%	2%	2%	2%
Proizvodi od kože	1%	0%	0%	0%	0%	0%	3%
Proizvodnja mašina i uređaja	1%	0%	-1%	-2%	1%	1%	1%
Ostali proizvodi od nemetalnih minerala	1%	1%	0%	0%	1%	1%	1%
Prehrambena industrija	1%	3%	0%	-5%	3%	4%	2%
Proizvodi od gume i plastične mase	1%	1%	1%	1%	1%	0%	1%
Saobraćajna sredstva	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Tekstilna industrija	1%	0%	-4%	-5%	0%	0%	1%
Ribarstvo	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Saobraćaj, skladištenje, komunikacija	8%	20%	62%	79%	30%	25%	23%
Trgovina na veliko i malo	49%	56%	34%	31%	23%	33%	31%
Ugostiteljstvo	1%	0%	0%	0%	0%	0%	1%
Vađenje energetskih sirovina	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Vađenje rude i kamena	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Zdravstvo i socijalni rad	1%	3%	1%	0%	14%	9%	11%
U k u p n o:	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Izvor: APIF podaci za 2007. godinu

4. Prilog: Pokazatelji uspješnosti poslovanja po djelatnostima za 2008. godinu

Vrsta djelatnosti	Broj pred.	-u 000 KM -					Broj zaposlenih
		Prihodi od prodaje	Poslovn a dobit	Dobit nakon oporezivanja	Ukupan kapital	Ukupna aktiva	
Djelatnost domaćinstva	1	82	0.923	0.826	6	11	1
Državna uprava i odbrana	1	1,661	552	493	636	2,183	29
Finansijsko posredovanje	29	9,567	-4,186	-628	19,941	80,931	208
Građevinarstvo	116	167,055	32,988	29,073	65,396	157,856	1,910
Obrazovanje	18	3,631	180	61	1,877	4,670	88
Ostala prerađivačka industrija	22	14,753	1,069	666	11,800	34,029	508
Ostale javne i kom.institucije	67	58,280	8,055	5,535	32,539	77,149	1,640
Poljoprivreda, lov, šumarstvo	21	10,614	2,662	2,191	10,058	14,300	146
Nekretnine	206	115,594	20,182	9,690	388,502	652,085	2,066
Struja, voda, gas	6	33,369	-83	-948	63,432	118,659	493
Proizvodi od baznih metala i met. proizvodi	35	49,455	654	-645	75,222	125,697	781
Celuloza, papir	58	132,370	7,154	3,628	49,233	147,789	1,331
Drvo-prerađivačka industrija	29	24,284	1,424	542	17,955	41,203	493
Proizvodnja električnih i optičkih uređaja	42	75,876	9,650	7,715	61,963	110,354	672
Proizvodnja hemikalija i hem. preparata	14	62,307	3,904	-2,792	69,715	132,889	414
Proizvodi od kože	11	8,043	-439	166	8,881	14,478	781
Proizvodnja mašina i uređaja	16	12,655	-3,131	-3,101	34,538	43,157	316
Ostali proizvodi od nemetalnih minerala	13	33,978	978	1,041	13,733	46,684	319
Prehrambena industrija	24	110,643	790	-7,318	102,350	231,845	1,146
Proizvodi od gume i plastične mase	17	21,762	1,448	1,244	18,270	26,221	248
Saobraćajna sredstva	3	616	55	42	468	658	23
Tekstilna industrija	17	8,480	1,072	915	5,622	9,003	185
Ribarstvo	3	8,487	87	51	5,890	9,148	91
Saobraćaj, skladištenje, komunikacija	115	128,567	9,783	8,539	76,669	141,324	1,527
Trgovina na veliko i malo	655	1,928,486	48,762	31,277	558,639	1,626,928	8,539
Ugostiteljstvo	16	6,807	-256	-493	9,189	16,376	264
Vađenje energetskih sirovina	1	18	3	3	1	10	1
Vađenje rude i kamena	3	418	-127	-134	1,711	2,672	54
Zdravstvo i socijalni rad	13	87,704	-33,737	-35,239	293,753	387,039	2,848
U k u p n o:	1,572	3,115,576	109,503	51,577	1,998,004	4,255,362	27,122

Izvor: APIF podaci za 2008. Godinu

5. Prilog: Pokazatelji uspješnosti poslovanja po djelatnostima u 2008. godini (u %)

Vrsta djelatnosti	Broj pred.	Prihodi od prodaje	Poslovna dobit	Dobit nakon oporezivanja	Ukupan kapital	Ukupna aktiva	Broj zaposlenih
Djelatnost domaćinstva	0	0	0	0	0	0	0
Državna uprava i odbrana	0	0	1	1	0	0	0
Finansijsko posredovanje	2	0	-4	-1	1	2	1
Građevinarstvo	7	5	30	56	3	4	7
Obrazovanje	1	0	0	0	0	0	0
Ostala prerađivačka industrija	1	0	1	1	1	1	2
Ostale javne i komunalne institucije	4	2	7	11	2	2	6
Poljoprivreda, lov, šumarstvo	1	0	2	4	1	0	1
Nekretnine	13	4	18	19	19	15	8
Struja, voda, gas	0	1	0	-2	3	3	2
Proizvodi od baznih metala i met. proizvodi	2	2	1	-1	4	3	3
Celuloza, papir	4	4	7	7	2	3	5
Drvo-prerađivačka industrija	2	1	1	1	1	1	2
Proizvodnja električnih i optičkih uređaja	3	2	9	15	3	3	2
Proizvodnja hemikalija i hem. preparata	1	2	4	-5	3	3	2
Proizvodi od kože	1	0	0	0	0	0	3
Proizvodnja mašina i uređaja	1	0	-3	-6	2	1	1
Ostali proizvodi od nemetalnih minerala	1	1	1	2	1	1	1
Prehrambena industrija	2	4	1	-14	5	5	4
Proizvodi od gume i plastične mase	1	1	1	2	1	1	1
Saobraćajna sredstva	0	0	0	0	0	0	0
Tekstilna industrija	1	0	1	2	0	0	1
Ribarstvo	0	0	0	0	0	0	0
Saobraćaj, skladištenje, komunikacija	7	4	9	17	4	3	6
Trgovina na veliko i malo	42	62	45	61	28	38	31
Ugostiteljstvo	1	0	0	-1	0	0	1
Vađenje energetskih sirovina	0	0	0	0	0	0	0
Vađenje rude i kamena	0	0	0	0	0	0	0
Zdravstvo i socijalni rad	1	3	-31	-68	15	9	11
U k u p n o:	100	100	100	100	100	100	100

Izvor: APIF podaci za 2008. godinu

6. Prilog: Neto marža ostvarena u 2007. i 2008. godini

Vrsta djelatnosti	Neto marža 2007.	Neto marža 2008.
Djelatnost domaćinstva	1.1	1.0
Državna uprava i odbrana	31.8	29.7
Finansijsko posredovanje	42.5	-6.6
Građevinarstvo	11.7	17.4
Obrazovanje	23.8	1.7
Ostala prerađivačka industrija	3.2	4.5
Ostale javne i komunalne institucije	8.4	9.5
Poljoprivreda, lov, šumarstvo	22.3	20.6
Nekretnine	-10.3	8.4
Struja, voda, gas	-2.7	-2.8
Proizvodi od baznih metala i met. proizvodi	-5.3	-1.3
Celuloza, papir	3.5	2.7
Drvo-prerađivačka industrija	-0.3	2.2
Proizvodnja električnih i optičkih uređaja	-18.9	10.2
Proizvodnja hemikalija i hem. preparata	0.7	-4.5
Proizvodi od kože	2.9	2.1
Proizvodnja mašina i uređaja	-21.9	-24.5
Ostali proizvodi od nemetalnih minerala	-2.1	3.1
Prehrambena industrija	-6.1	-6.6
Proizvodi od gume i plastične mase	7.8	5.7
Saobraćajna sredstva	0.6	6.8
Tekstilna industrija	-68.6	10.8
Ribarstvo	0.7	0.6
Saobraćaj, skladištenje, komunikacija	14.9	6.6
Trgovina na veliko i malo	2.1	1.6
Ugostiteljstvo	2.1	-7.2
Vađenje energetskih sirovina	-80.0	16.7
Vađenje rude i kamena	18.0	-32.1
Zdravstvo i socijalni rad	0.0	-40.2
Ukupno:	3.7	1.7

Izvor: APIF

7. Prilog: Prinosi na aktivu ostvareni u 2007. i 2008. godini

Vrsta djelatnosti	Prinos na aktivu 2007.	Prinos na aktivu 2008.
Djelatnost domaćinstva	6.5	7.5
Državna uprava i odbrana	35.0	22.6
Finansijsko posredovanje	6.0	-0.8
Građevinarstvo	11.1	18.4
Obrazovanje	19.9	1.3
Ostala prerađivačka industrija	1.0	2.0
Ostale javne i komunalne institucije	2.5	7.2
Poljoprivreda, lov, šumarstvo	12.9	15.3
Nekretnine	-2.6	1.5
Struja, voda, gas	-0.8	-0.8
Proizvodi od baznih metala i met. proizvodi	-2.9	-0.5
Celuloza, papir	2.6	2.5
Drvo-prerađivačka industrija	-0.2	1.3
Proizvodnja električnih i optičkih uređaja	-6.9	7.0
Proizvodnja hemikalija i hem. preparata	0.6	-2.1
Proizvodi od kože	1.7	1.1
Proizvodnja mašina i uređaja	-4.9	-7.2
Ostali proizvodi od nemetalnih minerala	-1.5	2.2
Prehrambena industrija	-3.2	-3.2
Proizvodi od gume i plastične mase	7.4	4.7
Saobraćajna sredstva	0.5	6.4
Tekstilna industrija	-38.5	10.2
Ribarstvo	0.6	0.6
Saobraćaj, skladištenje, komunikacija	7.8	6.0
Trgovina na veliko i malo	2.4	1.9
Ugostiteljstvo	0.5	-3.0
Vađenje energetskih sirovina	-100.0	30.0
Vađenje rude i kamena	11.7	-5.0
Zdravstvo i socijalni rad	0.0	-9.1
U k u p n o:	2.5	1.2

Izvor: APIF

8. Prilog: Prinosi na kapital ostvareni u 2007. i 2008. godini

Vrsta djelatnosti	Prinos na kapital 2007.	Prinos na kapital 2008.
Djelatnost domaćinstva	17.0	13.8
Državna uprava i odbrana	80.5	77.5
Finansijsko posredovanje	28.9	-3.1
Građevinarstvo	24.6	44.5
Obrazovanje	37.1	3.2
Ostala prerađivačka industrija	5.9	5.6
Ostale javne i komunalne institucije	6.4	17.0
Poljoprivreda, lov, šumarstvo	18.8	21.8
Nekretnine	-3.2	2.5
Struja, voda, gas	-1.4	-1.5
Proizvodi od baznih metala i met. proizvodi	-5.5	-0.9
Celuloza, papir	5.2	7.4
Drvo-prerađivačka industrija	-0.3	3.0
Proizvodnja električnih i optičkih uređaja	-13.9	12.5
Proizvodnja hemikalija i hem. preparata	0.8	-4.0
Proizvodi od kože	2.8	1.9
Proizvodnja mašina i uređaja	-5.5	-9.0
Ostali proizvodi od nemetalnih minerala	-3.7	7.6
Prehrambena industrija	-7.4	-7.1
Proizvodi od gume i plastične mase	12.2	6.8
Saobraćajna sredstva	0.5	9.0
Tekstilna industrija	-104.4	16.3
Ribarstvo	1.0	0.9
Saobraćaj, skladištenje, komunikacija	11.6	11.1
Trgovina na veliko i malo	5.9	5.6
Ugostiteljstvo	1.0	-5.4
Vađenje energetskih sirovina	0.0	300.0
Vađenje rude i kamena	18.3	-7.8
Zdravstvo i socijalni rad	0.0	-12.0
Ukupno:	4.4	2.6

Izvor: APIF

9. Prilog: Postupak registrovanja preduzeća u Republici Srpskoj

Registrovanje preduzeća u republici Srpskoj se odvija kroz sedam ključnih koraka i to:

- Pripremne aktivnosti vezane za registraciju preduzeća,
- Aktivnosti vezane za Osnovni sud,
- Aktivnosti vezane za lokalne organe uprave,
- Aktivnosti vezane za Republički zavod za statistiku Republike Srpske (u daljem tekstu RZS),
- Aktivnosti vezane za organe uprave na entitetskom i BiH nivou,
- Aktivnosti vezane za komercijalne banke,
- Aktivnosti vezane za fondove Republike Srpske.

Pripremne aktivnosti za registraciju preduzeća podrazumijevaju:

- pribavljanje dokaza o vlasništvu nad poslovnim prostorom ili ugovora o zakupu poslovnog prostora⁶⁵ koji treba da bude potpisan od strane budućeg direktora i zakupodavca,
- upotrebna dozvola za poslovni prostor,
- elektro-atest ne stariji od dvije godine,
- obezbjeđenje novčanog osnivačkog kapitala u minimalnom iznosu od 2.000 KM ili hartija od vrijednosti, nekretnina, sredstava za proizvodnju te saobraćajnih sredstava čija je procijenjena vrijednost minimalno 2.000 KM⁶⁶,
- potvrda komercijalne banke o uplati osnivačkog kapitala,
- provjera naziva koji će se koristiti u imenu preduzeća,⁶⁷
- posjedovanje osnivačkih akata preduzeća tj. odluke o osnivanju (ako je jedan osnivač) ili ugovora o osnivanju (ako je više osnivača) te statut preduzeća⁶⁸,
- donošenje odluke o imenovanju lica ovlaštenog za zastupanje preduzeća⁶⁹,
- popuniti obrasce za registraciju preduzeća,
- ispisati oglas za "Službeni glasnik RS",
- Popunjen i od strane administrativne službe grada/opštine ovjeren 2 OP obrazac za lica koje će biti zastupnik preduzeća, ovjerena kopija njegove lične karte kao i ovjerene kopije ličnih karata osnivača preduzeća te ovjerena kopija svjedočanstva ovlaštenog lica o najmanje IV stepenu stručne spreme.

⁶⁵ Ugovor o zakupu poslovnog prostora treba da bude potpisan od strane budućeg direktora i zakupodavca. Ako je zakupodavac fizičko lice njegov potpis mora da bude ovjeren od strane opštinskog organa uprave. Ako je zakupodavac pravno lice, dovoljan je pečat i potpis direktora tog pravnog lica.

⁶⁶ Procjena je prihvatljiva samo ako ju je izvršio ovlašteni procjenjivač.

⁶⁷ Provjera naziva koji će se koristiti u imenu preduzeća podrazumijeva da li je potencijalni naziv već "zauzet" od strane drugog preduzeća i to u osnovnom sudu kod kojeg će se izvršiti registracija preduzeća.

⁶⁸ Osnivački akti moraju biti ovjereni od strane notara.

⁶⁹ Ova odluka ne mora biti ovjerena, a koja mora biti potpisana od strane osnivača preduzeća.

Strana fizička i pravna lica trebaju da, takođe, prođu svu gore navedenu proceduru i obezbjeđe navedene dokumente. Pored toga, ona trebaju da prije suda prođu i proceduru kod Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH kako bi se registrovalo njihovo strano ulaganje.

Aktivnosti vezane za Osnovni sud⁷⁰ su vezane za predavanje akata i dokumenata iz predhodnog koraka sa ciljem dobijanja rješenja o registraciji preduzeća koje može da preuzme samo direktor preduzeća ili zastupnik po pismenoj punomoći (advokat).

Po dobijanju rješenja o registraciji pristupa se izradi pečata i prijemnog štambilja preduzeća.

Aktivnosti vezane za lokalne organe uprave se odnose na aktivnosti koje se pokreću u Odjeljenju za privredu grada/opštine prema sjedištu preduzeća i koje slijede odmah nakon izrade pečata i prijemnog štambilja preduzeća. Dokumenta koja je potrebno pripremiti su:

- Ovjerena kopija sudskog rješenja sa priložima,
- Ovjerena kopija odluke/ugovora o osnivanju,
- Ovjerena kopija statuta,
- Ovjerena kopija dokaza o osnovu korištenja poslovnog prostora (dokaz o vlasništvu ili ugovor o zakupu poslovnih prostorija),
- Ovjerena kopija upotrebne dozvole za korištenje poslovnog prostora (tehnički prijem),
- Elektro-atest za poslovni prostor ne stariji od dvije godine od dana njegovog izdavanja,
- Uplata gradske/opštinske administrativne takse,
- Popunjen obrazac zahtjeva,
- Ovjerenu kopiju svjedočanstva za ovlašteno lice preduzeća,
- Ako je neka od djelatnosti prevoz roba i putnika treba priložiti dokaz o vozilima (saobraćajne dozvole) i ugovor o održavanju vozila sa ovlaštenim servisom,
- Ako se radi o stranom ulaganju potrebno je priložiti rješenje ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH,
- Ako se radi o obavljanju zdravstvenih djelatnosti potrebno je priložiti rješenje ministarstva zdravlja i socijalne zaštite republike srpske,
- Izjava, ako se radi o trgovačkoj i ugostiteljskoj djelatnosti,
- Ako se radi o djelatnostima proizvodnje provjeriti da li je za te djelatnosti potrebna ekološka dozvola koju izdaje odjeljenje nadležno za prostorno uređenje,
- Atesti za mašine i postrojenja ako će se koristiti u poslovanju preduzeća.

Aktivnosti vezane za RZS podrazumijevaju popunjavanje obrasca za utvrđivanje matičnog broja preduzeća.

Aktivnosti vezane za organe uprave na entitetskom i BiH nivou podrazumijevaju aktivnosti koje treba pokrenuti kod Poreske uprave Republike Srpske te eventualno kod Uprave za indirektno oporezivanje BiH ako će budući promet preduzeća prelaziti 50.000 KM.

Da bi Poreska uprava Republike Srpske izdala potvrdu o JIB-u potrebno je predati:

⁷⁰ Nadležni osnovni sudovi u materiji registracije su: Osnovni sud Banja Luka za područje koje pokriva Okružni sud Banja Luka, Osnovni sud u Dobroju za područje koje pokriva Okružni sud Doboj, Osnovni sud Bijeljina za područje koje pokriva Okružni sud Bijeljina, Osnovni sud Sokolac za područje koje pokriva Okružni sud Sokolac i Osnovni sud Trebinje za područje koje pokriva Okružni sud Trebinje.

- popunjen obrazac za prijavu novoosnovanog preduzeća⁷¹,
- ovjerenu kopiju rješenja o registraciji preduzeća,
- ovjerenu kopiju lične karte direktora, ovjerenu kopiju ugovora sa knjigovodnom ili ovjerenu kopiju izjave knjigovođe da će voditi poslovne knjige preduzeća,
- uplaćena republička administrativna taksa.

Ako se procjenjuje da će preduzeće ostvarivati godišnji promet veći od 50.000 KM potrebno je izvršiti prijavu vezanu za PDV obvezništvo kod Uprave za indirektno oporezivanje BiH.

Aktivnosti vezane za komercijalne banke podrazumijevaju otvaranje računa preduzeća na koji će se izvršiti prenos osnivačkog kapitala preduzeća.

Po otvaranju računa, potrebno je broj računa dostaviti Poreskoj upravi Republike Srpske na obrascu propisanom od strane iste.

Aktivnosti vezane za fondove Republike Srpske odnose se na Fond PIO, Fond zdravstvenog osiguranja i Zavod za zapošljavanje.

Kod Fonda PIO potrebno je:

- Prijaviti novosnovano preduzeće,
- Prijaviti zaposlene radnike u preduzeću.

Kod Fonda zdravstvenog osiguranja potrebno je takođe prijaviti zaposlene radnike u novoosnovanom preduzeću.

Vezano za Zavod za zapošljavanje, nije potrebno vršiti bilo kakvu vrstu prijavljivanja ali je potrebno izmirivati zakonske obaveze vezano za osiguranje radnika za slučaj nezaposlenosti.

⁷¹ Obrazac za prijavu novoosnovanog preduzeća treba da potpiše direktor preduzeća i ovjeri pečatom novoosnovanog preduzeća.

10. Prilog: Postupak registrovanja zanatsko-preduzetničke djelatnosti u Republici Srpskoj

U većini opština proces registracije traje od 2 - 7 dana, mada je izmjenama u načinu rada opštinske administracije, proces registracije moguće obaviti i za jedan dan, kao što je slučaj u opštinama mrkonjić Grad i Laktaši.

Preduzetnik osniva radnju pod kojom se podrazumijeva odgovarajući oblik poslovanja (radionica, kancelarija, biro, agencija, studio, pansion, apoteka, ordinacija, atelje, laboratorija i slično), s tim da se umjetnički i stari zanati kao i poslovi domaće radinosti, takođe ubrajaju u preduzetničku djelatnosti.⁷²

- Odobrenje za obavljanje djelatnosti izdaje Odjeljenje za privredu grada/opštine.
- Odjeljenju je potrebno dostaviti sljedeću dokumentaciju⁷³:
 - Popunjen obrazac zahtjeva,
 - Ovjerena fotokopija lične karte,
 - Uvjerjenje o državljanstvu ili ovjerena fotokopija pasoša,
 - Uvjerjenje o poslovnoj sposobnosti, ako se djelatnost obavlja kao osnovna⁷⁴,
 - Ovjerena kopija dokaza o odgovarajućoj stručnoj spremi, odnosno dokaz da će se
 - Zaposliti lice sa odgovarajućom stručnom spremom,
 - Uvjerjenje o zdravstvenoj sposobnosti, ako se djelatnost obavlja kao osnovno zanimanje,
 - Dokaz o radnom statusu; za osnovno zanimanje dokaz da nije u stalnom radnom odnosu⁷⁵; za dopunsko zanimanje uvjerenje poslodavca da je u stalnom radnom odnosu i ovjerena fotokopija radne knjižice,
 - Dokaz o tehničkom prijemu⁷⁶,
 - Pravni osnov korištenja poslovnog prostora (ugovor o zakupu, ugovor o prodaji, posjedovni list),
 - Uvjerjenje Suda za prekršaje da podnosiocu zahtjeva nije izrečena pravosnažna mjera zabrane obavljanja tražene djelatnosti,
 - Ugovor o osnivanju ortačke radnje (samo ukoliko su osnivači 2 ili više lica),
 - Opštinsku/gradsku administrativnu taksu⁷⁷,
 - Potpisanu izjavu o ispunjenosti uslova za obavljanje djelatnosti koja se registruje u
 - Pogledu tehničke opremljenosti, zaštite i unapređenja životne sredine i druge propisane
 - Uslove za obavljanje djelatnosti.

Odjeljenje za privredu je dužno da u roku od 15 dana, od dana uredno podnesenog zahtjeva, izda rješenje kojim konstatuje da su ispunjeni uslovi za obavljanje djelatnosti, a potom slijede koraci:

- Izrada pečata,

⁷²Pravilnik o određivanju poslova koji se smatraju umjetničkim, starim zanatima i poslovima domaće radinosti

(„Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 44/02)

⁷³ Izvor: Administrativna služba Grada Banja Luka

⁷⁴ Ovo uvjerenje izdaje ga Centar za socijalni rad.

⁷⁵ Izdaje ga Zavod za zapošljavanje.

⁷⁶Ovjerena kopija upotrebne dozvole za korištenje poslovnih prostorija koju izdaje Odjeljenje za prostorno uređenje grada/opštine.

⁷⁷Iznosi takse su različiti i propisuju se opštinskim/gradskim odlukama, a zavise i od vrste djelatnosti koja se registruje. Npr. taks

- Registracija kod poreske uprave republike srpske,
- Otvaranje žiro-računa,
- Prijava zaposlenih fondu penzijsko invalidskog osiguranja republike srpske,
- Početak obavljanja djelatnosti, koju je preduzetnik dužan otpočeti u roku od šest mjeseci o d dana pravosnažnosti rješenja za obavljanje te djelatnosti,
- Preduzetnik je obavezan da, nadležnom opštinskom organu, prijavi početak obavljanja djelatnosti najmanje osam dana prije početka

Nadležni opštinski organ za privredu vodi registar preduzetnika. U ovaj registar se upisuju:

- broj rješenja,
- podaci iz rješenja,
- datum početka obavljanja djelatnosti,
- podaci o prostoru koji se koristi van poslovnog sjedišta,
- podaci o zaposlenim radnicima i vođenje radnje preko stručnog poslovođe.

Preduzetnici, takođe, mogu postati članovi zanatsko-preduzetničke komore upisom u registar preduzetnika. Oporezivanje u oblasti zanatsko-preduzetničke djelatnosti u Republici Srpskoj, regulisano je Zakonom o porezu na dohodak⁷⁸ koji definiše da se prihod samostalne djelatnosti tretira kao prihod ostvaren samostalnom djelatnošću, te da fizičko lice podnosi jednu jedinstvenu poresku prijavu. Poreska osnovica za obračun poreza na prihod od samostalne djelatnosti je neto prihod, autvrđuje se primjenom principa prostog knjigovodstva (princip blagajne, što znači da se u obzir uzimaju samo izvršene transakcije uplata po osnovu prihoda odnosno isplata po osnovu troškova).

Takođe, ovaj zakon definiše samostalnog djelatnost malog preduzetnika kao lice koje ispunjava slijedeće uslove:

- ima promet manji od 50.000 KM,
- manje od tri zaposlena,
- čija se aktivnost ne odnosi na finansijske usluge i organizovanje igara na sreću.

Lice koje obavlja samostalnu djelatnost dužno je da vodi knjige prihoda i rashoda, popisnu listu stalne imovine i evidencije o potraživanjima i obavezama, a mali preduzetnik je dužan samo da vodi knjigu prometa. Mali preduzetnici plaćaju porez u iznosu od 2% od naplaćenih usluga ali ne manji od 50KM mjesečno i nemaju obavezu podnošenja završnog izvještaja o poslovanju. Lice koje, tekode, posluje po ovom zakonu, a nema status "malog preduzetnika", plaća porez po stopi od 8% na osnovicu naplaćenih prihoda. Takođe, lice koje posluje u zanatsko-preduzetničkoj djelatnosti su obveznici plaćanja poreza na dodatu vrijednost (PDV), ako njihovo poslovanje prelazi ukupnu vrijednost prihoda od 50.000 KM, ili ako se dobrovoljno uključuje u sistem PDV-a tj. ako ima interesa da mu PDV bude vraćen.

⁷⁸ Zakon o porezu na dohodak ("Službeni glasnik RS", broj 91/06).

11. Prilog 11. Primjer obrazca ankete

Anketa - privredni subjekti

Na koji način unaprijediti poslovno okruženje za mikro, mala i srednja preduzeća u Gradu Banja Luci?

POVJERLJIVO

Cilj ovoga istraživanja je determinisanje uticajnih podsticajnih i ograničavajućih faktora, njihovog smjera i intenziteta na efikasno i efektivno poslovanje mikro, malih i srednjih preduzeća u Gradu Banja Luci. Gradska razvojna agencija sa timom eksperata iz oblasti preduzetništva i malog biznisa iz Udruženja ekonomista SWOT radi na izradi nacrtu Strategije razvoja malih i srednjih preduzeća i preduzetništva u Gradu Banja Luci 2009-2015. godina.

Upitnik je dizajniran da se može kompletirati za 15 do 20 minuta. Molimo Vas da nam pomognete identifikovati, na primjeru vašega preduzeća faktore koji utiču na više ili manje efikasno i efektivno poslovanje vašeg preduzeća. Vaši odgovori će biti korišćeni kao dio istraživačkog projekta izrade Strategije i pomoći će projektnom istraživačkom timu da na osnovu Vaših iskustava kreira realističnu i izvodljivu Strategiju koja će pomoći poboljšanju ukupnog poslovnog okruženja u Banja Luci, a time direktno i indirektno i razvoju i rastu vašeg preduzeća u budućem srednjoročnom periodu.

Prikupljeni i analizirani podaci će biti štampani u formi nacrtu Strategije, i ni u kojem slučaju privatnost vaših podataka neće doći u pitanje, niti će podaci biti dostupni trećim licima.

I OPIS/PROFIL FIRME

1. Osnovne informacije o firmi (ispunite ovaj opšti dio ukoliko to želite):

Naziv firme	
Adresa firme	
Sjedište firme	
Telefon	
Fax	
E-pošta	
Web stranica	
Ime i prezime direktora	

2. Da li ste jedini vlasnik biznisa (zaokružite jednu od ponuđenih opcija ili ako ispunjavate upitnik na kompjuteru koristite bold i underline opciju) ?

DA

NE

Ako je odgovor na prethodno pitanje DA, preskočite ovo pitanje. Ako je odgovor NE, koliko suvlasnika ima u vašem preuzeću (molimo vas napišite odgovor): _____

4. Pravni oblik organizovanja (zaokružiti):

- a) Domaća radinost
- b) Samostalna zanatska radnja (SZR)
- c) Samostalna trgovinska radnja (STR)
- d) Samostalna ugostiteljska radnja (SUR)
- e) Društvo sa ograničenom odgovornošću (D.O.O)
- f) Akcionarsko društvo (A.D.)
- g) Ortačko društvo
- h) Komanditno društvo
- i) Ostalo (navedite oblik registracije).....

5. Godina osnivanja i registrovanja vašeg preduzeća: _____

Oblast/sektor kojoj pripada firma (zaokružiti):

- a) Metalska
- b) Drvoprerađivačka
- c) Prehrambena
- d) Trgovinska
- e) Informatička
- f) Industrija plastike
- g) Celuloza/papir
- h) Hemikalije
- i) Tekstilna
- j) Ugostiteljstvo
- k) Trgovina na veliko i malo
- l) Saobraćaj
- m) Ribarstvo
- n) Proizvodi od nemetala i minerala
- o) Mašine i uređaji
- p) Koža
- q) Elektro i optički uređaji
- r) Struja, voda, gas
- s) Prerađivačka industrija
- t) Građevinarstvo
- u) Ostalo
(dopišite):.....
.....
.....
.....

7. Osnovna djelatnost (zaokružiti jednu ili obje opcije):

a) Proizvodnja (navedite vrsu/listu proizvoda koje proizvodite)

1.....	2.....
3.....	4.....
5.....	6.....
7.....	8.....
9.....	10.....

b) Usluge (navedite vrste usluga koje pružate):

1.....	2.....
3.....	4.....
5.....	6.....
7.....	8.....
9.....	10.....

II Podaci o zaposlenima:

1. Broj zaposlenih:.....

a) Struktura zaposlenih prema stručnoj spremi:

Stepen obrazovanja	Broj zaposlenih
--------------------	-----------------

1.	NK - Osnovna škola	
2.	KV, VKV	
3.	Srednja stručna sprema	
4.	Viša stručna sprema	
5.	Visoka stručna sprema	
6.	Specijalista	
7.	Magistara	
8.	Doktora nauka	

b) Navedite broj osoba koje znaju engleski jezik:.....

2. U tabeli navedite koje bi vrste biznisa iz kojeg sektora (vidi listu na pitanju br 4 npr: drvoprerađivačke, metalske, prehrambene, trgovinske) bile korisne za vaš biznis i vaše poslovno okruženje.

Sektor	Opis proizvodnje ili usluge koju pruža

3. Prosječne bruto zarade u vašem preduzeću (zaokružiti):

- a) Ispod 500 KM
- b) 500-1.000 KM
- c) 1.000-1.500 KM
- d) 1.500-2.000 KM

e) Preko 2.000 KM

4. Koji kadar Vam nedostaje u najvećoj mjeri:

a) Trenutne potrebe:

	Struka	Stručna sprema	Br.radnika
1.		NKV I PKV	
2.		PKV	
3.		KV i VKV	
4.		SSS	
5.		VŠ	
6.		VSS	
7.		Magistri	
8.		Doktori nauka	

5. U kojim oblastima ste u poslednje tri godine otvarali nova radna mjesta(zaokružite jednu od ponuđenih opcija):

a) Proizvodnja- tehnologija

b) Finansije računovodstvo

c) Istraživanje i razvoj

d) Komercijala

e) Marketing

f) Pravo

g) Zaštita životne sredine

h) Kvalitet

i) Drugo (dopišite): _____

III Tehnološki podaci :

1. Informacija o poslovnim objektima (zaokružite jednu od ponuđenih opcija):

- a) U posjedu sopstvenih objekata
- b) U zakupu tuđih objekata
- c) Djelimično u posjedu, djelimično pod zakupom

2. Gdje se nalazi lokacija vašeg biznisa (zaokružite jednu od ponuđenih opcija):

- a) Uži centar grada
- b) Širi centar grada
- c) Predgrađe
- d) Seosko područje

3. Ukupna površina korisnog prostora u m² :

Proizvodne hale	
Skladišnog prostora	
Kancelarijskog prostora	
Prodajnog prostora	
Ukupna površina zemljišta lokacije na kojoj se nalazi firma	

4. Da li imate sve potrebne dozvole za obavljanje djelatnosti (npr. ukoliko se firma nalazi na nekoliko lokacija, upotrebne, građevinske dozvole i sl):

- a) DA (za sve objekte)
- b) DA (za pojedine objekte).....
- c) NE

Ako je odgovor NE, opišite problem zbog koga niste uspjeli dobiti potrebnu dozvolu:

.....

5. Kako ocjenjujete raspoloživu tehnologiju koju posjedujete (zaokružite jednu od ponuđenih opcija):

- a) Savremena
- b) Djelimično osavremljena
- c) Zastarjela
- d) U procesu investiranja
- e) Planirano investiranje u narednom periodu od 2 godine

6. Da li je vlasnik ili menadžer/i ikada kompletirao treninge iz sljedećih oblasti i koliko su bili korisni za unapređenje vašeg poslovanja? (označite sa x ponuđene opcije):

Treninzi	veoma korisno	korisno	ne baš korisno	gubitak vremena	totalno nekorisno
Menadžment projektnog ciklusa					
Marketing					
Finansijski menadžment					
Biznis start up kursevi					
Menadžment malih i srednjih preduzeća					
Istraživanje tržišta					
Drugi treninzi (molim vas specificirajte):					
Nikada nisam učestvovao na treninzima	DA			NE	

7. Koji su to razlozi koji sprečavaju vaš biznis da zadovoljite svoje potrebe za treningom ili razvojem vještina? (označite sa x ponuđene opcije)

	Slažem se	Ne slažem se
Republička razvojna agencija ne nudi kvalitetne programe edukacije		
Republička razvojna agencija ne organizuje treninge koji su nam dostupni		
Privredna komora ne nudi kvalitetne programe edukacije		
Privredna komora ne organizuje treninge koji su nam dostupni		
Gradska razvojna agencija ne nudi kvalitetne programe edukacije		
Gradska razvojna agencija ne organizuje treninge koji su nam dostupni		
Univerziteti ne organizuju razvojne treninge		
Treninzi koji se organizuju su skupi za nas		
Nemam dovoljno informacija o mogućnosti prisustvovanja treninzima		
Drugo (molim vas specificirajte)		

IV Strateški podaci

1. Da li posjedujete biznis plan?(zaokružite jednu od ponuđenih opcija):

a) DA

b) NE

2. Ukoliko je odgovor na prethodno pitanje DA, biznis plan ste radili zbog sljedećih razloga (označite sa x ponuđene opcije ili dopišite drugi odgovor):

	DA	NE
Zbog zahtjeva banke		
Zbog zahtjeva ulagača u vaše preduzeće		
Biznis plan sam uradio samostalno zbog potrebe razvoja vlastitog biznisa		
Drugo:		

3. Posjedujete li marketing plan? (zaokružite jednu od ponuđenih opcija):

a) DA

b) NE

4. Da li ste izvršili istraživanje tržišta? (zaokružite jednu od ponuđenih opcija):

a) DA (domaćeg) ili (inostranog)- zaokružite kojeg

b) NE

5. Ukoliko sprovodite aktivnosti istraživanja tržišta, da li to radite samostalno? (zaokružite jednu od ponuđenih opcija):

a) DA

b) NE

6. Razlozi zašto ne koristite usluge marketinških agencija ili agencija za istraživanje tržišta su:
(označite sa x ponuđene opcije)

	DA	NE
Ne znam ko to radi		
Preskupi su		
Ne vjerujem u njihov kvalitet		
Nemam potrebu za njihovim uslugama		
Drugo (molim vas specificirajte)		

7. Na koji način promovišete vaše proizvode ili usluge (možete zaokružiti i više odgovora)

a) Učešće na sajmovima

*Izlažem svoje proizvode (navedite na kojim sajmovima izlažete).....

*Samo posjećujem (navedite koje sajmove posjećujete).....

*Ne posjećujem i ne izlažem na sajmovima

b) Putem medija (Navedite koje medije koristite).....

c) Putem WEB stranice.....

d) Putem kataloga

e) Putem bilborda

f) Ostalo (navedite koji je to vid promocije).....

8. Vaše nabavno tržište je(možete zaokružiti i više odgovora):

- a) Lokalno
- b) RS
- c) BiH
- d) Bivše YU
države.....
- e) Ostale zemlje.....

9. Vaše prodajno tržište i pokrivenost u procentima:

- a) Lokalno
(RS).....
- b) Regionalno
(FBiH).....
- c) Pogranično (susjedne i zemlje u okruženju-
Balkan).....
- d) Evropsko
tržište.....
- e) Međunarodno
tržište.....

V Finansijski podaci (za pitanja pod rednim brojem 1,2,3,4,5 možete koristiti podatke koje predajete APIF-u i nisu obavezni)

1. Do kraja 2009. godine i prvog kvartala 2010. godine, očekujem da će moj biznis ostvariti (zaokružite jedan odgovor):

- a) pad
- b) stagniraće
- c) rast

2. Prihodi od prodaje.....

3. Poslovna dobit.....

4. Dobit nakon oporezvanja.....

5. Ukupan kapital.....

6. Ukupna aktiva.....

7. Kreditno zaduženje:

a) Iznos kredita:.....KM

b) Hipoteka (zaokružite).

DA

NE

c) Procijenjena vrijednost:.....KM

VI Podrška preduzetništvu

1. Da li ste član:

a) Privredne komore

b) Klastera (navedite kojeg).....

c) Udruženja (navedite kojeg).....

d) Organizacije
(navedite).....

e) Ostalo.....

2. Na koji način bi Gradska razvojna agencija i lokalna samouprava trebala da podstiče ekonomski razvoj i koju vrstu podrške očekujete od Gradske razvojne agencije (označite sa x ponuđene opcije):

	Obavezno	Vjerovatno	Mogućda	Ne
Otvaranjem poslovnih inkubatora				
Favorizovanjem lokalnih firmi				
Podrškom i privlačenjem investitora				
Razvojem obrazovne mreže za pružanje usluga edukacije i treninga				
Rješavanjem problema sa administrativnim i birokratskim procedurama formiranjem posebnog centra za pomoć preduzećima sa zaposlenim stručnim konsultantima				
Veća saradnja sa privrednim udruženjima				
Finansijskom podrškom preduzećima (prije svega MSP)				
Aktivnosti na promociji trgovine (privredne delegacije i međunarodni trgovinski sajmovi, izvozni klubovi)				
Informacije o trgovinskim mogućnostima na stranim tržištima / istraživanje tržišta				
Informacije o tenderima u stranim zemljama				
Savjeti u vezi sa uvoznim / izvoznim procedurama				
Baza podataka/Fajlovi sa podacima o propisima na bitnim stranim tržištima i ponudi i potražnji roba i usluga dostupna na internetu				
Radionice i seminari vezani za biznis planiranje				
Savjeti o tome kako pronaći i koristiti međunarodne i vladine programe				

3. Neka druga vrsta podrške koja nije navedena (napišite koja):

.....

 .

4. Koje bi stimulativne mjere opštine/države najviše pomogle preduzetnicima koji žele da otpočnu sopstveni biznis: (oslobađanje ili smanjenje pojedinih dažbina, taksi, pojednostavljenje procedura i sl.):

a) Grad Banja Luka:

Mjera 1.....

Mjera 2.....

Mjera 3.....

Mjera 4.....

Mjera 5.....

b) Republika Srpska:

Mjera1.....

Mjera2.....

Mjera3.....

Mjera4.....

Mjera5.....

c) Gradska razvojna agencija:

Mjera1.....

Mjera2.....

Mjera3.....

Mjera4.....

Mjera5.....

d) Ostali:

.....

5. Praktične barijere na koje vaše preduzeće nailazi prilikom trgovine (kupovine ili prodaje robe) sa zemljama u okruženju (carinski, birokratski, cetrifikati, itd...):

.....

6. Navedite praktične barijere sa kojima se susrećete pri vašem poslovanju unutar BiH:

.....

7. Sa ponderom značajnosti od 1 do 5, ocijenite usluge gradske uprave (1-veoma loše, 5- veoma dobro).

a)	Održavanje putne infrastrukture	1	2	3	4	5
b)	Komunalna djelatnost	1	2	3	4	5
c)	Problem deponija	1	2	3	4	5
d)	Održavanje životne sredine	1	2	3	4	5
e)	Dobijanje građevinskih dozvola	1	2	3	4	5
f)	Dobijanje radnih dozvola	1	2	3	4	5
g)	Vodosnabdjevanje	1	2	3	4	5
h)	Razvoj infrastrukture	1	2	3	4	5
i)	Javni prevoz	1	2	3	4	5
j)	Javna bezbjednost	1	2	3	4	5
k)	Javna informisanost	1	2	3	4	5
m)	Ponuda poslovnih likacija i objekata	1	2	3	4	5
n)	Podrška MSP	1	2	3	4	5
o)	Rješavanje problema nezaposlenosti	1	2	3	4	5
p)	Uslužnost i spremnost na saradnju	1	2	3	4	5
r)	Problem kupcije i mita	1	2	3	4	5
s)	Pravičan i ravnopravan odnos prema svim privrednim subjektima	1	2	3	4	5
t)	Efikasnost u rješavanju poslova	1	2	3	4	5

8. Prioritetni pravci razvoja u strateškom planu razvoja MSP 2010-2025 (1-ne bitno, 2-manje bitno, 3-bitno, 4-veoma bitno, 5-prioritet) (zaokružite ili boldirajte opcije po vašem mišljenju prema stepenu važnosti).

a)	Razvoj MSP	1	2	3	4	5
b)	Poboljšanje komunalne infrastrukture	1	2	3	4	5
c)	Poboljšanje putne infrastrukture	1	2	3	4	5
d)	Razvoj sela i seoskih naselja	1	2	3	4	5
e)	Razvoj radne snage	1	2	3	4	5
f)	Ulaganje u zdravstvenu i socijalnu zaštitu	1	2	3	4	5
g)	Ulaganje u obrazovanje	1	2	3	4	5
h)	Restruktuiranje preduzeća	1	2	3	4	5
i)	Javni prevoz	1	2	3	4	5
j)	Poljoprivredna djelatnost	1	2	3	4	5
k)	Rješavanje problema nezaposlenosti	1	2	3	4	5
l)	Turizam	1	2	3	4	5
m)	Očuvanje životne sredine	1	2	3	4	5
n)	Definisanje podsticajnih faktora za privlačenje stranih investitora	1	2	3	4	5
o)	Otvaranje biznis inkubatora	1	2	3	4	5
p)	Formiranje slobodnih bescarinskih zoba	1	2	3	4	5

9. Da li uspostavljanje klastera može ubrzati ekonomski razvoj?

- a) DA
- b) NE
- c) Možda

VII Certifikati i standardi

1. Da li posjedujete certifikate:

- a) DA (navedite koje):
- b) NE

VIII Razvoj firme

1. Da li firma ima ambiciju širenja i unapređenja djelatnosti

- a) DA

b) NE

2. Ograničenja razvojne aktivnosti preduzeća (1-ne bitno, 2-manje bitno, 3-bitno, 4-veoma bitno, 5-prioritet) (zaokružite ili boldirajte opcije po vašem mišljenju prema stepenu važnosti):

a)	Opšta ekonomska klima	1	2	3	4	5
b)	Poreska politika	1	2	3	4	5
c)	Administrativne poteškoće i kompleksnost procedura	1	2	3	4	5
d)	Nestabilnost i nejasnost zakonske regulative	1	2	3	4	5
e)	Visoke kamatne stope kredita	1	2	3	4	5
f)	Troškovi energanata	1	2	3	4	5
g)	Troškovi materijala, sirovina	1	2	3	4	5
h)	Raspoloživost izvora finansiranja	1	2	3	4	5
i)	Gubitak tržišta u bivšoj Jugoslaviji	1	2	3	4	5
j)	Nelojalna konkurencija („kinseka roba“)	1	2	3	4	5
k)	Inostrana konkurencija	1	2	3	4	5
l)	Domaća konkurencija	1	2	3	4	5
m)	Zastarjela tehnologija	1	2	3	4	5
n)	Kvalitet proizvoda	1	2	3	4	5
o)	Cijena proizvoda	1	2	3	4	5
p)	Troškovi radne snage	1	2	3	4	5
r)	Neinovativnost proizvoda	1	2	3	4	5
s)	Nedostatak sredstava za istraživačko razvojnu djelatnost	1	2	3	4	5

3. Šta je potrebno unaprijediti u vašoj firmi da bi bili konkurentniji na tržištu (možete zaokružiti više odgovora):

a) Poboljšati kvalitet proizvoda/usluga

b) Poboljšati promociju firme

c) Dobiti potrebne certifikate o kvalitetu (navedite koji su vam certifikati potrebni).....

d) Stručnu konsultantsku pomoć u oblastima poslovanja i proizvodnje(npr.obuka na određenim mašinama i sl.):

.....
.....
.....

e) Usavršavanje i edukacija iz oblasti:

- Preduzetništvo
- Biznis planiranje
- Informatika
- Menadžment
- Upravljanje preduzećima

- Poslovno planiranje
- Usavršavanje prodaje
- Komunikacija i komunikacijske vještine
- Reinženjering ljudskog resursa
- Istraživanje tržišta
- Marketing
- Ostalo.....

f) Udruživanje sa ostalim firmama iz moje oblasti u cilju zajedničkog nastupa na tržištu.

g) Pomoć iz razvojnih programa:

- Bespovratna sredstva
- Kreditna sredstva
- Garantni fondovi
- Ostalo.....

4. U kojoj mjeri ste imali investicija u predhodnom periodu:

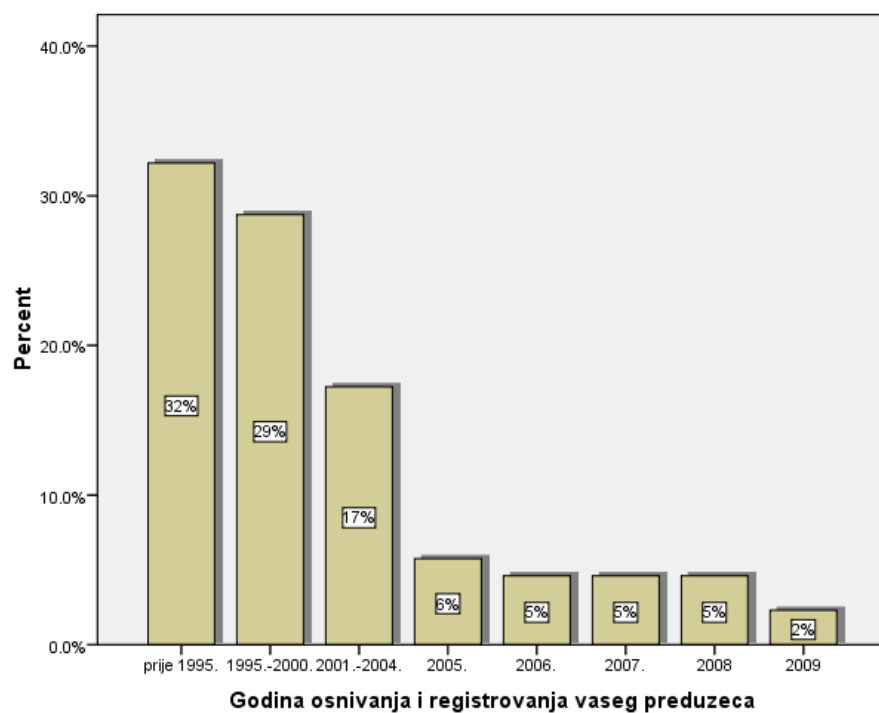
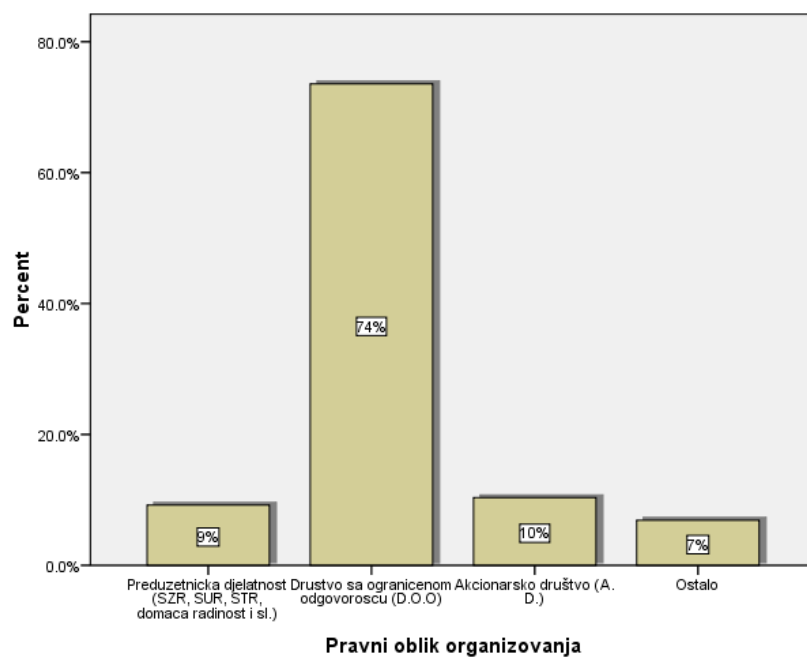
- a) Nije bilo investiranja
- b) Do 50.000 KM
- c) 50.000-100.000 KM
- d) 100.000-500.000 KM
- e) 500.000-1.000.000 KM
- f) Preko 1.000.000 KM

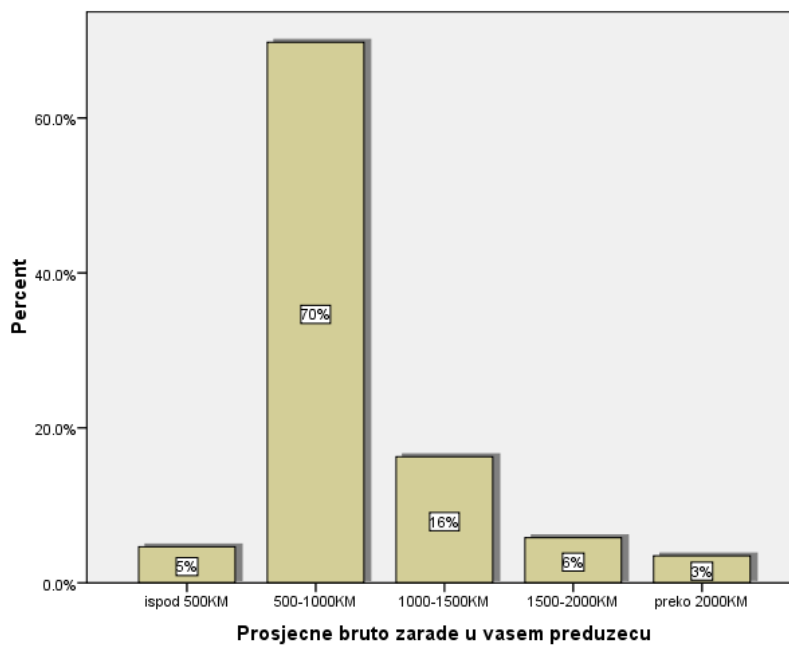
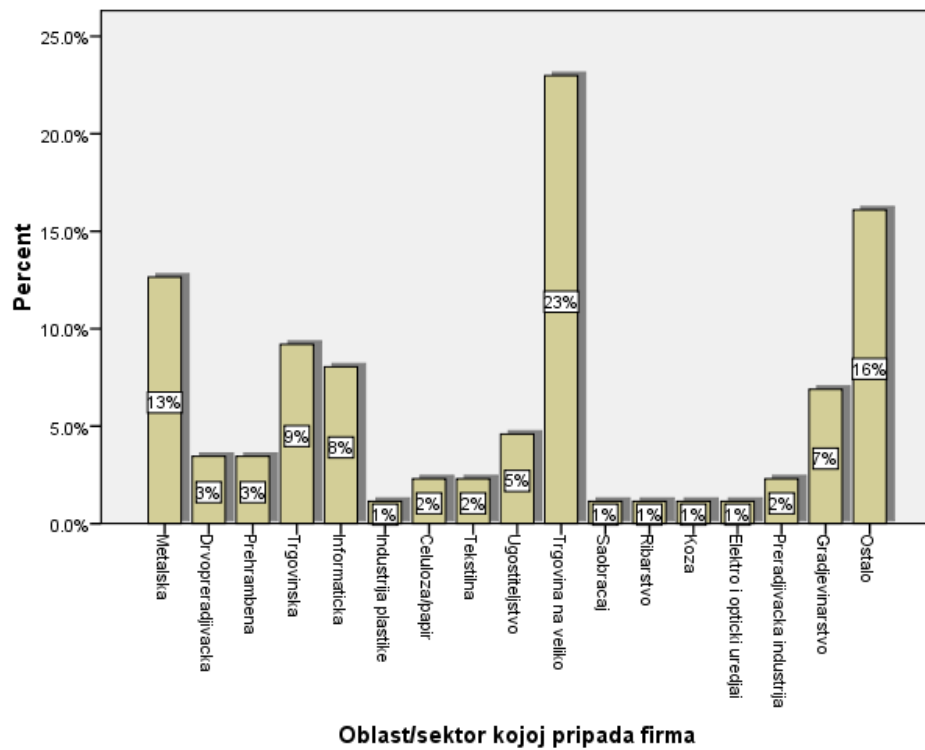
5. Prema Vašoj slobodnoj procjeni koliko bi Vam sredstava trebalo da unaprijedite Vaše poslovanje.....KM

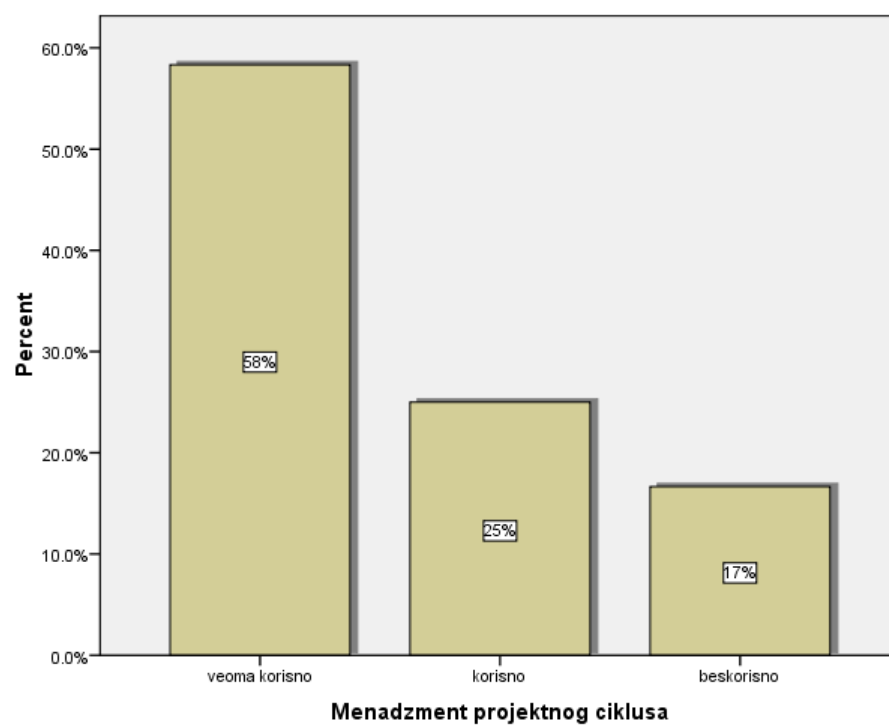
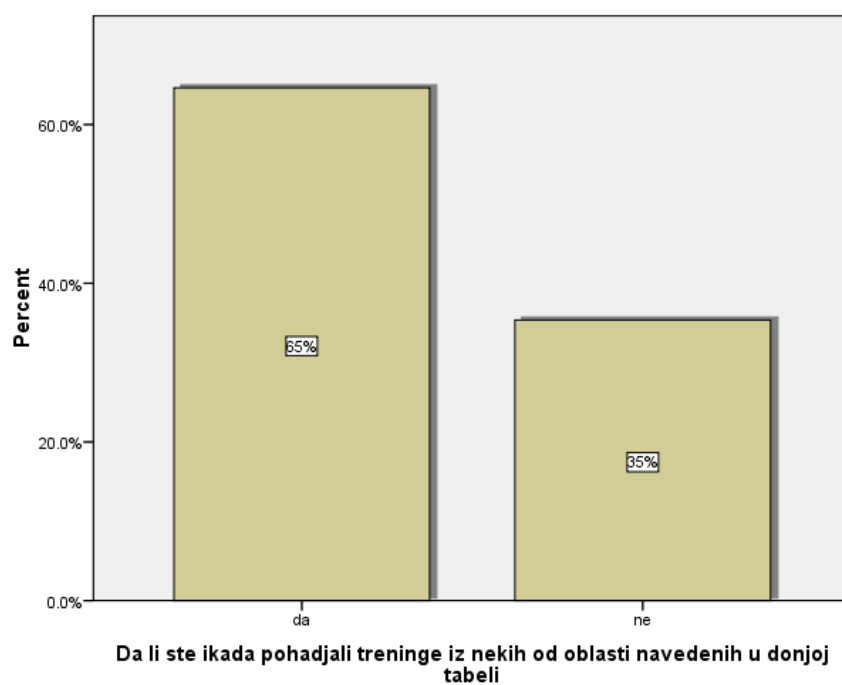
6. Da li ste zainteresovani da neko uloži kapital u vašu firmu i samim tim uđe u vlasničku strukturu u određenom procentu u vašoj firmi?

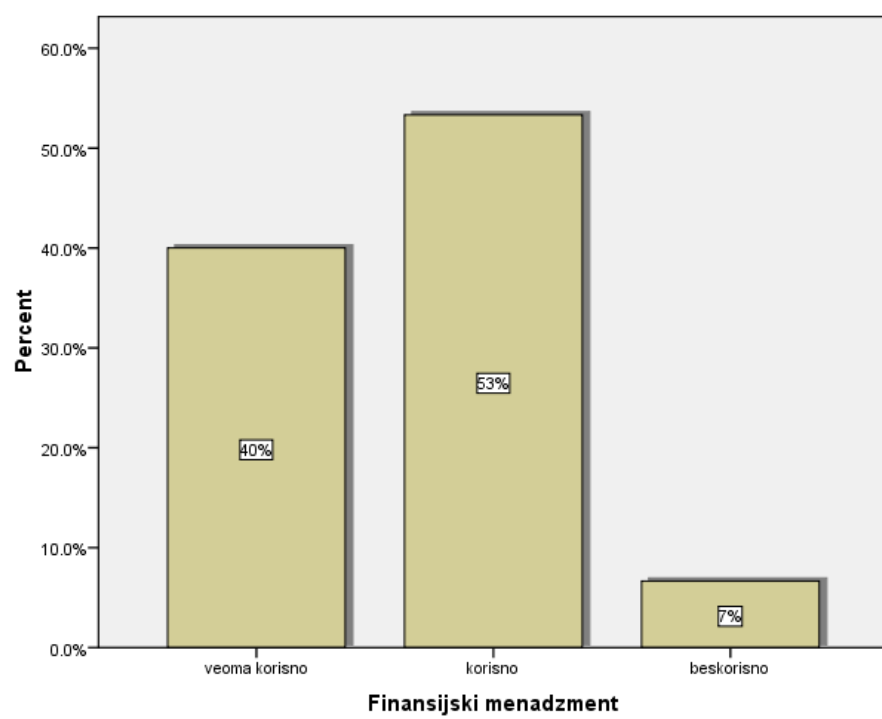
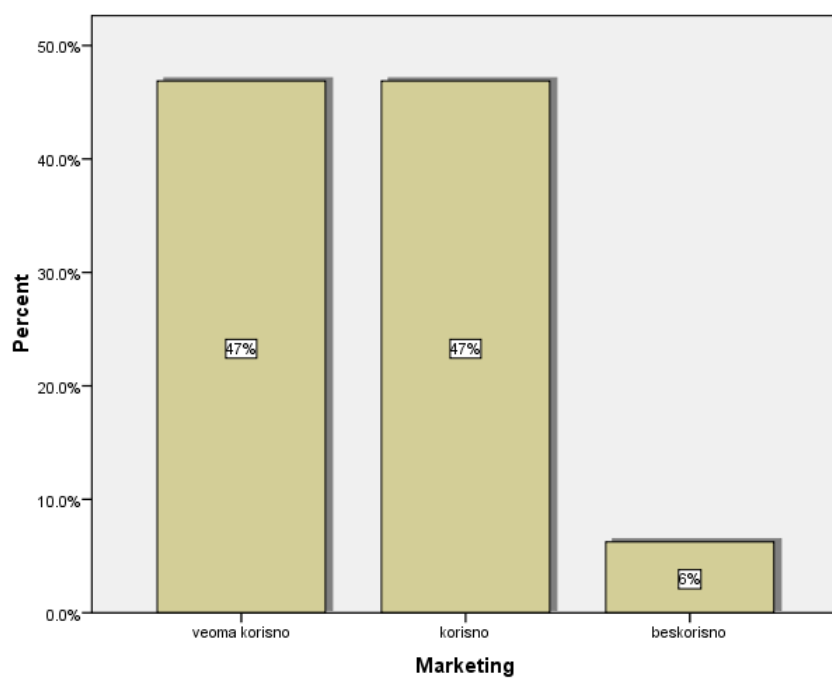
- a) DA
- b) NE

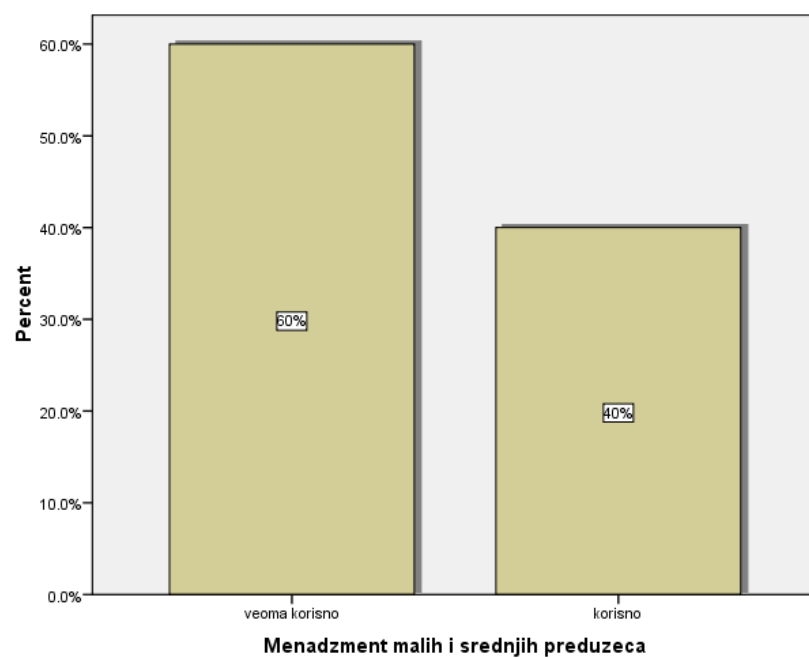
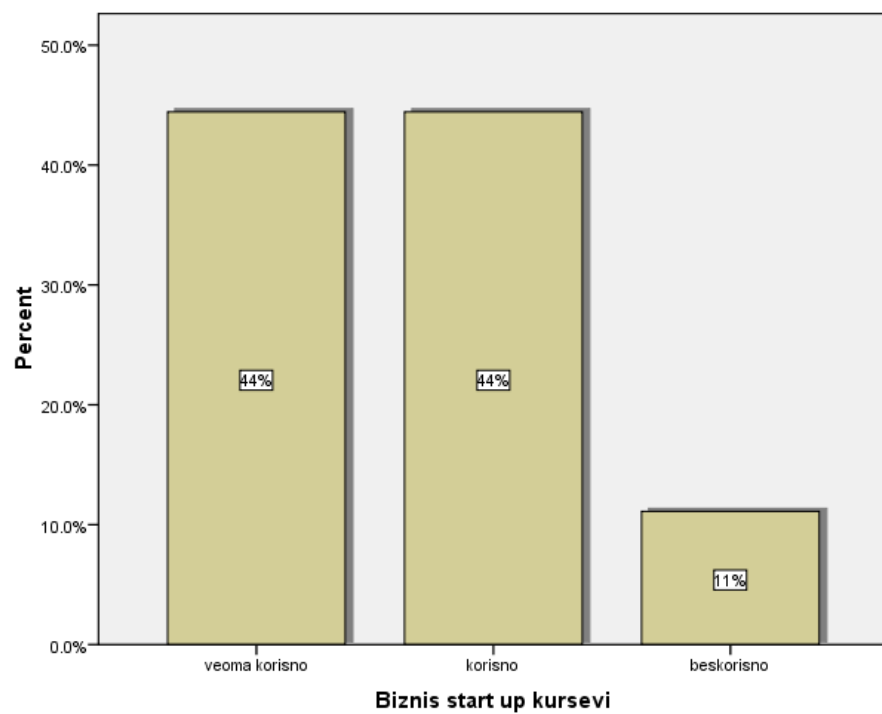
12. Prilog: Detaljna analiza provedene ankete

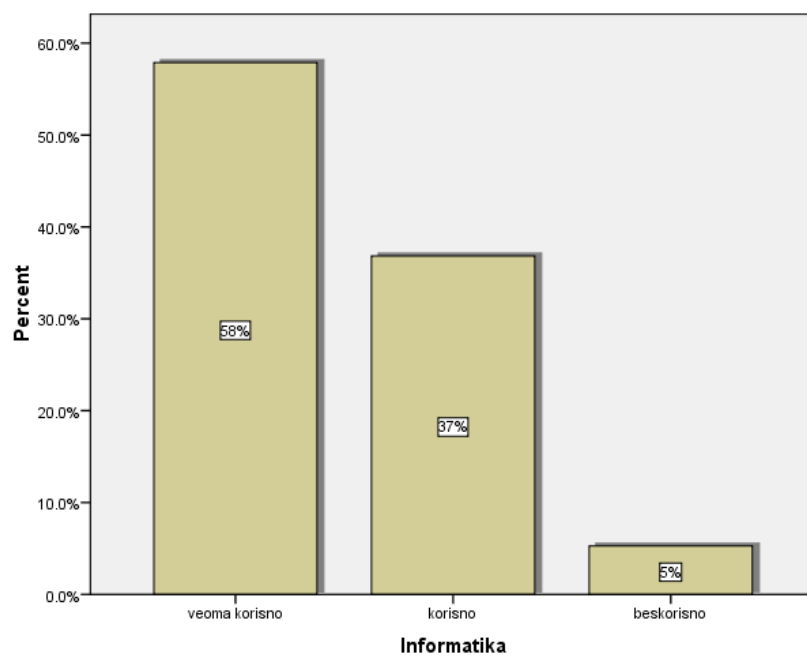
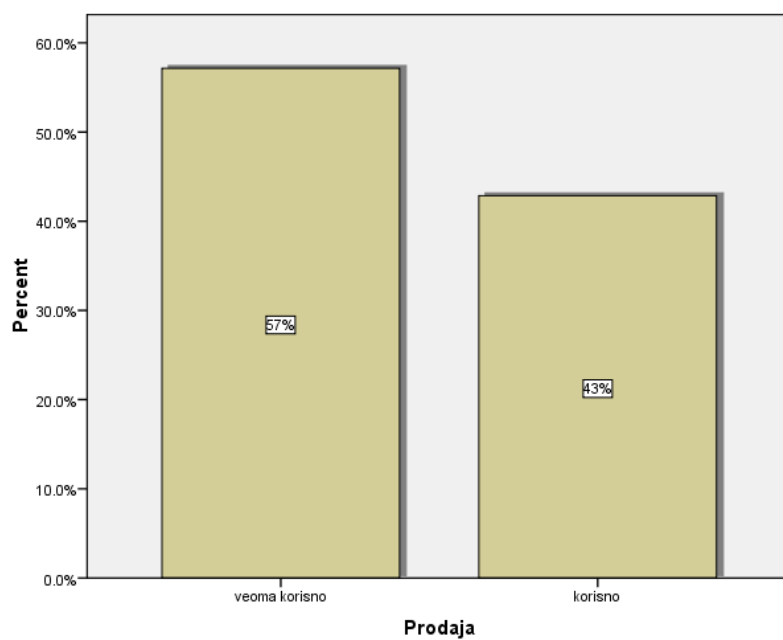

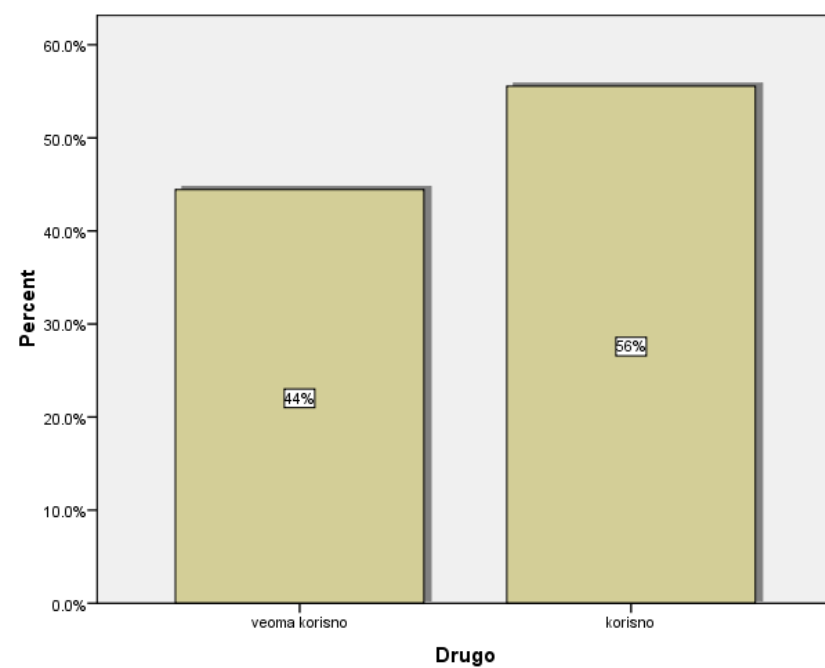
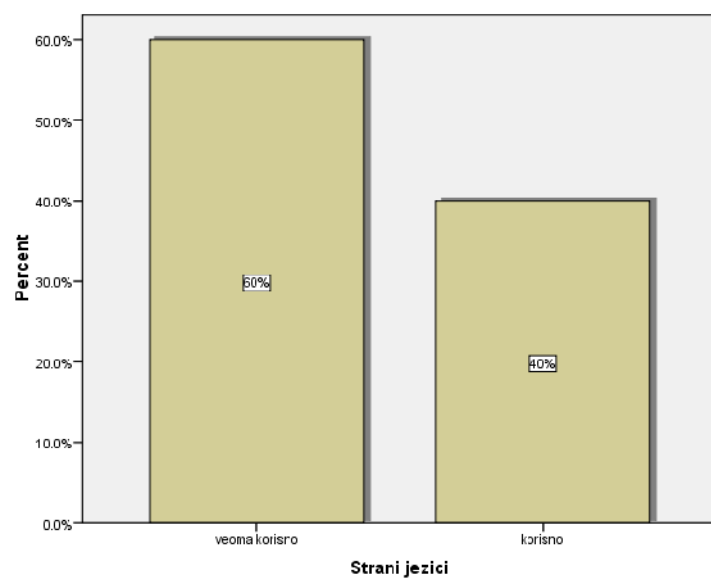

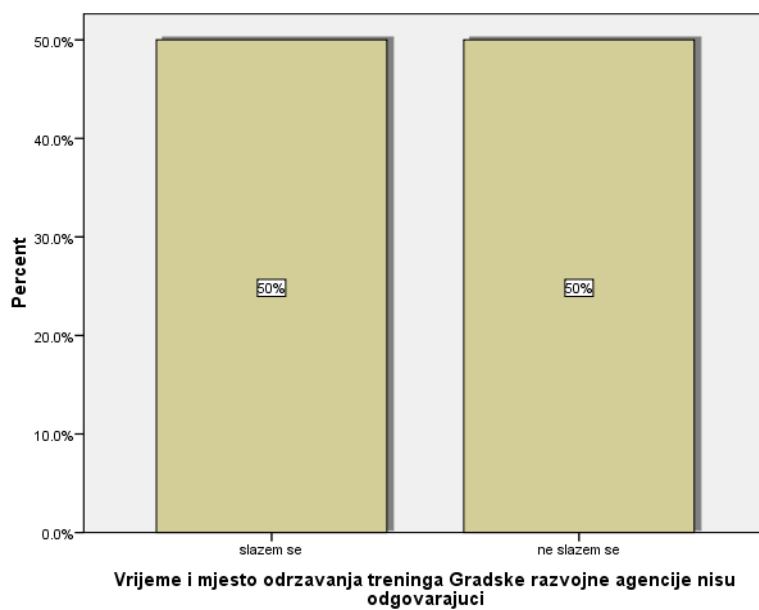
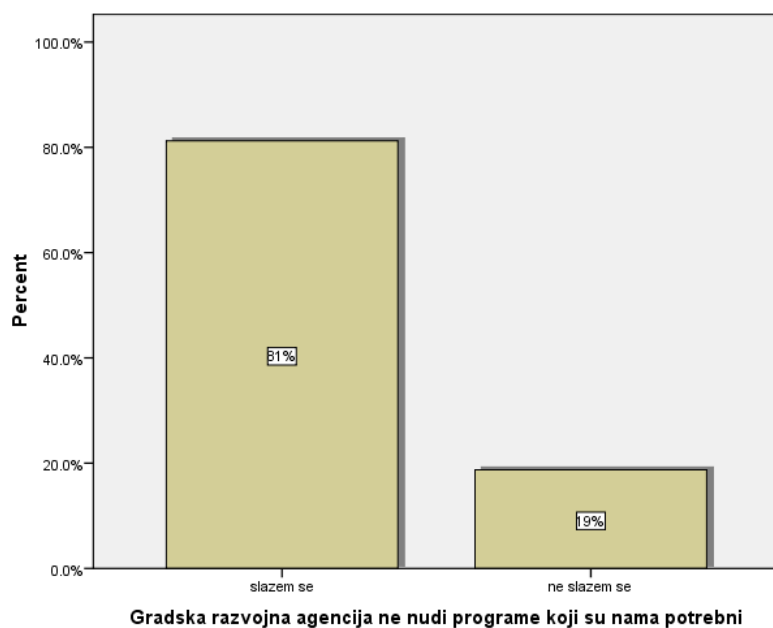

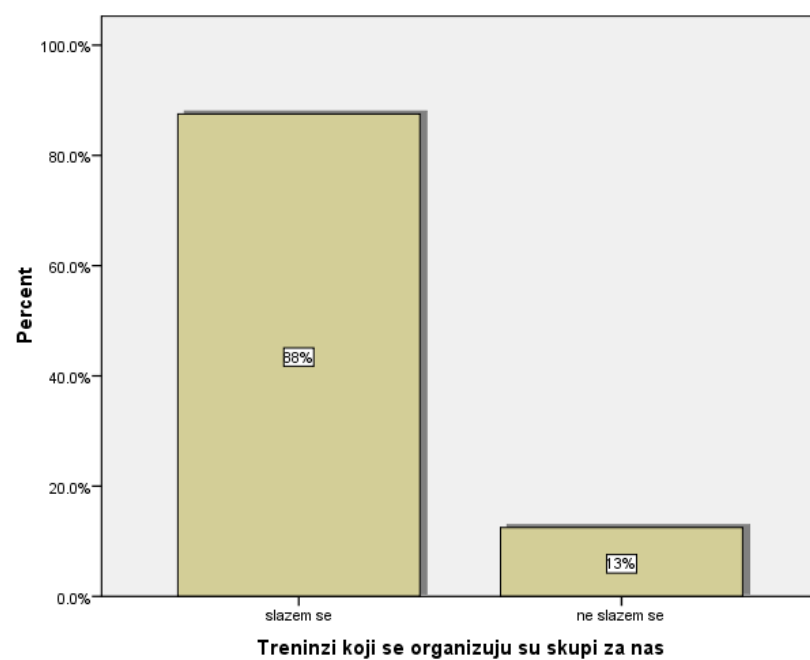

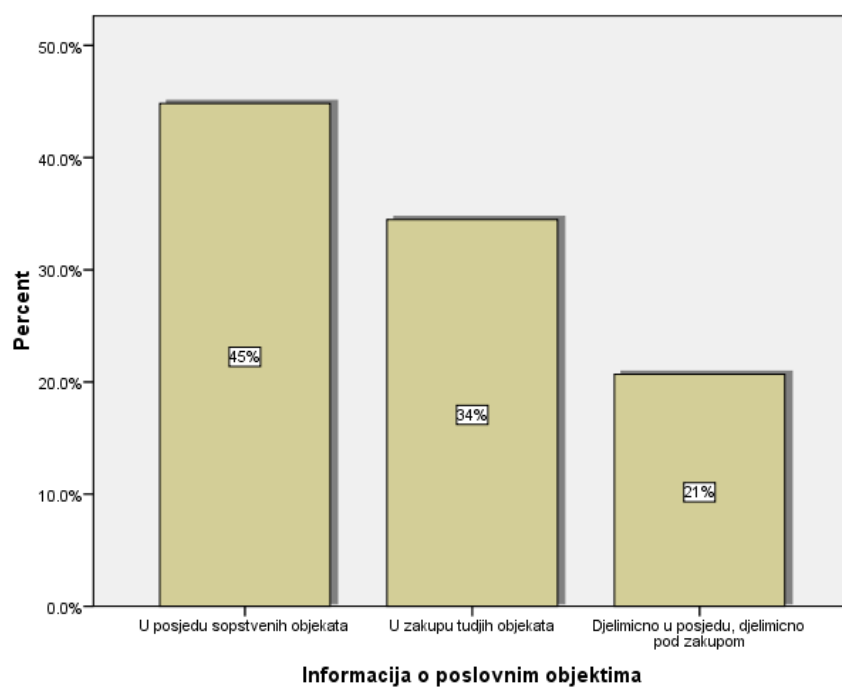
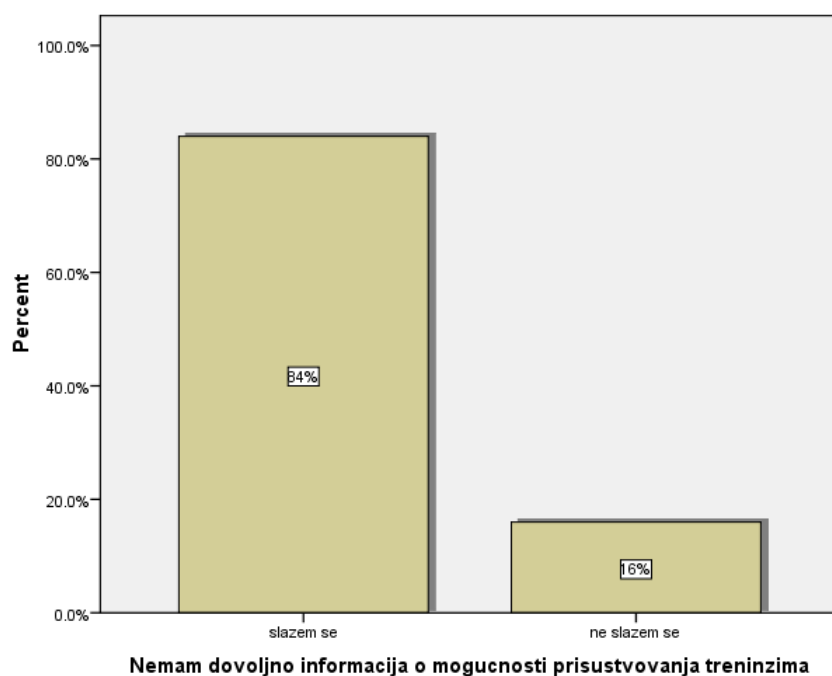

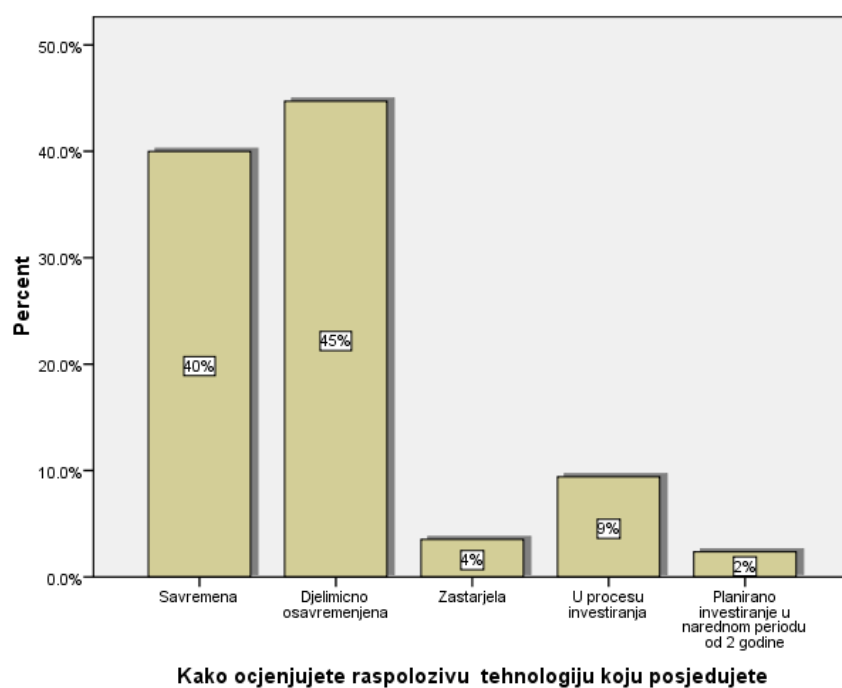
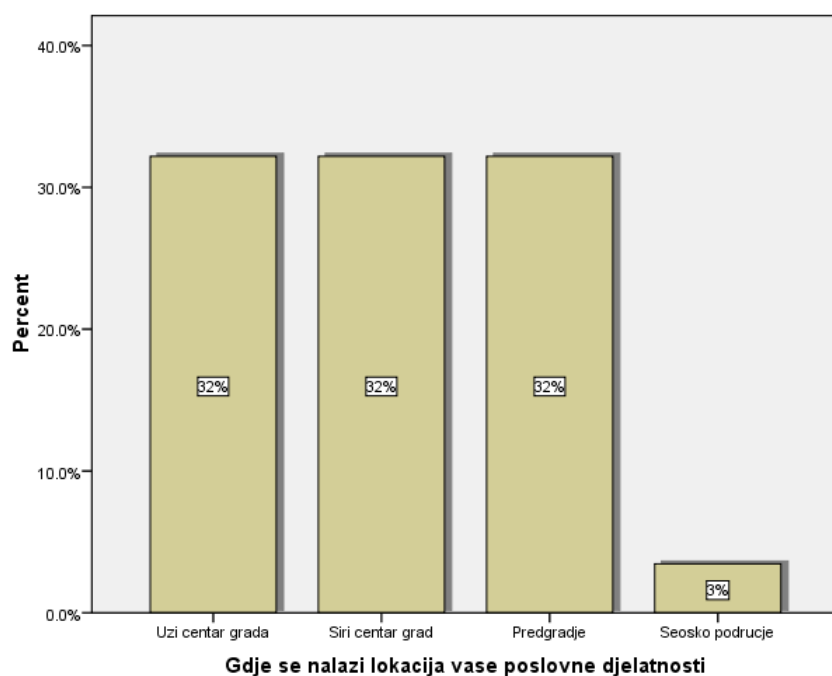

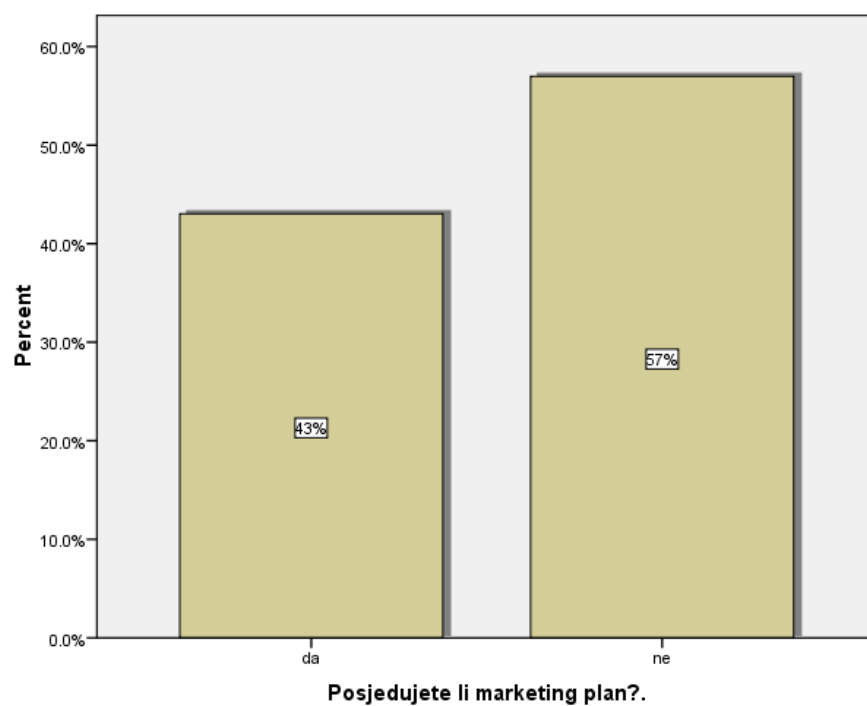
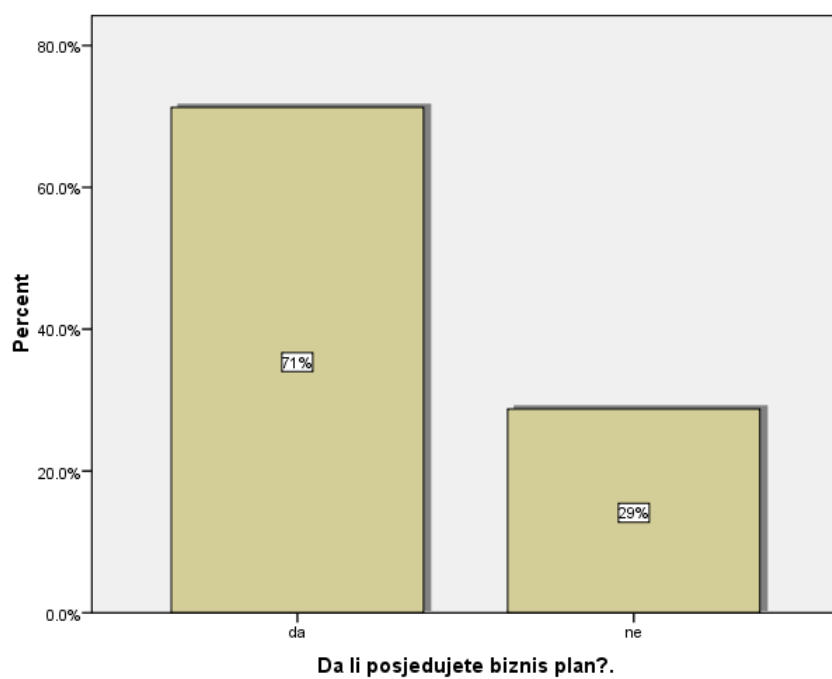

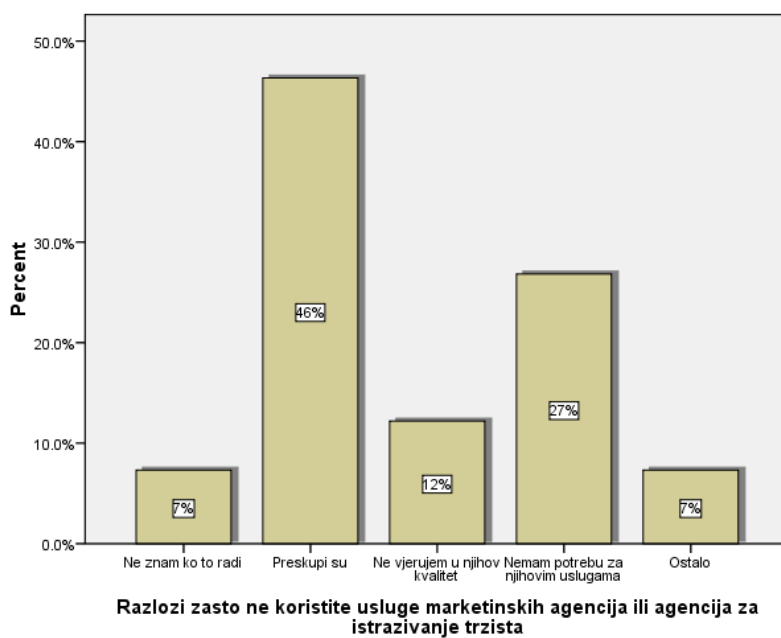
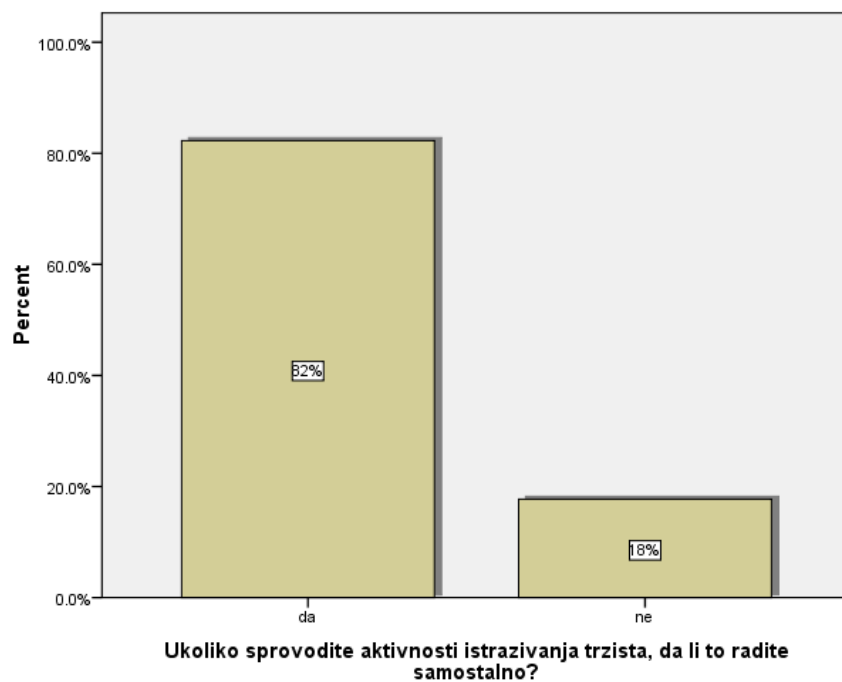

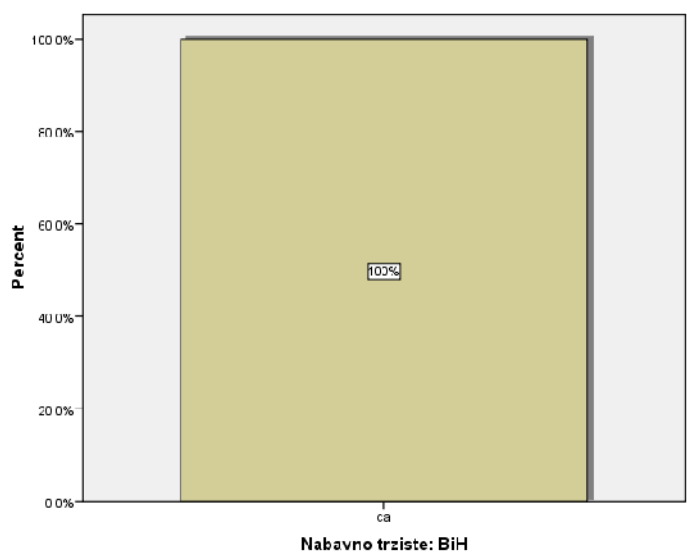
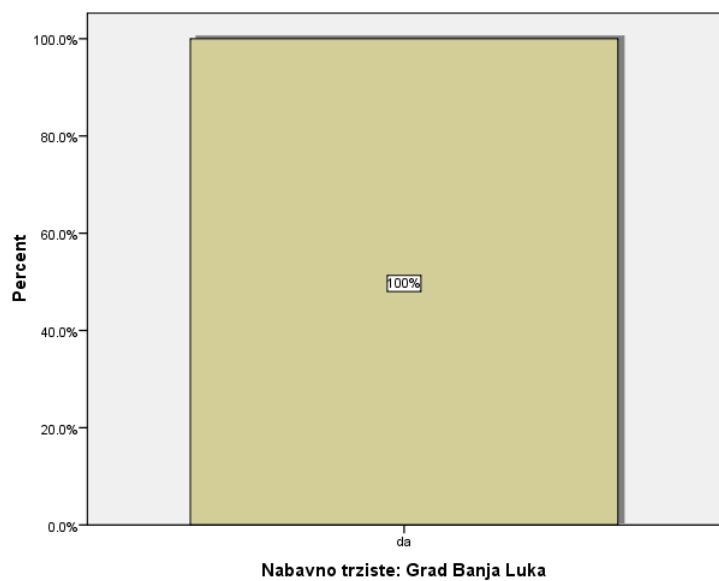

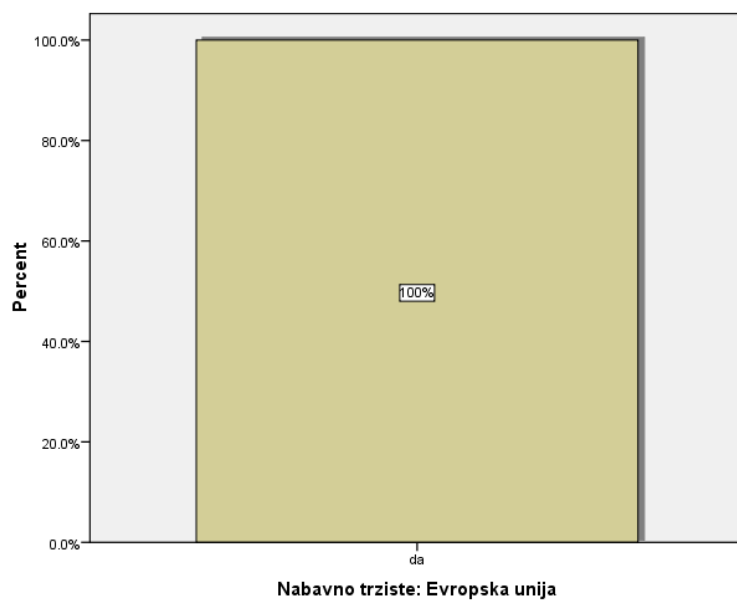
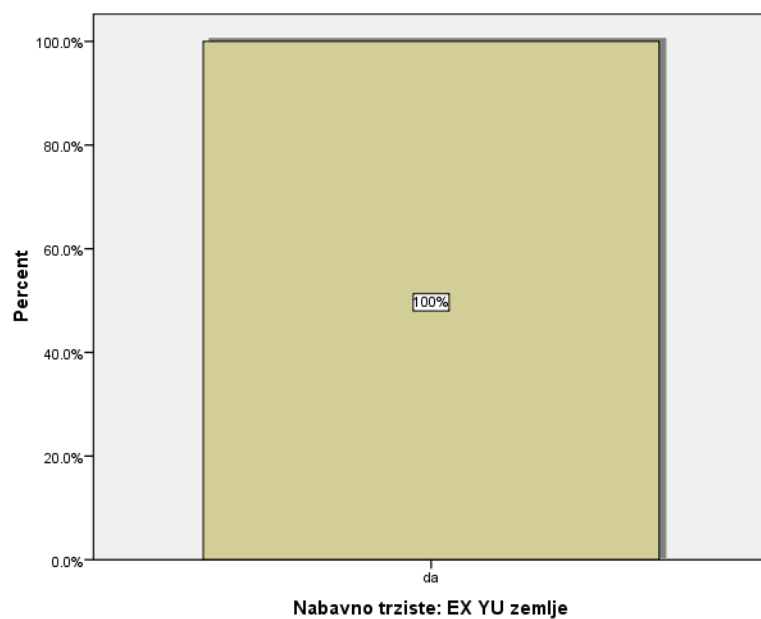

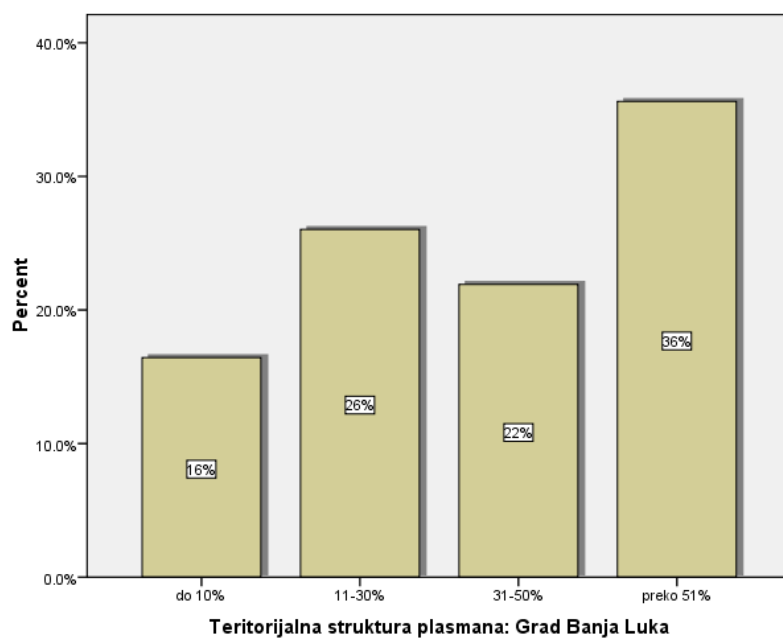
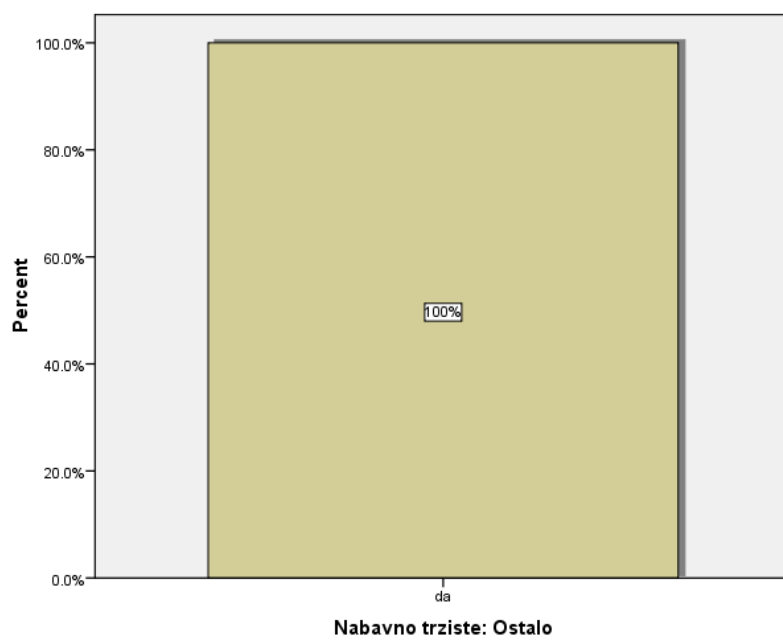

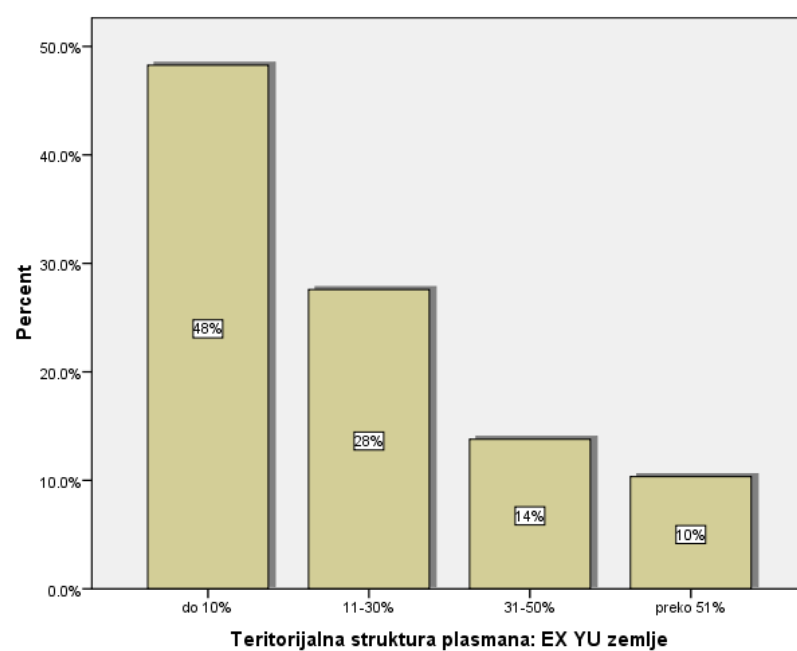
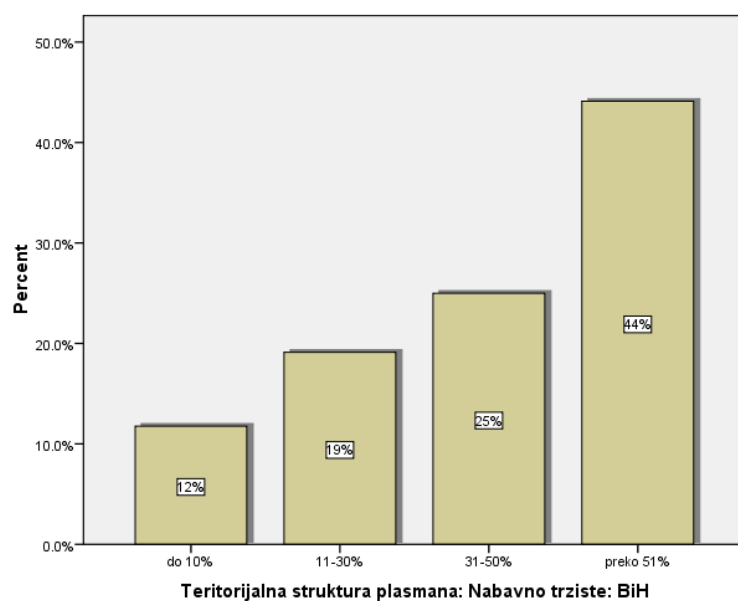

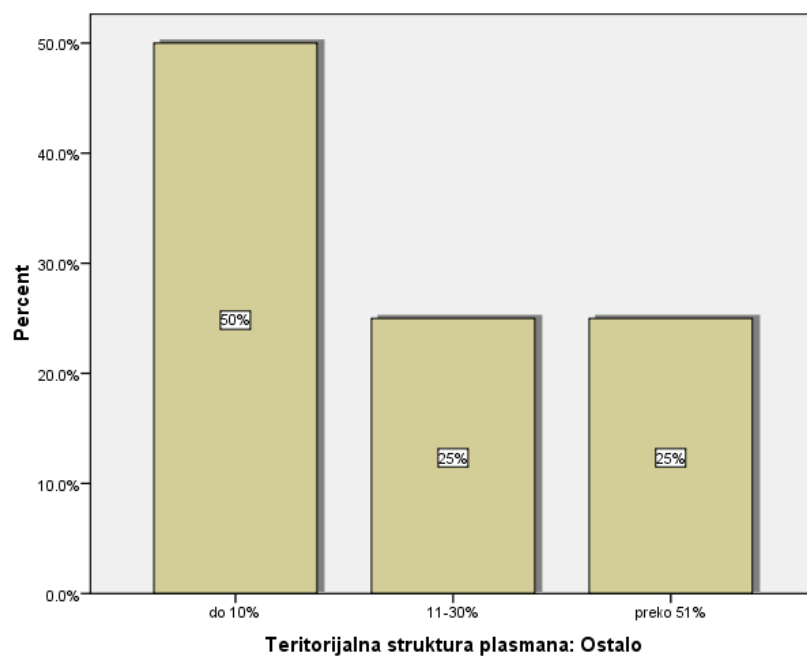
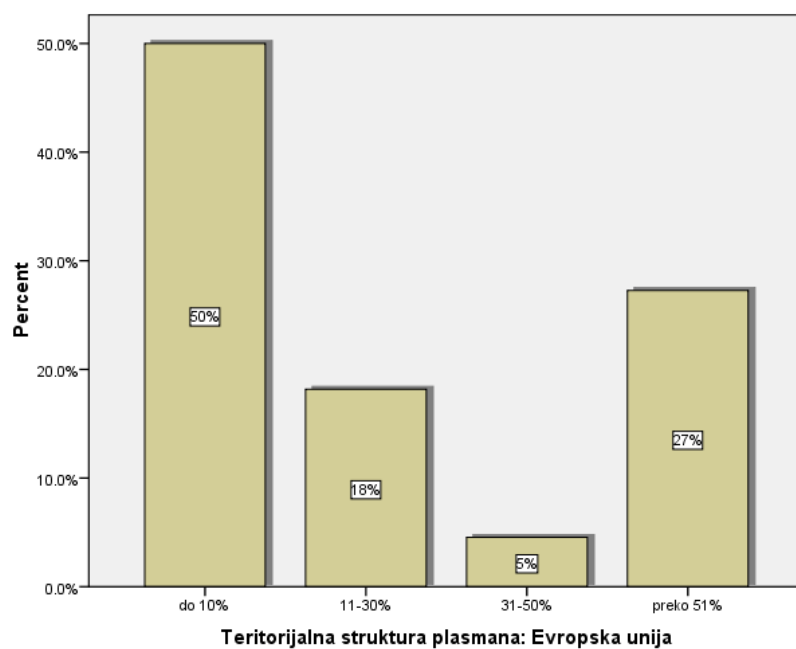

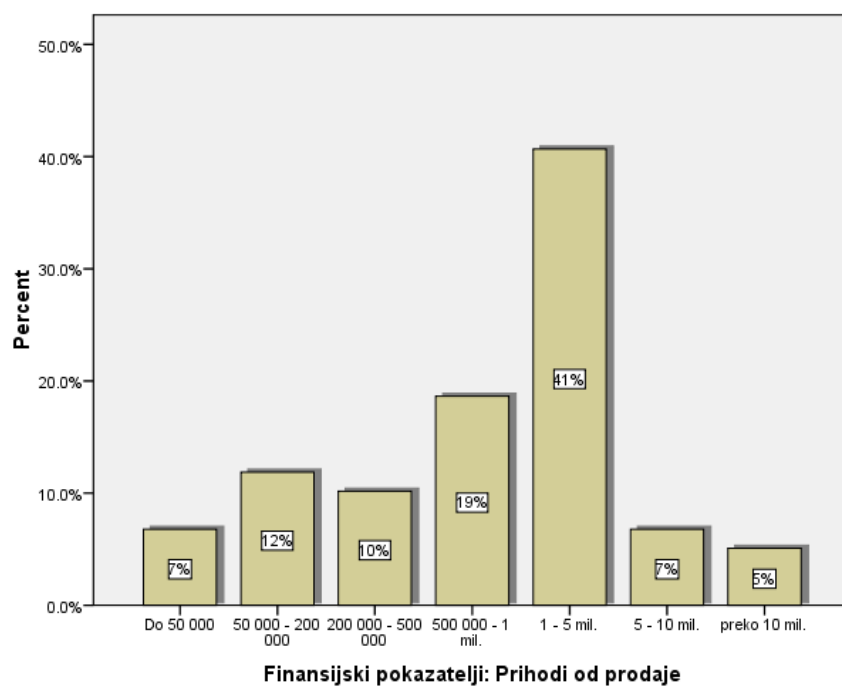
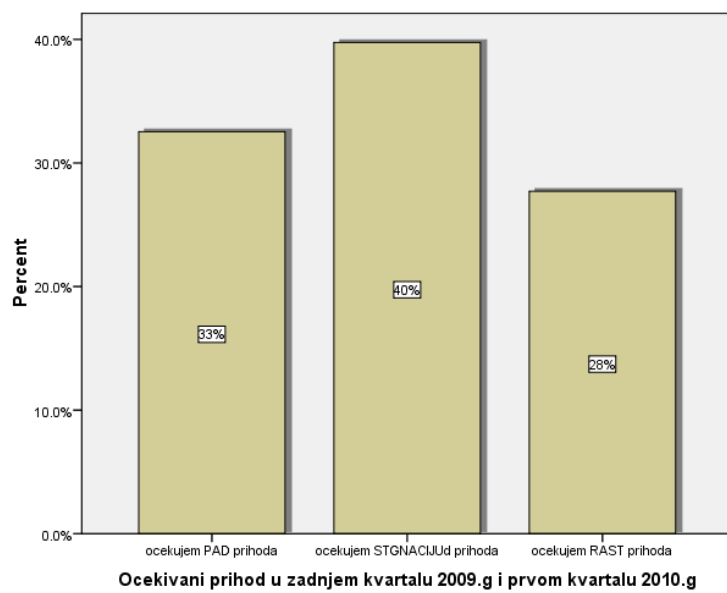

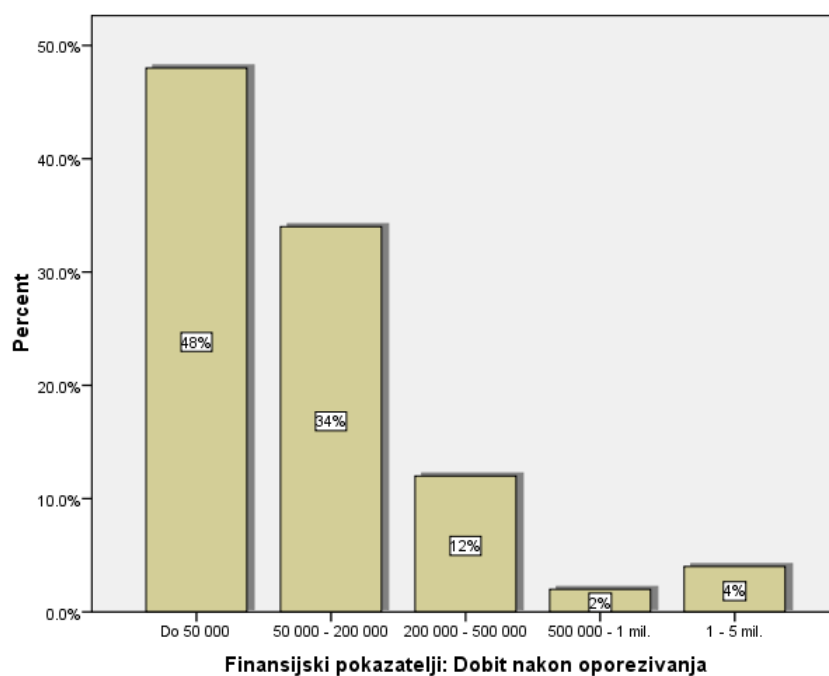
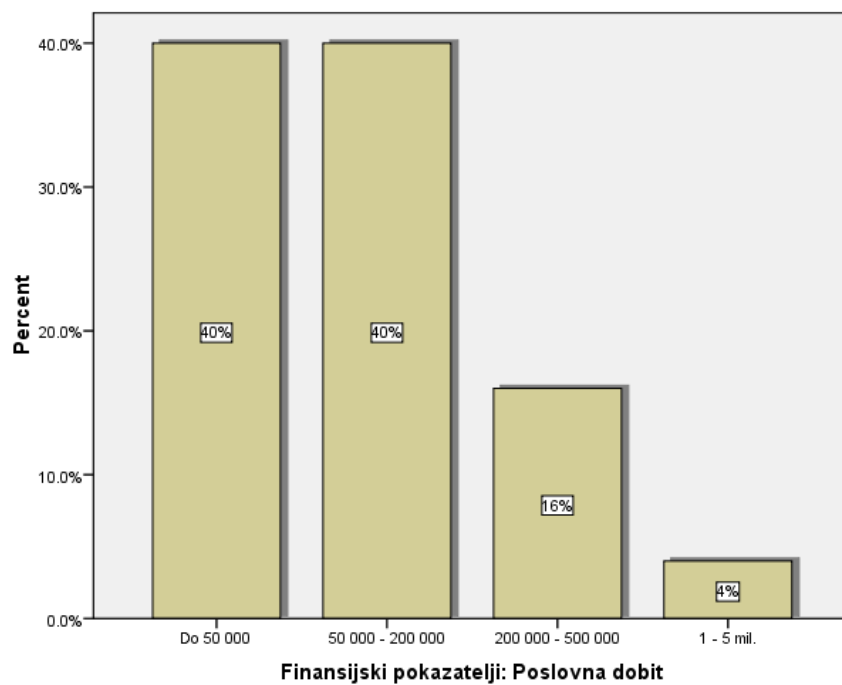

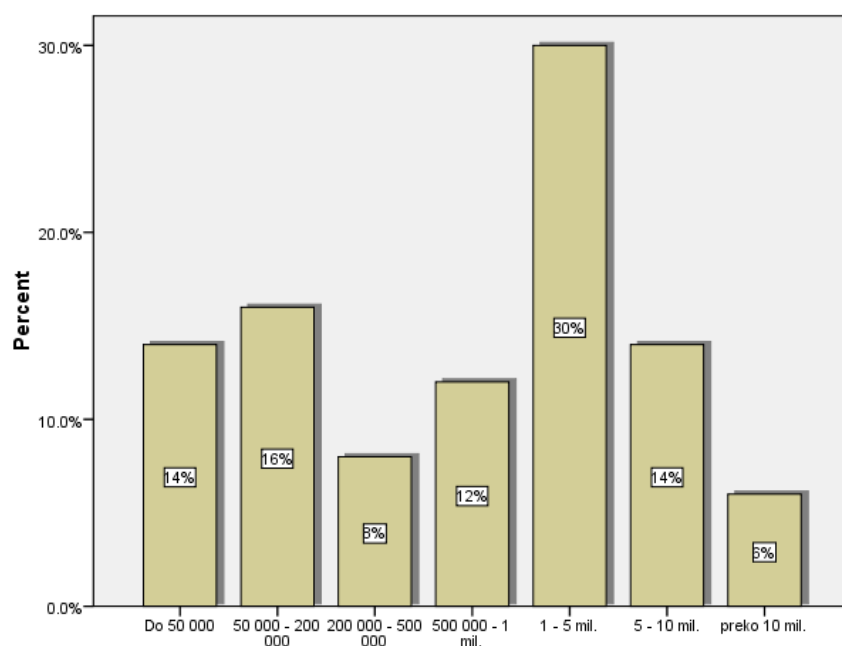

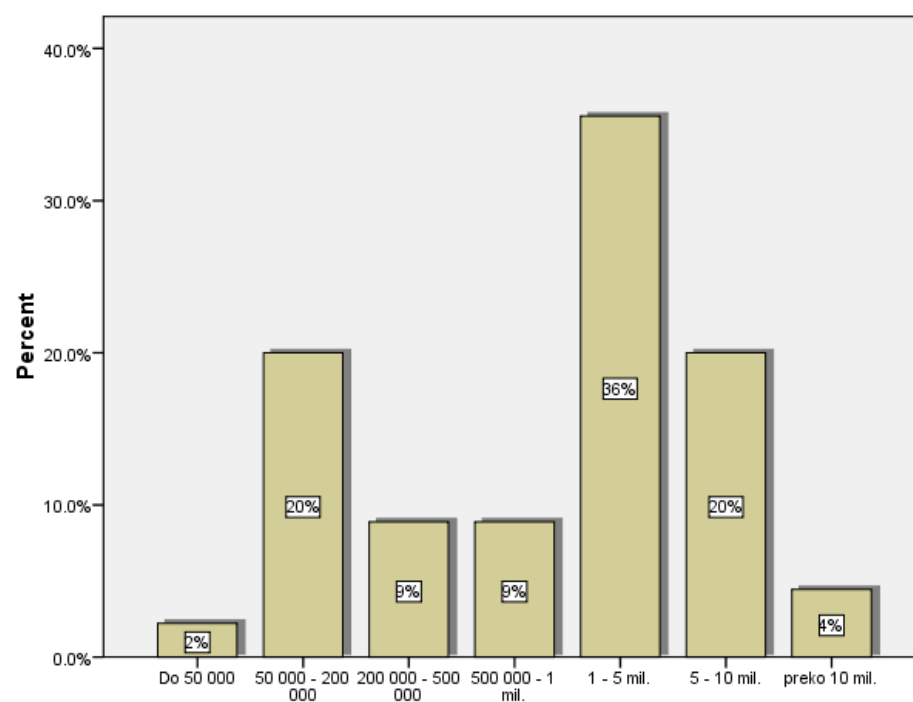

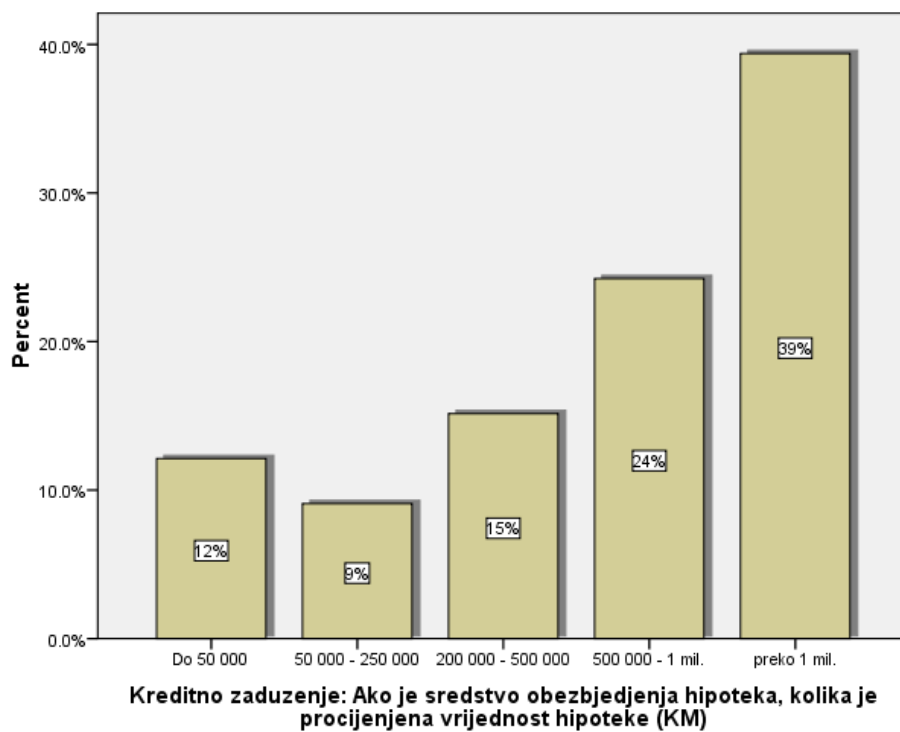
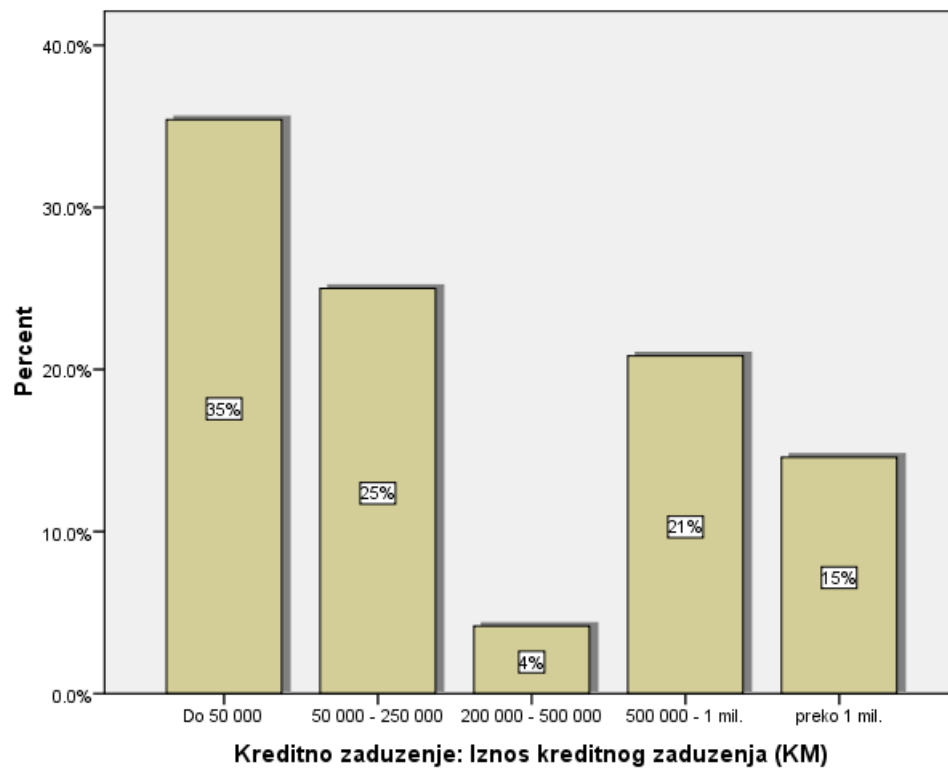

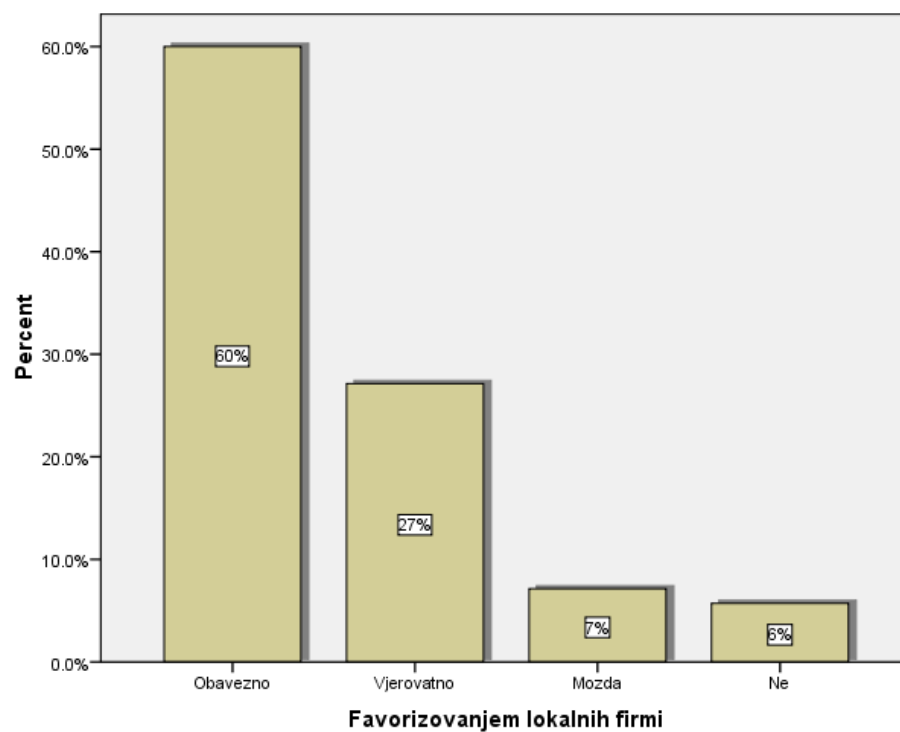
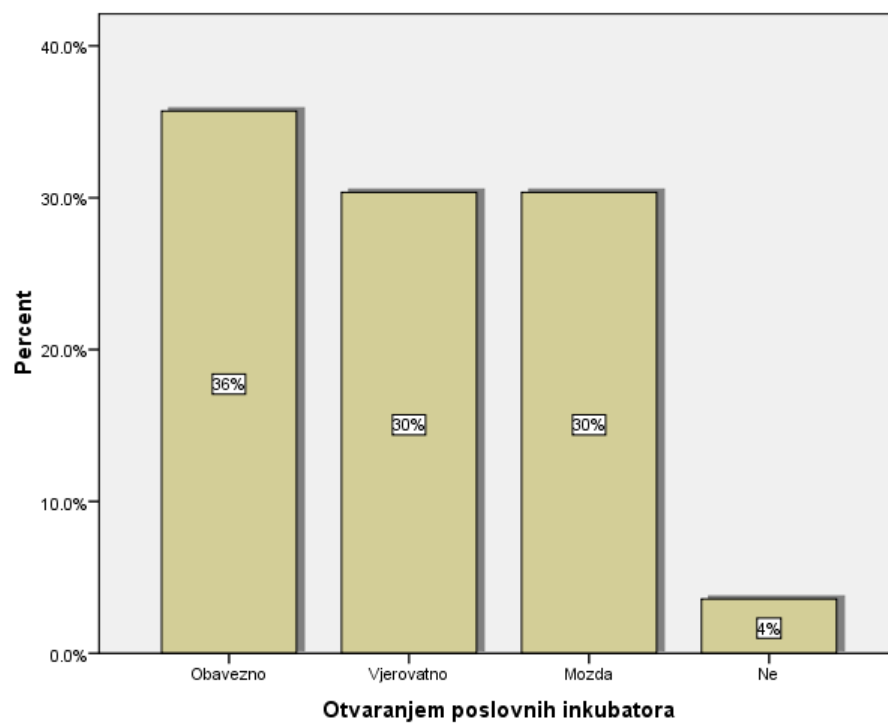

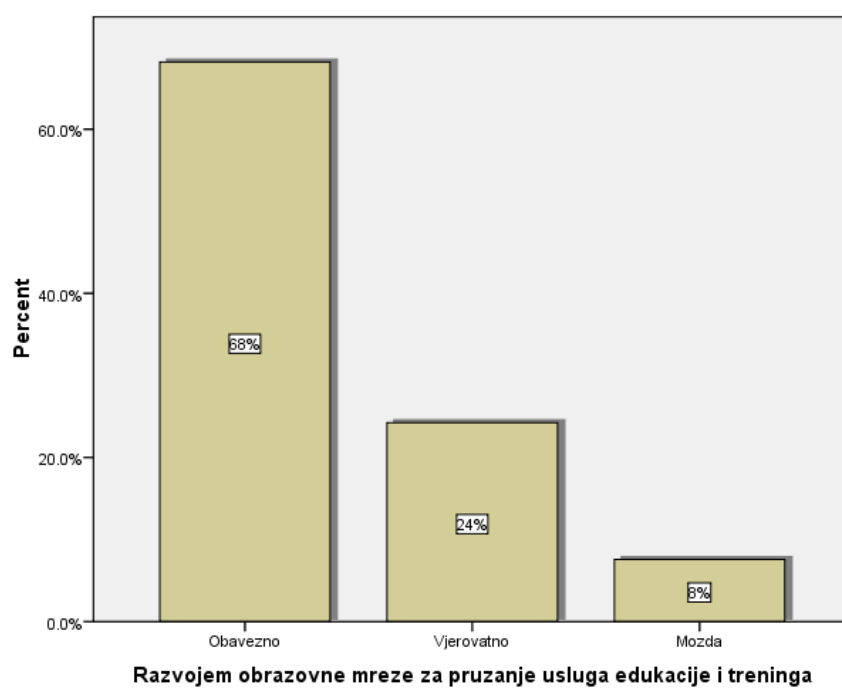
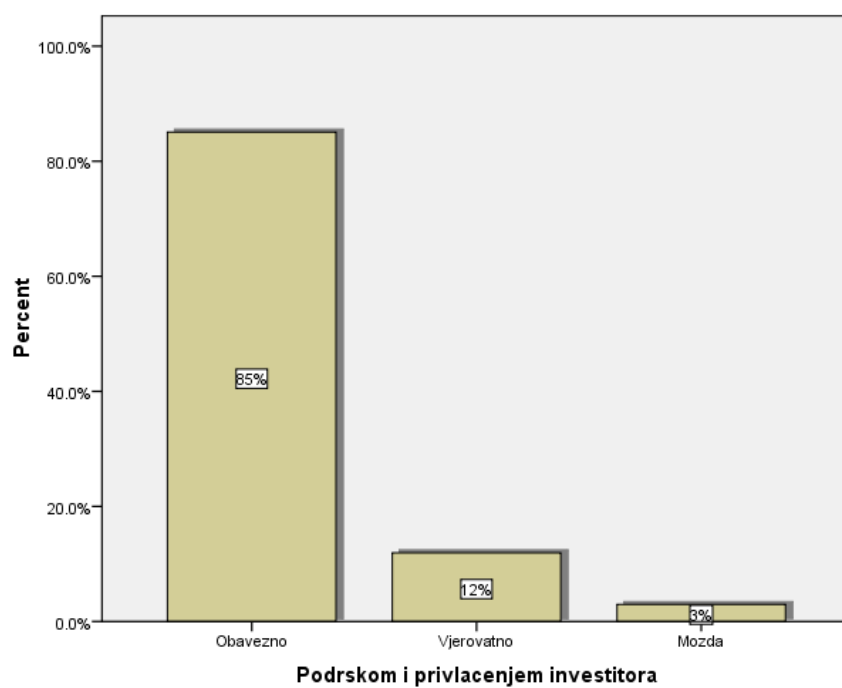
Finansijski pokazatelji: Ukupan kapital

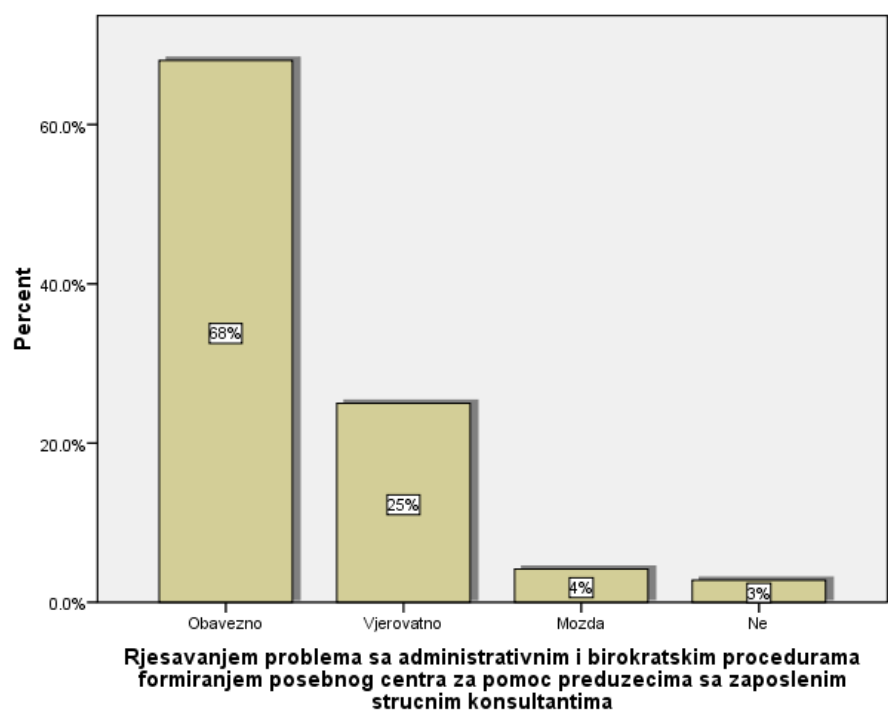
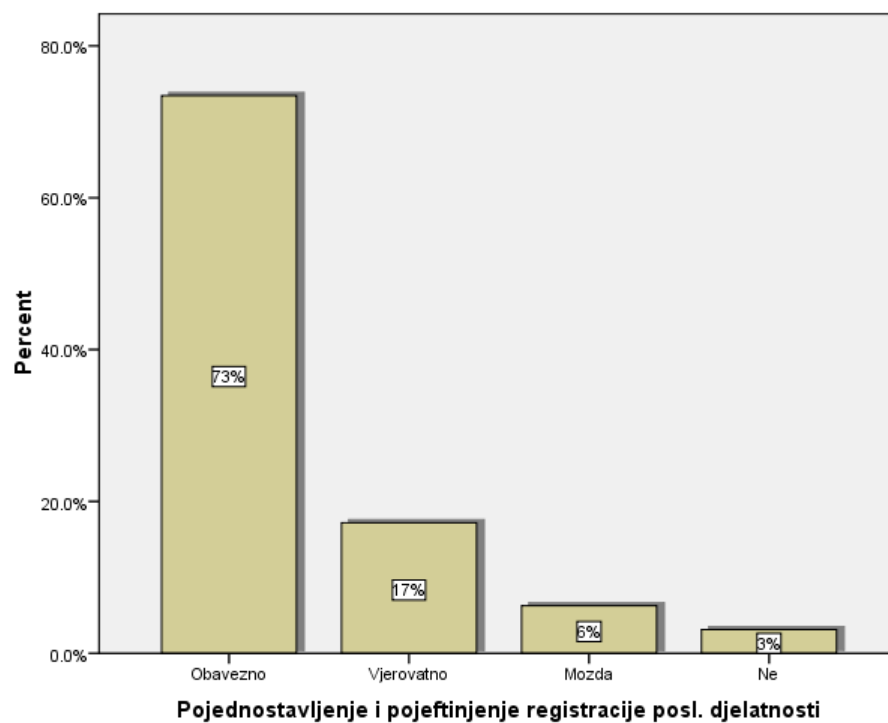

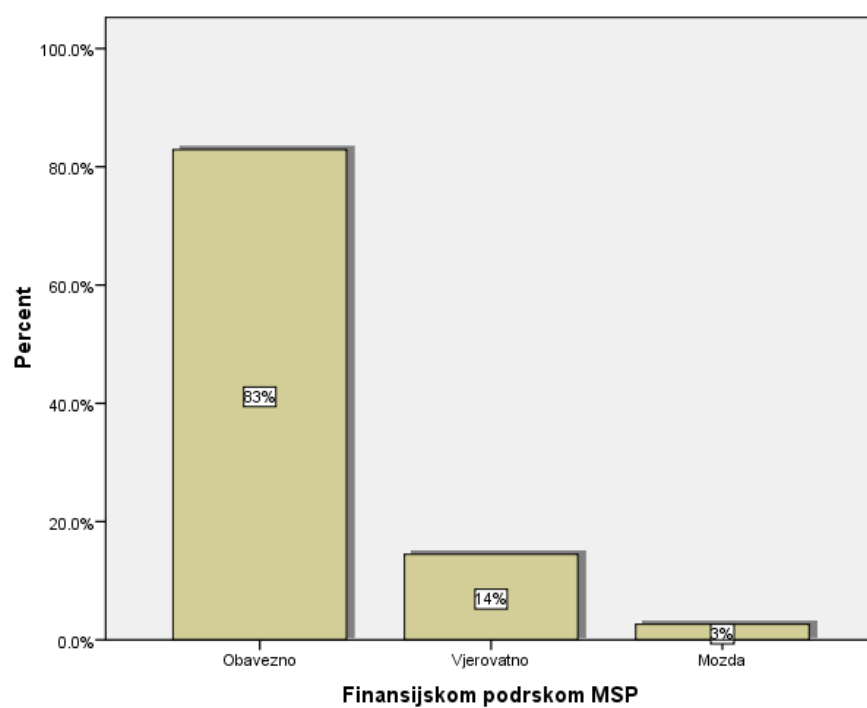
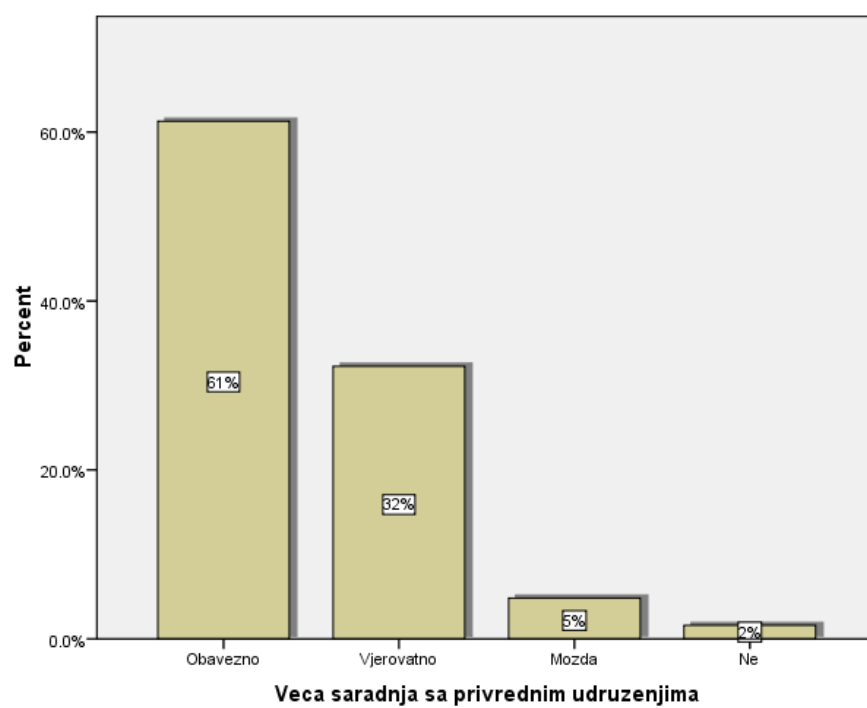
Finansijski pokazatelji: Ukupna aktiva

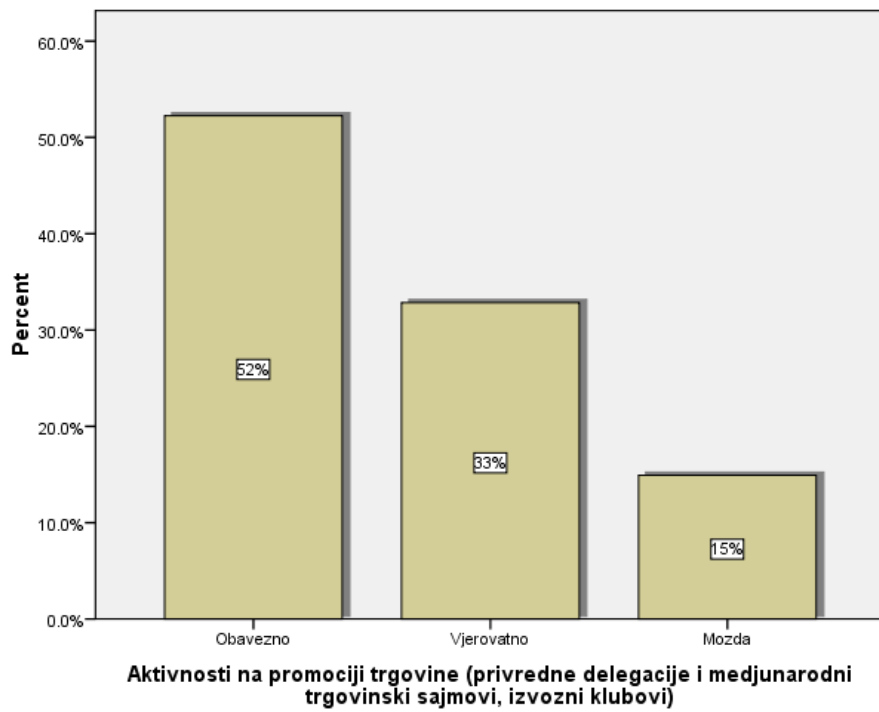
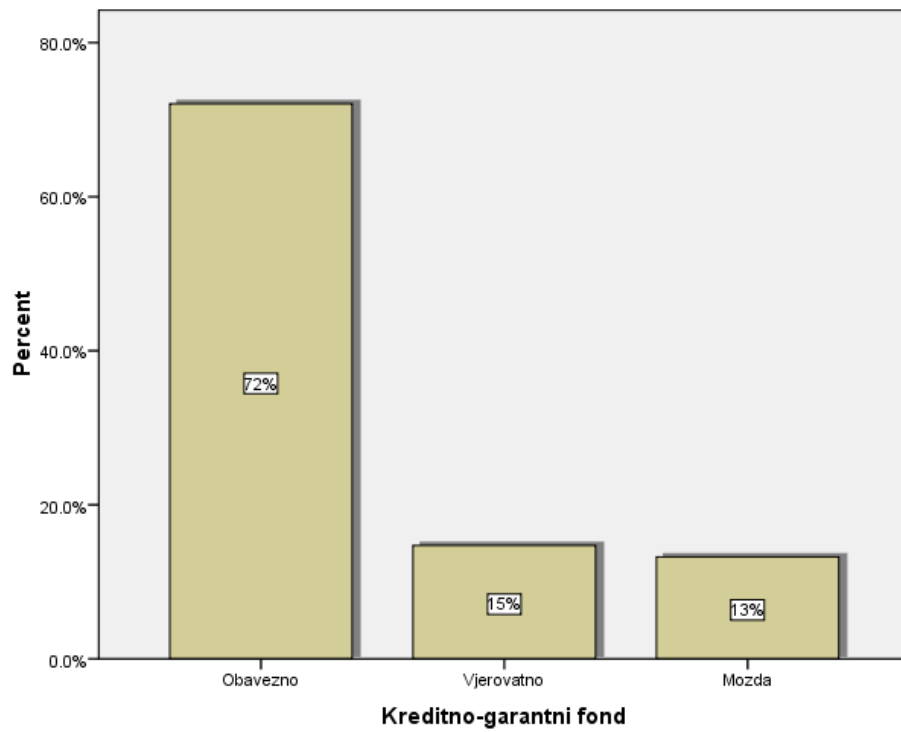

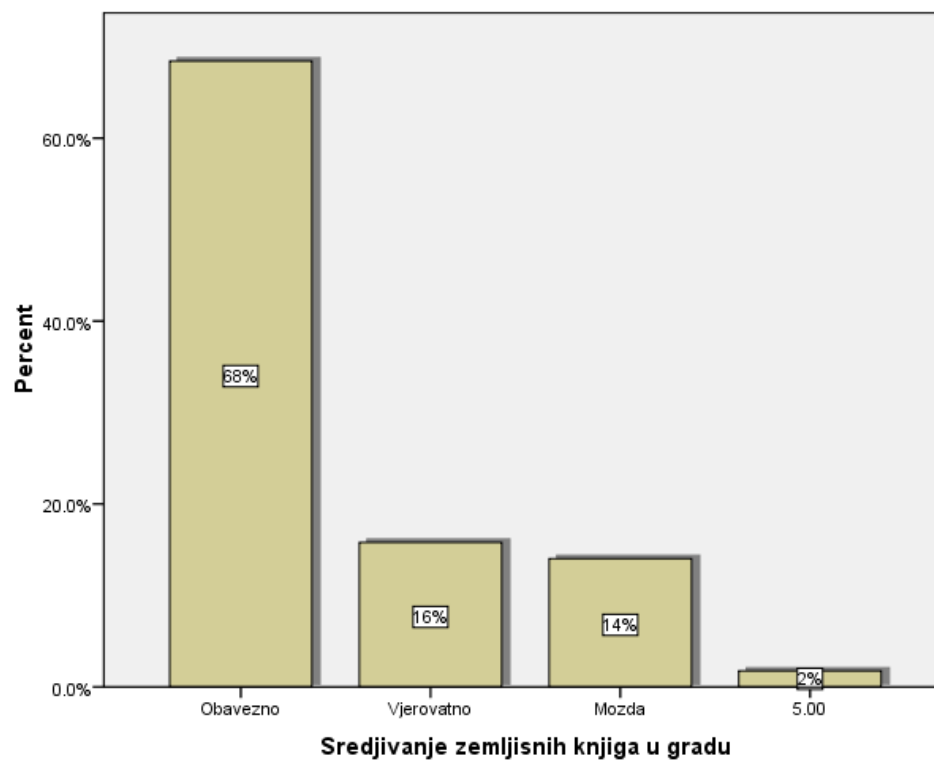
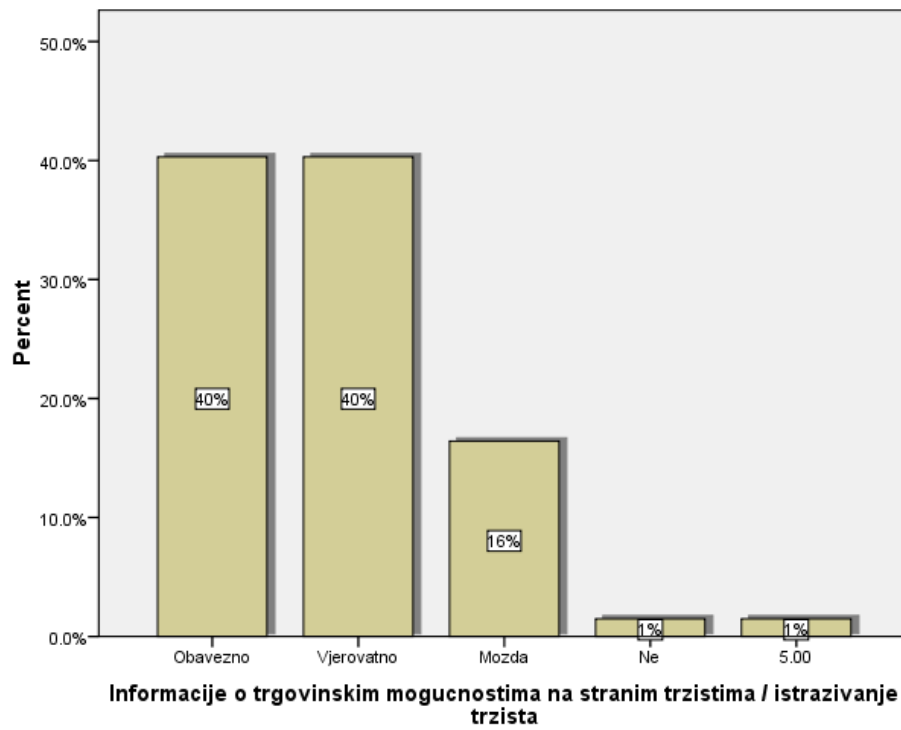

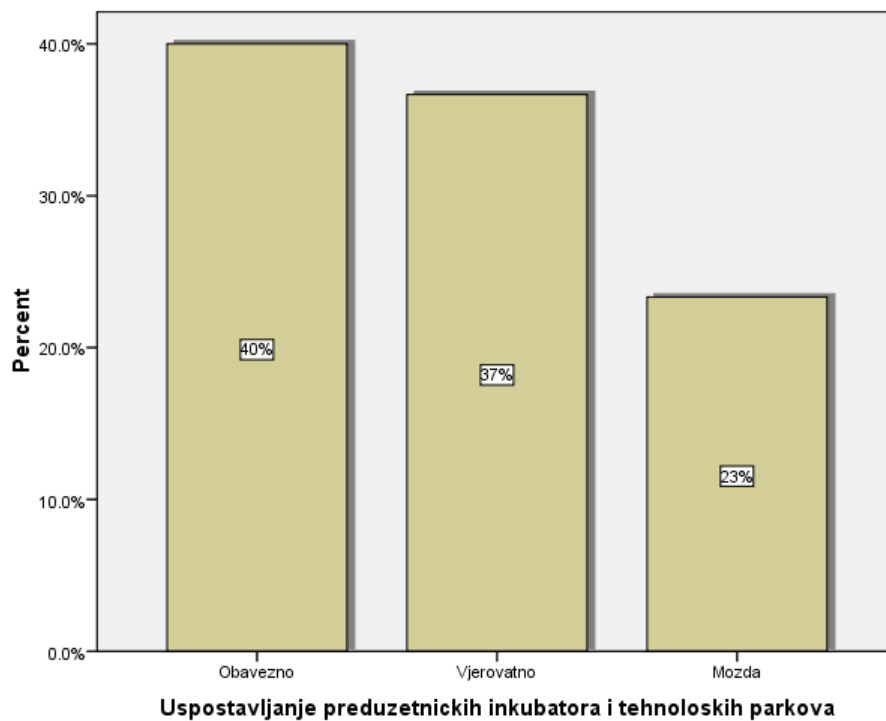
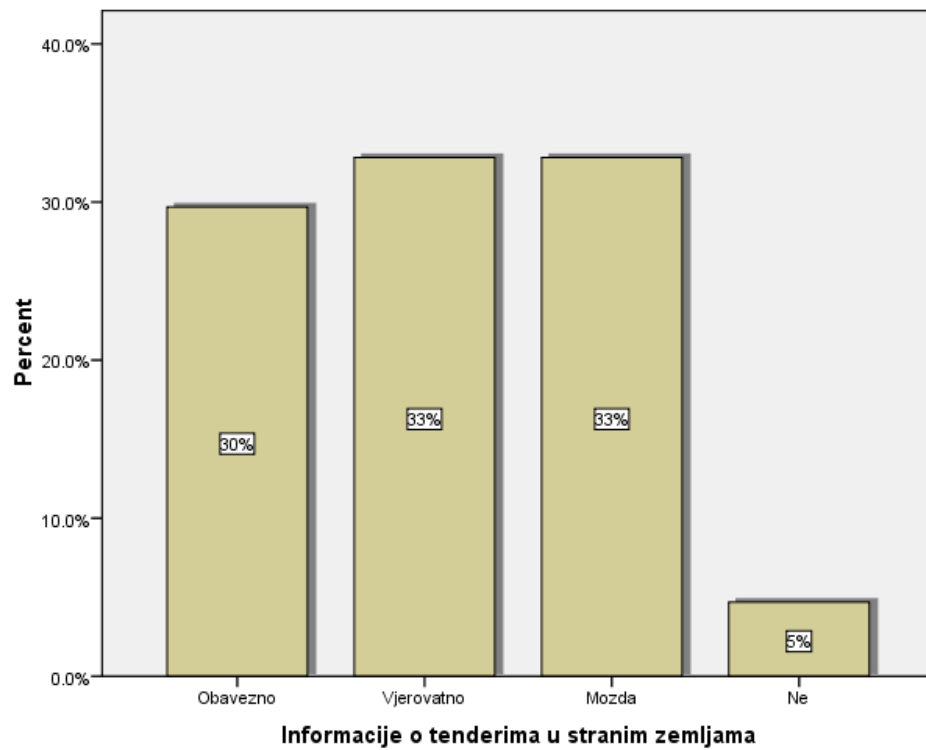

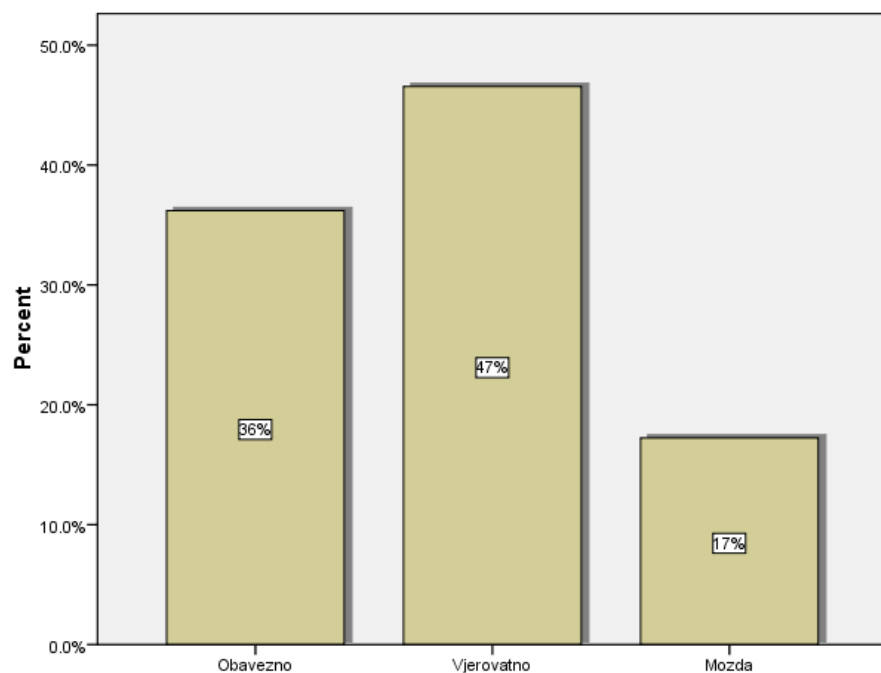

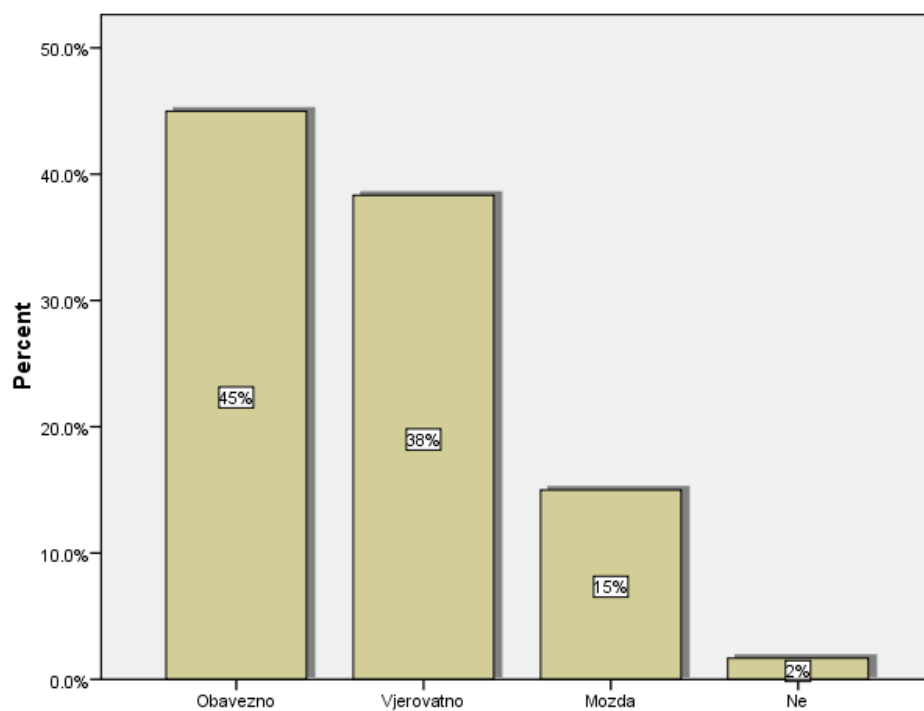

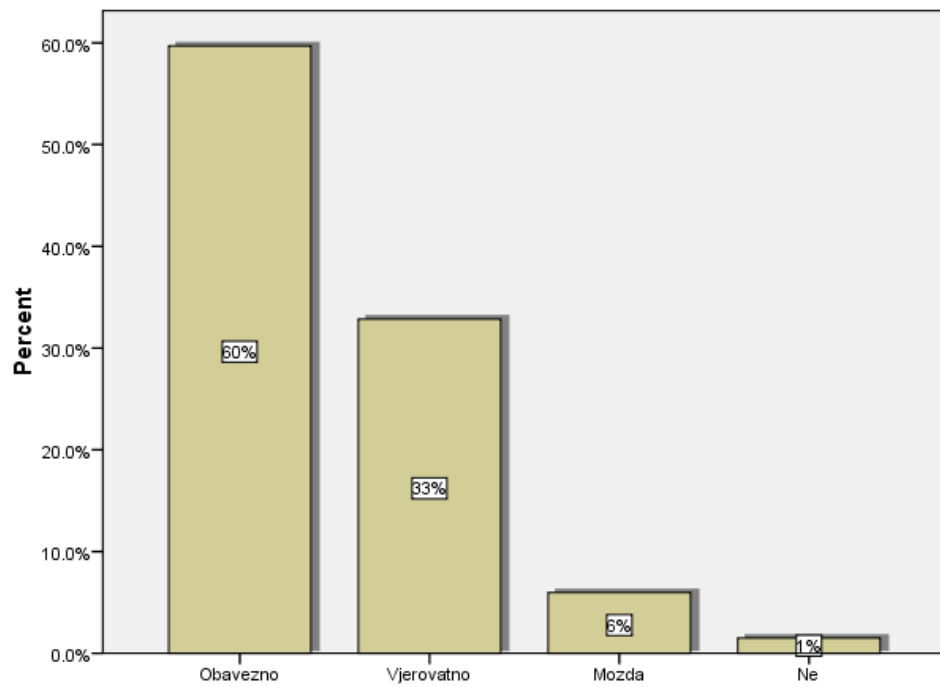

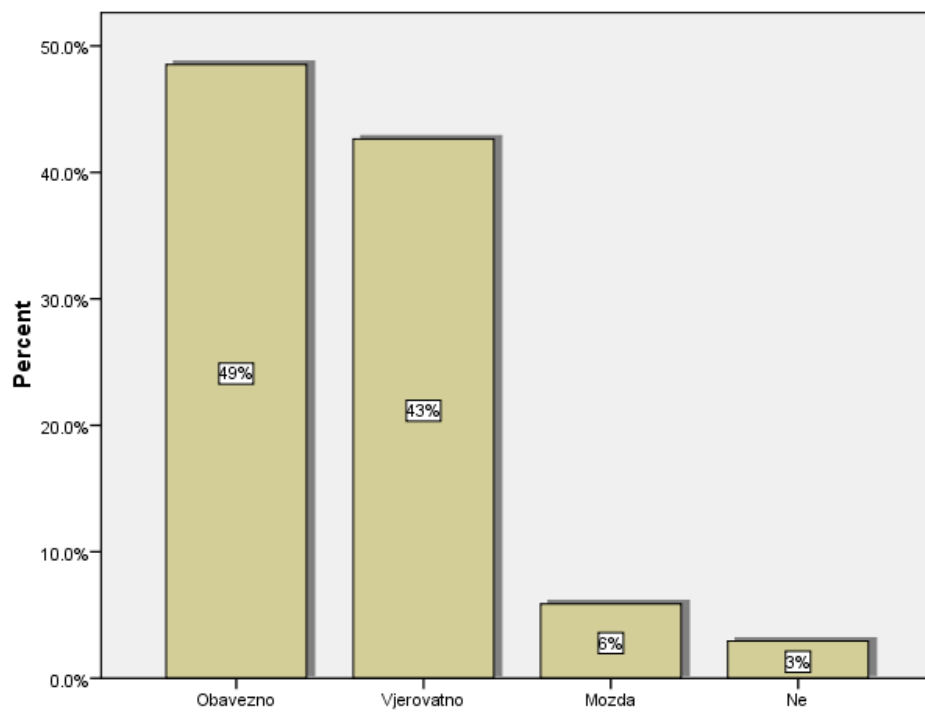
Uspostavljanje klastera (drvena industrija, prehrambena ind. i sl.)

Savjeti u vezi sa uvoznim / izvoznim procedurama

Baza podataka/Fajlovi sa podacima o propisima na bitnim stranim trzistima i ponudi i potraznji roba i usluga dostupna na internetu

Radionice i seminari vezani za biznis planiranje

